

EĞİTİM İZLEME RAPORU

2024

ALAN İZLEME **RAPORLARI**

ALAN İZLEME RAPORLARI

İLKE YAYINLARI: 253

ALAN İZLEME RAPORLARI: 21

EĞİTİM İZLEME RAPORU: 6

Proje Yürütücüsü: Ahmet Sait Öner

Proje Danışmanları: Nihat Erdoğan, Elyesa Koytak, Kurtuluş Öztürk, Erol Erdoğan, İsa Kaya, Muhammet Sait Bozık

Editör: Ayhan Öz

Yayın Koordinatörü: Mehtap Nur Öksüz

Yazarlar: Zeynep Yalçıntaş, Ayşe Betül Güler, Enise Akçin, Nazile Çetin, Sevd Nur Yerişenoğlu

Katkıda Bulunan: Gül Sena Öztürk

Tasarım: Seyfullah Bayram

Kapak Görseli: Çengelköy İlkokulu, Üsküdar

© İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, İstanbul 2025

E-ISBN: 978-625-7684-47-7

DOI: <http://dx.doi.org/10.71174/air21>

İLKE
ilim kültür eğitim vakfı

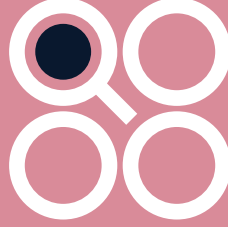
İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.

epam
EĞİTİM POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ

Bu Alan İzleme Raporu, Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır. EPAM; Türkiye’de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul | +90 216 532 63 70 | bilgi@ilke.org.tr | ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfının yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Raporda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfını bağlamaz.

EĞİTİM İZLEME RAPORU 2024

İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı
İstanbul, 2025

İçindekiler

20

32

42

54

66

76

İNSAN KAYNAĞI

94

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

110

YÜKSEKÖĞRETİM

124

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

140

EĞİTİMDE EŞİTSİZLİKLER

150

EĞİTİMDE MESLEKİ ÖRGÜTLENME

158

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

164

Kısaltmalar

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AFT	American Federation of Teachers (ABD Öğretmenler Federasyonu)
AYT	Alan Yeterlilik Testi
AÖF	Açıköğretim Fakültesi
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezleri
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri (Information and Communication Technologies)
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
EBSAM	Eğitim ve Bilim Stratejileri Araştırma Merkezi
ECE	Early Childhood Education (Erken Çocukluk Eğitimi)
EĞİTİM SEN	Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası
EPAM	Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi
EU	European Union (Avrupa Birliği)
EYT	Emeklilikte Yaşa Takılanlar
GDP	Gross Domestic Product (Gayrisafi Yurt İçi Hasıla)
GSYH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KAP	Kurumsal Akreditasyon Programı
KPSS	Kamu Personeli Seçme Sınavı
KYK	Kredi ve Yurtlar Kurumu
LGS	Liselere Geçiş Sistemi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MESEM	Mesleki Eğitim Merkezleri
MTE	Mesleki ve Teknik Eğitim

MTGM	Mesleki ve Teknik Genel Müdürlük
NEA	National Education Association (ABD Ulusal Eğitim Derneği)
NEET	Not in Education, Employment, or Training
NENİ	Ne Eğitimde Ne İstihdamda
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
ÖBA	Öğretmen Bilişim Ağı
ÖMK	Öğretmenlik Mesleği Kanunu
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PIKTES	Promoting Integration of Syrian Kids into the Turkish Education System (Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi)
PISA	Programme for International Student Assessment (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)
QS	Quacquarelli Symonds (Üniversite Sıralamaları)
RAM	Rehberlik ve Araştırma Merkezi
SGP	Satınalma Gücü Paritesi
STEM	Science, Technology, Engineering, Mathematics (Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik)
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TYT	Temel Yeterlilik Testi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNFPA	United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YÖKAK	Yükseköğretim Kalite Kurulu Başkanlığı

Grafik, Tablo ve Haritalar

Grafikler

Grafik 1. Okul Sayıları (2017/18-2023/24)	25
Grafik 2. Derslik Sayıları (2017/18-2023/24)	27
Grafik 3. Ortaöğretim Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	27
Grafik 4. Ortaöğretim Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)	27
Grafik 5. Ortaöğretim Okul Sayıları (2017/18-2023/24)	29
Grafik 6. Ortaöğretim Derslik Sayıları (2017/18-2023/24)	29
Grafik 7. Yükseköğretim Kurum ve Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	31
Grafik 8. Yükseköğretim Örgün Eğitim ve Açıköğretim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	31
Grafik 9. 15-17 Yaş Aralığında Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfusun İşgücü Durumu (% , 2017-2023)	35
Grafik 10. 15-17 Yaş Aralığında Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfusun İşgücü Durumu (Bin, 2017-2023)	35
Grafik 11. OECD Ülkelerinde 15-29 Yaş Aralığında Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) Olan Genç Nüfus Oranı (% , 2023)	37
Grafik 12. Kademelere Göre 20 Gün ve Üzeri Devamsızlık Yapan Öğrenci Oranı (% , 2018-2023)	39
Grafik 13. Ortaöğretim Sınıf Tekrarı Oranı (% , 2018-2023)	39
Grafik 14. PISA Sonuçlarına Göre Türkiye'de Öğrencilerin Kariyer Yönelimi (% , 2018-2022)	41
Grafik 15. PISA Sonuçlarına Göre OECD Ülkelerinde Öğrencilerin Kariyer Yönelimi (% , 2018-2022)	41
Grafik 16. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Özellikler Endeksi (2022)	45
Grafik 17. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Yaratıcılığa Yönelik Tutumları Endeksi (2022)	47
Grafik 18. 2015 ve 2022 Yılları Arasında Aidiyet Duygusu Endeksinde Değişim	49
Grafik 19. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Okula Aidiyet Endeksi Tablosu (2022)	49
Grafik 20. Türkiye ve Dünyada Okula Aidiyet Duygusu Düzeyine Göre Öğrenci Dağılımları (% , 2023)	51
Grafik 21. Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalma Endeksi Tablosu (2022)	51
Grafik 22. 2018-2022 Yılları Arasında Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalmalarındaki Değişim (%)	53
Grafik 23. Okul Öncesi Kademelere Göre Net Okullaşma Oranları (% , 2017/18-2023/24)	57
Grafik 24. Kademelere Gore Net Okullaşma Oranları (% , 2017/18-2023/24)	57
Grafik 25. LGS'ye Giren ve Yerleşen Öğrenci Sayıları ve Oranı (% , 2019-2023)	57
Grafik 26. Lise Türlerine Göre Öğrenci Sayılarının Toplam Lise Öğrencileri İçindeki Oranları (2017/18-2023/24)	59
Grafik 27. Özel Eğitim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	59
Grafik 28. Özel Eğitim Okul Sayıları (2017/18-2023/24)	59
Grafik 29. BİLSEM Kurum Sayısı	61
Grafik 30. BİLSEM Öğrenci ve Öğretmen Sayıları	61
Grafik 31. İlköğretim ve Ortaöğretim Kademelerinde Burslu Öğrenci Sayısı ve Oranı (2017-2023)	61
Grafik 32. İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Yurt İçi Burs Ücreti (TL, 2017-2024)	63
Grafik 33. Suriyeli Öğrencilerde Yıllara Göre Okullaşma Oranı (2017/18-2023/24)	63

Grafik 34. Türk Vatandaşı ve Suriyeli Öğrencilerin Kademelere Göre Okullaşma Oranı (2023-2024)	65
Grafik 35. Örgün Eğitimde Eğitim Kademelerine Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	65
Grafik 36. Kademelere ve Lise Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	69
Grafik 37. Yatılı ve Taşınan Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	69
Grafik 38. Yatılı ve Taşınan Öğrenci Oranı (% , 2017/18-2023/24)	69
Grafik 39. Yükseköğrenim KYK'ya Bağlı Yurt Sayıları ve Öğrenci Kapasitesi (2017/18-2023/24)	69
Grafik 40. Kademelere Göre Özel Öğrenci Yurtları Sayısı (2021/22-2023/24)	71
Grafik 41. Türlerine Göre Özel Öğrenci Yurt Sayıları (2021/22-2023/24)	71
Grafik 42. Özel Öğrenci Yurtlarında Kalan Öğrenci Sayısı (2021/22-2023/24)	71
Grafik 43. Türkiye ve Dünyada 2018 ve 2022 Arasında Dijital Öğrenime Hazırlık Durumundaki Değişim (%)	73
Grafik 44. Türkiye ve Dünyada Eğitim Materyali Eksikliği Endeks Tablosu (2022)	75
Grafik 45. Türkiye ve Dünyada 2018 ve 2022 Arasında Eğitim Materyali Eksikliğinde Değişim (Endeks)	75
Grafik 46. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı (% , 2024)	79
Grafik 47. OECD Ülkelerinde İlköğretim Kademelerinde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)	81
Grafik 48. OECD Ülkelerinde Ortaokul ve Ortaöğretim Kademelerinde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)	83
Grafik 49. OECD Ülkelerinde Yükseköğretimde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)	85
Grafik 50. Eğitim Bütçesinin Ağırlığı (% , 2017-2024)	87
Grafik 51. Eğitim Bütçesinin Ağırlığı (% , 2017-2024)	87
Grafik 52. Bütçe Ödenek Türlerinin Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (% , 2017-2024)	87
Grafik 53. Bütçe Ödenek Türlerinin Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (% , 2017-2024)	87
Grafik 54. Türkiye ve Dünyada İlkokul Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% , 2014-2021)	89
Grafik 55. Türkiye ve Dünyada Ortaokul+Ortaöğretim Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% , 2014-2021)	89
Grafik 56. Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% , 2014-2021)	89
Grafik 57. Yıllara Göre Kadrolu Öğretmen Maaşları (TL/\$, 2017-2023)	89
Grafik 58. OECD Ülkelerinde İlkokul Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)	91
Grafik 59. OECD Ülkelerinde Ortaokul Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)	92
Grafik 60. OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)	93
Grafik 61. Kademelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	97
Grafik 62. Ortaöğretim Türlerine Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	97
Grafik 63. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)	97
Grafik 64. Türkiye ve Dünyada İlkokulda Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)	99
Grafik 65. Türkiye ve Dünyada Ortaokulda Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)	99
Grafik 66. Türkiye ve Dünyada Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)	99
Grafik 67. MEB Personelinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (% , 2017-2023)	101
Grafik 68. MEB Personelinin Yaş Dağılımı (% , 2017-2023)	101
Grafik 69. Türkiye ve Dünyada Kademelere Göre 30 Yaş Altı Eğitim Personellerinin Payı (% , 2022)	101
Grafik 70. Türkiye ve Dünyada Kademelere Göre 50 Yaş ve Üstü Eğitim Personellerinin Payı (% , 2022)	103
Grafik 71. Kademelere Göre Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı (2020/21-2023/24)	103
Grafik 72. Eğitim Fakülteleri Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	103
Grafik 73. KPSS'ye Giren Öğretmen Adayı Sayısı (2017-2024)	105

Grafik 74. Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı Personel Oranları (% , 2017-2023)	105
Grafik 75. Ücretli Öğretmen ve Özel Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmen Sayıları (2017/18-2023/24)	105
Grafik 76. Göreve Başlayan ve Görevden Ayrılan Öğretmen Sayısı (% , 2017-2023)	107
Grafik 77. Hizmet İçi Eğitim Faaliyet-Belge Alan Sayısı (2017-2023)	107
Grafik 78. Türkiye ve Dünyada Eğitim Personeli Eksikliği (% , 2018-2022)	108
Grafik 79. Türkiye ve Dünyada Yetersiz veya Düşük Nitelikli Öğretim Personeli (% , 2018-2022)	109
Grafik 80. Türkiye’de Yıllara Göre 3-5 Yaş Aralığında Net Okullaşma Oranı (% , 2017/18-2023/24)	115
Grafik 81. Türkiye ve Dünyada 3-5 Yaş Aralığında Okullaşma Oranı (% , 2016-2022)	115
Grafik 82. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18- 2023/24)	117
Grafik 83. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18- 2023/24)	117
Grafik 84. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Kademesinde Öğrenci Başına Yapılan Harcama (Dolar, 2020-2021)	119
Grafik 85. Türkiye ve Dünyada Kıdeme Göre Okul Öncesi Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2023)	121
Grafik 86. Yıllara Göre Toplam Akademik Personel Sayısı (2017/18-2023/24)	127
Grafik 87. Yıllara ve Ünvanlarına Göre Akademik Personel Sayıları ve Yükseköğretimde Öğrenci/Doktoralı Öğretim Elemanı Sayısı (2017/18-2023/24)	129
Grafik 88. Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Akademik Görevlerine Göre Sayıları (2017/18-2023/24)	129
Grafik 89. Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Akademik Görevlerine Göre Oranları (% , 2017/18-2023/24)	129
Grafik 90. Kıdemlerine Göre Kadın Öğretim Elemanları Sayısı (2017/18-2023/24)	129
Grafik 91. Kıdemlerine Göre Erkek Öğretim Elemanları Sayısı (2017/18-2023/24)	131
Grafik 92. Yıllara Göre Öğretim Elemanı ve Doktoralı Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	131
Grafik 93. Yıllara ve Kademelere Göre Mezun Öğrenci Sayıları (2017/18-2022/23)	131
Grafik 94. Türkiye ve Dünyada Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Oranları (% , 2017-2022)	133
Grafik 95. Türkiye’de Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Oranı (% , 2017/18-2023/24)	133
Grafik 96. OECD Ülkelerinde Uluslararası Öğrencilerin Alan Bazında Dağılımı (% , 2022)	135
Grafik 97. Akredite Edilen Programların Alan Bazlı Dağılımı (% , 2023)	137
Grafik 98. Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 25+ Yaş Nüfusun Dağılımı (% , 2017-2023)	143
Grafik 99. Türkiye ve OECD Ülkelerinde Bitirilen En Üst Eğitim Düzeyi Ortaöğretim ve Altında Olanların Oranı (25-64 Yaş) (% , 2017-2023)	143
Grafik 100. Türkiye ve OECD Ülkelerinde 25-34 Yaş Arası Nüfusta Yükseköğretim Mezunu Oranları (% , 2017-2023)	143
Grafik 101. Eğitim Fakültesi Mezunlarının İlk İş Bulma Süresi (Ay, 2023)	145
Grafik 102. Eğitim Fakültesi Mezunlarının Kayıtlı İstihdam Oranı (%; 2023)	145
Grafik 103. TIMSS 2023 4. Sınıf Fen Bilimleri Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler	145
Grafik 104. TIMSS 2023 4. Sınıf Matematik Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler	147
Grafik 105. TIMSS 2023 8. Sınıf Fen Bilimleri Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler	147
Grafik 106. TIMSS 2023 8. Sınıf Matematik Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler	147

Grafik 107. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyine Göre Matematik Puan Ortalamaları (2023)	147
Grafik 108. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyine Göre Fen Bilimleri Puan Ortalamaları (2023)	147
Grafik 109. Türkiye ve Dünyada Sosyoekonomik Düzeylere Göre Matematik Başarı Ortalamaları (2023)	149
Grafik 110. Türkiye ve Dünyada Sosyoekonomik Düzeylere Göre Fen Bilimleri Başarı Ortalamaları (2023)	149
Grafik 111. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitime Katılım Süresine Göre Fen Bilimleri Puan Ortalamaları (2023)	149
Grafik 112. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitime Katılım Süresine Göre Matematik Puan Ortalamaları (2023)	149
Grafik 113. Bölgelere Göre Net Okullaşma Oranı (2023-2024)	153
Grafik 114. Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Cinsiyet Oranı (2017/18-2023/24)	155
Grafik 115. Özel Eğitim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	155
Grafik 116. Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolundaki Sendika Sayısı ve Üye Sayısı (2018-2024)	161
Grafik 117. Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolundaki Sendikalaşma Oranları (% , 2018-2024)	161
Grafik 118. ABD Bütün Sektörlerde ve Eğitim Hizmetleri Sektöründe Sendikalaşma Oranı (% , 2000-2024)	163

Tablolar

Tablo 1. Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)	23
Tablo 2. Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)	23
Tablo 3. Okul Öncesi Eğitim Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)	23
Tablo 4. Okul Öncesi Eğitim Derslik Sayısı (2017/18-2023/24)	25
Tablo 5. Yükseköğretim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	25
Tablo 6. MEB, YÖK ve Üniversitelerin Yıllık Bütçeleri (2017-2024)	79
Tablo 7. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı (2022-2024)	79
Tablo 8. Eğitim Düzeylerine Göre Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (2017-2023)	79
Tablo 9. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2017/18- 2023/24)	113
Tablo 10. Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Öğrenci Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)	113
Tablo 11. Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Öğretmen Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)	113
Tablo 12. Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Derslik Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)	115
Tablo 13. Yükseköğretime Geçiş Sınavı Verileri (2017-2024)	127
Tablo 14. Yıllara ve Kademelere Göre Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)	127
Tablo 15. Alan Bazlı Akredite Sayıları (2017-2023)	137
Tablo 16. Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı	153

Haritalar

Harita 1. İl Bazında Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Yoğunluğu (% , 2024)	131
Harita 2. İl Bazında Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Sayısı (2024)	133

Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM), Türkiye’de eğitimin dönüşümünü izleyen, analiz eden ve geleceğe yönelik politika önerileri geliştiren bir araştırma merkezidir. EPAM, toplumsal sorumluluk bilinciyle, Türkiye’nin eğitim alanındaki birikimini yapay tartışmalardan uzak, çözüm odaklı bir yaklaşımla ele alır. Hedefi, eğitimin niteliğini artıracak bilgi ve vizyon üretmek; bu birikimi toplumla paylaşmaktır.

EPAM, ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yürütür. Eğitimdeki gelişmeleri tarihsel ve kuramsal perspektiften analiz eder, veri üretir, uygulanan politikaları inceler ve farklı görüşleri bir araya getirerek tartışmalara derinlik kazandırır.

Merkezin öne çıkan çalışmaları arasında yayınlar, eğitimler, çalıştaylar ve seminerler yer alır. Alan izleme raporları, analizler, saha araştırmaları, politika notları ve görüş yazılarıyla eğitim alanına çok yönlü katkı sunar. EPAM, Türkiye’nin eğitim birikimini görünür kılar, gelişmeleri kayda geçirerek tarihe not düşer.

İhtiyaç Odaklı, Kanıta Dayalı, Kapsayıcı

Takdim

Av. Ahmet Sait Öner

İLKE Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

İLKE Vakfı olarak eğitim, toplum, hukuk, ekonomi ve sivil toplum alanlarında yürüttüğümüz çalışmalarla, ülkemizin temel meselelerine yönelik bilgi üretmeyi, politika geliştirmeyi ve stratejik çözümler sunmayı amaçlıyoruz. Her yıl yayımladığımız Alan İzleme Raporları aracılığıyla bu alanlardaki gelişmeleri yakından takip ediyor; sorunlara yönelik çözüm odaklı değerlendirmeler ve öneriler ortaya koyuyoruz.

Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) bünyesinde hazırladığımız Eğitim İzleme Raporları, 2020 yılından bu yana yayımlanmakta; eğitime dair verileri derleyip yorumlayarak güncel problemlerin daha iyi anlaşılmasını ve çözüme dair düşüncelerin gelişmesini hedeflemektedir. Bu yıl yayımlanan altıncı raporla birlikte, ortaya konan emeğin önemli bir birikime dönüştüğünü görüyor ve bu katkının alanda karşılık bulmasını temenni ediyoruz.

Eğitim İzleme Raporu 2024, daha önceki yıllarda olduğu gibi hem ulusal hem uluslararası kaynaklardan elde edilen veriler ışığında hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı, YÖK, TÜİK gibi kurumlardan sağlanan verilerin yanı sıra OECD göstergelerine de yer verilerek Türkiye'deki eğitimin mevcut durumu uluslararası ölçekte değerlendirilmiştir. Rapor, açık kaynaklı resmi verilerin düzenli şekilde sınıflandırılmasını ve yıl içindeki değişimlerin çok yönlü bir biçimde analiz edilmesini hedeflemiştir. Bu yıl, yeni veriler ve görselleştirmeler dahil edilerek rapor daha zengin bir formda sunulmuştur. Ayrıca okuyucuların önceki yıllardan gelen geri bildirimleri doğrultusunda içerik hem genişletilmiş hem de yenilenmiştir.

Raporun bu yıl öne çıkan konuları arasında, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" olarak kamuoyuna sunulan yeni müfredat hazırlıkları, 2024'te kurulan Milli Eğitim Akademisinin öğretmen yetiştirme sistemine olası etkileri, bu yıl ilk defa rapora dahil edilen "Sosyal Duygusal Gelişim" başlığı, devamsızlık ve sınıf tekrarı verileri, öğrencilerin gelecekteki kariyer seçimlerine dair tasavvurlarındaki değişim, yükseköğretimde akreditasyon, TIMSS 2023 sonuçları ve başarıyı etkileyen sosyal faktörler yer almaktadır. Öğretmen sayılarındaki kısmi artış, neredeyse her kademedeki öğrenci sayılarında gözlemlenen düşüş, okul öncesi kurum sayısındaki artış, yükseköğretime geçişteki talebin daralması ve mesleki eğitime yönelim gibi eğilimler, 2024 yılındaki önemli göstergeler arasında bulunmaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de eğitim politikalarında dikkat çeken dönüşümler yaşanmakta ve bu dönüşümler, eğitim sistemini hem küresel eğilimlere uyumlu hale getirme hem de özgün bir model inşa etme çabasıyla şekillenmektedir. “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” bu bağlamda iki yönlü bir amacı temsil etmektedir: Küresel düzeydeki hızlı değişimlere ayak uydurmak ve aynı zamanda Türkiye’nin toplumsal, kültürel ve ahlaki değerlerini yansıtan yerli bir eğitim yaklaşımını hayata geçirmek.

Eğitim sistemlerinin yalnızca bilişsel becerilere veya ekonomik çıktılara odaklanması, bireylerin çok boyutlu gelişimini ihmal eden, endüstriyel ve tek tip bir insan modelinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle geliştirilecek eğitim politikalarının; değer temelli bir yaklaşımı benimseyen, öğrencilerin sosyalduygusal gelişimini destekleyen, işbirliği, empati, saygı ve sorumluluk gibi temel kabiliyetlerini güçlendiren, aynı zamanda eleştirel düşünceyi teşvik eden ve bireysel yetkinlikleri istihdamla dengeleyebilen bir yapıda olması büyük önem taşımaktadır. Kültürel tekdüzelik ve ekonomik indirgemecilik karşısında, eğitimin daha bütüncül bir yaklaşımla yeniden düşünülmesi; yalnızca bireysel başarıyı değil, toplumsal uyumu ve insani gelişimi de önceleyen bir anlayışın önünü açacaktır.

İLKE Vakfı Alan İzleme Raporları yalnızca mevcut durumu ve genel eğilimleri ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda çözüm arayışları ve somut politika önerileriyle eğitime yönelik katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda hazırlanan Eğitim İzleme Raporu 2024’ün politika yapıcılar, araştırmacılar ve eğitim alanına ilgi duyan herkes için güncel, yol gösterici ve faydalı bir çalışma olmasını hedefliyoruz.

Giriş

Doç. Dr. Ayhan Öz

EPAM Direktörü

Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) olarak Türkiye'nin eğitim alanındaki temel göstergelerini yakından takip etmeyi ve bu alanda yayımlanmış verileri yıllık raporlar halinde sunmayı önemli bir sorumluluk olarak görüyoruz. Bu bağlamda hazırlamış olduğumuz Eğitim İzleme Raporu 2024'ü eğitim alanına ilgi duyan tüm paydaşların istifadesine sunmaktan büyük memnuniyet duyuyoruz. Bu rapor, önceki yıllarda kullandığımız temel göstergelere ait bulgu ve grafiklere ek olarak yeni taranan verileri de ihtiva etmesi sebebiyle daha kapsamlı ve doyurucu bir içerikle sizlerle buluşuyor. Raporun içeriğinin zenginleşmesinde siz değerli okuyucularımızdan gelen geri bildirimleri de mümkün olduğunca dikkate almaya özen gösterdiğimizi vurgulamak isteriz. Bu anlamda çalışmalarımızı takip eden, okuyan ve değerlendirmelerini bizimle paylaşan herkese müteşekkirimiz.

Raporun yazım sürecinde geniş bir veri setinden istifade ettik. Bu süreçte, açık erişime sunulan ve resmi kurumlar tarafından kamuoyuyla paylaşılan verileri temel aldık. Bu bağlamda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yararlandık. Temel uluslararası göstergelerde Türkiye'nin yerini tespit ve analiz edebilmek için ise en güncel OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development) verilerine müracaat ettik. Bu sayede Türkiye'nin eğitim alanındaki performansını OECD ve AB (Avrupa Birliği)

ülkeleriyle kıyaslayarak daha sağlıklı bir değerlendirme yapmayı amaçladık. Burada, OECD tarafından eğitim alanıyla ilişkili hazırlanan raporların belirli periyotlarla yayımlandığını hatırlamakta fayda var. Bu sebeple önceki raporlarda yer verdiğimiz en güncel verilere zorunlu olmadıkça bu raporda tekrar yer vermemeye özen gösterdik ve ilgili başlıklarda okuyucuyu önceki raporlara yönlendirmekle yetindik. Sonuç olarak, geniş ve özverili bir ekibin uzun süreli çalışması sonucunda böylesine zengin ve hacimli bir çalışma ortaya çıktı.

Bu bölümde, raporda dikkat çeken önemli bulgular üzerinden genel bir çerçeve çizmeye çalışacağız. Fakat öncesinde, raporun hazırlandığı dönemde eğitim alanında öne çıkan en güncel ve tartışmalı konuları hatırlatalım. 2023-2024 eğitim-öğretim döneminin en önemli gündem maddesi, şüphesiz MEB'in yeni müfredat çalışmaları oldu. "K12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli" adıyla 2023 yılında başlatılan program hazırlık çalışmaları, 2024 yılı Nisan ayında "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" adıyla taslak program olarak kamuoyuyla paylaşıldı. Bu taslak metinlerde Ortaöğretim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 9, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 10, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan 7 dersin öğretim programları ve ortak metin yer aldı. 27 Nisan-10 Mayıs 2025 tarihleri arasında askıya çıkan taslak programlara ilişkin 67 bin 284 kişi ya da kurum

görüş ve öneri bildirdi. Alınan geri bildirimler doğrultusunda son şekli verilen programlar, 16-22 Mayıs tarihleri arasında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından gündeme alındı. Son olarak, ortak metin ve 26 derse ait öğretim programları Kurul tarafından onaylanarak erişime açıldı. Yeni öğretim programı 2024-2025 öğretim yılında 1, 5 ve 9. sınıflardan başlayarak kademeli olarak uygulamaya konuldu. Bütüncül bir perspektifle hazırlanan ve eğitim-öğretim süreçlerinde köklü değişimler öngören programla ilişkili tartışmalar hâlen ediyor olsa da bu konuda sağlıklı bir analiz yapılabilmesi için ilk uygulama yılına ait alandan gelecek geri bildirimlerin ve izleme-değerlendirme raporlarının beklenmesi gerekiyor. Burada, yeni öğretim programlarının merkezinde bulunan 21. yüzyıl becerilerini temel alan ve “Eğitimi Yeniden Tasarlamak: 21. Yüzyıl Becerileri” teması ile 2024 yılı Eylül ayında Boğaziçi Üniversitesinde düzenlediğimiz İstanbul Eğitim Konferansı’nı da ilgililere hatırlatmak isteriz.

2024 yılında yaşanan bir diğer önemli gelişme ise, 10 Ekim 2024 tarihinde kabul edilen 7528 sayılı Öğretmenlik Mesleği Kanunu kapsamında kurulan Milli Eğitim Akademisi oldu. Öğretmen yetiştirme sürecinde ciddi bir yapısal dönüşüme işaret eden bu kararla MEB, öğretmen yetiştirme sürecinde önemli bir sorumluluk üstlenmiş oldu. Uygulamaya dair detaylar tam olarak paylaşılmadığından ve akademi merkezlerinde eğitimler başlamadığından, bu yeni kurumun öğretmen yetiştirme ve geliştirme süreçlerine nasıl bir etki oluşturacağını söylemek için henüz çok erken. Burada MEB ile YÖK arasındaki koordinasyon, özellikle de eğitim fakülteleriyle nasıl bir işbirliği sağlanacağı en önemli başlıklardan biri olarak öne çıkıyor. Bu raporda, çalışmanın kapsamı gereği konuya kısaca temas etmekle yetindik. Konunun ayrıntılarını merak

edenlerin 2024 yılında yayımlamış olduğumuz “Milli Eğitim Akademisi ve Öğretmen Yetiştirme Sürecinin Dönüşümü” başlıklı politika notuna göz atmalarını öneriyoruz.

Raporda öne çıkan temel bulgulara gelince, ilk olarak **Genel Görünüm** başlığına bakalım. 2023-2024 yılında ilkökul dışındaki tüm kademelerde öğrenci sayısının düştüğünü ve toplam öğrenci sayısının 18,7 milyona gerilediğini görüyoruz. En önemli azalma %14,6 ile ortaöğretim kademesinde gözlemlendi. Burada en önemli etken, açıköğretim öğrencilerinin kayıt yenileme oranlarındaki düşüş oldu. Öğretmen sayılarında ise tüm kademelerde kısmî artış yaşanırken, yalnızca okul öncesi öğretmen sayısı bir önceki yıla kıyasla %3,72 azaldı. Kurum sayıları itibarıyla ise en fazla artış %3,41 ile okul öncesinde gözlemlendi. Onu %0,25’lik artışla ilkökul takip etti. Öte yandan, ortaokul ve ortaöğretim kademelerindeki kurum sayısı ise sırasıyla %0,30 ve %1,42 oranında azaldı. Bir diğer dikkat çeken bulgu, 2018–2024 arası dönemde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının sayısında gözlemlenen %7,9’luk azalma oldu. İşgücü piyasasında yaşanan nitelikli ara eleman probleminin ve yükseköğretimdeki yığılmanın çözümünde kritik bir role sahip olan bu kurumların daha cazip ve işlevsel hale getirilmesi için yeni bir yol haritasına ihtiyaç olduğu görülüyor.

Çocuklar ve Gençler başlığında öne çıkan verilere bakıldığında 15-17 yaş grubunda işgücüne katılan çocuk sayısındaki artış dikkat çekiyor. 2022’den 2023’e bu artış %20,65 olarak gerçekleşti. Buna ilaveten, “Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ)” olan 15-17 yaş arası çocuk sayısı, 2023’te bir önceki yıla göre %6,81 artış gösterdi. Bu veriler, zorunlu ortaöğretim uygulaması üzerine tekrar düşünmek gerektiğini gösteriyor. Burada yeni bir düzenlemeye

gidilmesi; bununla eş zamanlı olarak mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi, öncelikli bir mesele olarak karşımızda duruyor.

Sosyal-Duygusal Gelişim başlığı bu sene ilk kez rapora eklendi. Bu bölümdeki veriler için 2022 yılında gerçekleştirilen PISA sınav sonuçları referans alındı. Bu araştırmada öğrencilerin merak, azim, kararlılık/kendine güven, işbirliği kurabilme, strese dayanıklılık ve duygu kontrolü düzeylerine dair bulgular yer alıyor. Araştırma sonuçları Türkiye'deki 15 yaş grubu öğrencilerin birkaç alanda OECD ortalamasının üstünde bir skora sahip olduğunu gösteriyor. Bu bağlamda Türkiye, kararlılık/kendine güven (assertiveness) alanında 0,27 puan ile birinci; merak konusunda 0,34'lük skorla ikinci sırada yer alıyor. Azim endeksinde de 0,16'lık skor ile ortalamanın üstünde. Öğrencilerin işbirliği yapabilme düzeylerinde Türkiye 0,09'luk skorla OECD ortalamasına yakın bir konuma sahip. Türkiye'deki öğrencilerin en zayıf olduğu konular ise strese dayanıklılık (-0,03) ve duygu kontrolü (-0,14) olarak öne çıkıyor. Bu sonuçlar Türkiye'deki öğrencilerin süreçlerde itici güç olarak nitelendirebileceğimiz merak, azim ve kararlılık özelliklerine sahip olduklarını; buna mukabil organizasyon ve süreç yönetimi konusunda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını gösteriyor.

Eğitime Erişim başlığındaki veriler bize okullaşma oranlarında okul öncesinde istenilen ivmenin yakalanamadığını; hatta 5 yaş grubunda bir önceki yıla göre %0,69'luk bir düşüş olduğunu gösteriyor. Okullaşma oranlarında en büyük düşüş ise ortaöğretim (%3,73) ve yükseköğretimde (%3,3) karşımıza çıkıyor. 15-17 yaş grubunda işgücüne katılım oranları artarken ortaöğretim düzeyinde okullaşma oranında düşüş yaşanması bir kez daha ortaöğretimin süresi ve statüsü üzerine yeniden düşünülmesi gerektiğini düşündürüyor.

Toplam lise öğrencileri içindeki payına bakıldığında, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının oranının bir önceki yıla kıyasla %3,97 artarak %30,07'ye ulaşması dikkat çeken bir diğer bulgu. Genel ortaöğretim kurumlarının oranının ise %4,54 azalarak %60,96'ya gerilediği görülüyor. Mesleki ve teknik eğitim mezunlarının, istihdam konusunda yükseköğretim mezunlarından sonra ikinci sırada yer alması, bu değişimi açıklarken dikkate alınması gereken bir değişken olarak öne çıkıyor. Din öğretimi yapan ortaöğretim kurumlarında eğitime devam eden öğrencilerin oranında ise uzun zamandır gözlemlenen düşüşün sona erdiği ve önceki yıl %8,5 olan oranın %9,06'ya yükseldiği görülüyor.

Eğitim Ortamları başlığına bakıldığında, derslik başına düşen öğrenci sayılarında kayda değer bir değişim olmadığı; en yüksek rakamın 34 ile okul öncesinde olduğu görülüyor. Burada dikkat çeken bir diğer veri taşımali eğitime ilişkin. Taşımali eğitimden yararlanan öğrenci oranı bir önceki yıl %10 artarken, 2023-2024 yılında %17 düşüş gösterdi. Bu düşüş taşımali eğitimle ilişkili bir politika değişikliğine gidildiğini gösteriyor. Zira Ağustos 2024 tarihli yeni yönetmelikle taşımali eğitimin kapsamı daraltıldı ve bu kapsamın dışında kalan öğrencilerin yatılı bölge ortaokulları ve pansiyonlu okullara yerleştirilmesi kararı alındı. Yükseköğretimde KYK'ya bağlı yurt sayısı da 2023-2024 döneminde %7,4 artarak 843'e yükseldi. Bu kurumlarda kalan öğrenci oranı ise %8,69 arttı. Bu sayılar, eğitime erişim anlamında önemli bir etken olan barınma sorununun çözümü için farklı kademelerde eşzamanlı iyileştirici adımlar atıldığını gösteriyor.

Eğitimin Bütçesi ve Finansmanı başlığında en dikkat çeken veri eğitime ayrılan bütçeyle ilişkili. 2023 yılında eğitime ayrılan bütçe 16,2 milyar dolar iken, bu sayı 2024'te 38,3

milyar dolara çıktı. Buna ilaveten eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içindeki payı %10,6'dan %14,61'e yükseldi. Bir önceki yıla kıyasla MEB bütçesi %150, YÖK ve üniversite bütçesi %157,83, ÖSYM bütçesi ise %20 3,42 oranında artış gösterdi. Enflasyon etkisi dikkate alındığında ise MEB bütçesindeki reel artış %30,8 olarak gerçekleşti. Ekonomik krizin etkilerinin sönümlenmeye başladığı bir dönemde MEB bütçesinde gözlemlenen bu artış eğitime verilen önemin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

İnsan Kaynağı başlığındaki temel göstergeler, öğretmen başına düşen öğrenci sayısında bir değişim yaşanmadığını; bunun tek istisnasının okul öncesi kademesi olduğunu (17'den 16'ya) gösteriyor. Buna rağmen Türkiye'nin okul öncesinde OECD (13,99) ve AB (12,33) ortalamasının oldukça üstünde olduğu görülüyor. İlkokul için de benzer bir durum söz konusu. 2022 verilerine göre OECD ortalaması 13,96; AB ortalaması ise 12,74 iken aynı dönemde Türkiye'de bu sayı 17,50 olarak karşımıza çıkıyor. Ortaokulda da Türkiye (13,59); OECD (12,88) ve AB (10,74) ortalamasının üstünde. OECD ve AB ortalamasına yaklaştığımız tek kademe ise ortaöğretim. 2022 yılı verilerine göre Türkiye'de bu oran 12,76 iken; OECD ülkelerinde bu oranın 12,69, AB ülkelerinde ise 11,78 olduğu görülüyor. Eğitim alanında görev yapan personelin yaş dağılımına bakıldığında ise Türkiye'de 30 yaş ve altındaki personel sayısının tüm kademelerde OECD ve AB'den daha yüksek olduğu görülüyor. Bu durum, daha genç ve dinamik, ancak tecrübe konusunda daha yolu olan bir öğretmen kadrosuna sahip olduğumuzu gösteriyor.

Raporda temel göstergelerdeki yoğun değişimle öne çıkan başlıklardan biri **Okul Öncesi Eğitim** başlığı oldu. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında, okul öncesi kademesindeki resmi

okul sayısı bir önceki yıla kıyasla yaklaşık üç kat artarak 31.556'ya ulaştı. Bu artışta en temel etken, anasınıflarını anaokuluna dönüştürmeye yönelik uygulanan politika oldu. Nitekim özel anaokullarındaki artış %28,7 ile sınırlı kaldı. Okul öncesinde dikkat çeken bir diğer değişim ise öğrenci sayısında görüldü. Resmi okullardaki öğrenci oranı %4,8, özel okullardaki öğrenci oranı ise %5,4 oranında düşüş gösterdi. Bu düşüşte İstanbul başta olmak üzere yerel yönetimler tarafından açılan ve okul öncesi dönem çocuklarına hizmet veren kurumların sayısındaki artışın muhtemel etkisi incelemeye değer bir konu olarak öne çıkıyor. Genel sayıda bir azalma görülse de bazı illerin okul öncesi öğrenci sayısını artırdığı görülüyor. Bu iller Ardahan (%100,26), Tunceli (%54,95), Hakkari (%28,52), Malatya (%8,31) ve Kilis (%6,57) şeklinde sıralanıyor. Buna mukabil, Sivas (-%27,43), Muş (-%14,28), Elazığ (-%12,64), Siirt (-%11,85) ve Şırnak (-%11,06) öğrenci sayısında en fazla düşüş yaşayan iller olarak öne çıkıyor.

Yükseköğretim başlığında ise 2024 yılında son sınıf düzeyinde üniversite sınavına giren öğrenci sayısında bir artış yaşanırken, toplam başvuru sayısının düştüğü görülüyor. Aynı şekilde yükseköğretime yerleşen öğrenci oranında da bir azalma olduğu gözlemleniyor. Yükseköğretimde lisans ve lisansüstü öğrenci sayılarında ise genel bir düşüş eğilimi söz konusu. Bu düşüşün ikinci öğretim ve uzaktan öğretim programlarına da yansımış durumda. Bu genel düşüşe karşın Açıköğretim Fakültelerine (AÖF) yerleşenlerin oranında %1,2'lik bir artış görülüyor. Artış gözlemlenen bir diğer alan ise uluslararası öğrenci sayısı. 2016'da uluslararası öğrencilerin toplam örgün öğrencilere oranı %1,5 civarındayken, bu oran 2024'te %4,75'e ulaşıyor. Bu sonuçlar Türkiye'de yükseköğretime yönelik iç talebin ve kontenjanların azalmaya başladığını;

buna mukabil yurtdışından gelen öğrenciler için yeni imkanlar oluşturulduğunu ortaya koyuyor.

Eğitimin Çıktıları başlığına bakıldığındaki veriler, Türkiye'nin eğitim düzeyinin gittikçe yükseldiğini gösteriyor. Nitekim okur-yazar olmayanların oranı %3,3'ten %3,1'e düşerken; lise ve dengi meslek okulu mezunlarının oranının %22,9'dan %23,5'e, yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranının %20,3'ten %21'e ulaştığı görülüyor. Ancak uluslararası göstergeler, Türkiye'nin hâlen OECD ortalamasının oldukça altında olduğunu gösteriyor. 2024 yılında açıklanan eğitimin çıktıları arasında en önemli göstergelerden biri şüphesiz TIMSS sonuçları oldu. Türkiye, 2023'te yapılan sınavda matematik ve fen bilimleri alanında gelişme gösteren beş ülkeden biri olarak öne çıktı. Dördüncü sınıf fen bilimleri alanında 570 puan ortalaması ile 58 ülke arasında 4.; sekizinci sınıfta ise 530 puan ile 44 ülke arasından 7. sıraya yükseldi. Matematik alanında ise dördüncü sınıf düzeyinde 553 puanla OECD ülkeleri arasında 4.; sekizinci sınıf düzeyinde 509 puan ile 44 ülke arasında 13. sırada yer aldı. Dördüncü ve sekizinci sınıf düzeyinde uygulanan TIMSS araştırmasında gösterilen bu başarının, 15 yaş grubuna uygulanan PISA sınav sonuçlarına gelecek dönemde ne kadar yansıtacağı dikkatle takip edilmesi gereken bir konu olarak öne çıkıyor.

Eğitimde Eşitsizlik başlığında yer alan veriler, eğitimde bölgeler arasında hâlen ciddi farklılıklar olduğunu gösteriyor. Örneğin, 3-5 yaş okul öncesi eğitimde okullaşma oranı Batı Marmara'da %60,4 iken, Güneydoğu Anadolu'da bu oran %44,3 olarak karşımıza çıkıyor. 5 yaş grubunda da bu oran Batı Marmara'da %92,17 iken, Güneydoğu Anadolu'da %80,21'e geriliyor. Buna karşılık, ilkokulda en yüksek okullaşma oranının %95,78 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesine; en düşük oranın

ise %93,64 ile Batı Karadeniz Bölgesine ait olduğu görülüyor. Ortaöğretimde bölgeler arası eşitsizlik çok daha belirgin bir farklılığa işaret ediyor. Bu kademedeki en yüksek okullaşma oranı %93,61 ile Doğu Karadeniz Bölgesine aitken, en düşük oran ise %79,95 ile Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde görülüyor. Bu kademedeki en düşük okullaşma oranına sahip ikinci bölge ise %80,87 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi olarak öne çıkıyor. Bu veriler, bölgeler arasında gözlemlenen eşitsizliklerin giderilmesinde sosyoekonomik koşulların dikkate alınması ve buna uygun destekleyici mekanizmaların hayata geçirilmesi gerektiğini gösteriyor.

Eğitimde Mesleki Örgütlenme başlığı altındaki temel göstergeler, sendikalaşma ile ilişkili verilere dayanıyor. 2024 yılı ait veriler; Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri kolunda sendikalı personel sayısının %4,96 arttığını ve toplam oranın %72,57'ye ulaştığını gösteriyor. Sendika sayısı ise 51'den 48'e gerilemiş durumda. En yüksek üye sayısına sahip sendikalar ise Eğitim-Bir-Sen (421.672) ve Türk Eğitim-Sen (254.971) şeklinde sıralanıyor.

Bu veriler, Türk Eğitim Sistemi'ne dair temel göstergelerde genel anlamda bir iyileşme yaşandığını, bazı alanlarda ise tersine eğilimler bulunduğunu gösteriyor. Bununla birlikte, uluslararası verilerle kıyaslandığında hâlen birçok başlıkta ilerleme kat edilmesi gerektiği de açıkça görülüyor. Bazı verilerde yıllar itibarıyla gözlemlenen dalgalanmalar, eğitim politikalarında daha fazla tutarlılık ve istikrara ihtiyaç duyulduğuna işaret ediyor. Zira kısa vadede yaşanan politika değişiklikleri, mevcut uygulamaların sonuçlarını değerlendirme konusunda ciddi sınırlılıkları da beraberinde getiriyor. EPAM tarafından hazırlanan bu raporun, eğitim alanındaki uygulamaların somut etkilerini görebilmek açısından önemli bir referans kaynağı olacağını umuyoruz.

GENEL GÖRÜNÜM

Temel Bulgular

2017-2023 arasında genel ortaöğretim öğrenci sayısı %44 artarak 3,07 milyondan 4,4 milyona yükseldi. Ancak 2023-2024'te yaklaşık 1 milyonluk bir düşüş yaşandı. Bu azalma, büyük ölçüde açıköğretimde bulunan pasif öğrenci kayıtlarının silinmesinden kaynaklandı.

2024'te okul öncesi ve ilkokul kurum sayılarında artış görülürken, ortaokul ve ortaöğretim kurum sayıları azaldı. Okul öncesi kurum sayısı %3,41, ilkokul kurum sayısı %0,25 arttı. Buna karşılık ortaokul kurum sayısı %0,3, ortaöğretim kurum sayısı %1,42 azaldı.

Derslik sayıları 2017-2023 arasında istikrarlı bir artış gösterirken, 2024'te toplam derslik sayısı %1,16 azalarak 751 binden 742 bine geriledi. En fazla düşüş %4,08 ile okul öncesinde, %2,55 ile ortaöğretimde yaşandı.

Resmi anaokullarında öğretmen sayısı 2024'te %6,9 azalırken, özel anaokullarında %12,1 arttı. Özel anasınıflarında ise %8,6'lık bir azalma yaşandı.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenci sayısı 2017-2018'de 1,9 milyon iken, 2023-2024'te %1,65 azalarak 1,7 milyona geriledi. Ancak meslek liselerinin toplam lise içindeki payı %26,1'den %30,07'ye çıktı.

İkinci öğretim öğrenci sayısı 2017'de 789 bin iken, 2024'te 431 bine geriledi. 2024'te bir önceki yıla göre %4,7'lik bir azalma yaşandı. YÖK'ün devlet üniversitelerindeki ikinci öğretim programlarını kapatma kararı doğrultusunda, 2023-2024 akademik yılında son kez öğrenci alımı yapıldı.

2024 yılı itibarıyla Türkiye'de uluslararası öğrenci sayısı bir önceki yıla göre %11,49 oranında arttı.

Öneriler

Genel ortaöğretimde okul terkini azaltmak ve eğitimi daha cazip hale getirmek için yapısal değişiklikleri de içeren kapsamlı bir yol haritası oluşturulmalı. Bu kapsamda 2023-2024'te yaşanan öğrenci kaybının nedenleri ayrıntılı şekilde analiz edilmeli; öğrencilere ilgi ve yeteneklerine uygun yönlendirmeler yapılmalı. Bu çerçevede, eğitim ile işgücü piyasası arasındaki bağlantı güçlendirilerek, lise eğitiminin bireylere sağladığı fırsatlar çeşitlendirilmelidir. Öğrencilerin eğitim kurumlarına aidiyetini artıracak esnek ve uygulamalı öğrenme modelleri desteklenmelidir. Ortaöğretimdeki zorunlu eğitimin süresi ve şekli de gözden geçirilmeli.

Okul kademeleri arasındaki denge gözetilerek kurumsal kapasite planlaması yapılmalı. 2024'te okul öncesi ve ilkokul kurum sayısındaki artışa karşın, ortaokul ve ortaöğretim kurum sayılarında yaşanan azalma dikkate alınmalı; bu doğrultuda, nüfus projeksiyonları ve yerel ihtiyaçlar temel alınarak okul kapasiteleri planlanmalı, eğitim kademeleri arasında bütüncül bir geçiş ve süreklilik sağlanmalı.

Derslik kapasitesindeki değişim yerel ihtiyaçlar doğrultusunda analiz edilmeli, gerekli görülmesi hâlinde okul öncesi ve ortaöğretimde derslik yatırımları artırılmalı. Yerel düzeyde ihtiyaç analizleri yapılarak gerekli alanlarda yeni derslik yatırımları planlanmalı.

Mesleki ve teknik eğitimin cazibesi artırılmalı, sektör işbirlikleri ve istihdam imkanları güçlendirilmeli. Meslek liselerinin toplam lise içindeki payı artarken, öğrenci sayısındaki %1,65'lik düşüş, bu alandaki yönelimleri yeniden değerlendirmeyi gerektirmektedir. Öğrenci ilgisini artırmak için sektörle işbirlikleri yaygınlaştırılmalı, mezunlara yönelik cazip ve görünür istihdam olanakları sunulmalı; böylece mesleki ve teknik eğitim, gençler için sürdürülebilir bir seçenek haline gelmeli.

Yükseköğretimde esnek ve alternatif öğrenme modelleri geliştirilmeli. 2024-2025 döneminde ikinci öğretim öğrenci sayısında yaşanan %4,7'lik azalma ve devlet üniversitelerinde bu programların sona erdirilmesi, özellikle çalışan bireylerin yükseköğretime erişimi anlamında bir dezavantaj oluşturabilir. Bu kişilerin yükseköğretime erişimi uzaktan eğitim ve hibrit uygulamalar gibi esnek modeller aracılığıyla desteklenmeli.

Yükseköğretimde uluslararası öğrencilerin ilgisini sürdürecekt destek mekanizmaları güçlendirilmeli. Yükseköğretimde uluslararası öğrenci sayısındaki artışın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla, burs imkanları genişletilmeli ve yabancı öğrencilere yönelik Türkçe hazırlık programları ile akademik destek hizmetleri yaygınlaştırılmalı. Bu tür teşvikler, Türkiye'nin uluslararası eğitimdeki rekabet gücünü artıracaktır. Ayrıca nitelikli uluslararası öğrencilerin Türkiye'ye gelişini teşvik edecek politikalar geliştirilmeli.

GENEL GÖRÜNÜM

Türkiye’de eğitim sistemi, öğrenci sayılarından öğretmen istihdamına, okul kapasitesinden derslik sayısına kadar birçok açıdan dinamik bir değişim sürecinden geçiyor. 2017-2024 yılları arasındaki veriler, eğitimde büyüme ve dönüşüm eğilimlerini gözler önüne sererken, bazı alanlarda belirgin dalgalanmaların yaşandığını gösteriyor. Okul öncesi eğitimde hızlı bir genişleme süreci gözlemlenirken, son yıllarda öğrenci sayısında düşüşler dikkat çekiyor. Bu azalmada, açıköğretimde kayıtlı öğrenci sayısındaki düşüş önemli bir etken olarak öne çıkıyor. Öte yandan, öğrenci sayısındaki bu düşüş değerlendirilirken, nüfus artış hızındaki yavaşlama da göz önünde bulundurulabilir. Ayrıca, deprem ve ekonomik kriz nedeniyle yaşanan mali zorluklar, bazı öğrencilerin eğitimlerini sürdürmek yerine işgücü piyasasına yönelmelerine yol açmış olabilir. Bu bölümde, Türkiye’de eğitim sisteminin genel görünümü ele alınarak, öğrenci, öğretmen, okul ve derslik sayılarına dair veriler ışığında eğitimdeki yapısal değişimler incelenecektir.

Öğrenci, Öğretmen, Okul ve Derslik Sayısı

Türkiye’de toplam öğrenci sayısı, 2017 yılından itibaren düzenli bir artış göstererek 2022-2023 döneminde 19,9 milyon ile zirveye ulaştı. 2023-2024 yılında ise ilkökul dışında kalan tüm kademelerdeki düşüşle birlikte öğrenci sayısı 18,7 milyona gerileyerek belirgin şekilde azaldı (Tablo 1). Özellikle ortaöğretim kademesinde %14,6 oranında gerçekleşen bu azalmanın, ağırlıklı olarak açıköğretim öğrencilerinin kayıt yenilememesinden kaynaklandığı görülmektedir (MEB, 2024c).

Öğretmen sayısındaki değişim incelendiğinde, ara ara dalgalanmalar olsa da tüm

kademelerde genel bir artış eğilimi görülmektedir. 2017-2024 yılları arasında en dikkat çeken artış okul öncesi öğretmen sayısında gözlemlendi. 2017’de 45.135 olan öğretmen sayısının 2024 yılı itibarıyla 84.067’ye ulaşması, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların etkili bir şekilde uygulandığını göstermektedir. Bununla birlikte 2024 yılında okul öncesi öğrenci sayısında olduğu gibi öğretmen sayısında da bir önceki yıla kıyasla %3,72’lik bir düşüş yaşandı. 2017’den bu yana öğretmen sayısındaki değişim incelendiğinde, ilkökul kademesinde öğretmen sayısı dalgalı bir seyir izleyerek %3,8’lik bir artış gösterdi. 2017’den bu yana, ortaokul öğretmen sayısında %11,2, ortaöğretim öğretmen sayısında ise %14,3 oranında artış yaşandı. Bir önceki yıla göre, ortaokul öğretmen sayısındaki artış %1,52, ortaöğretim öğretmen sayısındaki artış ise %0,87 olarak kaydedildi (Tablo 2).

Okul altyapısının gelişimini görebilmek adına Türkiye’deki okul sayıları incelendiğinde, 2017-2024 yılları arasında düzenli bir artış eğilimi gözlemleniyor. 2017-2018 döneminde 65.568 olan okul sayısı, 2023-2024 eğitim yılı itibarıyla %15’lik bir artış göstererek 75.467’ye ulaştı. En belirgin artış okul öncesi eğitim kurumlarında oldu. 2017-2018 eğitim yılında 10.073 olan okul öncesi kurum sayısı, 2023-2024 eğitim yılında 18.866’ya yükseldi. 2024 yılında bir önceki yıla kıyasla okul öncesi ve ilkökul kurum sayısında sırasıyla %3,41 ve %0,25 oranında artış gözlemlenirken, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde ise %0,30 ve %1,42 oranında düşüş eğilimi görülüyor (Grafik 1).

Eğitim ortamlarının fiziki şartları açısından derslik sayılarına bakıldığında ise 2017-2023 döneminde derslik sayılarında istikrarlı bir artış görülürken, 2024 yılında tüm kademelerde bir düşüş yaşanmıştır. Bir önceki yıla

Tablo 1. Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Okul Öncesi	1.501.088	1.564.813	1.629.720	1.225.981	1.885.004	2.055.350	1.954.202	
İlkokul	5.104.599	5.267.378	5.279.945	5.328.391	5.433.901	5.535.531	5.644.386	
Ortaokul	5.590.134	5.627.075	5.701.564	5.212.969	5.293.067	5.524.117	5.314.796	
Ortaöğretim	5.689.427	5.649.594	5.630.652	6.318.602	6.543.599	6.789.681	5.796.881	
Toplam	17.885.248	18.108.860	18.241.881	18.085.943	19.155.571	19.904.679	18.710.265	

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024**Tablo 2.** Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Okul Öncesi*	45.135	51.143	56.218	52.461	63.142	87.323	84.067	
İlkokul	297.176	300.732	309.247	306.937	310.477	299.967	308.636	
Ortaokul	339.850	354.198	371.590	370.798	376.747	372.536	378.203	
Ortaöğretim	347.969	371.234	380.631	382.109	389.307	394.557	397.990	
Toplam**	1.030.130	1.077.307	1.117.686	1.112.305	1.139.673	1.154.383	1.168.896	

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

*Okul öncesi toplam öğretmen sayısına, anasınıfı öğretmenleri dahil değildir.

**Toplam öğretmen sayısına resmi ve özel kurumların öğretmen sayısı dahildir.

Tablo 3. Okul Öncesi Eğitim Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)

		2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Anaokulu	Resmi	19.221	21.612	23.287	24.480	25.734	42.572	39.642	
	Özel	10.732	12.585	13.814	11.793	12.839	17.467	18.031	
Anasınıfı	Resmi	35.739	38.286	38.717	39.306	40.044	30.816	34.570	
	Özel	3.383	3.873	3.890	3.282	3.985	3.647	3.349	
MEB'e Bağlı Olmayan Kurumlar	Resmi	6.467	8.467	10.215	8.641	14.174	16.733	16.372	
	Özel	8.715	8.479	8.902	7.547	10.395	10.551	10.022	
Toplam	Resmi+Özel	84.257	93.302	98.825	95.049	107.171	121.786	121.986	

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

kıyasla toplam derslik sayısı 751 binlerden 742 binlere gerileyerek %1,16 oranında azaldı (Grafik 2). Kademe bazlı bakıldığında ise en fazla düşüş %4,08 ile okul öncesi kademesinde gözlemlenirken, ortaöğretimde %2,55 oranında bir düşüş yaşandı. Bununla birlikte son altı yıllık sürece bakıldığında okul öncesi derslik sayısında %28,7, ilköğretimde %7,8, ortaokulda %6,8 ve ortaöğretimde %5,35'lik bir artış yaşandı (Grafik 2).

Okul öncesi öğretmen ve derslik sayılarında en belirgin artış ve azalma gösteren iller
→ s.118

Millî Eğitim Bakanlığının okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma politikaları doğrultusunda, 2017-2024 yılları arasında öğretmen sayısında %86,26, derslik sayısında ise %28,66 oranında bir artış yaşandı. Okul öncesi eğitimde görev yapan öğretmen

sayısındaki değişimler incelendiğinde, hem resmi hem de özel okul kategorilerinde genel bir artış eğilimi gözlemlenirken, bazı yıllarda dalgalanmalar yaşandığı görülüyor. Özellikle resmi anaokullarında görev yapan öğretmen sayısı, 2017-2023 yılları arasında %121,5 oranında artarak 42 bine ulaştı. Ancak 2023-2024 döneminde %6,9'luk bir azalma yaşanmış ve öğretmen sayısı 39 bine gerilemiştir (Tablo 3).

Özel anaokulu öğretmen sayısı, 2017-2024 yılları arasında %68,01 oranında artarak 18 bine ulaştı. Bu kurumlardaki öğretmen sayısında 2022-2023'te %23'lük bir azalma olurken, 2023-2024'te %12,1 oranında bir artış yaşandı. Bir diğer kategori olan özel anasınıfı öğretmen sayısında 2023-2024 döneminde %8,6 oranında bir azalma görüldü. Öte yandan, MEB'e bağlı olmayan resmi kurumlarda öğretmen sayısı 2017-2024 yılları arasında 6 binden 16 bine yükselerek %153,16 oranında arttı. Bununla birlikte, 2020-2021 döneminde istisnai bir duraklama yaşandığı, 2024 yılında ise bu

kategoriyi oluşturan öğretmen sayısının %2,16 oranında azaldığı görülüyor (Tablo 3).

Anaokulu ve anasınıfı derslik ve öğretmen sayılarına ilişkin veriler incelendiğinde, resmi anaokulu derslik sayısı 2017-2023 döneminde %44,1 oranında artarken, özel anaokulu derslik sayısındaki artış %39,4 seviyesinde gerçekleşti. Ancak bu süreçte anaokulu öğretmen sayısında bir azalma yaşandığı görülüyor. Buna karşılık resmi anasınıfı derslik sayısı 2023-2024 döneminde %8,18 oranında azalırken, resmi anasınıfı öğretmen sayısında 2024 yılında bir önceki yıla kıyasla %12,18'lik bir artış kaydedildi (Tablo 3-4). Bu değişimin temel nedenlerinden biri eğitim politikalarındaki dönüşümler ve okul öncesi eğitime yönelik uygulamalardaki değişiklikler olabilir. Özellikle 2022-2023 ve 2023-2024 dönemlerinde yeni açılan resmi anaokullarının artması, anasınıfı yerine bağımsız anaokulu modelinin teşvik edilmesiyle ilişkilendirilebilir. Bu durum, anasınıflarındaki derslik sayısının azalmasına yol açarken, bağımsız anaokulu dersliklerinin artmasını beraberinde getirdi. Ancak bu genişleme, öğretmen istihdamı açısından aynı hızda artmamış gözüküyor. Öte yandan, anasınıflarında derslik sayısının azalmasına rağmen öğretmen sayısının artması, mevcut sınıflarda daha fazla öğretmen görevlendirilmesi veya öğrenci sayısının artması nedeniyle yeni öğretmen atamaları yapılmasından kaynaklanmış olabilir. Burada okul öncesi öğretmenlerinin çalışma koşulları açısından anaokulu ve anasınıfı arasında bir tercih yaparak tayin istemiş olma durumu da bir etken olarak düşünülebilir. MEB'e bağlı olmayan resmi ve özel kurumların derslik sayılarındaki değişim incelendiğinde, 2024 yılında resmi kurumların derslik sayısında bir önceki yıla kıyasla %31,02, özel kurumların derslik sayısında ise %20,55 oranında bir azalma yaşandığı görülüyor (Tablo 4).

Tablo 4. Okul Öncesi Eğitim Derslik Sayısı (2017/18-2023/24)

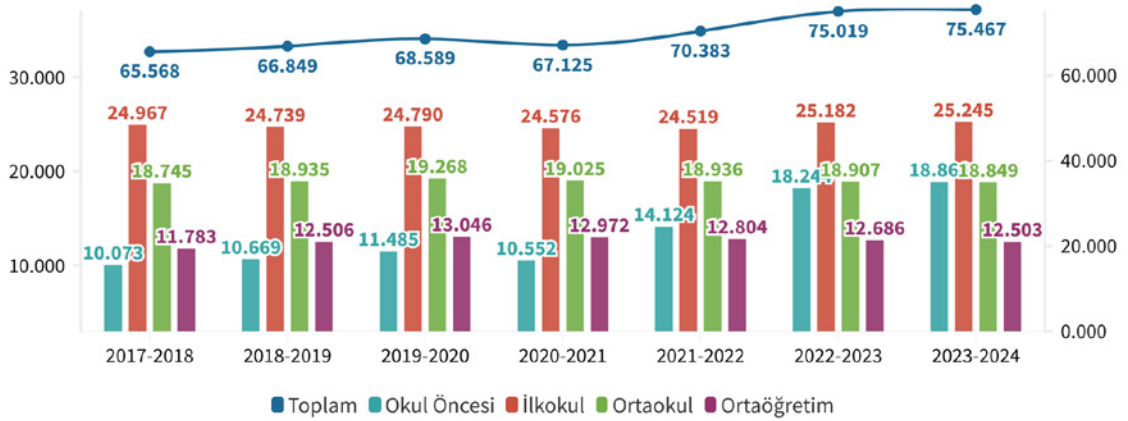
		2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Anaokulu	Resmi	12.826	12.797	13.878	14.435	15.089	16.834	18.442	
	Özel	17.145	18.944	20.660	20.539	21.301	22.630	23.960	
Anasınıfı	Resmi	30.316	29.829	30.051	29.834	31.792	32.932	30.237	
	Özel	3.949	4.501	4.646	4.426	5.129	5.305	4.478	
MEB'e Bağlı Olmayan Kurumlar	Resmi	6.025	7.104	7.886	6.288	10.431	11.447	7.896	
	Özel	8.591	8.122	8.407	6.872	9.168	8.894	7.066	
Toplam	Resmi+Özel	78.852	81.297	85.528	82.394	92.910	98.042	92.079	

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Tablo 5. Yükseköğretim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Birinci Öğretim Öğrenci Sayısı	3.098.497	3.089.285	3.113.648	3.241.071	3.290.309	3.571.604	3.722.392	
İkinci Öğretim Öğrenci Sayısı	789.185	687.829	626.684	560.223	471.328	452.902	431.589	
Uzaktan Öğretim Öğrenci Sayısı	86.473	82.457	83.103	80.669	81.194	89.950	91.379	
Açıköğretim Öğrenci Sayısı	3.586.216	3.880.931	4.116.698	4.359.034	4.454.128	2.835.686	2.835.929	
Uluslararası Öğrenci Sayısı	125.138	154.505	185.047	224.048	260.289	301.694	336.366	

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2023-2024

Grafik 1. Okul Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Sonuç olarak, derslik ve öğretmen sayıları arasındaki bu farklı değişim oranları, okul öncesi eğitim politikalarının yönlendirdiği bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Özellikle bağımsız anaokulu modelinin yaygınlaştırılması ve okul öncesi eğitimin kurumsal yapısındaki değişiklikler, derslik ve öğretmen sayıları arasındaki uyumsuzluğun temel nedenlerinden biri olabilir. Bu süreçte, öğretmen ihtiyacının nasıl belirlendiği, atama politikalarının ne yönde şekillendiği ve okul öncesi eğitimde kapasite kullanım oranlarının nasıl değiştiği gibi faktörler daha detaylı analiz edilmelidir.

Ortaöğretim Kademesinde Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayıları

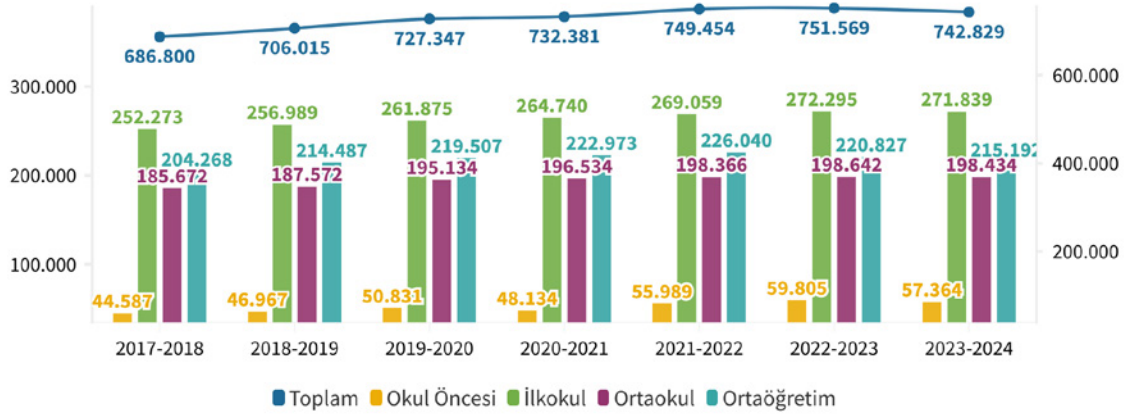
Eğitimdeki farklı kademeler arasındaki değişimlerin daha net görülmesi adına ortaöğretimdeki gelişmeleri incelemek faydalı olacaktır. Öncelikle, genel ortaöğretim öğrenci sayısına bakıldığında, 2017-2023 yılları arasında düzenli bir artış eğilimi gözlemleniyor. Bu dönemde öğrenci sayısı 3,07 milyondan 4,4 milyona yükselerek yaklaşık %44 oranında bir artış gösterdi. 2023-2024'te ise öğrenci sayısı yaklaşık 1 milyon azaldı (Grafik 3). 2024 yılı itibarıyla ortaöğretimde görülen yaklaşık 1 milyon kişilik öğrenci kaybı, büyük ölçüde açıköğretim sisteminde pasif kayıtların devre dışı bırakılmasından kaynaklanmaktadır.

2024 yılı itibarıyla ortaöğretimde görülen yaklaşık 1 milyon kişilik öğrenci kaybı, büyük ölçüde açıköğretim sisteminde pasif kayıtların devre dışı bırakılmasından kaynaklanmaktadır.

Mesleki ve teknik ortaöğretimde, öğrenci sayısındaki düşüşe rağmen bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin genel lise öğrencileri içindeki oranının artması dikkat çekici. 2017-2018 döneminde 1,9 milyon olan öğrenci sayısı, 2023-2024 döneminde %1,65 oranında azalarak 1,7 milyona geriledi (Grafik 3). Ancak meslek liselerinin toplam lise öğrencileri içindeki oranı, 2022-2023'te %26,1 iken, 2023-2024'te %30,07'ye yükseldi (Grafik 3). Bu durum, genel lise öğrenci sayısındaki daha büyük çaplı düşüşle ilişkilendirilebilir. Nitekim, genel ortaöğretimde öğrenci sayısının azalması, mesleki eğitimin toplam lise içindeki payını artırdı. 2023-2024 eğitim yılında %3,97 oranında yükselen mesleki ve teknik lise öğrenci oranı, özellikle son yıllarda mesleki eğitimi teşvik etmeye yönelik politikaların etkisiyle açıklanabilir. MEB'in uyguladığı teşvik programları, meslek liselerinin cazibesini artırarak öğrenci oranının yükselmesine katkı sağlamış olabilir. MEB tarafından Ağustos 2024'te yayımlanan *Mesleki ve Teknik Eğitim Politika Belgesi* kapsamında, Türkiye'nin ekonomik kalkınması için mesleki ve teknik eğitim sisteminin güçlendirilerek nitelikli işgücü yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirmek, mesleki eğitime erişimi artırmak ve sektör işbirliklerini geliştirmek temel amaçlar arasında yer almaktadır (MEB, 2024e). Bu adımlar, mesleki ve teknik eğitimin daha fazla öğrenci tarafından tercih edilmesine ve sektörel işgücü ihtiyacına daha nitelikli bir karşılık verilmesine katkı sağlayabilir.

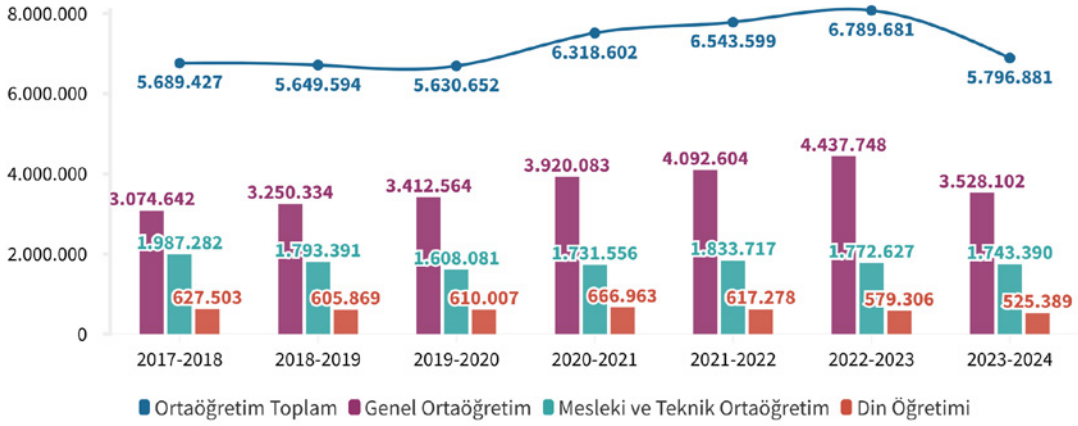
MEB istatistiklerinde din öğretimi veren okullar olarak tanımlanan ortaöğretim kurumlarının, öğrenci sayısındaki düşüşe rağmen, genel lise öğrencileri içindeki oranının artması dikkat çekicidir. 2017-2018'de 627.503 olan

Eğitim İzleme Raporu 2024

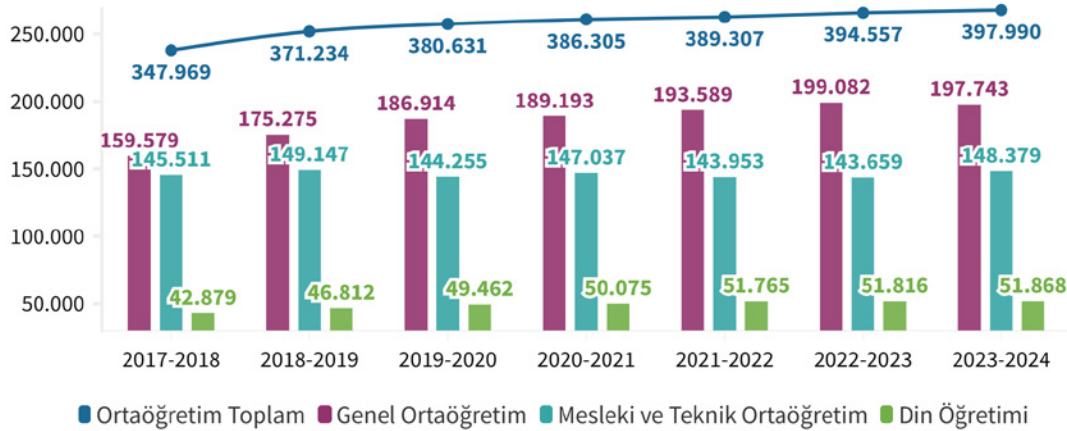
Grafik 2. Derslik Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 3. Ortaöğretim Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Öğretim İstatistikleri, 2024

Grafik 4. Ortaöğretim Öğretmen Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

öğrenci sayısı, 2023-2024'te %16,3 oranında azalarak 525 bine geriledi. Bir önceki yıla kıyasla düşüş oranı %9,31 oldu. Bununla birlikte, din öğretiminin toplam lise öğrencileri içindeki oranı, 2022-2023'te %8,5 iken, 2023-2024'te %9,06'ya yükseldi (Grafik 3). Bu durum, genel ortaöğretimdeki öğrenci sayısının azalmasına rağmen din öğretiminin toplam lise öğrencileri içindeki payının arttığını göstermektedir.

2017-2024 yılları arasındaki ortaöğretim öğretmen sayılarına ilişkin veriler bu alanda genel bir artış olduğunu göstermektedir. 2017 yılında 347.969 olan toplam öğretmen sayısına kıyasla 2023-2024 döneminde öğretmen sayısı %14,4 oranında artarak 397.990'a ulaştı (Grafik 4). Bu artış, genel olarak ortaöğretim alanında öğretmen istihdamının artırılmasına yönelik bir politikayı yansıtıyor. Verilere okul türü dikkate alınarak bakıldığında, bir önceki yıla göre en fazla öğretmen sayısı artışının %3,9 oranıyla mesleki ve teknik eğitimde yaşandığı görülüyor. Bu artışla beraber bu kurumlarda görev yapan öğretmen sayısı 2024 yılında 148.000'i geçti. Din öğretimi alanında ise %0,1 gibi minimal bir artış kaydedildi. Bununla birlikte 2024 yılında genel ortaöğretimdeki öğretmen sayısında son altı yılda ilk defa %0,67'lik bir düşüş gözlemlendi.

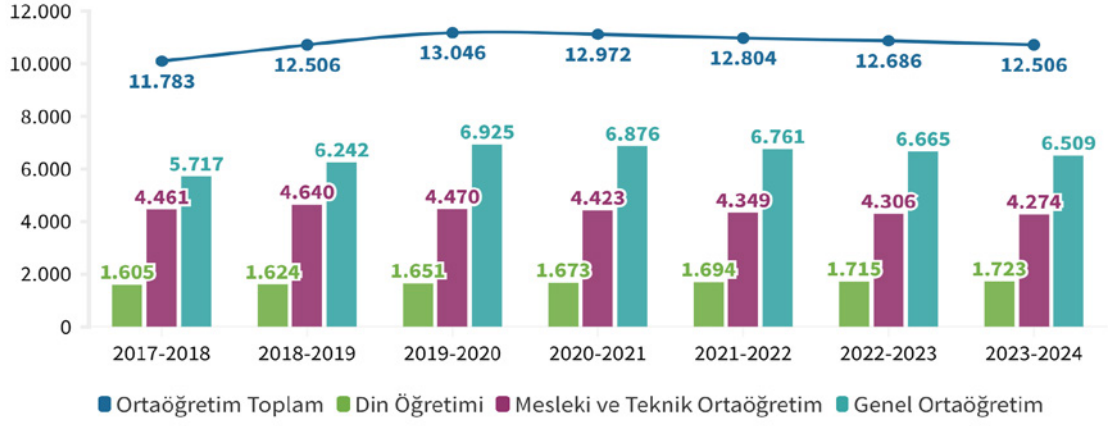
Ortaöğretim türlerine göre okul sayısındaki değişimler incelendiğinde, dikkat çekici değişiklikler olduğu görülüyor. Öncelikle genel ortaöğretim okul sayısına bakılırsa 2017-2020 yılları arasında %21 oranında artış yaşanırken, 2023-2024 döneminde bu sayının bir önceki yıla kıyasla %6 oranında azaldığı görülüyor (Grafik 5). Mesleki ve teknik ortaöğretim okullarında ise 2018 yılından 2024'e gelinceye kadar %7,9 oranında bir azalma kaydedildi. Mesleki ve teknik eğitimin güçlendirilmesi amacıyla çeşitli teşvik çalışmaları

yapılmasına rağmen bu gerileme, teşviklerin etkisinin yeterince hissedilmediğini veya bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor. Öte yandan, 2017-2024 yılları arasında din öğretimi okullarında sürekli bir artış gözlemlenmiş ve 2024 yılı itibarıyla %7,4 oranında bir yükselme kaydedilmiştir. Bu artış oranı 2024 yılında bir önceki yıla kıyasla %0,47'dir. Genel olarak toplam ortaöğretim okul sayısındaki düşüş eğiliminin, özellikle genel ortaöğretim ve mesleki-teknik ortaöğretim okullarındaki azalmadan kaynaklandığı görülüyor.

Ortaöğretim toplam derslik sayısı, 2017-2022 yılları arasında sürekli olarak artarken 2023 yılından itibaren azalmaya başlamıştır. Derslik sayısındaki bu düşüş ağırlıklı olarak genel ortaöğretim ve mesleki ve teknik ortaöğretimden kaynaklanmaktadır. 2017-2023 yılları arasında derslik sayısında düzenli artış gösterdikten sonra ilk defa 2024'te düşüş görülen kategori ise din öğretimi olmuştur. 2017-2024 yılları arasında derslik sayısında artış oranı %14,85 iken, 2024 yılında bir önceki yıla kıyasla %0,67 oranında düşmüştür (Grafik 6).

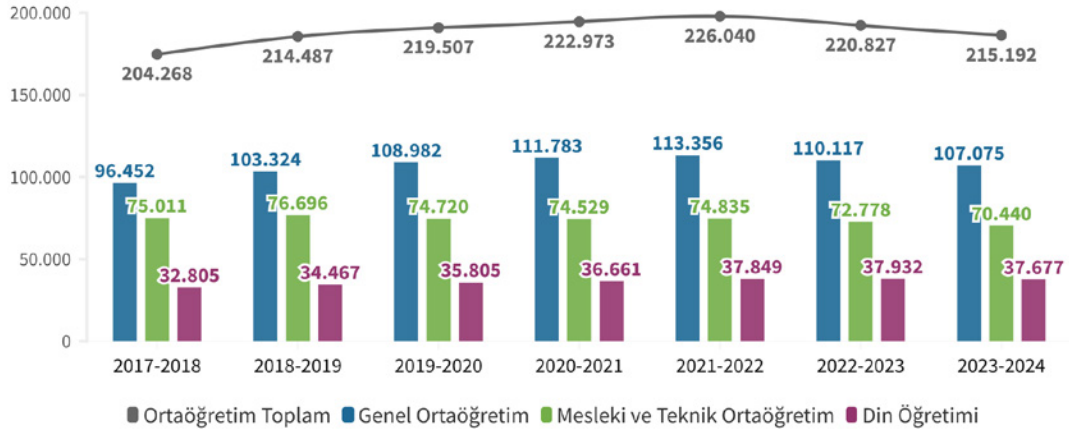
Yükseköğretimde Öğrenci, Kurum ve Personel Sayısı

Yükseköğretimde öğrenci, kurum ve akademik personel sayıları alandaki eğilimleri göstermek açısından incelemeye değerdir. Öncelikle yükseköğretimde toplam öğrenci sayısına bakıldığında, 2017'den 2022'ye uzanan dönemde istikrarlı bir artış görülüyor. 2022-2023 yılında ise 8,2 milyon olan öğrenci sayısı, açıköğretimde pasif öğrenci kayıtlarının silinmesi nedeniyle 6,9 milyona düşerek %16 azaldı. 2024 yılında ise öğrenci sayısı %1,16 oranında artarak tekrar yükselişe geçti (Grafik 7).

Grafik 5. Ortaöğretim Okul Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 6. Ortaöğretim Derslik Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Son yıllarda öne çıkan bir politika olarak; mesleki ve teknik eğitim teşvik edilerek, sektörle işbirliklerinin artırılması hedefleniyor.

Yükseköğretim kurumları ve akademik personel sayılarının yıllar içindeki değişimine bakıldığında, son dönemde sabit bir seyir ortaya çıkmıştır. Son beş yıldır kamuya ait yükseköğretim kurumlarının sayısında bir değişim yaşanmazken, vakıf idaresindeki yükseköğretim kurumlarının sayısı da hemen hemen aynı kaldı. Akademik

Akademik personel
sayıları

→ s. 128

personel sayısı, bu yıl bir önceki yıla kıyasla %0,3'lük bir düşüş göstermiş olsa da, 2017'den bu yana 158

binlerden 184 binlere yükselerek toplamda %16,4 oranında arttı (Grafik 7).

Yükseköğretim öğrenci sayısı öğrenim türlerine göre incelendiğinde, en fazla öğrenciye sahip olan birinci öğretimde altı yıllık süreç boyunca istikrarlı bir artış dikkat çekiyor. 2024 yılında bir önceki yıla kıyasla birinci öğretim öğrenci sayısında %4,2'lik bir artış kaydedildi (Tablo 5). Bir diğer öğrenim türü olan ikinci öğretimde kayıtlı öğrenci sayısının 2017 yılından bu yana 789 binden 431 bine gerilediği görülüyor. 2024 yılında ise bu sayı bir önceki yıla göre %4,7 oranında azalmış durumda. İkinci öğretim programına ilişkin yapılan düzenlemeler, öğrenci sayısındaki düşüşün devam edeceğini gösteriyor.

Nitekim YÖK'ün üniversitelerdeki eğitim kalitesini artırmayı hedefleyen kararı doğrultusunda, devlet üniversitelerindeki ikinci öğretim programlarının kapatıldığı duyuruldu ve 2023-2024 yılında bu programlara son kez öğrenci kabul edildi (YÖK, 2024a).

Uzaktan öğretimde, öğrenci sayısı diğer öğretim türlerine kıyasla en düşük seviyede kalmaya devam etmiş olsa da, altı yıllık süreçte dalgalı bir seyir izlemiştir. Bu süreçte, 2024 yılında öğrenci sayısı bir önceki yıla göre %1,59 oranında artış göstererek altı yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Açıköğretimde, 2017'den itibaren istikrarlı bir artış gösteren öğrenci sayısı, 2023 yılında pasif öğrenci kayıtlarının silinmesi nedeniyle 4.454.128'den keskin bir düşüşle 2.835.686 seviyesine gerilemiştir. 2024 yılında ise bu sayı 2.835.929 oldu ve bir önceki yıla kıyasla çok sınırlı bir artış yaşandı (Grafik 8).

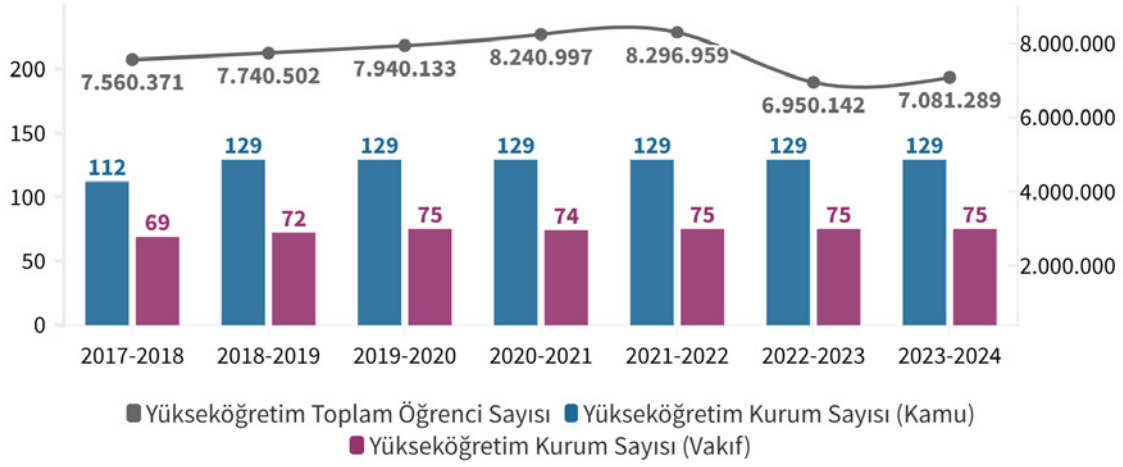
Uluslararası öğrenci sayısı ise 2017 yılından itibaren sürekli bir artış sergileyerek 125 binden 336 bine ulaştı. 2024 yılı itibarıyla, uluslararası öğrenci sayısı bir önceki yıla göre %11,49 oranında arttı. 2023 yılındaki %15,9'luk artış ile karşılaştırıldığında, bu yılki artış hızının bir miktar azaldığı söylenebilir (Tablo 5).

Yükseköğretim Kurum Sayıları (2023-2024)

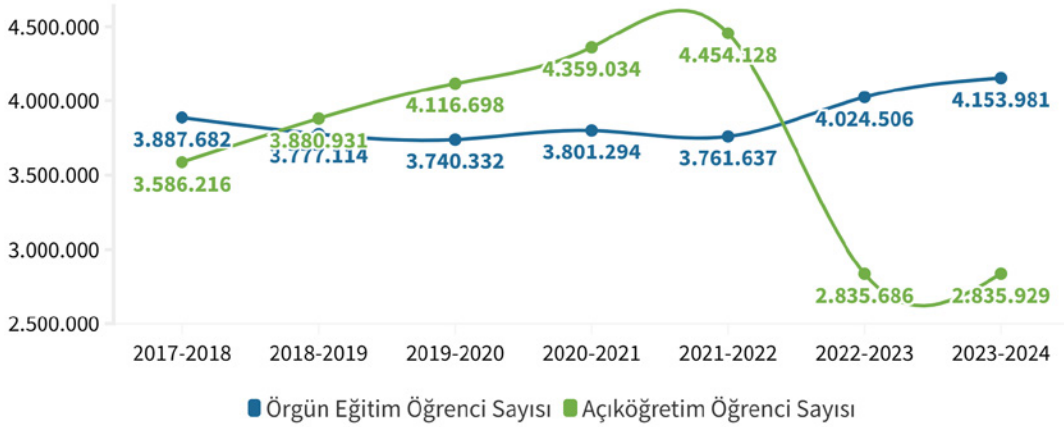
Devlet **129**

Vakıf **75**

Grafik 7. Yükseköğretim Kurum ve Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Grafik 8. Yükseköğretim Örgün Eğitim ve Açıköğretim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Uluslararasılaşmada önemli bir mesafe kat eden Türkiye, 2017'den bu yana yabancı öğrenci sayısını üç kat arttırdı ve yabancı öğrenci sayısı 2024'te 336 bine ulaştı.

ÇOCUKLAR VE GENÇLER

Temel Bulgular

15-17 yaş aralığında işgücünde bulunan çocuk oranı 2023'te %22,1'e yükseldi. Bu oran, son 6 yılın en yüksek oranı olarak hesaplandı. Ancak işgücünde bulunan çocukların ne kadarının mesleki ve teknik eğitim kapsamında olduğu, ne kadarının eğitimin dışında kalarak işgücüne katıldığı belirsizliğini koruyor.

2023'te 15-29 yaş aralığında Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) olan gençlerin oranı %26,7 olan Türkiye, dünya sıralamasında 2. sırada. Bir önceki yıla göre %1,2 azalma gösteren NENİ oranının ekonomik göstergelerin düzelmeye devam etmesine bağlı olarak sonraki yıllarda da azalması beklenebilir.

15-24 yaş arasında NENİ kadın oranı (%29,8), erkeklerin (%15,6) neredeyse 2 katı.

PISA 2022 verilerine göre, Türkiye'de lise öğrencilerinin %19,2'si sağlık, %10,9'u bilim ve mühendislik, %8,1'i ise bilişim ve iletişim teknolojileri (BİT) alanlarında çalışmak istediklerini belirtiyor.

Son 4 yılda lise öğrencilerinin kariyer hedeflerinde sağlık ve bilim ve mühendislik alanlarında sırasıyla %2,2 ve %6,6'lık bir düşüş gözlemlenirken, BİT alanında %6,8'lik bir artış gözlemleniyor. Bu değişim, gençlerin kariyer planlarının, yıllarca popülerliğini koruyan sağlık sektöründen teknoloji odaklı alanlara kaymaya başladığına işaret ediyor.

Öneriler

İşgücüne katılan çocukların eğitimde olup olmadığını gösteren veriler düzenli aralıklarla güncellenmeli. Özellikle TÜİK'in "Çocuk İşgücü Anketi" en kısa zamanda yenilenip en az 2 yılda bir yayımlanmalı.

Eğitimden kopan çocukların istihdamda olup olmadığını doğrudan takip edebilecek bir çocuk izleme sistemi kurulmalı. Bunun için MEB ve TÜİK arasında veri paylaşımı artırılmalı.

Kayıt dışı çocuk işçiliğini önlemeye yönelik denetimler artırılmalı; işyerlerinde çocuk çalıştırılmasına karşı caydırıcı yaptırımlar uygulanmalı. Özellikle küçük işletmeler, tarım ve hizmet sektörlerinde çocuk istihdamına yönelik kontroller sıklaştırılmalı.

Göçmen ve mülteci çocukların kayıt dışı çalıştırılmasını önlemek için özel izleme ve destek mekanizmaları oluşturulmalı. Sosyoekonomik olarak dezavantajlı göçmen ailelerin çocuklarının eğitim haklarını engelleyen ekonomik zorluklar ve geçim sıkıntıları göz önünde bulundurularak, sosyal destek programları güçlendirilmelidir. Böylece, bu çocukların eğitimden kopmalarının önüne geçilmesi sağlanmalıdır.

Genç kadınların NENİ grubundaki yüksek oranı göz önünde bulundurularak, kadın mentorlük ağları ve bakım emeğine dair farkındalık kampanyaları desteklenmeli. Kadınların ev içi emeklerinin maddi karşılığına yönelik politikalar geliştirilmeli.

PISA gibi uluslararası araştırmalarla eşgüdümlü olarak Türkiye'ye özel Kariyer Beklenti ve Yönelim Araştırmaları belirli aralıklarla yapılmalı.

Sağlık sektörüne yönelik öğrenci ilgisinin azalmasında etkili olan problemler (şiddet, iş yükü, ücret yetersizliği vb.) giderilmeli. Bu azalmanın önüne geçecek politikalarla sağlık alanı gençler için tekrar cazip bir kariyer seçeneği haline getirilmelidir.

ÇOCUKLAR VE GENÇLER

Bu bölümde, Türkiye'deki çocuk ve genç nüfusun genel durumu ele alınacaktır. İnceleme, kurumsal olmayan çocuk nüfusun işgücü durumu, "Ne Eğitimde Ne İstihdamda" (NENİ) olan gençlerin oranları ve gençlerin kariyer beklentilerinde yıllar içindeki değişim başlıkları altında yapılacaktır.

İşgücünde Olan Çocuklar

Türkiye'de 15-17 yaş grubundaki çocukların işgücüne katılım oranı 2023'te belirgin bir artış göstererek %18,7'den %22,1'e yükseldi ve son 6 yılın en yüksek seviyesine ulaştı. Diğer bir deyişle, bu çocukların %22,1'i ya aktif olarak iş arıyor ya da çalışıyor. 2017-2023 yılları arasında dalgalı bir seyir izleyen bu oran, COVID-19 dönemi öncesinde %20'ler civarındayken 2020'de %16,2'ye geriledi; ancak salgın sonrası tekrar artış eğilimi göstererek 2023'te zirve yaptı (Grafik 9).

Diğer yandan, 15-17 yaş grubundaki işsizlik oranı 2019'dan beri istikrarlı şekilde düşerek 2023'te %11,1'e geriledi. İşsizlik oranındaki bu azalma istihdam artışıyla birlikte değerlendirildiğinde iş piyasalarında 15-17 yaş grubuna yönelik talebin yükseldiğine işaret ediyor. Nitekim, 2020'de 593.000 ile en düşük seviyeye gerileyen işgücündeki çocuk sayısının, 2023 itibarıyla 853.000'e ulaşarak 2022'ye kıyasla %20,65 oranında arttığı görülüyor (Grafik 10).

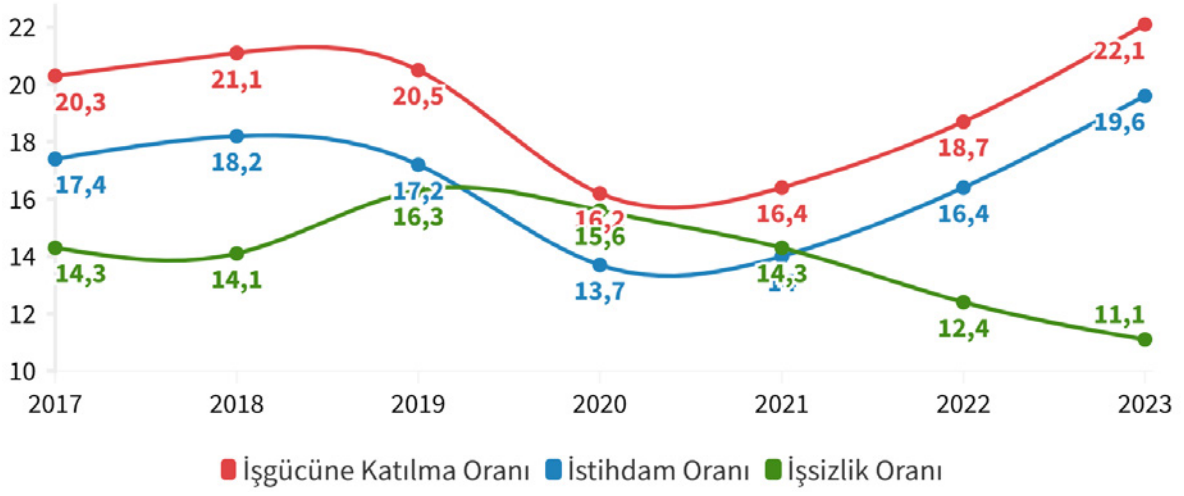
İşgücüne katılan çocuklar arasında istihdam edilenlerin sayısı da 2023'te 759 bin ile son 6 yılın en yüksek seviyesini gördü. Aynı şekilde, yaşlıları arasında istihdam edilenlerin oranı 2023 yılında %19,6'ya ulaştı. Bir önceki yıla göre bu oran %3,2 oranında arttı (Grafik 10).

Bu bulguların çocuk işçiliği açısından değerlendirilmesi önemlidir. Şayet işgücüne

katılımdaki bu artış, devletin belirlediği meslek edindirme ve teknik eğitim programları kapsamında gerçekleşmişse bu, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Örneğin, en az ortaokul mezunu ve 14 yaşını doldurmuş öğrencileri kabul alan Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM), gençlerin hem teorik hem uygulamalı eğitim almasına, sigortalı olarak maaş karşılığı çalışmalarına ve eğitim sonunda mesleki yeterlilik belgeleri almasına imkan sağlamaktadır (MEB, t.y.). MEB verilerine göre resmi ve özel MESEM'lerdeki öğrenci sayısı da 2023-2024'te %13,3'lük bir artışla 422.709 olmuştur (MEB, 2023c; 2024c).

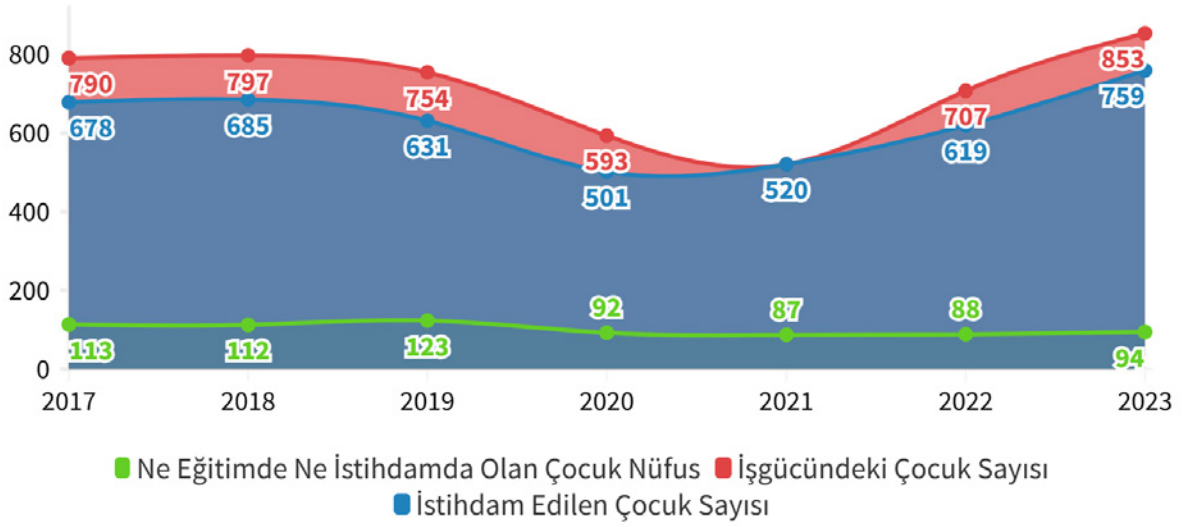
Ancak işgücündeki çocukların artışı; yoksulluk, ekonomik kriz veya sosyal destek mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle çocukların eğitimden kopup düşük standartlarda çalışmaya itilmesi sonucunda gerçekleşmişse bu, ciddi bir sorunun göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Burada 6 Şubat Kahramanmaraş depreminin de muhtemel etkisi dikkate alınmalıdır. Deprem sonrası süreçte ekonomik zorluklar yaşayan aileler, çocuklarını çalıştırarak gelir sağlamaya yönelmiş olabilir.

Bu durumu netleştirmek için, işgücüne katılan çocukların eğitim hayatına devam edip etmediği bilgisi kritik bir gösterge olacaktır. TÜİK'in en son 2019'da yaptığı Çocuk İşgücü Anketi'ne göre, 15-17 yaş grubundaki işgücüne katılan çocukların yalnızca %64,1'i eğitime devam ediyor (TÜİK, 2019). Yani her 3 çocuktan 1'i okuldan koparak işgücüne dahil oluyor. Ancak bu verilerin güncellenmemiş olması, bugünkü durumu tam net olarak ortaya koymayı mümkün kılmamakta ve mevcut işgücüne katılım artışının eğitimle mi yoksa ekonomik sıkıntılarla mı bağlantılı olduğunu anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu bakımdan, bu

Grafik 9. 15-17 Yaş Aralığında Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfusun İşgücü Durumu (% , 2017-2023)

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2023

Grafik 10. 15-17 Yaş Aralığında Kurumsal Olmayan Çocuk Nüfusun İşgücü Durumu (Bin, 2017-2023)

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2023

araştırma verilerinin düzenli olarak güncellenmesi çocuk işçiliğine karşı alınacak önlemler açısından kritik öneme sahiptir.

2023-2024 mesleki ve teknik eğitim verilerine bakıldığında ise bu alanda eğitim gören

Mesleki ve teknik
eğitim politikaları

→ s. 26

öğrenci sayısının 29.237 azaldığı (Grafik 3), buna karşın istihdam edilen (15-17 yaş) çocuk sayısının 140.000 civarında arttığı

görülüyor (Grafik 10). Bu bulgular, işgücüne katılan çocukların önemli bir kısmının eğitim sisteminin dışında kalarak çalışma hayatına yöneldiği ihtimalini düşündürüyor.

Yoksulluk, sosyal yardımlardaki eksiklikler, eğitim sistemine erişimde yaşanan eşitsizlikler ve eğitim süreçlerindeki aksaklıklar; çocukların okuldan kopmasında ve işgücüne yönelmesinde önemli etkenlerdir. Ayrıca, göç ve mülteci krizinin yarattığı düşük maliyetli işgücü talebi de bu sorunu derinleştiriyor (Kireçdağ, 2021). Özellikle kayıt dışı ekonominin yaygınlığı, denetim yetersizlikleri ve sosyal koruma politikalarının zayıflığı, çocuk işçiliğiyle mücadeledeki önemli engeller olarak sıralanabilir.

Türkiye ve Dünyada Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) Olan Gençler

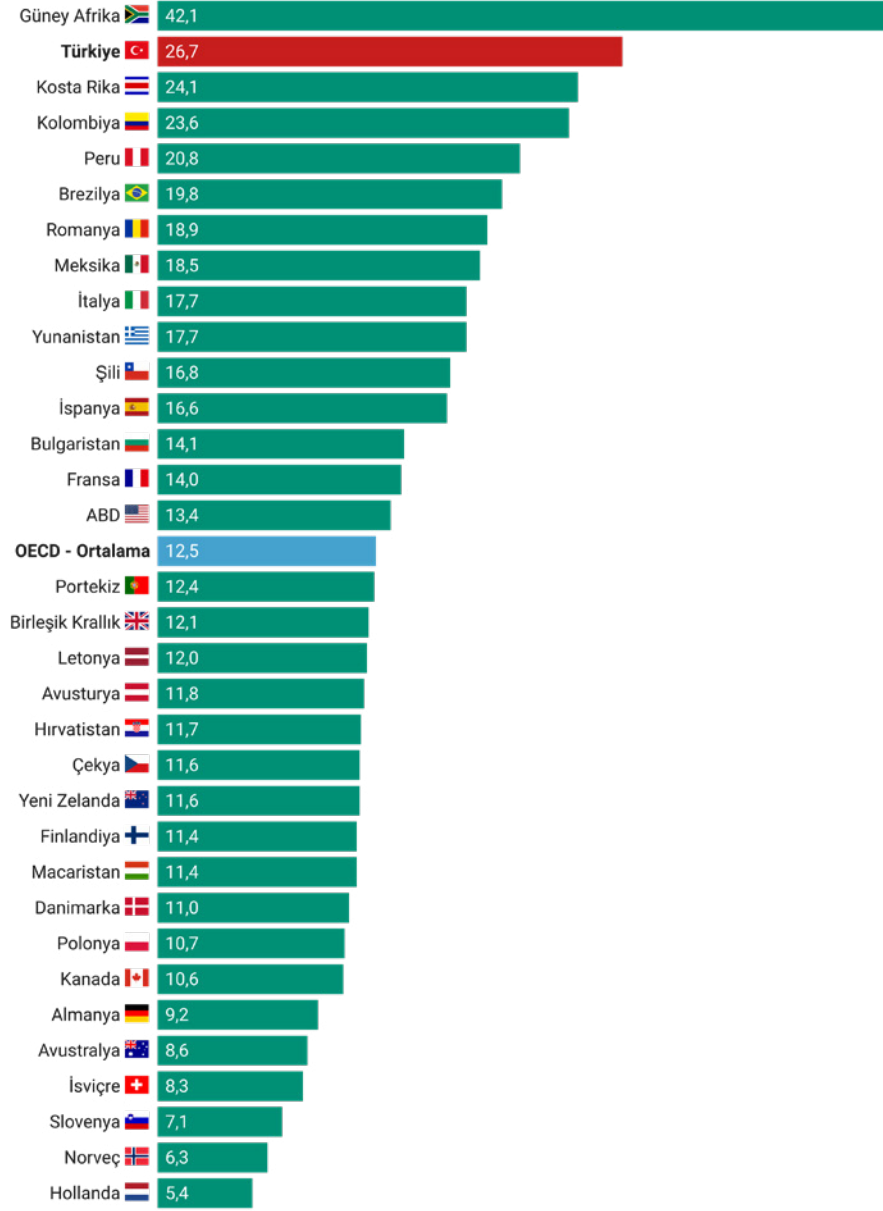
TÜİK verilerine göre, "Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ)" olan 15-17 yaş arası genç nüfus, artış eğiliminde. Literatürde NEET (*Not in Education, Employment, or Training*) ya da "ev genci" olarak da geçen bu grup ekonomik, sosyal, psikolojik birçok riske açık hale geliyor (Usanmaz, 2024).

15-17 yaş aralığındaki NENİ genç sayısı 2023'te %6,81 artış göstererek 94 bin oldu. Bu gruptaki çocuk sayısı, son 6 yıl içinde

dalgalı bir seyir izliyor. Bu sayı, 2019 yılında en yüksek seviyesine ulaşırken, 2020 yılında %25,2 gibi belirgin bir düşüş yaşandı. Ancak 2020 yılından itibaren bu sayı tekrar yükselişe geçti ve bu artış eğilimi günümüze kadar devam etti (Grafik 10). Her ne kadar dönemsel iyileşmeler olsa da özellikle 2021 sonrası süreçte yaşanan bu artış, NENİ durumundaki çocuklara yönelik sosyal ve ekonomik destek uygulamalarının yeniden gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Türkiye, 2023 itibarıyla %26,7'lik bir NENİ nüfus (15-29 yaş aralığı) oranına sahip. Türkiye, bu oran ile Güney Afrika'dan sonra OECD ülkeleri arasında 2. sırada yer alıyor. Bu oran, Türkiye'nin genç nüfus potansiyelini yeterince değerlendiremediğini ve önemli yapısal sorunlarla karşı karşıya olduğunu gösteriyor (Grafik 11). OECD ortalamasının %12,4 olduğu dikkate alındığında, Türkiye'deki bu yüksek oran, eğitim ve istihdam sisteminin işleyişinde zayıflıklar olduğunu ve gençlerin işgücü piyasasına entegrasyonunun yetersiz kaldığını ortaya koyuyor. NENİ nüfus oranı bir önceki yıla göre %1,2 oranında düşmüş olsa da güncel durumda her dört gençten birinin eğitim veya iş hayatının dışında bulunması, ciddi bir sorun olduğunu gösteriyor (Aydın, 2024b).

Türkiye'de NENİ oranlarının yüksek olmasının nedenleri arasında eğitim-iş dünyası uyumsuzluğu, ekonomik dalgalanmalar ve cinsiyet eşitsizlikleri bulunuyor (Coşkun & Çelik, 2021). Bir başka önemli sebep, Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitimdeki (MTE) eksikliklerdir. MTE, doğası gereği işgücü piyasasıyla doğrudan ilişkilidir ve mezunlarına istihdam edilebilirlik açısından avantaj sağlama potansiyeline sahiptir. MEB'in MTE'yi geliştirme konusundaki son yıllarda artan

Grafik 11. OECD Ülkelerinde 15-29 Yaş Aralığında Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NENİ) Olan Genç Nüfus Oranı (% , 2023)

Kaynak: OECD Data, Youth Not in Employment, Education or Training (NEET), 2024

Türkiye’de 15-24 yaş arasındaki NENİ kadın oranı %29,8, erkeklerin oranı ise %15,6 olup, kadınların oranı neredeyse erkeklerin iki katıdır. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri, kadınların bakım ve ev içi görevlerdeki emeğinin ücretlendirilmemesidir.

çabalarına rağmen, MTE mezunlarının işgücü piyasasına entegrasyonu istenilen seviyede değil. Bu durum, MTE ile iş piyasasının gereksinimleri arasındaki uyumsuzluğa işaret ediyor. Özellikle, mesleki eğitim müfredatının hızla değişen piyasa ihtiyaçlarına adapte olmaması, MTE arzının özellikle eksiklik yaşanan alanlarda, işgücü piyasasındaki mevcut iş pozisyonu talepleriyle uyumlu olmaması mezunların modern sektörlerde iş bulmasını zorlaştırıyor (Çidem vd., 2021).

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de genç kadınların NENİ grubu içerisinde olma olasılığı çok daha yüksek. 15-24 yaş arasında NENİ kadın oranı (%29,8), erkeklerin (%15,6) neredeyse 2 katı (TÜİK, 2023d). Bu durum, kadınların hane içi meselelerde daha çok sorumluluk üstlenmesi ile ilgili olabilir. Buradaki asıl problem ise kadınların bakım ve ev içi görevlerdeki emeklerinin ücretlendirilmemesi ve bu nedenle NENİ statüsündeki kadınların, istihdam edilen bireylere sunulan sosyal güvence ve desteklerden yoksun kalmasıdır (ILO, 2024).

Okula Devamsızlık ve Sınıf Tekrarı

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 2019-2023 ve 2024-2028 Stratejik Planlarında, öğrencilerin devamsızlık oranlarının azaltılması ve okul terkini önlenmesi temel hedefler arasında yer alıyor. 2018 yılında ilkokul kademesinde 20 gün ve üzeri özürsüz devamsızlık oranı %6,2 iken, 2023 yılında bu oran %11,61’e yükseldi. Ortaokulda ise oran %13’ten %14,76’ya çıktı. Ortaöğretim kademesinde ise özürlü ve özürsüz toplam devamsızlık oranı, %34,4’ten %27’ye geriledi (Grafik 12).

2019-2023 Stratejik Planında belirlenen hedefler (%4 ilkokul, %5 ortaokul, %20

ortaöğretim) göz önüne alındığında, ilkokul ve ortaokul düzeylerinde hedeflerin oldukça gerisinde kaldığı, ortaöğretimde ise hedefe daha çok yaklaşıldığı görülüyor (Grafik 12).

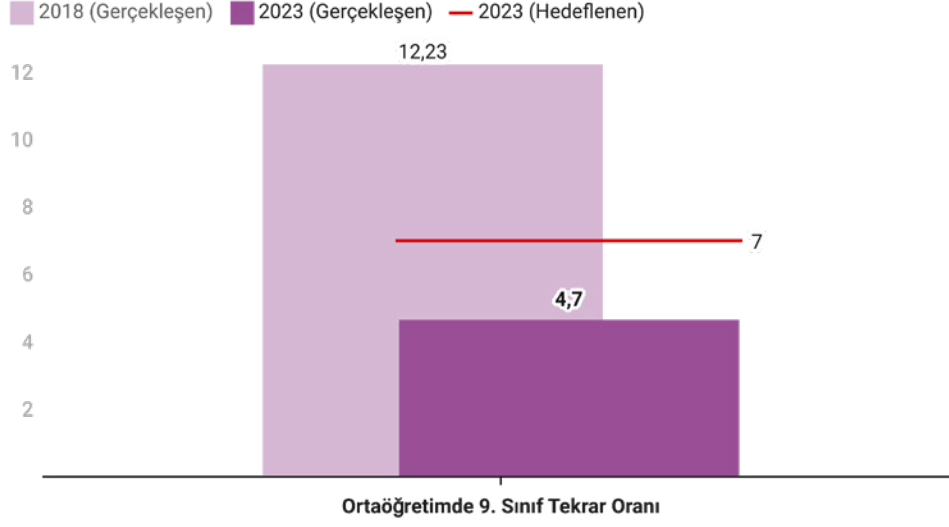
Ortaöğretim türleri arasında devamsızlık oranlarına bakıldığında ise belirgin farklılık mevcut. 2023 yılında en yüksek devamsızlık oranı %46,61 ile mesleki ve teknik eğitim kurumları ve %29,32 ile din öğretimi kurumlarında görüldü (MEB, 2024d). Bu veriler, özellikle mesleki ve teknik eğitimde öğrencilerin okula aidiyetini artıracak politikalara ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Devamsızlık oranlarının yüksekliği, okul terkleri ve öğrencilerin eğitim hayatlarından kopma riski açısından ciddi bir tehdit oluşturuyor. Devamsızlıkla mücadelede daha kapsamlı sosyal destek programlarının geliştirilmesi, veli işbirliğinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin okulla duygusal bağlarının artırılması önem arz ediyor.

Sınıf tekrarı ile ilgili veriler ise 9. sınıf öğrencilerini kapsıyor. Zira 2019’dan önceki raporlarda en yoğun sınıf tekrarı 9. sınıflarda görülüyor. Ortaöğretim Yönetmeliğine (2016) göre, yıl sonu başarı ortalaması en az 50 olan ve en fazla 3 dersten başarısız olanlar, sorumlu olarak bir üst sınıfa geçerken, 4 veya daha fazla dersten başarısız olanlar doğrudan sınıf tekrarı yapıyor. 2018 yılında ortaöğretimde 9. sınıf tekrar oranı %12,23 iken, 2023 yılında bu oran %4,66’ya geriledi ve böylece 2023 için belirlenen %7 hedefinin altına inildi (Grafik 13). Özellikle ortaöğretime geçişte uygulanan rehberlik ve oryantasyon programlarının güçlendirilmesi, sınıf tekrarının azaltılmasında etkili olmuş gözüküyor (MEB, 2024d).

Öğrencilerin okula aidiyeti

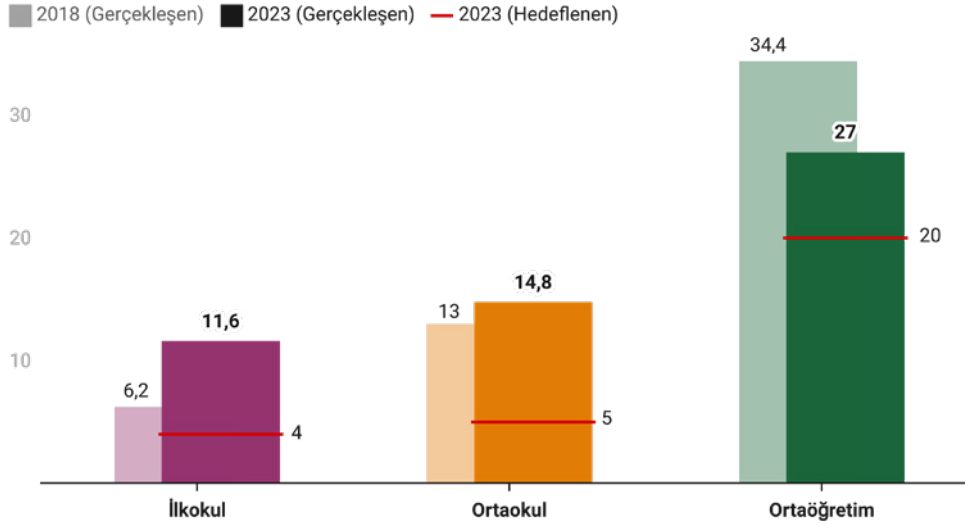
→ s. 46

Grafik 12. Kademelere Göre 20 Gün ve Üzeri Devamsızlık Yapan Öğrenci Oranı (% , 2018-2023)

Kaynak: MEB Strateji Planı 2019-2023, 2024-2028

Not: İlkokul ve ortaokul kademelerinde, 20 gün ve üzeri özürsüz devamsızlık yapan öğrencilerin oranı; ortaöğretim kademesinde ise özürlü ve özürsüz devamsızlık yapan öğrencilerin toplam oranı verilmiştir.

Grafik 13. Ortaöğretim Sınıf Tekrarı Oranı (% , 2018-2023)

Kaynak: MEB Strateji Planı 2019-2023, 2024-2028

Öğrencilerin Kariyer Alanlarına Yönelimi

PISA 2022, bu sınava tâbi olan 15 yaşındaki öğrencilerin 30 yaşına geldiklerindeki kariyer beklentilerine dair bulgular sunuyor. Türkiye’de 2022 yılında bu öğrencilerin %19,2’si, gelecekte sağlık sektöründe çalışmayı hedeflediklerini belirtmiş ve bu sektör en popüler tercih olarak öne çıkmıştır. Sağlık alanını; %10,9 ile bilim ve mühendislik, %8,1 ile bilişim ve iletişim teknolojileri (BİT; örn. yazılım ve web geliştirme, veri madenciliği) alanları takip ediyor. Bununla birlikte, bilim alanındaki teknisyenlik, yalnızca %0,2’lik oranla öğrenciler arasında en az ilgi gören kariyer olarak öne çıkıyor (Grafik 14).

OECD ortalamasında bu sektörleri tercih etmeyi düşünen öğrenciler arasında Türkiye ile benzer bir eğilim var (sağlık sektörü=%15,6; bilim ve mühendislik=%10,7; BİT= %5,5; bilim alanında teknisyenlik=%1,2); ancak sağlık ve BİT alanlarına olan yönelim OECD ülkelerine kıyasla Türkiye’de daha çok öne çıkıyor (Grafik 15).

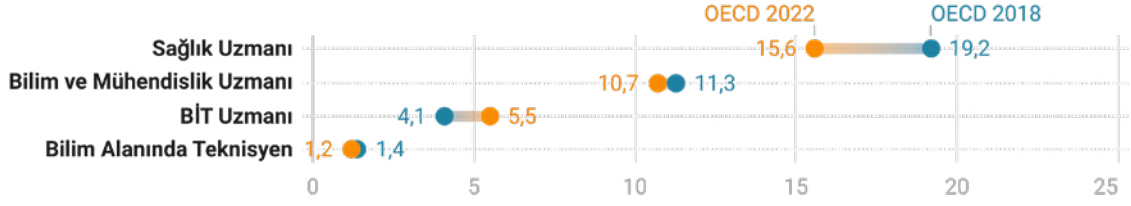
2018’den 2022’ye kariyer beklentilerindeki değişim ise dikkat çekici. Türkiye’de son 4 yıl içerisinde bilim ve mühendislik alanına yönelik kariyer beklentileri %6,6 oranında azalırken, bilişim ve iletişim (BİT) alanına olan ilginin %6,8 oranında arttığı görülüyor. Sağlık sektörü hala en popüler kariyer alanı olmasına rağmen, bu sektöre olan yönelimlerde de %2,2 oranında bir düşüş var. PISA’nın ölçtüğü bu beş alandan yalnızca BİT alanında bir kariyer beklentisi artışı olması dikkat çeken bir bulgu.

OECD ülkelerinde son dönemde bu kariyer alanlarındaki değişim daha az dalgalı. OECD genelinde yine aynı şekilde yalnızca

BİT (%1,4) alanına yönelik bir artış gözlemleniyor. Diğer alanlarda da düşüş görülse de oranlar Türkiye’deki kadar belirgin değil. Sağlık sektörüne olan yönelim OECD ülkelerinde de (-%0,7) düşerken, bilim ve mühendislik alanındaki (-%0,6) düşüş Türkiye’deki (-%6,6) kadar dramatik değil.

Sağlık sektörü; iş güvencesi, istikrarlı işgücü talebi, toplumdaki yüksek itibarı ve göreceli olarak iyi kazanç imkanları sebebiyle popülerliğini koruyor (World Economic Forum, 2023); ancak Türkiye’de sağlık sektörüne yönelik azalan ilgi hekimlerin yurtdışına göçü ile birlikte düşünüldüğünde sağlık sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücünün karşılanmasına dönük bir probleme işaret ediyor. Bunun temelinde iş yükü, ücret yetersizliği, malpraktis davaları ve sağlıkta şiddet gibi nedenler olduğu görülüyor (Harman Yıldız & Özer, 2022). Aynı zamanda, 2019’da patlak veren COVID-19 salgını döneminde sağlık çalışanlarının aşırı iş yükü ve zorlu çalışma koşulları, birçok ülkede öğrencilerin sağlık alanına yönelik ilgisinin azalmasında önemli bir rol oynadı (OECD, 2024a).

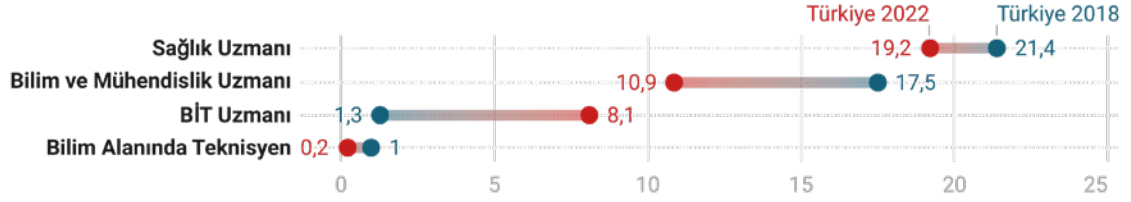
BİT alanına yönelik artan ilgi ise yapay zeka, veri analitiği ve yazılım gibi teknolojilerin hızla gelişmesi, bu alanlarda artan iş fırsatları, devletin Teknopark projeleri ve dijital beceri eğitim programları gibi politikalarıyla açıklanabilir (Deveci & Demir, 2019). Teknoparklarda bilişim sektörünün yaklaşık %60 oranla en baskın sektör olması, aynı zamanda bilişim sektöründe faaliyet gösteren genç girişimciler için uygun Ar-Ge ortamları, finansal teşvikler ve düşük maliyetli altyapı sağlanması bu artışla ilişkilendirilebilir. Bütün bunlar, öğrencilerin teknoloji odaklı projelerde deneyim kazanmasını kolaylaştırmakta ve bu alandaki kariyer olanaklarına yönelik farkındalıklarını artırmaktadır (Hocaoğlu & Altuğ, 2018).

Grafik 14. PISA Sonuçlarına Göre Türkiye'de Öğrencilerin Kariyer Yönelimi (% 2018-2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2018 and 2022 in Students' Career Expectations, 2024

Not: Grafik, PISA sınavına giren öğrencilerin 30 yaşına geldiklerinde, belirtilen mesleklerden birinde çalışma beklentilerini yüzdesel olarak ifade etmektedir.

Grafik 15. PISA Sonuçlarına Göre OECD Ülkelerinde Öğrencilerin Kariyer Yönelimi (% 2018-2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2018 and 2022 in Students' Career Expectations, 2024

Not: Grafik, PISA sınavına giren öğrencilerin 30 yaşına geldiklerinde, belirtilen mesleklerden birinde çalışma beklentilerini yüzdesel olarak ifade etmektedir.

Türkiye'de gençlerin sağık sektörüne ilgisi azalırken, bilişim ve iletişim teknolojilerine yönelim %6,8 arttı. Bu değişimde, sağık alanındaki iş yükü ve ücret yetersizliği ile teknoloji sektöründeki iş olanakları ve dijital beceri projeleri etkili oldu.

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM

Temel Bulgular

PISA verilerine göre, Türkiye’de öğrencilerin okula aidiyet endeksi 2018’den 2022’ye -0,14’ten -0,30’a geriledi; 42 OECD ülkesi arasında 41. sırada yer aldı. TIMSS verilerine göre, aidiyet duygusu düşük öğrencilerin oranı 2019’da %8 iken, 2023’te %12’ye çıktı. Dünya genelinde okula yüksek aidiyet hisseden öğrencilerin oranı %58’den %57’ye düştü. Pandemi sürecindeki okul kapanmaları okula aidiyetin azalmasında etkili oldu.

Türkiye, zorbalığa maruz kalma endeksinde -0,2 puanla 41 ülke arasında 13. sırada yer aldı. 2018–2022 arasında dışlanma %1,7 ve alay edilme %2,3 arttı. Fiziksel zorbalık türlerinde ise tehdit edilme %4,2, eşyaların alınması/zarar verilmesi %4,3 oranında azaldı. Bu veriler, zorbalığın fiziksel zorbalıktan psikolojik ve sosyal zorbalığa doğru kaydığını gösteriyor.

Türkiye’de 15 yaş öğrencileri arasında merak duygusu endeks skoru 0,34 ile 37 ülke arasında 2. sırada. Kararlılık/kendine güven alanında 0,27 puanla 1. sırada, azim endeksinde ise 0,16 puanla 3. sırada yer aldı. Bu veriler, öğrencilerin kararlılık, hedefe bağlılık ve öğrenmeye açıklık açısından güçlü yönleri sahip olduğunu gösteriyor.

Türkiye’nin hayal gücü ve maceraperestlik puanı 0,25 ile OECD ortalamasının (-0,01) üzerinde ve 6. sırada. Yaratıcı öz-yeterlik puanı 0,12 ile 77 ülke arasında 21. sırada, entelektüel açıklık puanı ise aynı değerle 20. sırada.

Türkiye’de öğrencilerin duygu kontrolü puanı -0,14 ile 32 ülke arasında 28. sırada, strese dayanıklılık -0,03 ile 30 ülke arasında 16. sırada. Bu durum, öğrencilerin stres, öfke ve üzüntü gibi duygularla başa çıkmakta zorlandığını ortaya koyuyor.

Öneriler

Okula aidiyet duygusunu artırmak için öğrenci merkezli politikalar uygulanmalı. Okul binalarının öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde iyileştirilmesi; okula yeni başlayan öğrenciler için uyum programları düzenlenmesi önemlidir. Ayrıca, öğrencilerin okula güvende hissetmelerini sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Zorbalıkla mücadelede toplum temelli çözümler geliştirilmeli. Okul dışındaki ortamlar, aileler ve topluluklar da bu konuda eğitilmeli. Öğretmenlerin, yöneticilerin ve öğrencilerin işbirliği içinde hareket edebileceği destekleyici bir okul kültürü inşa edilmelidir. Hem okul ortamında hem de ders içeriklerinde, akranlar arasında nezaket, saygı ve dostluğu teşvik eden bir atmosfer oluşturulmasına yönelik çalışmalar yürütülmeli. Psikolojik zorbalığın yaygın olduğu ortamlarda ise akran rehberliği gibi destek mekanizmalarıyla, zorbalık yaşayan öğrencilerin duygusal olarak daha güçlü hale gelmeleri sağlanmalıdır.

Öğrenciler strese dayanıklılık ve duygu kontrolü konusunda desteklenmeli. Öğrencilere, stresle başa çıkma, öfke yönetimi ve duygusal dengeyi sağlama konularında psikoeğitim programları düzenlenmeli; sınav kaygısını azaltmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kapsamda özellikle merkezi sınavların öğrenciler üzerindeki psikolojik baskısı dikkate alınmalı, kademeler arası geçişte uygulanan sınav sistemi gözden geçirilmeli; bunun yerine öğrenme sürecini izlemeye ve eksiklikleri gidermeye hizmet eden değerlendirme araçlarına öncelik verilmelidir.

Yaratıcı düşünmeyi teşvik eden disiplinler arası projeler oluşturulmalıdır. Öğrenciler, sanat, bilim, teknoloji ve mühendislik gibi alanları birleştiren disiplinler arası projelerde yer alarak yaratıcı düşünme becerilerini geliştirebilirler. Bu tür projeler, öğrencilerin problem çözme yeteneklerini artıracak ve yaratıcılıklarını ortaya çıkaracaktır.

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM

Türkiye’de öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimi, eğitim sürecindeki başarılarını, psikolojik iyi oluşlarını ve toplumsal hayata katılımlarını doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Bu bölüm, 2015 ve 2022 yılları arasında aidiyet duygusu endeksi, zorbalığa maruz kalma, okula aidiyet ve sosyal-duygusal özellikler gibi temel göstergeler üzerinden Türkiye’nin bu alandaki durumunu ele almaktadır.

Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Özellikleri

PISA 2022 sınavı, öğrencilerin akademik başarı düzeyleri dışında sosyal-duygusal durumlarına dair de birçok veri sunuyor. Bu kapsamda, PISA verileri arasında öğrencilerin merak, azim, kararlılık/kendine güven, işbirliği kurabilme, strese dayanıklılık ve duygu kontrolü düzeylerine dair bulgular bulunuyor. Burada yer verilen sosyal-duygusal özellikler, öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisinin gelişimi açısından oldukça önemli. Yaratıcı düşünce düzeyinin yüksek olması ise öğrenme kapasitesinin yükselmesi anlamına geliyor (OECD, 2024a).

PISA 2022’ye dair yayınlanan bulgularda, OECD ortalaması 0’a endekslenmiş ve ülkelerin sonuçları buna göre sıralanmıştır. Türkiye’de PISA sınavının hedef kitlesi olan 15 yaş öğrencilerinin sosyal-duygusal özelliklerine baktığımızda, birkaç alanda OECD ortalamasının üstünde bir skora sahip oldukları görülüyor. Örneğin, merak duygusunda 0,34’lük skorla Türkiye OECD ortalamasının (0,00) üzerinde ve 38 ülke içinde 2. sırada yer alıyor (Grafik 16). Bu sonuç, ülkemizde öğrencilerin öğrenmeye ve yeni şeyler keşfetmeye yönelik güçlü bir eğilime sahip olduğunu gösteriyor.

Türkiye’nin azim endeksi 0,16 ile yine OECD ortalamasının (0,00) üstünde yer alıyor. Bu, öğrencilerin hedeflerine ulaşma konusunda genellikle kararlı olduklarını gösteriyor. Kosta Rika (0,48) ve Portekiz’in (0,24) ardından gelen Türkiye, uluslararası alanda da güçlü bir azim kültürüne sahip olan ülkeler arasında yer alıyor (Grafik 16).

Kararlılık/kendine güven (*assertiveness*) alanında Türkiye 0,27 puan ile 1. sırada yer alarak tüm OECD ülkeleri arasında en yüksek skora sahip. OECD ortalamasının (0,00) oldukça üzerinde olan bu değer, Türk öğrencilerin özgüvenli, iddialı ve kararlılık gösteren bireyler olarak yetiştiğini ortaya koyuyor (Grafik 16). Bu durum, Türkiye’de öğrencilerin kendilerini ifade etme, haklarını savunma ve karar alma süreçlerinde aktif olma eğilimlerinin güçlü olduğunu gösteriyor. Kararlılık/kendine güven, öğrencilerin eğitim ve toplumsal yaşamdaki aktif rollerini destekleyen bir avantajdır (OECD, 2024c).

Öğrencilerin işbirliği yapabilme düzeylerinde Türkiye (0,09) çok daha düşük bir skora sahip. Bu skorla OECD ortalamasına (0,01) oldukça yakın ve 30 ülke arasında 10. sırada yer alıyor (Grafik 16). Türkiye’nin işbirliği becerileri alanında orta-üst sıralarda yer alması bakımından, öğrencilerin takım çalışmasına yatkın olduğunu ancak bu beceride daha fazla desteklenmeye ihtiyaç duydukları söylenebilir. Öğrencilerin bireysel başarıya ve rekabetçi eğitim sistemine odaklanması, işbirliği becerilerinin gelişimini sınırlayabilir. Bu nedenle, öğrencilerin grup çalışmaları, proje bazlı öğrenme ve takım aktiviteleri aracılığıyla daha fazla işbirliği yapmaya teşvik edilmesi önemlidir.

Eğitim İzleme Raporu 2024

	Merak	Azim	Kararlılık/Kendine Güven	İşbirliği	Strese Dayanıklılık	Duygu Kontrolü
OECD - Ortalama	0	0	0	0,01	0	0
Türkiye	0,34	0,16	0,27	0,09	-0,03	-0,14
Avustralya	-0,02	-0,11	0,04	-0,11	-0,06	0,01
Kanada	0,05	0,00	0,09	-0,05	-0,09	0,09
Kosta Rika	0,44	0,48	-0,09	0,31	-0,02	0,07
Çekya	-0,26	-0,19	0,02	-0,19	-0,07	-0,19
Danimarka	-0,04	0,01	0,08	-0,05	0,20	0,20
Estonya	-0,18	-0,15	-0,06	-0,24	0,13	0,04
Finlandiya	-0,19	0,00	-0,05	-0,09	0,19	0,20
Fransa	0,08	0,01	0,19	-0,01	-0,09	-0,01
Almanya	-0,05	0,05	0,02	0,21	0,05	0,09
Yunanistan	0,21	0,05	0,08	-0,01	-0,12	-0,11
Macaristan	0,01	0,00	-0,14	-0,04	0,13	0,02
İrlanda	0,00	-0,02	0,06	-0,04	-0,01	-0,01
İtalya	0,09	0,07	-0,05	0,05	-0,22	-0,14
Kore	0,09	-0,05	0,05	-0,09	-0,01	0,18
Hollanda	-0,33	-0,17	-0,01	-0,09	0,27	0,32
Yeni Zelanda	-0,03	-0,19	-0,01	-0,17	-0,11	0,04
Polonya	-0,24	-0,28	-0,11	-0,19	-0,05	-0,30
Portekiz	0,26	0,24	0,04	0,39	-0,08	0,01
İspanya	0,14	0,14	-0,15	0,17	-0,02	0,07
İsviçre	0,01	0,09	0,19	0,32	0,17	0,13
Birleşik Krallık	-0,09	-0,17	-0,02	-0,22	-0,15	-0,14
Malezya	0,09					-0,08
Suudi Arabistan	0,14					-0,04
Norveç	-0,13	-0,16		-0,04		

Grafik 16. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Sosyal-Duygusal Özellikler Endeksi (2022)

Kaynak: PISA (Volume 3), 2024

Not: PISA Volume 3'te bu tablolardan veriler derlenmiştir: Table III.B1.5.29, Table III.B1.5.23, Table III.B1.5.36, Table III.B1.5.27, Table III.B1.5.38, Table III.B1.5.40.

Strese dayanıklılık ve duygu kontrolü ise Türkiye’de öğrencilerin desteklenmeye en çok ihtiyaç duydukları alanlar. Ülkemizin, strese dayanıklılıkta (-0,03) 31 ülke arasında 17. sırada, duygu kontrolünde (-0,14) 33 ülke arasında 29. sırada yer aldığı görülüyor. OECD ortalaması ise her iki alanda da 0,00 (Grafik 16). Bu bulgular, Türkiye’de öğrencilerin akademik baskı altında büyük bir stres yaşadığını ve bu stresi yönetmekte zorlandıklarını gösteriyor. Özellikle, sınav odaklı eğitim sistemi ve yoğun akademik rekabet, öğrencilerin stres seviyelerini artıran önemli faktörler arasında yer alıyor (OECD, 2024c).

Sonuç olarak, ülkemizde gençlerin öfke, üzüntü, stres gibi duygularla başa çıkma becerilerini geliştirmek için psikolojik dayanıklılıklarını ve iyi oluş hallerini (*well-being*) destekleyen eğitim programlarına ihtiyaç duyuluyor. Bulgular, aynı zamanda, öğrencilerin akademik stresini artıran sınav odaklı eğitim sisteminde değişikliğe gidilmesi gerektiğine işaret ediyor.

Öğrencilerin Yaratıcılığa Yönelik Tutumları

Türkiye’nin yaratıcılığa yönelik tutumlar indeksi incelendiğinde, öğrencilerin yaratıcılık konusundaki farklı boyutlarda ortalama civarında veya hafif ortalamanın üzerinde konumlandığı görülüyor. PISA 2022 verilerine göre, Türk öğrencilerinin çeşitli yaratıcılık göstergelerindeki sıralamaları şu şekildedir: Yaratıcı öz-yeterlikte 0,12 puan ile 39 ülke arasında 7. sırada (OECD ortalaması=0,00); entelektüel açıklıkta 0,12 puan ile 10. sırada (OECD=0,00); sanata ve deneyime açıklık konusunda 0,15 puan ile 6. sırada (OECD=-0,01) ve son olarak, hayal gücü ve maceraperestlikte 0,25 puan ile 32 ülke arasında 1. sırada (OECD=-0,01).

Bu veriler, Türkiye’de öğrencilerin yaratıcılık konusunda oldukça iyi bir seviye yakaladığını ve Norveç, Hollanda gibi ekonomik olarak gelişmiş ülkelere kıyasla bu alanlarda daha ileride olduğunu gösteriyor. Özellikle hayal gücü ve maceraperestlik alanında daha yüksek bir sıralamaya sahip olması, Türk öğrencilerin yenilikçi ve keşfetmeye açık olduğunu ortaya koyuyor. Müslüman coğrafyadaki ülkelerle kıyaslandığında, Türk öğrencilerin yine hayal gücü ve maceraperestlik konusunda çok daha yüksek bir skor elde ettiği, ancak yaratıcılığa dair diğer alanlarda Katar, Suudi Arabistan gibi ülkelerle benzer ya da daha düşük seviyede bir performansa sahip olduğu görülüyor. Yaratıcı öz-yeterlik konusunda ise Türkiye’nin (0,12) özellikle Malezya’dan (-0,29) olumlu yönde ayrışması dikkat çekiyor (Grafik 17). Yaratıcılığı yüksek olan öğrencilerin aynı zamanda yeni şeyler öğrenmeye ve keşfetmeye merakının da yüksek olduğu görülüyor (OECD, 2024c). Grafik 17’de görüldüğü üzere Türk öğrencilerin merak duygusu alanında da güçlü olması yaratıcılık seviyeleri konusundaki bulgularla uyumlu gözüküyor. Ne var ki, yaratıcılıkla ilgili diğer alanlardaki orta düzey bir performans sergilenmesi, bu potansiyelin eğitim sistemi tarafından yeterince desteklenmediğini düşündürüyor.

Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Okula Aidiyet Duygusu

PISA 2022 ve TIMSS 2023 sonuçları öğrencilerin okula aidiyet duygularıyla ilgili önemli veriler sunuyor. Okula aidiyet, en yaygın şekilde “öğrencilerin okul sosyal ortamında kişisel olarak kabul edilmiş, saygı duyulmuş, dahil edilmiş ve desteklenmiş hissetme düzeyi” olarak tanımlanıyor (Goodenow & Grady, 1993). Araştırmalar, okula aidiyet

	Yaratıcı Öz-Yeterlik	Entelektüel Açıklık	Sanata ve Deneyime Açıklık	Hayal Gücü ve Maceraperestlik
OECD - Ortalama	0	0	-0,01	-0,01
Türkiye	0,12	0,12	0,15	0,25
Avustralya	0,02	0,00	0,14	-0,01
Avusturya	0,07	-0,06	-0,24	-0,10
Kanada	0,15	0,11	0,19	0,08
Şili	-0,01	0,16	0,03	0,03
Kolombiya	0,38	0,35	0,32	0,00
Danimarka	-0,02	-0,08	-0,23	-0,16
Fransa	0,27	-0,02	-0,18	0,15
Yunanistan	0,04	0,15	0,07	0,13
İtalya	0,05	0,09	-0,07	0,17
Kore	-0,13	-0,10	0,18	0,06
Letonya	-0,26	-0,18	0,15	-0,02
Hollanda	-0,05	-0,23	-0,28	-0,17
Norveç	-0,11	-0,10	-0,33	
Polonya	-0,15	-0,12	-0,11	-0,20
Portekiz	0,02	0,33	0,01	0,10
Slovenya	-0,15	-0,33	0,02	-0,14
Ürdün	0,05	0,14	0,06	-0,14
Malezya	-0,29	-0,14	0,02	
Fas	0,04	0,00	0,09	-0,22
Katar	0,10	0,21	0,34	0,03
Suudi Arabistan	0,24	0,39	0,22	0,13

Grafik 17. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Yaratıcılığa Yönelik Tutumları Endeksi (2022)

Kaynak: PISA (Volume 3), 2024

Not: PISA Volume 3'te bu tablolardan veriler derlenmiştir: Table III.B1.5.7, Table III.B1.5.11, Table III.B1.5.15, Table III.B1.5.19.

Stres yönetimi ve duygu kontrolü, ülkemizde öğrencilerin desteklenmeye en çok ihtiyaç duyduğu alanlar. Özellikle sınav odaklı eğitim sistemi, bu konuda büyük bir engel teşkil ediyor.

Türkiye’de ve Dünyada Okula Aidiyet Duygusu Düzeyine Göre Öğrenci Dağılımları (% , 2023)

Türkiye : Düşük **%10** | Orta **%25** | Yüksek **%65**
Tüm ülkeler : Düşük **%12** | Orta **%30** | Yüksek **%57**

duygusunun akademik başarı, motivasyon, notlar, okulu tamamlama ve öz yeterlilik gibi olumlu sonuçları artırırken devamsızlık ve olumsuz davranışları azalttığını gösteriyor (Connell vd., 1995; Croninger & Lee, 2001; Gillen-O’Neel & Fuligni, 2013; Pittman & Richmond, 2007). Okula aidiyet duygusu daha güçlü olan öğrenciler, okulda matematik gibi alanlarda daha başarılı olmalarının yanında kendi kendine öğrenme becerilerine daha fazla güven duyuyor ve genel olarak hayattan daha memnun olduklarını belirtiyor (OECD, 2024c).

PISA verileri, Türkiye’nin okula aidiyet endeksinin yıllar içinde değişkenlik gösterdiğini ortaya koyuyor. Türkiye’de öğrencilerin okullarına aidiyet duygularında dalgalanmalar yaşanırken, OECD genelinde bu konuda daha stabil bir tablo ortaya çıktığı görülüyor. PISA 2015 verilerine göre Türkiye’de aidiyet duygusu endeksi -0,44 ile oldukça düşük bir seviyedeysen, PISA 2018’de bu değer -0,14 seviyesine yükselmiş ve öğrencilerin okula aidiyetinde önemli bir artış yaşanmıştır. Bununla birlikte PISA 2022 sonuçları, endeksin tekrar -0,30 seviyesine gerilediğini gösteriyor (Grafik 18). Türkiye’de 2015’ten bugüne +0,14 puanlık bir toparlanma olmasına rağmen 2018 sonrası gözlemlenen sert düşüş pandemi sürecinde ülkemizde uzun süre okulların kapanması ile açıklanabilir. Türkiye ile benzer olarak okulların uzun süre kapalı olmasından etkilenen ABD, Letonya, Kolombiya ve Ürdün

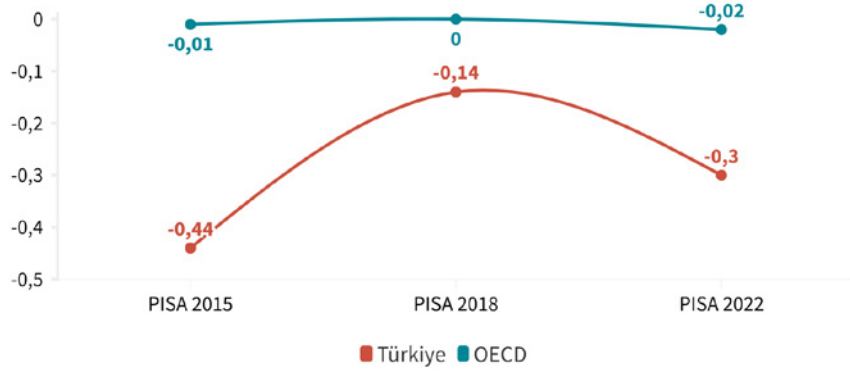
gibi ülkelerde de öğrencilerin okula aidiyet hislerinde önemli bir gerileme gözlemleniyor (OECD, 2024c).

Öbür taraftan, okul kapanmalarının daha kısa süreli olduğu, ayrıca öğrencilerin uzaktan öğrenme sürecinde çevresinden daha çok destek hissettiği ülkelerde ise öğrencilerin aidiyet duygusunun daha güçlü olduğu görülüyor. Örneğin, pandemi sürecinde yalnızca 3 aylığına okulları kapatan Japonya’da, 2018 ve 2022 arasında öğrencilerin okula aidiyet duygularının artması, bunu destekleyen bulgulardan biri (OECD, 2024c).

Aynı zamanda, bu durumun zorbalığa maruz kalma ile yakından ilişkili olması muhtemel. Okulda zorbalığa uğramak, öğrencilerin okulda güvende ve ait hissetmelerini doğrudan etkileyen oldukça önemli bir etken (OECD, 2024c). Grafik 22’de görüldüğü üzere, OECD ortalamasında okulda zorbalık oranları son yıllarda azalırken, Türkiye’de bazı sözel zorbalık davranışları hala artışta. Bu tablo, Türkiye’de öğrencilerin okula bağlılık duygusunun kırılgan ve değişken olduğuna işaret ediyor.

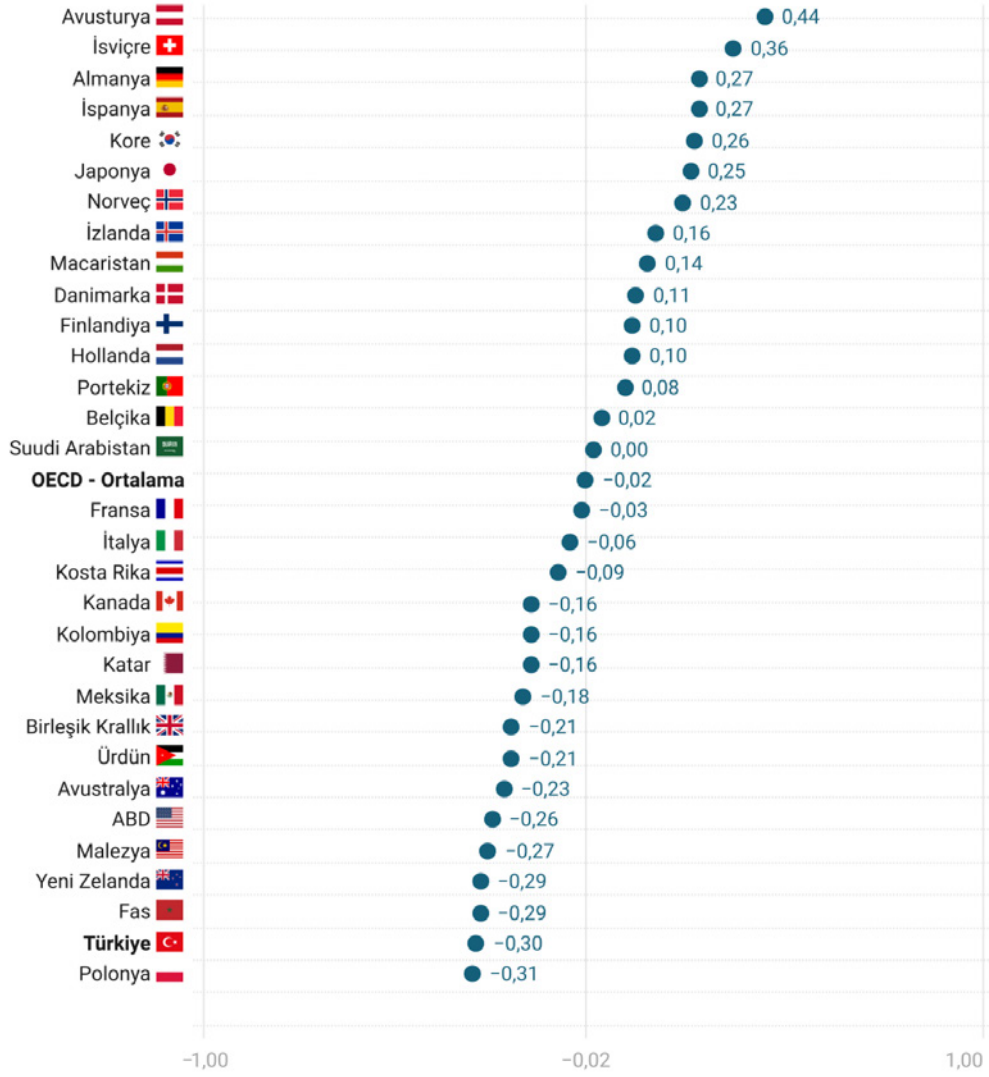
Bu sonuçlar aynı zamanda Türkiye’nin okula aidiyet konusunda hep OECD ortalamasının altında seyrettiğini ortaya koyuyor. 2022 yılında da 42 OECD ülkesi arasında 41. sırada yer alması dikkat çekici bir bulgu (Grafik 19).

TIMSS 2023 araştırması 4. ve 8. sınıf öğrencilerinin yıllara okula aidiyet duygularındaki

Grafik 18. 2015 ve 2022 Yılları Arasında Aidiyet Duygusu Endeksinde Değişim

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2015 and 2022 in the Index of Sense of Belonging, 2024

Grafik 19. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Okula Aidiyet Endeksi Tablosu (2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Students' Sense of Belonging at School, 2024

değişimleri gösteriyor. Türkiye’de 2019 yılında öğrencilerin %58’i yüksek aidiyet duygusuna sahipken, bu oran 2023’te %57’ye düşmüş durumda. Tüm ülkelerin ortalamasına bakıldığında ise aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin oranı %71’den %65’e geriledi. Türkiye’de aidiyet duygusu düşük öğrencilerin oranı ise 2019’da %8 iken, 2023’te %12’ye yükseldi (Grafik 20). Bu oranlar ilköğretim öğrencilerinde okula aidiyetin azalan bir eğilime sahip olduğunu gösteriyor ve bu durum öğrencilerin akademik başarıları üzerinde potansiyel bir olumsuz etki yaratma riski taşıyor. Aidiyet duygusu yüksek olan öğrencilerin daha motive olduğu ve bu durumun akademik performansla olumlu katkı sağladığı göz önüne alındığında (Sari, 2012), okula aidiyeti artırmaya yönelik projeler ve politikalar geliştirilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkıyor.

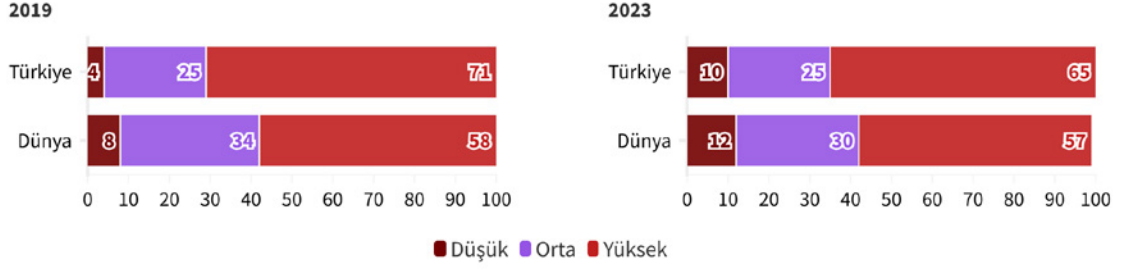
Bu bulgulara, bazı okullardaki fiziki kısıtlılıklar (örn. bahçesiz okullar), yoğun ödevler gibi fazla ders yükü, sınav merkezli bir öğretim, akran zorbalığı gibi problemlerin etkisi olabilir. Bu nedenle, Türkiye’de okullarda aidiyet duygusunu artırmaya yönelik öğrenci merkezli bütüncül politikalara ihtiyaç vardır. Bütün okul binalarının öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde iyileştirilmesi, öğrencilerin bu etkinliklere katılımının teşvik edilmesi, okula yeni başlayanların aidiyet duygusunu güçlendirecek uyum programlarının düzenlenmesi ve öğrencilerin okulda daha güvende hissetmelerinin sağlanması bu politikalara örnektir. Aynı zamanda, akran öğretimi (*peer-to-peer tutoring*) ve takım çalışması gibi öğrenciler arası ilişkileri destekleyen uygulamaların eğitim sistemimizde artırılması da fayda sağlayacak uygulamalardandır (Kaçar, 2024; OECD, 2024c).

Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalma Deneyimleri

Literatürde zorbalık, güçlü tarafın zayıf tarafa tekrar eden fiziksel, sözel veya psikolojik şiddeti olarak tanımlanıyor (Aydın, 2024a; Rigby, 1999). PISA verilerindeki akran zorbalığına dair bulgulara bakıldığında ise Türkiye’de öğrencilerin zorbalığa maruz kalma endeksinin -0,2 olduğu ve bu sonuçla Türkiye’nin 41 ülke arasında 13. sırada yer aldığı görülüyor (Grafik 21). Bu sonuç, Türkiye’nin zorbalık düzeyinin OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında ortalama seviyede olduğunu, ancak hala ciddi bir sorun teşkil ettiğini gösteriyor.

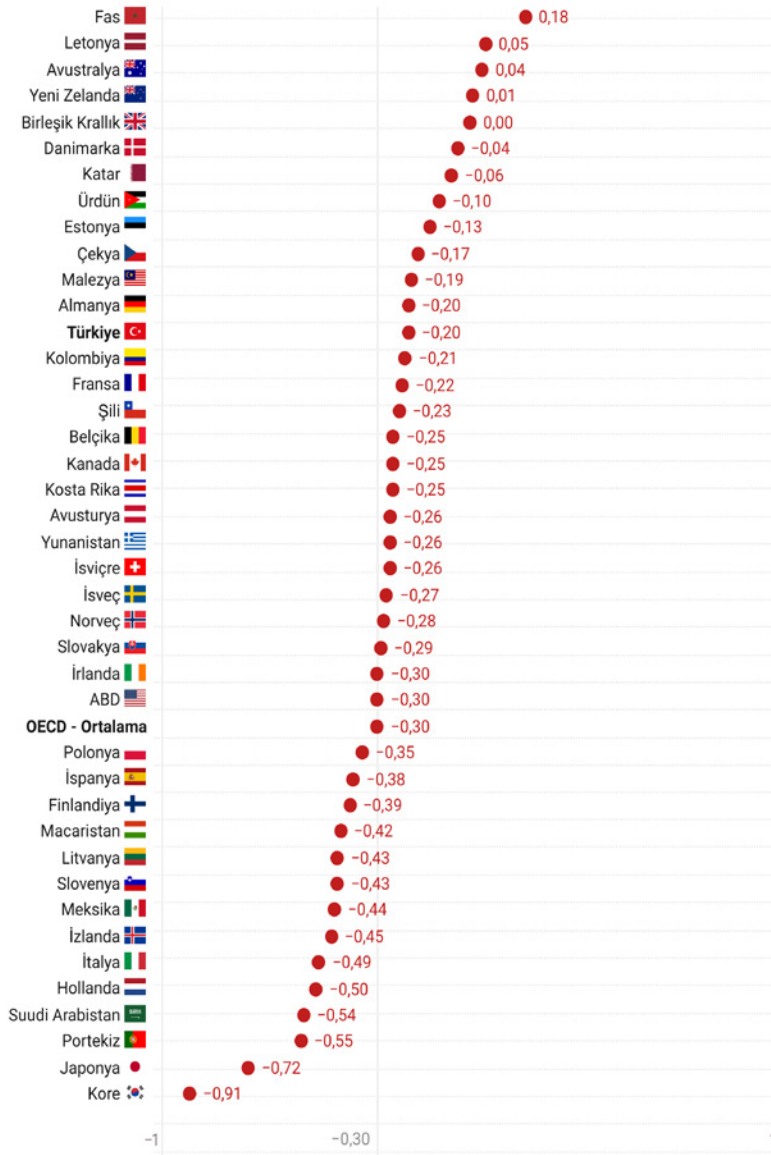
Bununla birlikte, akran zorbalığına karşı etkili önlemler alabilmek için okulun, öğretmenlerin ve ailelerin hangi davranışların zorbalık, hangilerinin ise olağan çocuk çatışması olduğunu doğru tanımlamaları önemlidir (Aydın, 2024a). Örneğin, araştırmalar aşırı korumacı ve müdahil ailelerin çocuklarında şişirilmiş özgüven ve ayrıcalık beklentisinin daha sık görüldüğünü ortaya koyuyor (Yılmaz, 2020). Bu durum, algılanan zorbalığın da artmasına yol açabilir. Haliyle PISA gibi geniş çaplı araştırmalarda akran zorbalığı ile ilgili yapılan ölçümlerin güvenilir ve geçerliliği yüksek ölçümlerle yapılması doğru müdahalelerde bulunulması için elzemdir.

2018-2022 yılları arasında farklı zorbalık türleri üzerinde sonuçlar incelendiğinde çarpıcı değişimler olduğu görülüyor. PISA verilerine göre, Türkiye’de öğrencilerin bazı zorbalık türlerine maruz kalma oranlarında düşüş yaşansa da diğer alanlarda artış görülerek OECD ülkelerindeki genel eğilimden ayrılmıştır. Örneğin, “Diğer öğrenciler beni kasıtlı olarak dışladı.” diyen öğrencilerin oranı Türkiye’de %1,7 artarken, OECD ülkelerinde bu oran %1,8 azaldı. Benzer şekilde, “Diğer

Grafik 20. Türkiye ve Dünyada Okula Aidiyet Duygusu Düzeyine Göre Öğrenci Dağılımları (% 2023)

Kaynak: TIMSS 2023 Sonuçları

Grafik 21. Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalma Endeksi Tablosu (2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Students' Exposure to Bullying, 2024

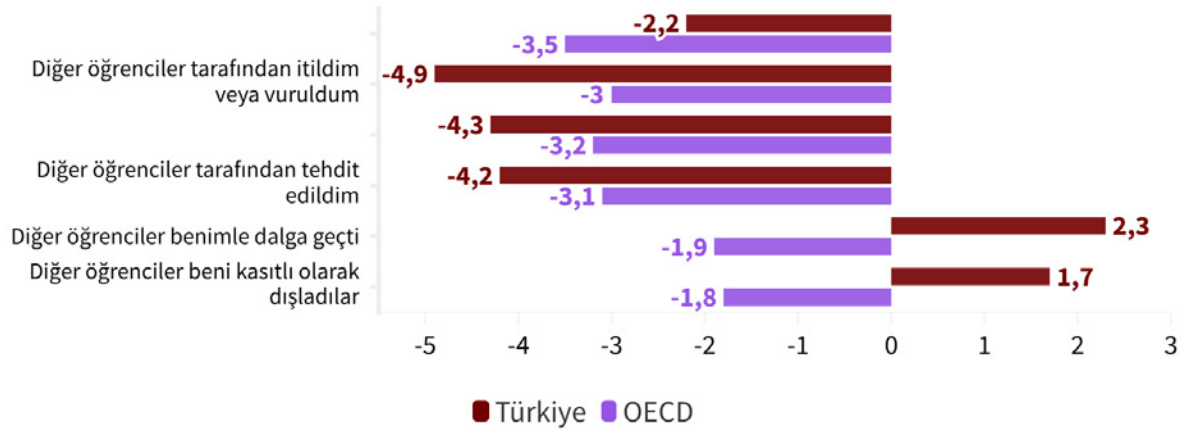
öğrenciler benimle dalga geçti.” ifadesine katılan öğrencilerde Türkiye’de %2,3’lük bir artış yaşanırken, OECD ülkelerinde bu oran %1,9 azaldı (Grafik 22). Bu durum, Türkiye’de öğrencilerin sosyal izolasyon ve alay edilme gibi duygusal zorbalık biçimlerine giderek daha fazla maruz kaldığını; sosyal ilişkilerin düzenlenmesine kritik rol oynayan ahlak ve değer alanına öğretim süreçlerinde daha fazla yer açılması gerektiğini gösteriyor.

Öte yandan, fiziksel zorbalık türlerinde Türkiye’de azalma gözlemleniyor. “Diğer öğrenciler tarafından tehdit edildim.” diyen öğrencilerin oranı %4,2 oranında azalırken, OECD ülkelerinde bu azalma %3,1 oranında. “Diğer öğrenciler bana ait eşyaları aldı ya da zarar verdi.” diyenlerin oranı ise Türkiye’de %4,3 azalırken, OECD ülkelerinde %3,2 ile daha az bir düşüş gözlemleniyor (Grafik 22).

MEB’in 2024-2025 eğitim yılında ortaokul ve lise öğrencilerine uyguladığı Şiddet Algısı Araştırması bulguları, zorbalığın en çok dijital ortamlarda olduğunu gösterdi. Öğrencilerin %37,1’i dijital ortamlarda şiddet olaylarının yaygın olduğunu belirtti. Lise öğrencilerinin %53’ü en az bir kez sosyal medyada hakaret veya kötü sözlerle maruz kaldığını ifade ederken %40,8’i ise hayatlarında en az bir kez bu davranışları sergilediğini belirtiyor. Haliyle dijital ortamlar, zorbalık adına “çift yönlü” bir şiddet alanı olma riskini taşıyor. Dijital mecralarda izinsiz bilgi paylaşımından dolayı mağdur olduğunu belirten öğrenci oranı %11,1. Araştırma bulgularının en önemli vurgusu ise dijital şiddetin yalnızca bireysel bir sorun olmasından ziyade, öğrencilerin nasıl sosyal ilişkiler kurduğu ve öğrendikleri davranış kalıplarıyla bağlantılı olduğudur (MEB, 2025b).

Bu veriler, Türkiye’de fiziksel zorbalığın azaldığını, ancak psikolojik ve sosyal zorbalığın artış gösterdiğini ortaya koyuyor. Bu bağlamda, Türkiye’de zorbalıkla mücadele politikalarının fiziksel şiddet önlemlerinin ötesine geçerek, psikososyal destek sistemlerine ve akran ilişkilerinde empatiyi geliştiren eğitim programlarına odaklanması ciddi önem arz ediyor. Aynı zamanda, zorbalığın en çok yaygınlaştığı dijital mecralarla ilgili ailelerin daha çok bilinçlenmesi, bu mecralarda sistemsel kontrol mekanizmalarını artırarak çocuklara güvenli bir dijital ortamı sunulması önemli erken müdahale stratejileri arasında geliyor (MEB, 2025b).

Millî Eğitim Bakanlığı, 2024 yılında, UNICEF ve PIKTES işbirliğiyle sosyal-duygusal becerileri geliştirme adına okul öncesinden lise kademesine kadar her yaştan öğrenci için materyaller yayınladı. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenler aracılığıyla uygulanacak bu materyaller, öğrencilerin gelişim dönemlerine göre farkındalık, psikoeğitim ve bireysel müdahale konusunda kapsamlı içerikler sunuyor. Aynı zamanda, öğrencilerin velileri ve öğretmenleri için de aynı şekilde içerikler barındırıyor (MEB, 2025a). Bu müdahale ve destek programlarının etkili bir şekilde uygulanması halinde; her yaş grubundaki öğrencinin sosyal ve duygusal açıdan daha sağlıklı bireyler olarak gelişmesi, daha güçlü ve bilinçli sosyal ilişkiler kurmaları ve böylece daha güvenli, mutlu ve sürdürülebilir bir toplumun oluşmasına katkı sağlamaları öngörülebilir. Bu nedenle, uygulanan programların etkinliğinin düzenli olarak değerlendirilmesi ve mevcut ihtiyaçlara göre sürekli geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Grafik 22. 2018-2022 Yılları Arasında Öğrencilerin Zorbalığa Maruz Kalmalarındaki Değişim (%)

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2015 and 2022 in Students' Exposure to Bullying, 2024

EĞİTİME ERİŞİM

Temel Bulgular

Eğitime erişim oranları, okul öncesi kademede genel olarak artış gösterse de 5 yaş grubunda hedeflenen %100 okullaşma oranına ulaşamadı.

İlkokul ve ortaokul düzeyindeki okullaşma oranlarında artış eğilimi devam etmekle birlikte, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeylerinde düşüş gözlemlendi. Ortaöğretimdeki düşüş, ekonomik zorluklar ve gençlerin çalışmaya yönelmesiyle ilişkilendirilebilir.

Liseye Geçiş Sınavı (LGS)'na giren öğrenci sayısında dalgalanmalar olsa da merkezi yerleşen öğrenci oranı %1,4 arttı.

Genel ortaöğretim oranı, %4,54'lük bir azalma gösterirken mesleki ve teknik ortaöğretim oranında %3,97'lik bir artış kaydedildi.

Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranı 2023-2024 döneminde %75,65'e ulaştı. Bu oran önceki yıllara göre önemli bir artışa işaret ediyor. Bununla birlikte ekonomik zorluklar ve erken yaşta çalışma zorunluluğu gibi sebepler bu öğrencilerin eğitime devamlılığında engel oluşturuyor.

Öneriler

5 yaş grubundaki düşüşün nedenleri detaylı şekilde incelenerek, uygulanan politikaların etkililiği artırılmalı. Burada özellikle İstanbul başta olmak üzere belediyeler tarafından okul öncesi eğitim için açılan kurumların süreçteki etkisi ve bunların MEB istatistiklerine yansımaya durumu incelenmeli.

Okul terki oranlarının azaltılması için ekonomik destek programları artırılmalı. Çalışma zorunluluğuyla eğitimi bırakma arasında dengeyi sağlayacak politikalar geliştirilmeli.

2024 yılında uygulamaya konan yeni öğretim programının öngördüğü süreç odaklı değerlendirme sistemine geçiş için gerekli adımlar atılmalı. Bu sayede tüm öğrencileri kapsayan uzun soluklu bir değerlendirme süreci işletilmeli.

Özel eğitim alanındaki öğrenci artışı memnuniyet verici olmakla birlikte, bu büyümeyi sürdürülebilir kılmak için öğretmen eğitimi ve istihdamı, fiziksel altyapı ve kaynak erişimi yönünden süreçler desteklenmeli.

EĞİTİME ERİŞİM

Eğitim sisteminin kapsayıcılığı ve fırsat eşitliği açısından temel göstergelerden biri olan eğitime erişim, farklı kademelerdeki okullaşma oranları, sınavlarla gerçekleşen kademeler arası geçişler ve farklı okul türlerine yönelik tercih eğilimleri üzerinden değerlendirilebilir. Türkiye’de eğitime erişim oranları, yıllar içinde çeşitli faktörlerden etkilenecek değişim göstermektedir. Bu bölümde, kademelere göre okullaşma oranlarının seyri, Liseye Geçiş Sınavı (LGS) ve yerleştirme süreçleri, lise türlerine göre öğrenci dağılımları, özel eğitim, Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) kapsamında sunulan eğitim hizmetleri, burs alan öğrenci sayısı ve burs miktarı ile Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitime erişim süreçleri ele alınarak mevcut durum değerlendirilmiştir.

Kademelere Göre Okullaşma Oranı

2023-2024 dönemine ilişkin kademelere göre net okullaşma oranları incelendiğinde, bazı kademelerde artış eğilimi devam ederken diğerlerinde dalgalanmalar olduğu görülüyor. Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı bir

önceki yıla göre 3-5 yaş grubunda %0,51, 4-5 yaş grubunda ise %0,49 oranında arttı (Grafik 23). Okul öncesinde 5 yaş grubunun zorunlu eğitim kapsamına alınmasının tartışıldığı ve

Türkiye ve dünyada
yaşa göre okul
öncesi okullaşma
oranları
→ s. 118

%100 okullaşmanın hedeflendiği bir dönemde 0,69’luk düşüş göstermesi dikkat çekici. İlkokul düzeyinde okullaşma artış oranı 2023 yılında %0,69 iken bu oran 2024 yılında %1,18 olarak karşımıza çıkıyor. Bununla beraber ortaokul düzeyinde okullaşma artışının %0,24 ile sınırlı kaldığı görülüyor. Ortaöğretim düzeyinde %3,73 oranında bir düşüş meydana

gelirken, yükseköğretimde ise bu düşüş %3,3 olarak karşımıza çıkıyor (Grafik 24).

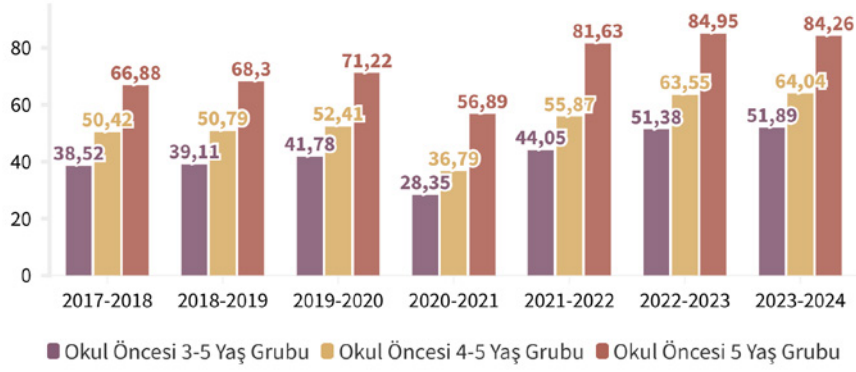
Yükseköğretim düzeyindeki bu belirgin düşüş kontenjanların azalması ile ilişkilendirilebilir. Geçen yıl 1 milyon 15 bin 840 olan kontenjan sayısı, bu yıl 960 bin 249’a geriledi ve toplamda 67 bin 709’luk bir azalma oldu (Erdoğan, 2024). Bununla beraber ekonomik şartların zorlaşması da yükseköğretim düzeyinde okullaşma oranının azalmasında etkili olabilir. Aynı şekilde ortaöğretimdeki düşüş de ailelerin maddi durumlarının yetersizliği ve gençlerin çalışmak durumuna kalmaları ile açıklanıyor. Özellikle lise düzeyinde, gençlerin %39’u eğitimlerine devam etmek istemedikleri için okulu terk etmiş, %31’i ise ailelerinin maddi sıkıntıları veya çalışma zorunlulukları nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakmıştır (UNFPA, 2024). 2020 yılından bu yana Türkiye’de çocukların işgücüne katılımında kayda değer bir artış gözlemlenmektedir. 15-17 yaş grubundaki erkek çocukların işgücüne katılım oranı %32,2 iken, kız çocuklarında bu oran %11,5 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2023c). Bu durum, eğitim-işgücü dengesi açısından yeni politikaların gerekliliğine işaret etmektedir.

Liseye Geçiş Sınavı (LGS) ve Yerleştirme Sonuçları

Bu başlık altında Liseye Geçiş Sınavı (LGS) ile öğrencilerin ortaöğretime yerleşme süreçleri ve bu sürece ilişkin sonuçların yıllara göre değişimi incelenmiş, değişimin sebeplerine yönelik tahminler ve öneriler belirtilmiştir.

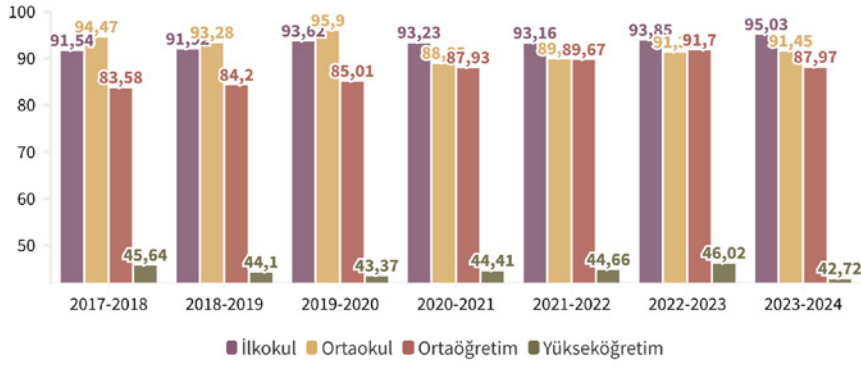
Eğitime erişimde önemli bir aşama olan kademeler arası geçiş sınavları, öğrencilerin merkezi ve yerel yerleştirme yoluyla üst öğretim kademelerine geçişlerini sağlamaktadır. 2012 yılından itibaren ismi Liseye Geçiş Sınavı (LGS)

Eğitim İzleme Raporu 2024

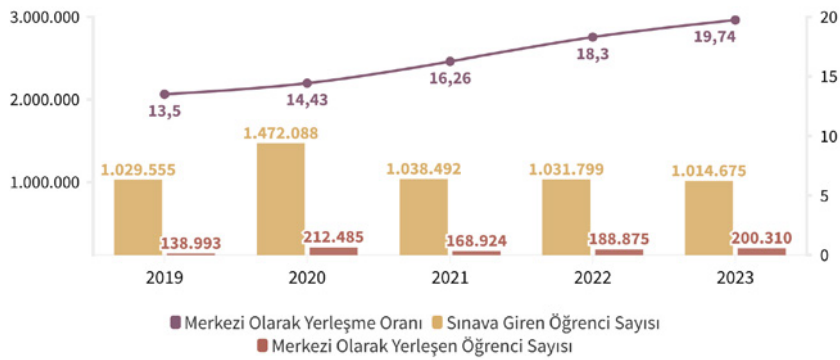
Grafik 23. Okul Öncesi Kademelere Göre Net Okullaşma Oranları (% , 2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 24. Kademelere Göre Net Okullaşma Oranları (% , 2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 25. LGS'ye Giren ve Yerleşen Öğrenci Sayıları ve Oranı (% , 2019-2023)

Kaynak: MEB, LGS Kapsamında İlk Yerleştirme Sonuçları, 2023; MEB, Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezî Sınav, 2024

olarak değişen ortaöğretime geçiş sınavları, ortaokul mezunu öğrencilerin merkezi olarak ortaöğretim kurumlarına yerleştirilmelerine hizmet ediyor. 2019-2023 yılları arasında Liseye Geçiş Sınavı (LGS) sonuçlarına bakıldığında, sınava giren öğrenci sayısında dalgalanmalar olduğu görülüyor. Örneğin, sınava giren öğrenci sayısı 2019 yılında 1.029.555 iken, 2020 yılında belirgin bir artışla 1.472.088'e ulaştı. Ancak 2021'den itibaren bu sayı kademeli olarak azaldı ve 2023 yılında 1.014.675 olarak kaydedildi (Grafik 25).

Bununla birlikte, merkezi yerleşen öğrenci sayısında ve oranında belirgin bir artış eğilimi göze çarpıyor. Merkezi yerleşen öğrenci oranı, 2019 yılında %13,5 iken bu oran her yıl artarak 2023'te %19,74'e ulaştı (Grafik 25). Bu artışta sınavlı okulların sayısında 169, kontenjanlarda ise 13.452 kişilik artış yapılması etkili olmuş olabilir (Kasap, 2023). Yerleştirme oranlarındaki artışa rağmen sınava giren öğrenci sayısındaki azalma dikkat çekici. Sınavın isteye bağlı olması, özellikle bu sınavlarda başarı göstermesi beklenmeyen öğrencilerden bir kısmının sınava girmemesi ile ilişkili olabilir.

Lise Türlerine Göre Öğrenci Dağılımları

2017-2024 yılları arasında lise türlerine göre öğrenci dağılım oranları incelendiğinde, toplam lise öğrencileri içinde genel ortaöğretimdeki öğrenci oranının sürekli bir artış gösterdiği görülmektedir. 2017-2018 eğitim yılında %54,10 olan genel ortaöğretim oranı, 2022-2023 eğitim yılında %65,4'e kadar yükseldi. 2024'te bu oran %60,86 oldu ve %4,54'lük bir azalma görüldü (Grafik 26). Ortaöğretim kademesinde 6.789.681 olan öğrenci sayısının 5.796.881'e düşmesi yaklaşık 1 milyonluk bir düşüş yaşandığını göstermektedir. Bu düşüşün, açıköğretime kayıt yaptırmayan öğrencilerden kaynaklanmış olabileceği

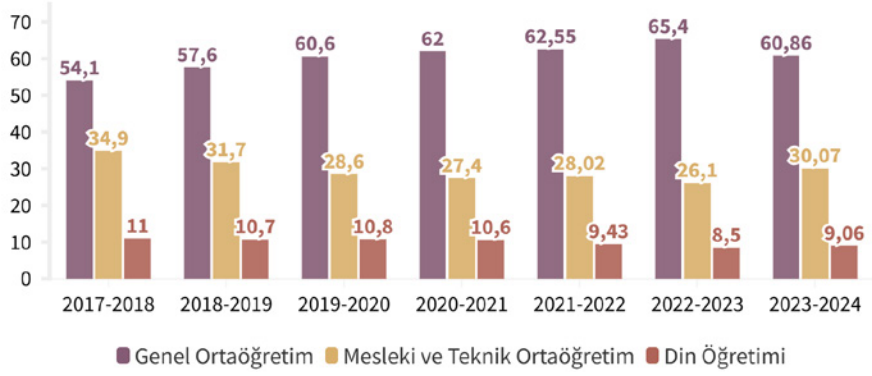
değerlendiriliyor. Bir önceki sene 2.009.480 olan açıköğretim öğrenci sayısı 2023-2024 döneminde 1.075.550 olarak karşımıza çıkıyor (MEB, 2023c; 2024b).

2017'den beri toplam lise öğrencileri arasındaki oranında azalma eğilimi gösteren mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının 2023-2024 eğitim-öğretim yılında %3,97'lik bir artış yakaladığı görülmektedir. 2017 yılında %34,90 olan öğrenci oranı, 2022-2023 eğitim yılında %26,1 seviyesine geriledi. 2023-2024 döneminde bu oran %30,07'ye çıktı (Grafik 26). Bu artış son yıllarda mesleki eğitimi teşvik etmeye ve iyileştirmeye yönelik politikalarla açıklanabilir (MEB, 2024c). Ayrıca son dönemde nitelikli meslek lisesi sayısında yaşanan artış, hatta %1'lik dilimden öğrenci alan meslek liselerinin varlığı bu kurumlara prestij kazandırmış ve öğrenci ilgisini artırmış olabilir. Buna ilaveten üniversite mezunlarının iş bulmada yaşadığı zorluklar öğrencileri mesleki ve teknik liselere yönlendiriyor olabilir. Nitekim TÜİK'in son verilerine göre yükseköğretim mezunlarından (%77,6) sonra istihdam oranının en yüksek olduğu grubun, mesleki veya teknik lise mezunları (%67,6) olduğu görülüyor (TÜİK, 2024d).

Din öğretimi kurumlarına devam eden öğrencilerin toplam lise öğrencisi içindeki oranlarında ise 2020-2021 eğitim yılında %10,60, 2021-2022 eğitim yılında %9,43 ve 2022-2023 eğitim yılında %8,5 oranları kaydedildi. 2023-2024 döneminde ise bu oran %9,06'ya yükselerek, düşüş trendinin ardından yeniden artış yaşandığını gösteriyor (Grafik 26).

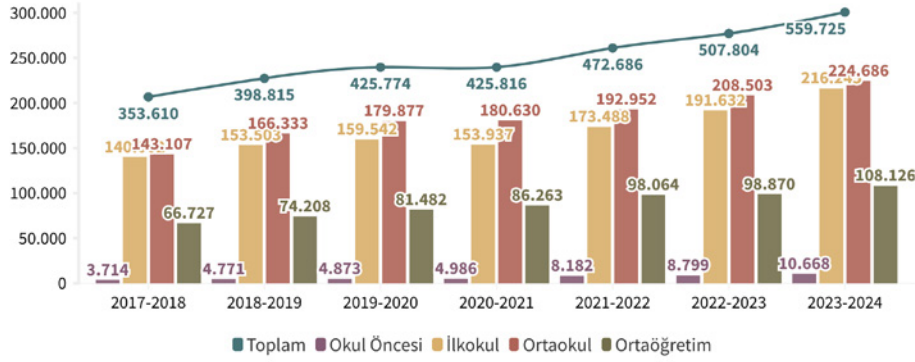
Genel duruma bakıldığında ortaöğretim çağındaki öğrenciler tarafından genel ortaöğretim kurumlarının hâlen öncelikli olarak tercih edildiği görülüyor. Mesleki ve teknik liselere yönelik öğrenci ilgisinde ise 2023-2024 döneminde görülen artış olumlu bir gelişme olarak

Eğitim İzleme Raporu 2024

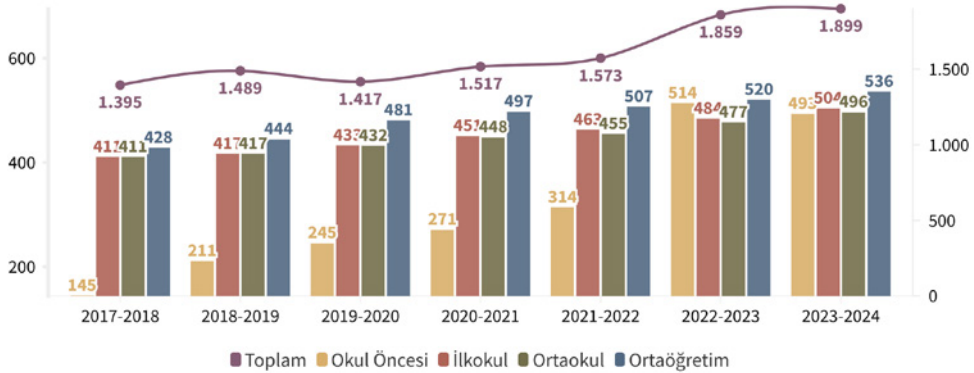
Grafik 26. Lise Türlerine Göre Öğrenci Sayılarının Toplam Lise Öğrencileri İçindeki Oranları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 27. Özel Eğitim Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 28. Özel Eğitim Okul Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: 2019-2020 döneminden itibaren olan toplam sayıya, bünyesinde anasınıfı bulunan özel eğitim okulları dahil edilmemiştir.

değerlendirilebilir. Din öğretimi veren ortaöğretim kurumlarında uzun bir aradan sonra gözlemlenen artış ise incelenmeye değer bir husus olarak dikkat çekiyor.

Özel Eğitim Öğrenci ve Okul Sayıları

Özel eğitime dahil olan öğrenci sayılarında yıllar içinde düzenli bir artış gözlemlenmektedir. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında özel eğitim öğrenci sayısı toplamda 559.725'e ulaştı ve bir önceki yıla göre %10,2 oranında bir artış gerçekleşti. Kademeler bazında incelendiğinde, okul öncesi düzeydeki öğrenci sayısı 2022-2023 döneminde 8.799 iken bu sayı 2023-2024 döneminde %21,2 artışla 10.668'e yükseldi. Bu artış, okul öncesi özel eğitimde kapasitenin genişlediğini göstermektedir. Erken müdahalenin çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve dil gelişiminde sağladığı olumlu etkiler (Goode vd., 2011) nedeniyle bunun önemli bir adım olduğu söylenebilir. İlkokul düzeyinde özel eğitim alan öğrenci sayısı da bir önceki yıla göre %12,9 oranında artarak 216.245'e ulaştı. Ortaokul kademesinde ise %7,8'lik bir artış gerçekleşti ve öğrenci sayısı 224.686 oldu. Ortaöğretim düzeyinde de benzer bir trend gözlemlendi ve öğrenci sayısı %9,4 artışla 108.126'ya çıktı (Grafik 27).

Okul sayılarında da genel bir artış eğilimi görülmektedir. 2023-2024 döneminde toplam özel eğitim okul sayısı 1.899'a ulaştı ve bir önceki yıla göre %2,2 oranında artış gösterdi. Bununla birlikte, kademelere göre farklı eğilimler dikkat çekmektedir. Okul öncesi özel eğitim okul sayısı 2022-2023 döneminde 514 iken 2023-2024 döneminde 493'e düşerek %4,09 oranında bir azalma gösterdi. Bu düşüşte MEB'in, anaokulları dışındaki eğitim kurumları bünyesinde açılmış olan anasınıflarını, anaokullarına dönüştürme uygulamasından vazgeçmesi etkili olmuş olabilir. Zira bu süreçte

özel eğitim anaokuluna dönüştürülmüş olan kimi anasınıflarının son değişiklikle normal anasınıfına çevrilmiş olması muhtemel. Okul öncesi özel eğitim okul sayısındaki düşüşe rağmen özel eğitim alan okul öncesi öğrenci sayısının artmış olması da bu yorumu destekleyen bir bulgu. İlkokul düzeyindeki özel eğitim okul sayısı %4,1 artışla 504'e, ortaokul kademesindeki okul sayısı %4 artışla 496'ya, ortaöğretim düzeyindeki okul sayısı ise %3,1 artışla 536'ya yükseldi (Grafik 28).

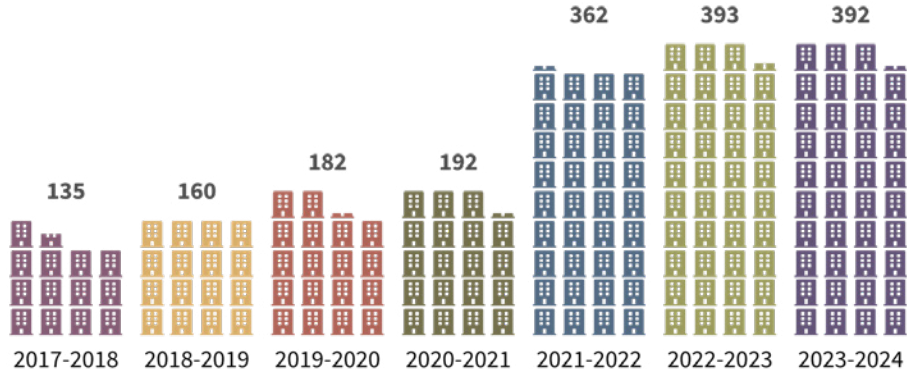
Bu veriler, özel eğitime olan talebin giderek arttığını ve bu artışa paralel olarak eğitim kurumlarının kapasitelerinin büyütüldüğünü ortaya koyuyor. Ancak okul öncesi düzeyde yaşanan %4,09'luk okul sayısı azalması dikkat çekiyor ve bu durumun nedenleri üzerinde detaylı analiz yapılması gerekliliğine işaret ediyor.

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM): Kurum, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

2017-2018 eğitim-öğretim yılında toplam BİLSEM sayısı 135 iken, bu sayı 2023-2024 döneminde 392'ye yükselmiştir. Bu, altı yıllık dönemde %190 oranında bir artışı ifade etmektedir. En dikkat çekici artış, 2021-2022 döneminde gerçekleşmiş ve BİLSEM sayısı bir yıl içinde 192'den 362'ye çıkarak yaklaşık %89 oranında büyüme göstermiştir. Bu hızlı artış, özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitimin Türkiye genelinde yaygınlaştırılmasına yönelik stratejik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Son bir yıllık periyotta ise sadece bir BİLSEM kapanmış ve geçen sene 393 olan BİLSEM sayısı 2024'te 392 olarak kaydedilmiş (Grafik 29).

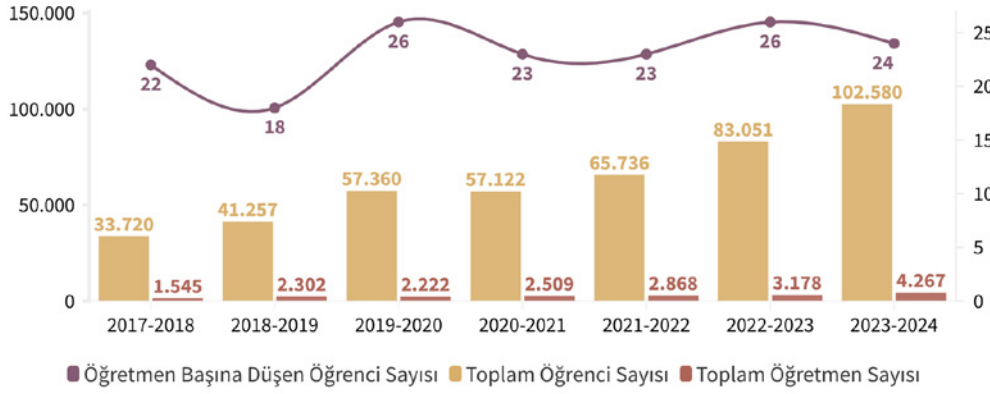
2017-2018 döneminde toplam öğrenci sayısı 33.720 olarak kaydedilmiştir. Bu sayı, 2023-2024 döneminde 102.580'e ulaşarak %204'lük bir artış gösterdi. En büyük sıçrama,

■ = 10

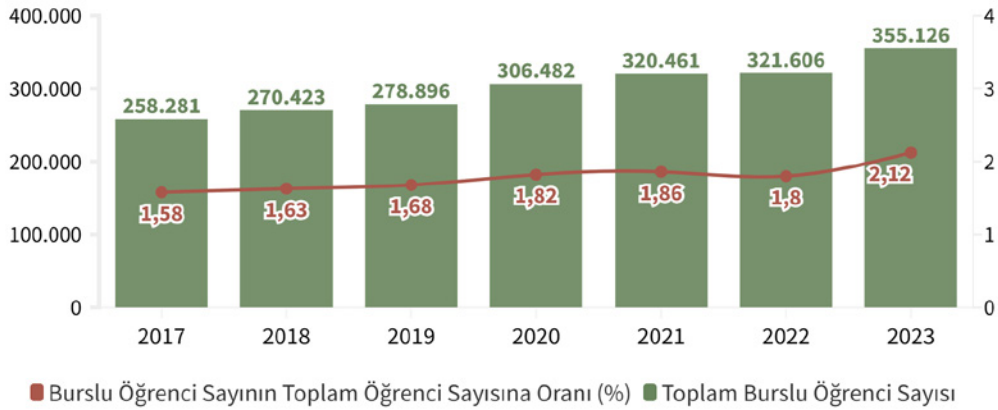
Grafik 29. BİLSEM Kurum Sayısı

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 30. BİLSEM Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 31. İlköğretim ve Ortaöğretim Kademelerinde Burslu Öğrenci Sayısı ve Oranı (2017-2023)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

2022-2023 döneminden 2023-2024 dönemine geçişte yaşandı ve öğrenci sayısı son bir yılda %23,6 oranında artarak 83.051'den 102.580'e yükseldi (Grafik 30).

Öğretmen sayısı, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında 1.545 iken, 2023-2024 döneminde 4.267'ye yükseldi ve artış oranı %176 oldu. Bununla beraber, öğretmen artış oranı, öğrenci artış oranının altında kaldı. 2023-2024 döneminde bir önceki yıla kıyasla öğretmen sayısı %34'lük bir artış gösterdi. Bu oran, öğretmen alımlarında son yıllarda bir artış olduğunu gösteriyor; ancak artan öğrenci yükünü dengelemek için daha fazla öğretmen istihdamına ihtiyaç olduğu anlaşılıyor (Grafik 30).

BİLSEM'lerde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında her bir öğretmene ortalama 22 öğrenci düşerken, bu oran 2022-2023 yılında 26'ya ulaşsa da 2023-2024 döneminde 24'e düştü. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısının bir önceki yıla göre azalması 2023-2024 döneminde öğretmen alımı konusunda BİLSEM'lerde bir iyileştirme yapıldığına işaret ediyor (Grafik 30). BİLSEM'lerin çocuk özelinde planlama yaptığı eğitim modeli göz önüne alındığında, öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azalması öğretmenlerin yükünü hafifletebilir ve eğitim kalitesinde artışa olanak sağlayabilir. Bu nedenle, öğretmen alımlarının daha da artması ve öğretmen-öğrenci oranının ideal seviyelere çekilmesi eğitimlerin başarı ve verimliliği açısından önemli.

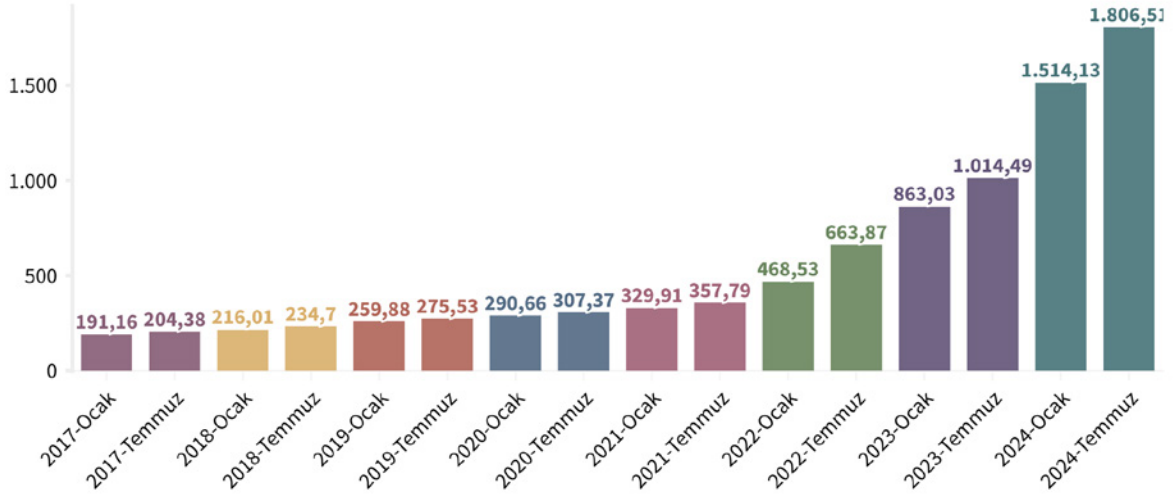
BİLSEM'lerin, 2017-2018'den itibaren hem nicelik hem de erişim açısından önemli bir büyüme kaydettiği görülüyor. Özellikle öğrenci sayısındaki hızlı artış, daha fazla özel yetenekli öğrenciye ulaşılabilmesini gösteriyor. Bununla beraber, bu büyümenin sürdürülebilirliği için bazı stratejik adımlar atılması gerekiyor. Öğrenci artışıyla paralel bir öğretmen artışı sağlanarak öğretmen başına düşen öğrenci sayısının dengelenmesi, eğitim kalitesinin

artırılması açısından kritik öneme sahip. Ayrıca, BİLSEM'lerin hangi bölgelerde yoğunlaştığının analizi de gerekli. Bu sayede ihtiyaç duyulan bölgelerde yeni merkezlerin açılması mümkün olabilir. Artan öğrenci sayısına uygun şekilde altyapı yatırımları yapılması ve eğitim materyallerinin geliştirilmesi, sistemin başarısını artıracak diğer önemli unsurlar. Sonuç olarak, BİLSEM'lerin sayısal büyümesi olumlu bir gelişme olmakla birlikte, bu büyümenin niteliğe yansımaları ve sürdürülebilir kılınması için öğretmen ve altyapı yatırımlarına daha fazla önem verilmesi gerekiyor.

İlköğretim ve Ortaöğretim MEB Bursu Verileri

İlköğretim ve ortaöğretimde burs alan öğrencilerin toplam sayısı 2023 yılında %10,42 artarak 355.126'ya ulaştı. Bu sayının, 2017'den bu yana istikrarlı bir şekilde arttığı görülüyor (Grafik 31). Bu durum, eğitimde fırsat eşitliğini artırma açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

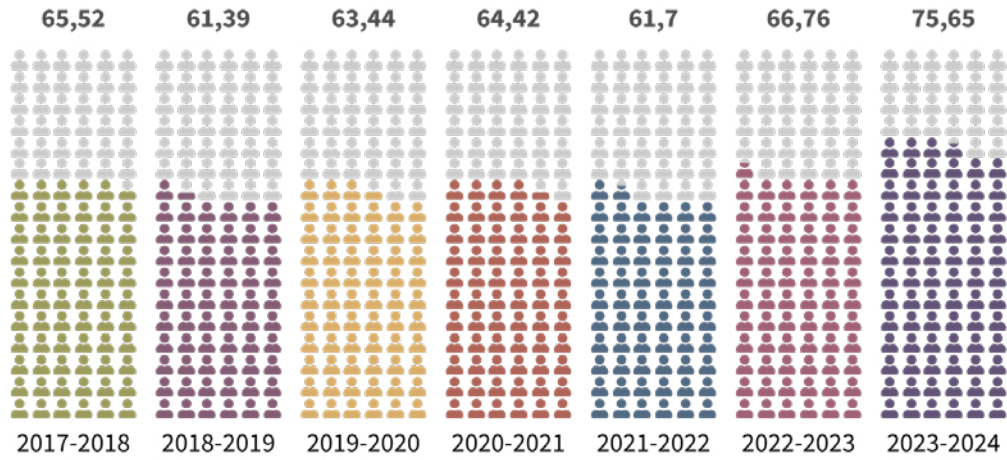
Örgün eğitim içerisinde burs alan öğrenci oranı da, öğrenci sayısındaki artışa paralel olarak, 2023'te artarak %2,12 oldu. Bu oranda 2022-2023'te bir önceki yıla göre %0,06'lık bir düşüş yaşanırken, 2023-2024'te %0,32 oranında bir yükselişe geçildi. 6 yıl önce (2017) ise bu oran %1,58 idi (Grafik 31). Bu sonuçlar, ilköğretim ve ortaöğretimde burs imkanından faydalanan öğrencilerin arttığını gösteriyor; ancak mevcut oranların eğitimde fırsat eşitliği açısından yeterli olup olmadığı konusunda kesin bir değerlendirme yapabilmek için daha derinlemesine araştırma yapmak gereklidir. Ülkedeki öğrencilerin ne kadarının maddi desteğe ihtiyaç duyduğu konusunda kapsamlı veriler bulunmadığından, bu oranların ihtiyacı karşılamada ne derece yeterli olduğu net olarak değerlendirmek güçtür.

Grafik 32. İlköğretim ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Yurt İçi Burs Ücreti (TL, 2017-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

1 kişi = 1

Grafik 33. Suriyeli Öğrencilerde Yıllara Göre Okullaşma Oranı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2024

İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin yurt içi burs ücretlerine bakıldığında, Temmuz 2024 bursu, Temmuz 2023'e göre %78,07 artışla 1806,51 TL'ye ulaştı (Grafik 32); ancak ülkemizde enflasyona bağlı alım gücünde yaşanan zayıflama nedeniyle bir önceki yıla kıyasla Temmuz 2024 bursundaki reel artış %10 oldu. Dolar cinsinden değerlendirildiğinde ise, Temmuz 2016 ile Temmuz 2023 arasında burs ücreti 60 dolardan 38 dolara düşerken, Temmuz 2024'te 55 dolara yükseldi. Bu sayı her ne kadar Temmuz 2016 verisinin altında kalsa da bir önceki yıla kıyasla artış göstermiş olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir (Aydın, 2024b).

Sonuç olarak, burs oranındaki artış ilk bakışta dikkat çekici görünse de mevcut ekonomik koşullar ve artan eğitim giderleri nedeniyle burs miktarlarındaki artışın beklenenin altında kaldığı söylenebilir. Özellikle 2022 ve sonrasında yaşanan yüksek enflasyon, öğrencilerin temel ihtiyaçlarını karşılamalarını zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin eğitim giderlerini daha iyi desteklemek amacıyla burs miktarının artırılması ve dönem başlarında kırtasiye desteği gibi ek uygulamaların devreye sokulması değerlendirilebilir.

Türkiye'deki Suriyeli Öğrenciler

Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin eğitime erişimi, Türkiye'deki eğitim politikalarının ve sosyal entegrasyon çalışmalarının önemli bir parçasını oluşturuyor. Göçmen öğrencilerin eğitime katılımı, ev sahibi ülkede normal standartlarda bir hayat kurabilmeleri için kritik bir öneme sahip. Başta dil bariyeri, kültür adaptasyonu gibi sebepler olmak üzere birçok konuda okul, göçmen öğrenciler için önemli bir misyona sahip.

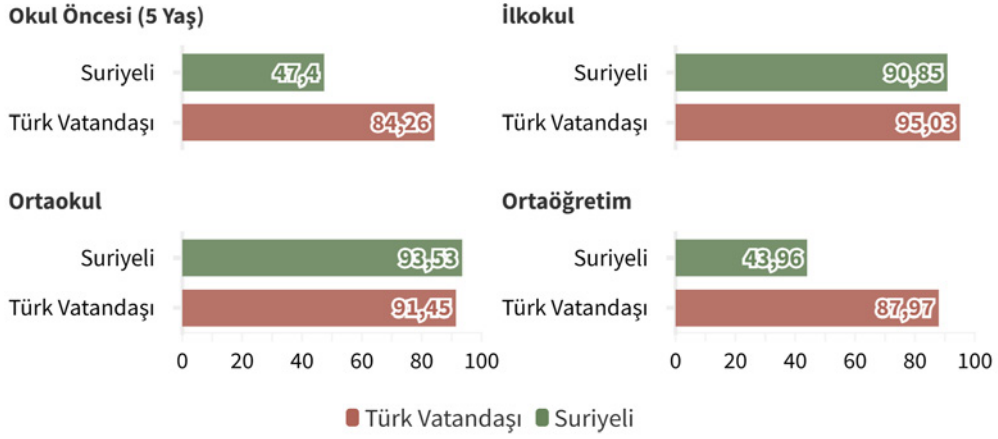
2023-2024 döneminde Türkiye'deki geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenci sayısı 811.860 olarak kaydedildi. Son yıllarda Suriyeli öğrencilerin eğitime katılımında belirgin bir artış

gözlemleniyor. 2017-2018 yılında %62,52 olan okullaşma oranında sonraki yıllarda dalgalanmalar yaşansa da genel anlamda bir pozitif yönlü bir seyir izledi. Bu oran 2022-2023 döneminde %66,76'ya, 2023-2024 döneminde ise %75,65'e ulaşarak şimdiye kadarki en yüksek seviyeye çıktı (Grafik 33). Bu artış, Türkiye'de uygulanan kapsayıcı eğitim politikalarının, destek programlarının ve sosyal entegrasyon çalışmalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Özellikle dil bariyerlerini aşmaya yönelik programlar, okul dışı sosyal destek hizmetleri ve teşvik sistemleri bu başarıda önemli rol oynamış olabilir.

Suriyeli öğrencilerin eğitime katılımında, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında bir önceki yıla kıyasla %3,75'lik bir artış gözlemlendi, öğrenci sayısı 782.509'dan 811.860'a yükseldi (Grafik 35). Bu artış Türkiye'nin geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilere yönelik politikalarının olumlu etkilerinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu ilerlemenin devam etmesi için özellikle okuldaki ayrılan öğrenciler tespit edilerek okuldaki ayrılma sebepleri araştırılabilir.

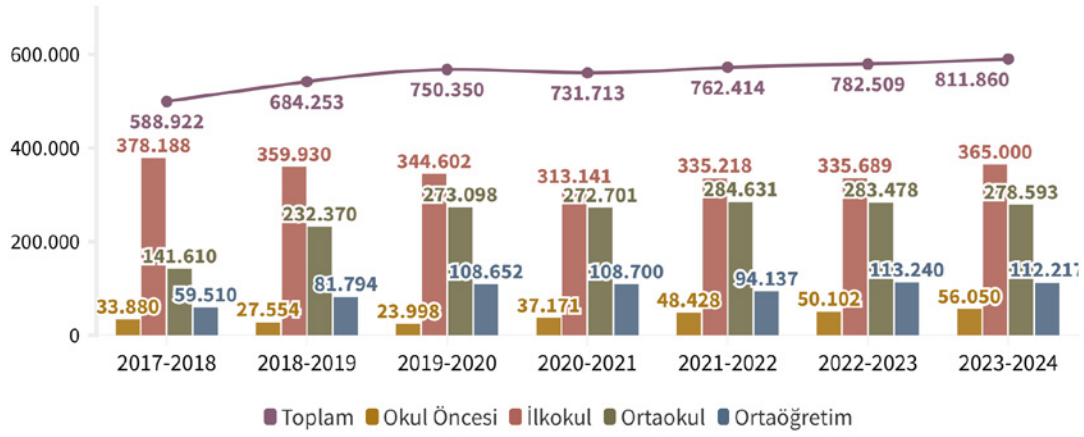
İlkokul düzeyinde katılım oranları yüksek olsa da ortaokul düzeyinde bir düşüş olduğu görülüyor. 2023-2024 eğitim yılı itibarıyla, ilkokulda toplam öğrenci sayısı %8,7 artışla 365.000'e ulaşırken, ortaokulda bu sayı %1,7'lik bir azalmayla 278.593'e geriledi. Ortaöğretimde ise %0,9'luk bir azalmayla 112.217'ye düştü (Grafik 35). Bu durum, yaş ilerledikçe öğrencilerin eğitimden kopma riskinin arttığını gösteriyor. Ortaöğretimde düşük katılımın sebeplerinden biri, ekonomik nedenlerle erken yaşta çalışma hayatına atılma zorunluluğu olabilir.

Suriye'de Esed rejiminin devrilmesi sonrasında ters yönlü başlayan göç hareketinin gelecek dönemde bu verilere nasıl etki edeceğinin süreç içinde alandan gelen veriler üzerinden takip edilmesi önem arz etmektedir.

Grafik 34. Türk Vatandaşı ve Suriyeli Öğrencilerin Kademelere Göre Okullaşma Oranı (2023-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024; MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2024

Grafik 35. Örgün Eğitimde Eğitim Kademelerine Göre Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2024

EĞİTİM ORTAMLARI

Temel Bulgular

2024 yılı itibarıyla okul öncesinde derslik başına 34 öğrenci düşerken, diğer kademelerde bu sayı son üç yılda değişmedi.

Türkiye’de ilkökul ve ortaokulda derslik başına düşen öğrenci sayısı OECD ortalamasına yakın seyretti. İlkokulda OECD ortalaması 21, Türkiye’de ise 23 oldu. Ortaokulda ise OECD ortalaması 23 iken Türkiye’de bu rakam 24 olarak gerçekleşti.

2023-2024 eğitim-öğretim yılı itibarıyla yatılı öğrenci sayısı 265.536’ya gerileyerek son sekiz yılın en düşük seviyesine ulaştı. Bu dönemde, yatılı öğrencilerin toplam öğrenci sayısına oranı ise %1,58 olarak kaydedildi. Bunun yanı sıra, taşınmalı eğitimde de bir düşüş gözlemlendi. 2023-2024 yılı itibarıyla, taşınmalı eğitimdeki öğrenci sayısı %17 oranında azaldı.

KYK’ya bağlı yurt sayılarında önemli bir artış yaşandı ve 2023-2024 yılı itibarıyla yurt sayısı 843’e ulaştı. Yurt sayısındaki artışla birlikte öğrenci kapasitesi de %155,7 attı. İlgili yurtlardaki doluluk oranı %87’ye ulaştı.

2022 yılı itibarıyla Türkiye, 2018’de %65,53 olan çevrimiçi öğrenme platformlarına erişim oranını %91,44’e çıkararak %25,9’luk bir artış gösterdi. OECD genelinde ise bu oran, %26,1 artarak %78,2’ye ulaştı. Türkiye, bu alanda OECD ortalamasını geride bıraktı.

2022 yılı itibarıyla Türkiye, eğitim materyali eksikliği konusunda -0,57 endeks puanı ile OECD ortalamasının (-0,17) oldukça altında yer alarak, birçok gelişmiş ülke ile benzer bir performans sergiledi. Türkiye, 38 ülke arasında eğitim materyali eksikliği açısından en az sorun yaşayan 10. ülke konumunda olup, İsveç, Finlandiya ve Hollanda gibi ülkelerle benzer skorlara sahip.

2021-2024 yılları arasında özel öğrenci yurtlarının toplam sayısı %4,6 oranında azalırken; özellikle yükseköğretim düzeyindeki özel yurt sayısı %14,5 oranında geriledi. Aynı dönemde özel yurtlarda kalan öğrenci sayısı %11,6 oranında düşerken, ticari özel yurtlarda kalan öğrenci sayısı ise %36 oranında geriledi. Buna karşın kamu yurtlarında kalan öğrenci sayısı %178,6 oranında arttı.

Öneriler

Okul öncesi ve temel eğitimde öğrenci yoğunluğu azaltılmalı. Türkiye'deki okul öncesi eğitimde derslik başına düşen öğrenci sayısı, ulusal ve uluslararası ortalamaların üzerinde seyretmektedir. Daha verimli bir eğitim ortamı sağlamak adına okul öncesi sınıf mevcudu azaltılmalı ve sınıf başına öğrenci sayısındaki yoğunluk azaltılmalı. Eğitimdeki eşitsizlikleri gidermek amacıyla, okul öncesi eğitim için daha fazla yatırım yapılmalı ve eğitim altyapısı güçlendirilmeli.

Sınıf mevcutları, bölgeler arası farklılıklar dikkate alınarak gözden geçirilmeli ve gerekli tedbirler alınmalı. İlkokul ve ortaokul seviyelerinde ortalama sınıf mevcutları OECD ortalamasına yakın olmakla birlikte bu rakamların bölgelere hatta okullara göre farklılaştığı görülüyor. Öğrenci sayısı yoğun olan okullarda daha verimli bir öğrenme ortamı oluşturabilmek adına yerel düzeyde önlemler alınması; yeni okul ve derslik yatırımları yapılmalı.

Yükseköğretimde yurt kapasite artırımı uzun vadeli stratejilere ve bölgesel ihtiyaçlara göre planlanmalı. Türkiye'nin uzun vadeli yükseköğretim stratejileri yeni yurt yatırımları konusunda dikkate alınmalı. Yakın dönemde hızla artan yükseköğretim kurumlarının sayısında belirli bir doygunluğa ulaşılmış olması önümüzdeki dönemde yükseköğretimdeki öğrenci sayısında ciddi bir artış olmayacağını gösteriyor. Yeni yurt yatırımları; bu durum ve KYK yurtlarındaki doluluk oranları dikkate alınarak planlanmalı. Bu süreçte bölgesel ve kurumsal ihtiyaçlar da ayrıca değerlendirilmeli.

Dijital öğrenme altyapısı güçlendirilmeli. Türkiye, dijital öğrenim konusunda OECD ortalamasının üzerinde bir başarı göstermiş olsa da, öğretmenlerin dijital becerilerini geliştirecek ek kaynakların sağlanması ve dijitalleşme sürecine katılımın artırılması gerekmektedir. Bu noktada dijital eğitim materyallerinin zenginleştirilmesi ve dijital yeterlikler konusunda öğretmen eğitimine ağırlık verilmesi öncelenmeli.

Yükseköğretimde barınma ihtiyacının karşılanabilmesi için kamu yurtlarının kapasitesi artırılmalı, özel yurtlar ise teşvik ve denetim yoluyla desteklenmeli. Yükseköğretimde artan barınma ihtiyacına yönelik olarak kamu yurtlarının kapasitesi planlı biçimde artırılmalı; özel yurtların sürdürülebilirliğini destekleyecek teşvik ve denetim mekanizmaları güçlendirilmeli. Ayrıca, özel yurtların niteliğini artırmaya yönelik kalite standartları belirlenmeli ve öğrencilerin güvenli, erişilebilir ve uygun maliyetli barınma imkanlarına erişimi sağlanmalı.

EĞİTİM ORTAMLARI

Bu bölümde, Türkiye'deki eğitim ortamları ele alınacaktır. İnceleme; kademelere ve lise türlerine göre derslik başına düşen öğrenci sayısı, yatılı ve taşınan öğrenciler, ilköğretim ve orta-öğretim öğrencilerinin yurtiçi burs ücreti, 2018 ve 2022 arasında dijital öğrenime hazırlık durumundaki değişim ve eğitim materyali eksikliğindeki durum başlıkları altında yapılacaktır.

Kademelere ve Lise Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Kademelere ve lise türlerine göre derslik başına düşen öğrenci sayılarına bakıldığında, yalnızca din öğretimi veren liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısının düştüğü görülüyor. Bu sayı 2023-2024 yılında 1 kişi azalarak 12 oldu. Diğer kademelerde ise son üç yıldır derslik başına düşen öğrenci sayılarında herhangi bir değişiklik olmadı. 2023-2024 yılında en kalabalık derslikler 34 öğrenci ile okul öncesindedir. Bu sayı değerlendirilirken, ilgili kademede aynı dersliğin sabahçı ve öğlenci şeklinde iki sınıf tarafından kullanıldığı dikkate alınmalıdır. En az öğrenci ise din öğretimi veren liselerdedir (Grafik 36). Yapılan bir araştırmaya göre, kalabalık sınıfların öğrenci başarısını düşürdüğü; buna karşılık az öğrenciye sahip olmanın başarıyı artırdığı görülüyor (Hanushek, 2002). Bu noktada en önemli sorunun okul öncesinde olduğu görülüyor. Tüm öğretim kademelerinde başarı ve verimliliği artırmak için derslik sayıları artırılarak sınıf başına düşen öğrenci sayısı azaltılabilir.

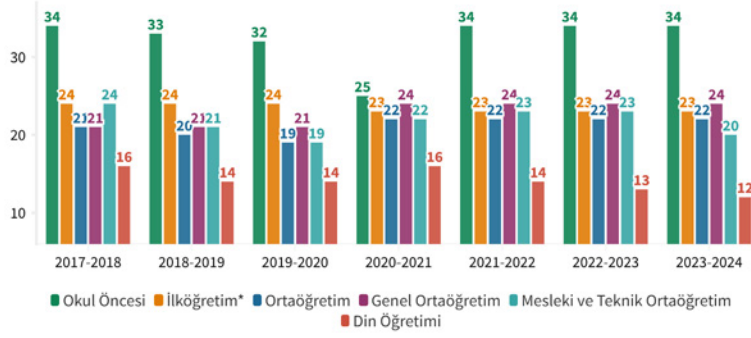
Uluslararası en güncel verilere baktığımızda, 2022 verilerine göre OECD ortalamasında ilkokul kademesinde derslik başına 21 öğrenci, Türkiye'de ise 23 öğrenci düşüyor (OECD, 2024a). Bir önceki yılın verileriyle kıyaslandığında OECD

ortalamasında (22) bir artış görülürken Türkiye'de bu sayı aynı kaldı (Aydın, 2024b).

Ortaokul kademesinde ise yine bir önceki yıl ile aynı olarak Türkiye'de derslik başına 24 öğrenci, OECD ortalamasında da aynı şekilde 23 öğrenci bulunuyor (Aydın, 2024b; OECD, 2024a). En güncel verilere göre 2022 yılında Türkiye, bir önceki yıl ile paralel olarak, ilkokul ve ortaokul kademelerinde ortalama olarak birçok Avrupa ülkesinden (örn. İspanya, Polonya, Finlandiya vb.) daha yoğun sınıf ortamlarına sahip (Aydın, 2024b; OECD, 2024a). Türkiye'de ortaöğretim kademesinde derslik başına düşen öğrenci sayısı ise 22'dir. Sonuç olarak, ülkemizde dersliklerin yoğunluğunun OECD ortalamasından çok farklı olmadığı; bununla birlikte bazı AB ülkelerinin üzerinde seyrettiği görülüyor.

Ülkemizde Yatılı ve Taşınan Öğrenciler

Eğitimde erişilebilirlik ve kapsayıcılık başarı için oldukça önemlidir. Bu anlamda yatılı okullar ve taşınmalı eğitim incelenmesi gereken önemli başlıklardan biri. İlk olarak yatılı öğrenci sayısına bakıldığında, son 8 yılda dalgalı bir seyir görülüyor. 2023-2024 verilerine göre yatılı öğrenci sayısı 265.536 ile son sekiz yılın en düşük seviyesinde (Grafik 37). Aynı zamanda, yatılı öğrencilerin oranı istikrarlı bir şekilde azalıyor; ancak son yılda bir duraklama olduğu göze çarpıyor. 2022-2023 yılında %1,59 olan yatılı öğrenci oranı, 2023-2024'te %1,58 oldu. Yakın yıllarda yatılı okullarda kalan öğrenci sayısında gözlemlenen azalma eğilimi önümüzdeki dönemde ters yönlü değişebilir. Zira Ağustos 2024'te Resmî Gazete'de yayımlanan yeni yönetmelikle birlikte, taşınmalı eğitimin kapsamı daraltıldı ve bu kapsamın dışındaki bölgelerde ikamet eden öğrencilerin zorunlu olarak yatılı bölge ortaokulları

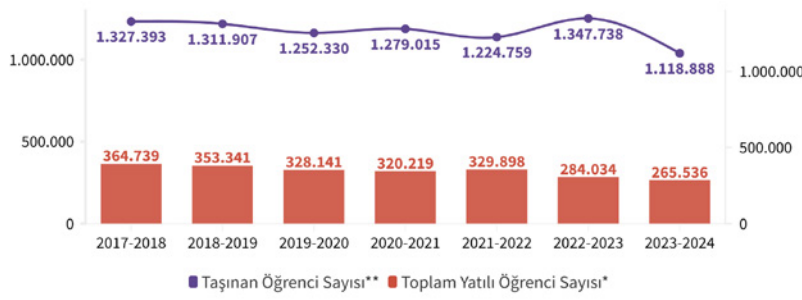

Grafik 36. Kademelere ve Lise Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrencisi kapsamamıştır.

*İlkokul ve ortaokullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı hesaplanırken; genellikle aynı dersliği ilkokul ve ortaokul birlikte kullanıldığından, ilkokul ve ortaokul birlikte değerlendirilmiştir.

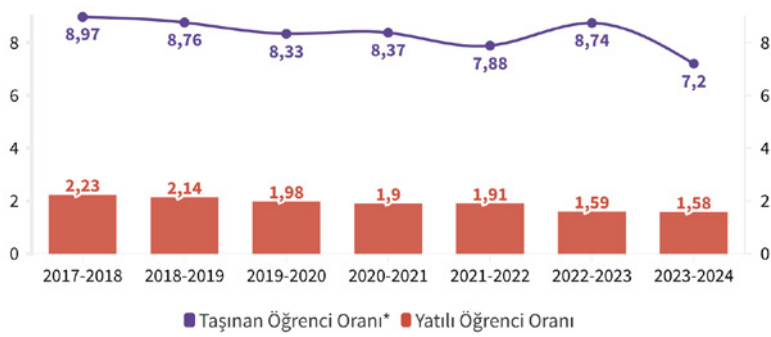

Grafik 37. Yatılı ve Taşınan Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

* İlkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde devlet okullarında yatılı olarak okuyan öğrenci sayısıdır.

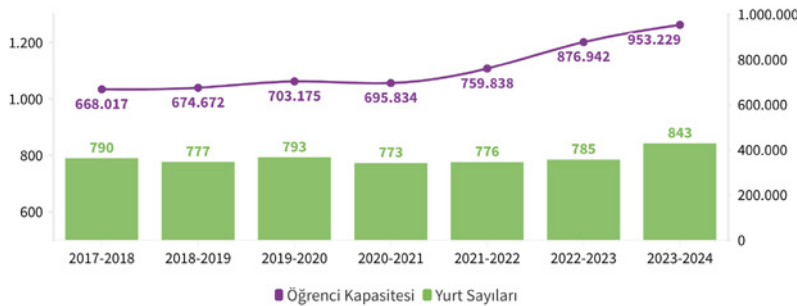
**İlkokul, ortaokul, ortaöğretim ve özel eğitimde olan eğitim-öğretim görmek amacıyla çevredeki yerleşim birimlerinden taşınan öğrenci sayısıdır.

Grafik 38. Yatılı ve Taşınan Öğrenci Oranı (% 2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

*Toplam öğrenci sayısına ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim öğrenci sayısı dahil edilerek hesaplanmıştır. Açıköğretim öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısından çıkarılmıştır.

Grafik 39. Yükseköğrenim KYK'ya Bağlı Yurt Sayıları ve Öğrenci Kapasitesi (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

ve pansiyonlu okullara yerleştirilmesi kararı alındı (Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2024).

Kırsal veya düşük öğrenci yoğunluğuna sahip bölgelerde, öğrencilerin daha kaliteli eğitim alabilmeleri için taşımali eğitim uygulanıyor. Taşımali eğitim ülkemizde yatılı eğitimden daha yaygın olmakla birlikte son yıl taşımali eğitimde de bir düşüş gözlemleniyor. 2022-2023 öğretim yılında %10 artışla 1.347.738'e ulaşan taşımali eğitim, 2023-2024 öğretim yılında %17'lik bir düşüşle 1.118.888 oldu (Grafik 37).

Buna ek olarak 2022-2023 öğretim yılında %8,74 olan taşımali öğrenci sayısının tüm öğrencilere oranı 2023-2024 yılında %7,2'ye düştü (Grafik 38). İlerleyen dönemde bu oranlardaki değişimin yönünü kestirmek ise oldukça güç. Zira 2024'te yürürlüğe giren yeni yönetmeliğe göre taşımali eğitimin kapsamı 50 kilometreden 30 kilometreye indirildi; ancak bu kapsama girmeyen bölgelerdeki öğrencilerin, öncelikle zorunlu olarak yatılı okullara veya pansiyonlu okullara yerleştirilmesine, ardından da taşımali eğitim hizmetinden yararlanmalarına karar verildi (Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 2024). Bu kararlar bir önceki dönemin Millî Eğitim Bakanı Özer'in izlediği yatılı okulları azaltma politikalarının tersi yönünde bir politika izlendiği söylenebilir (Ayдын, 2024b).

Yükseköğretim KYK'ya Bağlı Yurt Sayıları ve Öğrenci Kapasitesi

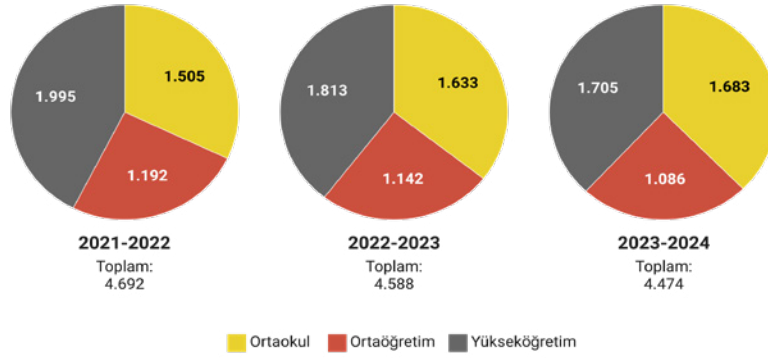
Yükseköğretimde KYK'ya bağlı yurt sayılarına baktığımızda, 2023-2024 yılında son 6 yıldaki seyre kıyasla daha dramatik bir artış gösterdiği görülüyor. Bir önceki yıla kıyasla %7,4'lük

bir artışla KYK'ya bağlı yurt sayısı 843'e ulaştı. 2017 ve 2023 yılları arasında yurt sayısında kısmi değişimler gözlemlense de 2023-2024 yılında mevcut sayıya 58 yeni yurt eklenerek ciddi bir artış sağlandı (Grafik 39). KYK yurt sayılarından gözlemlenen bu hızlı artışın arkasında iki önemli toplumsal ve ekonomik etkenin yattığı değerlendirilebilir. Bunlardan ilki, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından STK'lara ait yurtlara yönelik oluşan güven problemidir. İkincisi ise, COVID-19 salgını döneminde artan ekonomik maliyetlerin, hem STK yurtlarını hem de özel yurt işletmeciliğini olumsuz yönde etkilemesidir. Bu gelişmeler, politika yapıcılarını KYK yurt kapasitesini artırmaya yönelik adım atmaya sevk etmiş gözüküyor.

Yurt sayılarındaki değişimi doğru değerlendirmek adına yurtların öğrenci kapasitesine de bakmak gerekir. 2016'dan bu yana yurt sayısı ile beraber bu yurtların öğrenci kapasitesi de artış eğilimi gösterdi. 2016-2017'de yurtların toplam öğrenci kapasitesi 612.022 iken, 2023-2024'te bu sayı 953.229'e yükseldi. Bu yıllar arasında, 2021-2022'de öğrenci kapasitesi önceki yıllara kıyasla daha hızlı bir artış (+%9,19) gösterdi ve 2022'den sonraki yıllarda bu artış hızı benzer bir şekilde devam etti (Grafik 39). 2022-2023'te görülen artış oranı %15,41 iken, bu oran 2023-2024'te %8,69 olarak gerçekleşti.

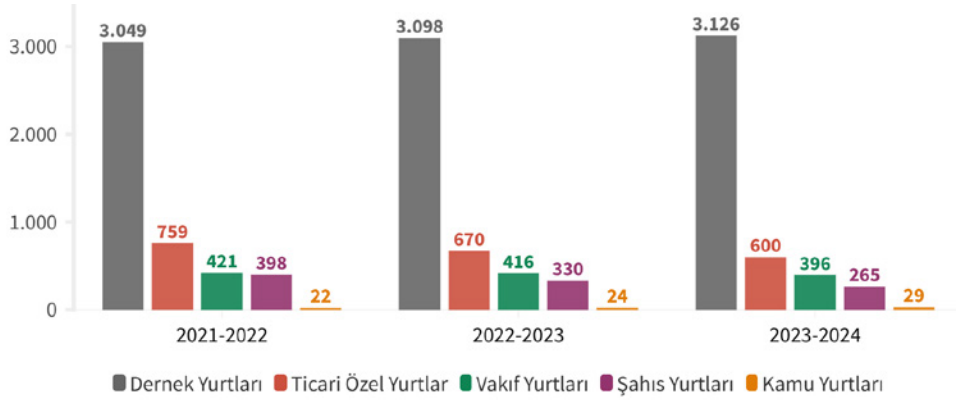
Yurtların öğrenci kapasitesi son 7 yılda %155,7 oranında artırılmışken, yurt sayısındaki artış %87,9 oldu. Dönemin Gençlik ve Spor Bakanının açıklamasına göre, 2023-2024'te yurtların doluluk oranı ise %87 ile oldukça yüksek (Güney, 2023). Bu durum, yurtlardaki öğrenci yoğunluğunun gittikçe arttığını ortaya koyuyor. Yıllar içinde yükseköğretim öğrencilerinin daha kalabalık yurt ortamlarında barındığı görülüyor.

Eğitim İzleme Raporu 2024

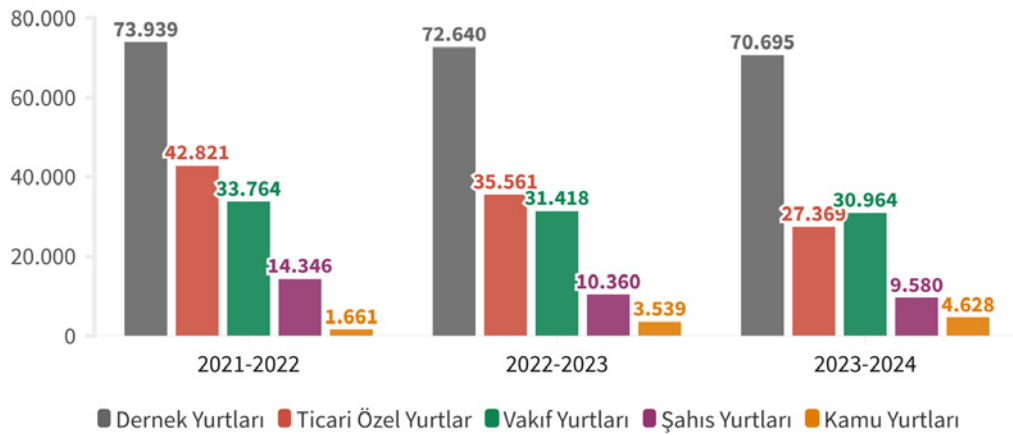
Grafik 40. Kademelere Göre Özel Öğrenci Yurtları Sayısı (2021/22-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 41. Türlerine Göre Özel Öğrenci Yurt Sayıları (2021/22-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 42. Özel Öğrenci Yurtlarında Kalan Öğrenci Sayısı (2021/22-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Özel Öğrenci Yurtları Sayısı ve Öğrenci Kapasitesi

2021-2024 yılları arasında özel öğrenci yurtlarının sayısında genel bir azalma yaşandığı görülmüyor. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 4.692 olan toplam özel yurt sayısı, 2023-2024'te %4,6 oranında azalarak 4.474'e düştü. Bu dönemde ortaokul düzeyindeki yurt sayısı %11,8 oranında artarak 1.505'ten 1.683'e çıkarken; ortaöğretim yurtlarının sayısı %8,9 oranında azalarak 1.192'den 1.086'ya, yükseköğretim yurtlarının sayısı ise %14,5 oranında azalarak 1.995'ten 1.705'e geriledi. Bu durum, özellikle yükseköğretim düzeyinde özel yurt kapasitesinde dikkate değer bir düşüşe işaret ediyor (Grafik 40).

Yurt türlerine göre dağılıma bakıldığında, 2021-2024 döneminde ticari özel yurtlar ve şahıs yurtlarında belirgin azalmalar gözlemlenirken dernek yurtlarında sınırlı, kamu yurtlarında ise ciddi bir artış yaşandı. Ticari özel yurt sayısı %21 oranında azalarak 759'dan 600'e; şahıs yurtları ise %33,4 oranında düşerek 398'den 265'e geriledi. Buna karşılık kamu yurtlarının sayısı %31,8 artış göstererek 22'den 29'a yükseldi. Dernek yurtlarında %2,5 oranında sınırlı bir artış yaşanarak 3.049'dan 3.126'ya ulaşırken, vakıf yurtlarının sayısı ise %5,9 oranında azalarak 421'den 396'ya geriledi. Bu veriler, özel sektör kaynaklı yurtlarda bir küçülme eğilimine işaret ederken, kamu ve sivil toplum kuruluşlarına ait yurtların görece daha istikrarlı bir seyir izlediğini gösteriyor (Grafik 41).

Yurtlarda kalan öğrenci sayıları da benzer bir şekilde azalma eğiliminde. 2021-2022 yılında özel yurtlarda kalan toplam öğrenci sayısı 177.019 iken, bu sayı 2023-2024'te %11,6 oranında azalarak 156.503'e düştü (Grafik 42). Özellikle ticari özel yurtlarda kalan öğrenci sayısı %36 oranında azalarak 42.821'den 27.369'a, şahıs yurtlarında kalan öğrenci sayısı ise %33,2 azalarak 14.346'dan 9.580'e geriledi.

Dernek yurtlarında kalan öğrenci sayısı %4,4, vakıf yurtlarında kalan öğrenci sayısı ise %8,3 oranında düştü. Buna karşın kamu yurtlarında kalan öğrenci sayısı %178,6 oranında artarak 1.661'den 4.628'e yükseldi. Bu durum, kamuya ait yurt sayısındaki artışın özel sektörün bu alandaki faaliyetlerini azalttığını gösteriyor.

Genel olarak değerlendirildiğinde, hem yurt hem de buralarda kalan öğrenci sayısına bakıldığında özel sektörde yaşanan bu düşüş kamusal alternatiflerin arttığına işaret ediyor. Bu gelişmeler, özel yurtların niteliği, denetimi ve sürdürülebilirliği açısından yeni bir yol haritasına ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Türkiye'de ve Dünyada Dijital Öğrenime Hazırlık Durumundaki Değişim

PISA 2022 ülkelerin dijital öğrenime ne kadar hazır olduklarını ölçmüştür. Bulgular, okulların bilgisayar gibi dijital cihazları bulundurmasının dijital öğrenim konusunda tek başına yeterli olmadığını, bu konuda yetkinlik kazandırmanın daha büyük önem taşıdığını ortaya koyuyor (OECD, 2023b).

2018-2022 yılları arasında ülkelerin dijital öğrenime hazır olmaları konusundaki değişimler incelenmiştir. Türkiye'nin bu konuda bütün alanlarda gelişim göstermesi dikkat çekiyor. Bununla birlikte, gelişim gösterdiği bazı alanlar dünya ortalamasının altında. Türkiye'de en belirgin artış, etkili çevrimiçi öğrenme destek platformlarına erişimde gerçekleşti. 2018'de %65,53 olan bu oran, 2022'de %91,44'e yükselerek %25,9'luk bir artış gösterdi. OECD genelinde ise benzer bir eğilim gözlemlenmiş, %26,1'lik bir artışla ülkelerin %78,2'si etkili bir çevrimiçi öğrenme destek platformuna sahip hale gelmiştir; ancak Türkiye bu konuda birçok ülkeyi geride bırakmıştır (OECD, 2023b; Grafik 43). Türkiye'nin bu başarısında, pandemide

Eğitim İzleme Raporu 2024

	Öğretmenler, dijital cihazları derslere entegre etmek için gerekli teknik ve pedagojik becerilere sahiptir.	Öğretmenlerin dijital cihazları entegre ederek ders hazırlamaları için yeterli zamanı vardır.	Öğretmenlerin dijital cihazları nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri için etkili profesyonel kaynaklar mevcuttur.	Etkili bir çevrimiçi öğrenme destek platformu mevcuttur.	Öğretmenlere, dijital cihazları derslerine entegre etmeleri için teşvik sağlanmaktadır.	Okulda yeterli sayıda nitelikli teknik destek personeli bulunmaktadır.
OECD - Ortalama	23,9	-0,8	13,5	26,1	2,6	6,5
Türkiye	12,9	4,6	13,1	25,9	3,2	18,4
ABD	18,1	-1,9	10,2	9,4	3,2	8,4
Almanya	35,1	4,6	29,2	50,1	13,0	14,5
Avustralya	24,8	3,3	10,1	11,0	-0,5	2,8
Avusturya	11,5	-17,4	3,5	22,1	-5,5	-1,2
Belçika	27,0	-5,2	7,0	19,6	24,7	5,6
Birleşik Krallık	19,3	-0,7	17,6	24,7	7,4	1,8
Fas	41,1	22,2	27,5	41,9	-17,1	7,0
Finlandiya	42,6	17,7	19,7	7,9	4,9	4,2
Fransa	13,5	-23,1	3,7	52,1	-6,9	2,0
Hollanda	32,1	0,2	12,9	26,1	-7,5	5,2
İrlanda	45,9	8,9	34,6	41,1	18,6	16,1
İspanya	28,8	4,1	22,0	26,1	0,4	5,2
İsveç	22,6	8,5	7,9	-11,2	-0,4	6,3
İsviçre	20,7	-10,2	12,6	26,1	10,0	4,6
İzlanda	38,4	11,9	22,6	30,8	0,3	2,9
Japonya	43,5	2,2	16,3	35,5	14,9	17,6
Kanada	19,1	-8,3	5,1	21,9	4,6	-3,7
Katar	6,2	5,8	5,3	14,4	0,3	-1,9
Kore	13,6	15,0	19,7	33,4	1,2	6,3
Kosta Rika	27,5	-4,7	2,0	34,6	-7,3	11,0
Macaristan	32,6	5,7	13,5	43,1	5,0	-19,5
Malezya	10,2	23,6	13,3	21,7	26,8	18,1
Meksika	15,9	5,5	18,9	40,4	9,7	17,1
Polonya	15,8	-14,6	9,4	49,1	-2,5	30,8
Portekiz	30,7	-2,3	32,5	38,2	12,1	2,6
Suudi Arabistan	12,3	23,1	22,7	45,6	26,4	20,4
Yunanistan	9,7	-20,5	20,2	29,5	-7,3	10,7

Grafik 43. Türkiye ve Dünyada 2018 ve 2022 Arasında Dijital Öğrenime Hazırlık Durumundaki Değişim (%)

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2018 and 2022 in Preparedness for Digital Learning, 2024

Not: Tablo ifadelerle ilgili olarak müdürlerin "katılıyorum" veya "kesinlikle katılıyorum" dediği okullardaki öğrenci yüzdesini (%) göstermektedir.

okulların kapanmasının ardından eğitimin sürdürülebilmesi için 2020'de hızlı bir şekilde uygulamaya konulan TRT EBA (Eğitim Bilişim Ağı) TV ve EBA canlı ders platformunun etkili olduğu söylenebilir (Tonbuloglu, 2021).

Öğretmenlerin dijital cihazları nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri için profesyonel kaynaklara erişimi (%13,1 artış) ve teknik destek personeli bulunurluğu (%18,4 artış) konularında da oldukça olumlu bir ilerleme görülüyor (Grafik 43). Türkiye'de okullarda teknik destek personeli bulunurluğundaki gelişme, OECD ortalamasının (%6,5) 3 katıdır. Öğretmenlerin dijital cihazları derslere entegre etmek için gerekli teknik ve pedagojik becerilere sahip olma oranlarında ise OECD'deki ortalama artış (%23,9) Türkiye'den (%12,9) daha hızlı. Bununla birlikte, öğretmenlerin dijital cihazları entegre ederek ders hazırlamaları için yeterli zaman bulabilme durumunda %4,6; dijital cihazların sınıflara entegrasyonu konusunda sağlanan teşvikte ise %3,2 artış gerçekleştiği görülüyor (Grafik 43).

Sonuç olarak, eğitimde dijitalleşme; öğrenme sürecinin daha kişisel olmasına, öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkiyi geliştirmeye ve öğrenme ve işbirliği için yeni yaklaşımlar üretmeye yardımcı olması bakımından bu çağın önemli eğitim meselelerindendir (Köksal & Canlı, 2024). Türkiye'nin bu konuda en çok gelişim göstermesi gereken alanlara bakıldığında, öğretmenlerin dijitalleşme sürecine aktif katılımının artırılması, bu konudaki zaman ve motivasyon eksikliğinin giderilmesi gerektiği görülüyor.

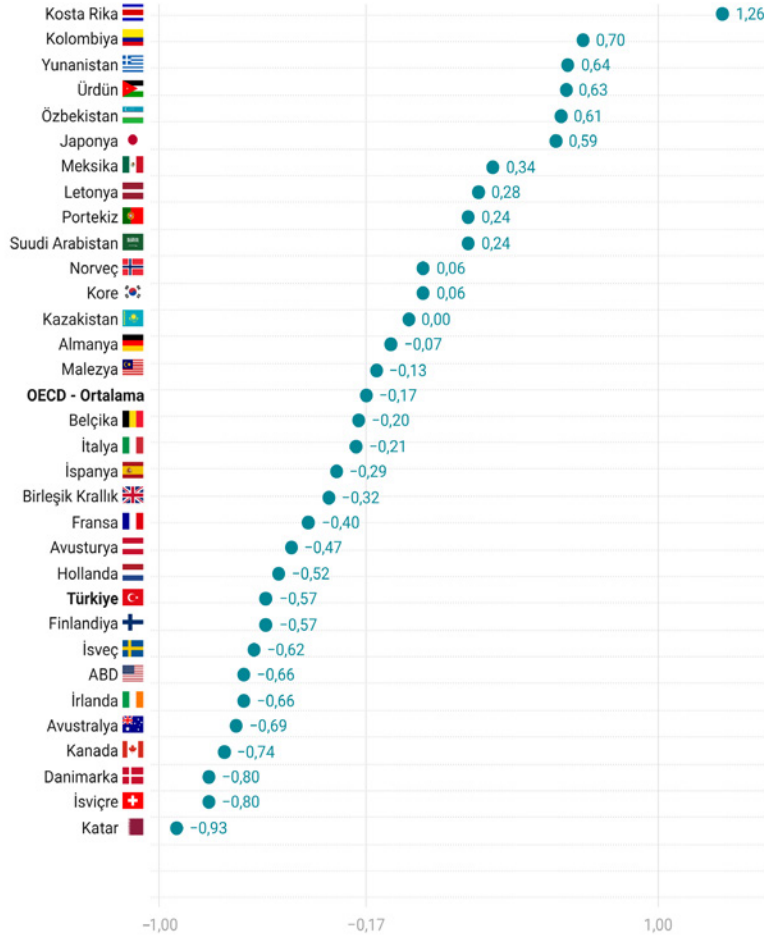
Türkiye ve Dünyada Eğitim Materyali Eksikliğindeki Değişim

Okullarda yeterli miktar ve kalitede eğitim materyali (örn. ders kitapları, bilişim

teknolojileri ekipmanları, kütüphane veya laboratuvar malzemeleri) sağlanması, verilen eğitimin amacına ulaşmasında önemli bir etkidir. OECD verilerine göre, eğitim materyali eksikliği yaşayan ülkelerde öğrencilerin akademik başarılarının, özellikle matematikte düşük olduğu görülmüştür (OECD, 2023b).

PISA'nın yayımladığı güncel veriler, 2022 yılında eğitim materyali konusunda eksiklik yaşayan ülkelerin durumunu incelemiştir. Grafik 44, bu konuda en çok problem yaşayan ülkeleri göstermektedir. Sonuçlara bakıldığında, Kosta Rika'nın 1,26 endeks puanıyla eğitim materyali eksikliği konusunda problem yaşadığını en fazla bildiren ülke olduğu görülüyor. Katar ise -0,93 ile listenin en altında bulunarak bu konuda en az problem yaşayan ülke olarak geliyor. Türkiye'nin durumuna bakıldığında 2022'de eğitim materyali eksikliği konusunda daha az problem yaşayan ülkeler arasında olduğu görülüyor. -0,57 endeks puanıyla Türkiye, OECD ortalamasının (-0,17) oldukça altında yer alıyor ve birçok ülkeye kıyasla daha olumlu bir tablo gösteriyor. Grafik 44'e göre, Türkiye 38 ülke arasında eğitim materyali eksikliği açısından en az sorun yaşayan 10. ülke konumunda ve İsveç (-0,62), Finlandiya (-0,57) ve Hollanda (-0,52) gibi ekonomik olarak gelişmiş ülkelerle benzer bir skora sahiptir (Grafik 44).

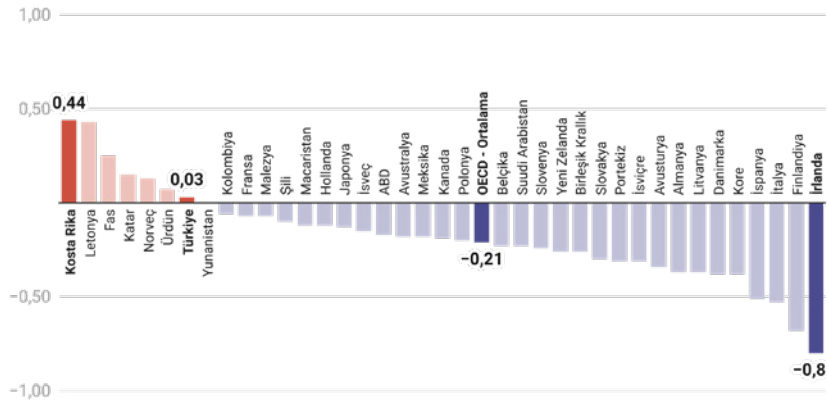
2018-2022 yılları arasında ülkelerin eğitim materyali eksikliğindeki değişimlerini incelediğimizde ise dünya genelinde göze çarpan değişimler gözlemleniyor. 2018'den 2022'ye okul yöneticileri, OECD genelinde daha az eğitim materyali eksikliği (endeks tablosunda -0,21 puan azalma) yaşandığını belirtiyor. Türkiye'de ise 4 yıllık süre zarfında 0,03 endeks puanı ile kayda değer bir değişim yaşanmadığı görülüyor (Grafik 45).

Grafik 44. Türkiye ve Dünyada Eğitim Materyali Eksikliği Endeks Tablosu (2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Index of Shortage of Educational Material, 2024

Not: Endekste daha yüksek skorlara sahip olan ülkeler, daha çok materyal eksikliğine sahiptir.

Grafik 45. Türkiye ve Dünyada 2018 ve 2022 Arasında Eğitim Materyali Eksikliğinde Değişim (Endeks)

Kaynak: PISA (Volume 2), Change between 2018 and 2022 in Shortage of Educational Material, 2024

Not: Pozitif değerler, eğitim materyali eksikliğinin arttığını; negatif değerler, eksikliğin azaldığını ifade etmektedir.

EĞİTİMİN BÜTÇESİ VE FİNANSMANI

Temel Bulgular

2024 yılı eğitim bütçesi, 1 trilyon 619 milyar TL ile şimdiye kadar ulaşılmış en yüksek seviyeye çıktı. Bu artışla birlikte, eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içindeki payı %14,61'e çıkarak 2000'li yıllardan itibaren süregelen artış eğilimini sürdürdü. Bu büyüme, eğitime verilen önceliğin sürdürüğünü gösteriyor.

2024 yılında MEB bütçesinin GSYH'ye oranı %2,65'e yükseldi. Bu oran, 2021'den itibaren düşüş eğiliminde olan eğitim payının yeniden arttığını ve büyüme dönemine girildiğini ortaya koyuyor.

Türkiye'de ilköğretim düzeyinde eğitim bütçesinin GSYH'ye oranı 2014'te %1,20 iken 2021'de %0,81'e geriledi. Bu oran, OECD (%1,44) ve AB (%1,23) ortalamalarının altında kalmadı.

Yükseköğretim ve YÖK için ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı, 2023'te %0,51 iken 2024'te %0,84'e yükseldi.

2024 yılı bütçesinde üniversitelere ayrılan yatırım ödeneği, %109 oranında artarak 35,5 milyar TL'ye ulaştı. Bu gelişme, üniversitelerin araştırma altyapısı, fiziki koşullar ve uluslararasılaşma çalışmalarına verilen desteğin arttığını göstermektedir.

2024 yılı ortaöğretim bütçesinde en büyük pay 133,53 milyar TL ile mesleki eğitim alt programına ayrıldı.

2023 yılı itibarıyla öğretmen maaşları nominal olarak %136,78, reel olarak ise %72,48 oranında arttı. Ancak kıdemli öğretmen maaşları, OECD ve AB ülkelerinin gerisinde kalmaya devam etti.

Türkiye, 2014-2021 yılları arasında yükseköğretime ayrılan bütçenin GSYH'ye oranı açısından OECD ve AB ülkelerinin üzerinde bir seviyeye çıktı. 2014 yılında %1,75 olan Türkiye'nin oranı, 2020 ve 2021'de sırasıyla %1,53 ve %1,54 olarak kaydedilirken, OECD ortalaması %1,50 ve AB ortalaması ise %1,28 olarak gerçekleşti.

Kıdemli öğretmen maaşları, Türkiye'de 52.492 dolar ile bazı Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinin üzerinde yer alırken, OECD (73.930 \$) ve AB (72.597 \$) ortalamalarının gerisinde kaldı. Bu fark, mesleki deneyimin ücretlendirilmesinde yeniden bir düzenleme ihtiyacını ortaya koyuyor.

Öneriler

Temel eğitime daha fazla kaynak ayrılmalı. Her ne kadar MEB bütçesinin %52'si temel eğitime ayrılmış olsa da, ilkokul düzeyindeki eğitim bütçesinin GSYH'ye oranının düşük kalması, bu alanda daha fazla kaynağa ihtiyaç duyulduğunu gösteriyor.

Yükseköğretim yatırımları stratejik önceliklerle uyumlu biçimde yönlendirilmeli. Yükseköğretime ayrılan kaynaklarda gözlemlenen artış, üniversitelerin gelişimi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Bu kaynakların araştırma kapasitesi, yenilikçilik ve uluslararası iş birliklerini destekleyecek biçimde kullanılması, sistemin bütünsel gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda, üniversiteler arasında kaynak tahsisinde denge ve ihtiyaca göre önceliklendirme esas alınmalı; araştırma altyapısı ve uluslararasılaşma gibi stratejik alanlara yönelik yatırımlar güçlendirilmeli.

Mesleki ve teknik eğitimin kapasitesi güçlendirilmeli. Son dönemde bu alana ayrılan kaynakların artması, mesleki eğitimin yeniden önem kazandığını göstermektedir. Bu gelişmenin sürdürülebilir olması için program içerikleri günümüz işgücü ihtiyaçlarına göre yenilenmeli, uygulamalı eğitim olanakları artırılmalı ve sektörle işbirliği mekanizmaları çeşitlendirilmeli. Aynı zamanda, mesleki eğitimin itibarını artıracak sosyal ve kültürel desteklerle öğrenci tercihlerinin bu yöne yönelmesi teşvik edilmeli.

Öğretmen maaş politikaları, mesleki deneyimi dikkate alacak şekilde yeniden ele alınmalı. Son yıllarda öğretmen maaşlarında kayda değer artışlar sağlanmış olsa da, özellikle deneyimli öğretmenlerin gelir düzeylerinin mesleki birikim ve katkılarını yansıtacak şekilde güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Enflasyon karşısında alım gücünü koruyan ve uzun vadeli mesleki bağlılığı destekleyen ücret politikalarının geliştirilmesi, öğretmenlik mesleğinin cazibesini ve öğretmenlerin motivasyon düzeyini artıracaktır.

EĞİTİMİN BÜTÇESİ VE FİNANSMANI

Bu başlık altında eğitime ayrılan bütçenin genel durumu, MEB bütçesinin fonksiyonel sınıflandırmaya göre dağılımı, eğitim düzeylerine göre öğrenci başına yapılan harcamalar, Türkiye ve dünyadaki eğitim harcamaları ile eğitim bütçelerinin GSYH'ye oranı ele alınacaktır. Eğitim yatırımlarındaki artış, enflasyonun etkisi, bütçenin verimli kullanımı ve uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır.

MEB, YÖK ve Üniversitelerin Yıllık Bütçeleri

2024 yılı Merkezi Yönetim Bütçesi kapsamında eğitime ayrılan pay, en büyük bütçe kalemlerinden biri olmaya devam etmektedir. Eğitim hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla, Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere ÖSYM, Yükseköğretim Kurulu, Yükseköğretim Kalite Kurulu, üniversiteler ve diğer ilgili kurumlara tahsis edilen bütçelerle birlikte toplam eğitim bütçesi 1 trilyon 619 milyar 907 milyon 408 bin TL olarak belirlendi. Eğitim bütçesinin yıllar içindeki değişimine bakıldığında, 2002 yılında 4,95 milyar dolar olan MEB bütçesi, 2023 yılında 16,2 milyar dolara, 2024 yılında ise 38,3 milyar dolara çıktı. Bu süreçte, eğitim bütçesinin merkezi yönetim bütçesi içindeki payı %10,6'dan %14,61'e yükseldi (MEB, 2024a). Buna göre Türkiye'de eğitime ayrılan bütçenin 2000'li yıllardan sonra artan bir seyir izlediği, ayrıca merkezi yönetim bütçesi içindeki payının da arttığı görülmektedir. Bütçeye ilişkin bu verilerden hareketle eğitime yönelik yatırımların istikrarlı bir şekilde arttığı söylenebilir.

2024 yılı MEB bütçesi, 2023 yılına kıyasla %150, YÖK ve üniversite bütçesi %157,83,

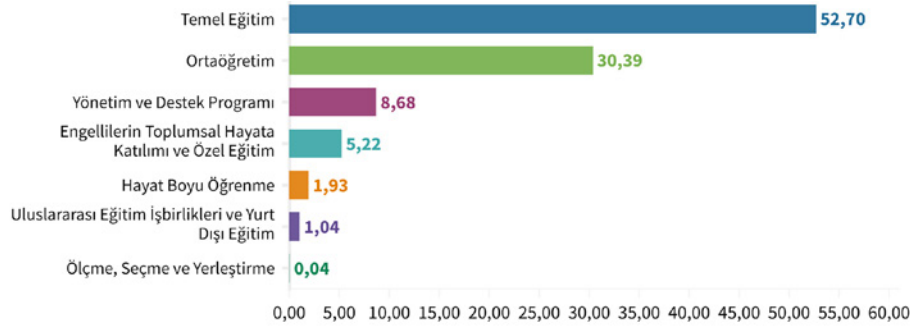
ÖSYM bütçesi ise %203,42 oranında artış gösterdi (Tablo 6). Toplam eğitim bütçesindeki artış %149,82 oldu. Bununla birlikte, bu artışları değerlendirirken döviz kuru dalgalanmaları ve enflasyon gibi faktörlerin etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. 2024 yılında gerçekleşen %44,38'lik enflasyon oranı dikkate alındığında, nominal artışın reel etkisinin daha sınırlı kaldığı görülüyor. 2023 yılına kıyasla 2024 yılındaki toplam eğitim bütçesinde nominal artış 968,53 milyar TL olarak gerçekleşirken, enflasyon etkisi hesaba katıldığında reel artış 670,25 milyar TL seviyesinde gerçekleşti. Nominal artış ile reel artış arasındaki fark %30,8 olup, bu durum enflasyonun etkisiyle bütçedeki artışın yaklaşık üçte birinin reel olarak eridiğini gösteriyor.

MEB Bütçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bütçesi fonksiyonel sınıflandırmaya göre farklı eğitim seviyeleri ve programlara dağıtılmış olup, 2024 yılı itibarıyla toplam bütçenin %83,09'u doğrudan temel eğitim ve ortaöğretime ayrılmıştır (Grafik 46). Bu durum, MEB'in temel eğitimi ve ortaöğretimi bütçe öncelikleri arasında gördüğünü göstermektedir. Öte yandan diğer eğitim alanlarının aldığı paylar incelendiğinde, özellikle hayat boyu öğrenme, özel eğitim ve uluslararası eğitim işbirlikleri gibi alanların bütçeden sınırlı bir pay aldığı dikkat çekmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının 2022-2024 yılları arasındaki bütçesi incelendiğinde, 2022 yılında 189,01 milyar TL olan toplam bütçe, 2023 yılında 435,35 milyar TL'ye, 2024 yılında ise 1,09 trilyon TL'ye ulaştı (Tablo 7). Bu artış, eğitim yatırımlarının kapsamının genişlediğini

Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 46. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı (% , 2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Tablo 6. MEB, YÖK ve Üniversitelerin Yıllık Bütçeleri (2017-2024)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Eğilim
MEB Bütçesi (Bin TL)	85.048.584	92.528.652	113.813.013	125.396.862	146.920.234	189.010.851	435.351.082	1.090.229.668	—
YÖK + Üniversite Bütçeleri (Bin TL)	25.620.450	27.761.363	33.023.355	36.145.740	45.395.788	57.739.883	134.692.983	345.814.782	—
ÖSYM Bütçesi (Bin TL)	408.536	537.550	549.555	717.792	643.549	931.623	1.544.369	4.692.832	—
Toplam Eğitim Bütçesi (Bin TL)	111.077.570	120.827.565	147.385.923	162.260.394	192.959.571	274.384.474	651.377.155	1.619.907.408	—

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Tablo 7. Millî Eğitim Bakanlığı Bütçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmaya Göre Dağılımı (2022-2024)

MEB Bütçe Giderleri	2022	2023	2024	Eğilim
Toplam	189.010.851.000	435.351.082.000	1.092.129.668.000	—
Engellilerin Toplumsal Hayata Katılımı ve Özel Eğitim	9.112.413.000	21.082.539.000	56.922.916.000	—
Hayat Boyu Öğrenme	3.737.937.000	8.412.877.000	21.077.399.000	—
Ölçme, Seçme ve Yerleştirme	73.603.000	214.428.000	468.003.000	—
Ortaöğretim	54.416.270.000	135.736.733.000	331.287.777.000	—
Temel Eğitim	104.061.889.000	228.627.205.000	574.564.240.000	—
Uluslararası Eğitim İş Birlikleri ve Yurtdışı Eğitim	2.815.095.000	7.386.111.000	11.300.859.000	—
Yönetim ve Destek	14.793.644.000	33.891.189.000	94.608.474.000	—

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2022-2024

Tablo 8. Eğitim Düzeylerine Göre Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (2017-2023)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Eğilim
Okul Öncesi	TL	6.853	8.659	9.661	10.085	10.892	19.001	39.228	—
	Dolar	1.875	1.796	1.701	1.436	1.224	1.145	1.649	—
İlkokul	TL	6.058	6.873	8.508	8.820	11.667	18.859	38.667	—
	Dolar	1.658	1.425	1.498	1.256	1.311	1.137	1.626	—
Ortaokul	TL	5.829	7.133	8.689	8.967	12.543	19.963	40.639	—
	Dolar	1.595	1.479	1.529	1.277	1.409	1.203	1.708	—
Ortaöğretim	TL	8.183	10.383	12.021	11.685	13.963	21.163	44.558	—
	Dolar	2.239	2.153	2.116	1.664	1.569	1.275	1.873	—
Yükseköğretim	TL	13.828	17.902	19.409	22.719	29.953	50.236	84.759	—
	Dolar	3.784	3.712	3.417	3.236	3.365	3.027	3.563	—

Kaynak: TÜİK, Eğitim Harcamaları, 2023

ve fonksiyonel alanlara yönelik harcamaların önemli ölçüde arttığını ortaya koyuyor.

Temel eğitim harcamaları, 2022 yılında 104,06 milyar TL iken, 2023'te 228,63 milyar TL'ye, 2024 yılında ise 574,56 milyar TL'ye yükselerek üç yıl içinde %452,3 oranında bir artış gösterdi. 2024 yılı itibarıyla temel eğitim bütçesi üç alt programdan oluşmakta olup, okul öncesi eğitim ve ilköğretime 533,40 milyar TL, din öğretime 28,36 milyar TL, eğitime erişim ve fırsat eşitliği alt programına ise 12,79 milyar TL tahsis edildi (MEB, 2024b).

Ortaöğretime ayrılan bütçe ise 2022 yılında 54,41 milyar TL iken, 2023'te 135,73 milyar TL, 2024 yılında ise 331,28 milyar TL seviyesine ulaşarak üç yıl içinde %509,1 oranında bir artış gösterdi. Bu bütçede en büyük pay, 133,53 milyar TL ile mesleki ve teknik eğitime tahsis edildi. Genel ortaöğretim için 118,31 milyar TL, din eğitimi için 51,44 milyar TL tahsis edilirken, eğitime erişim ve fırsat eşitliği programına da 28 milyar TL ayrıldı.

Özel eğitim ve engelli bireylerin eğitimi için ayrılan bütçe, 2022 yılında 9,11 milyar TL, 2023 yılında 21,08 milyar TL iken, 2024'te 56,92 milyar TL'ye yükseltildi. Bu artış, özel gereksinimli bireylerin eğitime katılımının artırılması ve kapsayıcı eğitim politikalarının güçlendirilmesine yönelik önemli bir adım. Diğer yandan, hayat boyu öğrenme bütçesi de 2022'de 3,73 milyar TL iken, 2023'te 8,41 milyar TL, 2024'te ise 21,08 milyar TL'ye ulaşarak üç yıl içinde nominal olarak %464,8 oranında bir artış gösterdi. Bu artış, yetişkin eğitimi ve mesleki gelişim programlarının yaygınlaştırılması anlamında oldukça önemli.

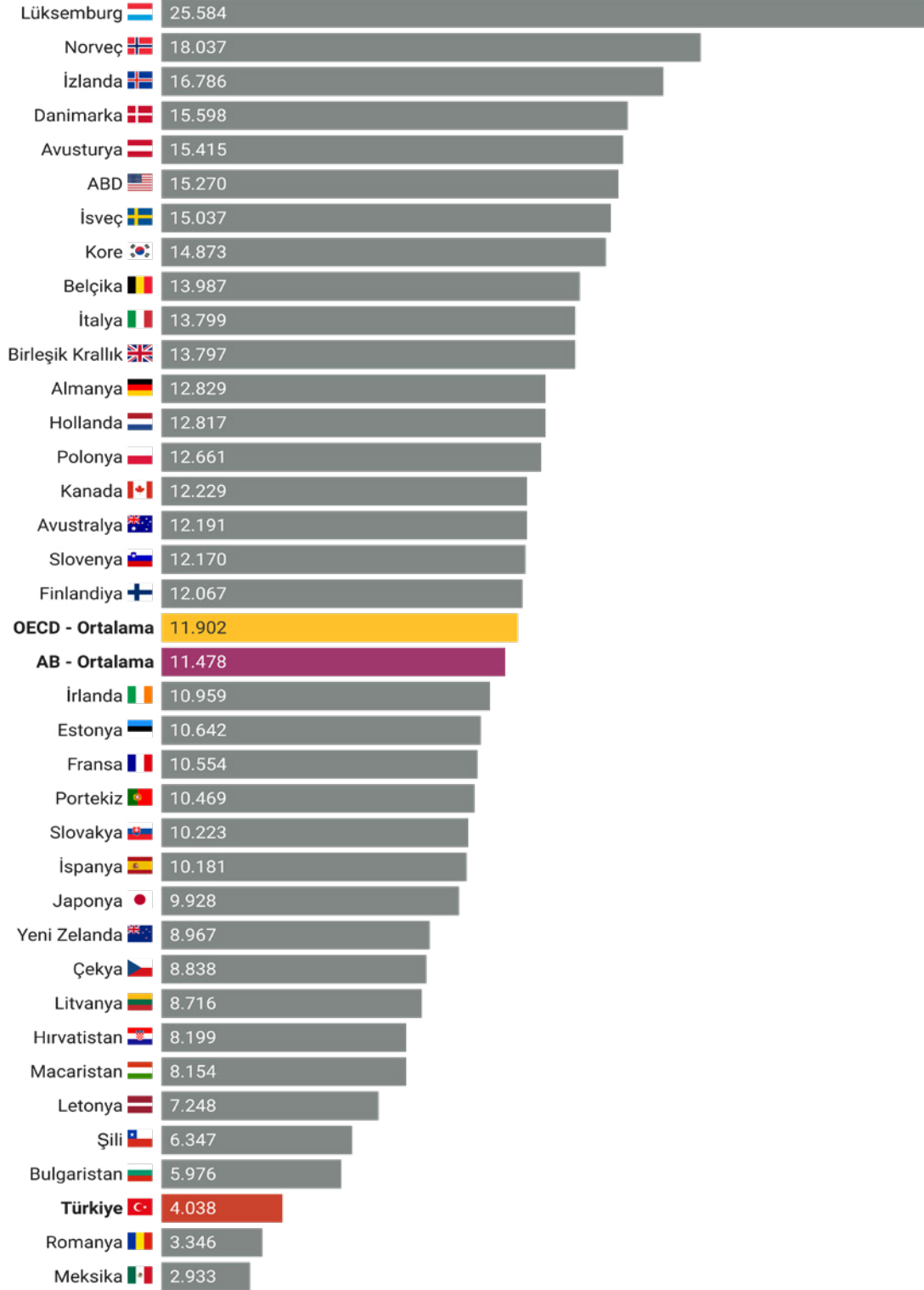
Ölçme, seçme ve yerleştirme harcamalarında da 2022'de 73,6 milyon TL olan bütçe, 2023'te 214,43 milyon TL'ye, 2024 yılında ise 468 milyon TL'ye yükselerek üç yıl içinde

nominal olarak %535,9 oranında artış gösterdi. Bütçe artışı, sınav süreçlerinin genişletilmesi ve değerlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi ihtiyacı ile ilişkilendirilebilir. Nitekim, Millî Eğitim Bakanlığı, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında yalnızca 6. ve 9. sınıf düzeylerinde Türkçe ve matematik derslerinden ortak sınavlar gerçekleştirirken, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında bu kapsam genişletilmiş ve 6, 7, 9 ve 10. sınıf düzeylerinde ortak sınavlar uygulanmaya başlanmıştır. Bu genişleme, sınav süreçlerinin organizasyonunda ek kaynak ve altyapı ihtiyacını artırmış, değerlendirme ve uygulama süreçlerinde maliyetlerin yükselmesine neden olmuştur (MEB, 2024h).

Eğitim Düzeylerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcama

Eğitim düzeylerine göre öğrenci başına yapılan harcama TL bazında son altı yılda düzenli bir artış gösterirken, dolar bazında ise bu artışın daha sınırlı kaldığı görülüyor. Bu durumun temel sebebi, 2017 sonrasında döviz kurunda yaşanan yukarı yönlü hızlı artış oldu. Özellikle 2023 yılı itibarıyla eğitim bütçesindeki artışların, TL'nin değer kaybetmesinden kaynaklı alım gücündeki düşüşü dengelemeye yönelik bir düzenleme olduğu söylenebilir.

2023 yılında öğrenci başına eğitim harcamalarının bir önceki yıla göre en fazla arttığı eğitim kademesi %110,55 ile ortaöğretim oldu (Tablo 8). MEB'in mesleki ve teknik eğitimi güçlendirme politikaları, teşvik programları ve mesleki liselere yönelik yatırımlar bu bütçe artışını destekleyen başlıca faktörler olarak öne çıkmaktadır. Ortaöğretimdeki bu hızlı artış, eğitimde fırsat eşitliği sağlama ve mesleki eğitim programlarını yaygınlaştırma hedefleri doğrultusunda yapılan yatırımların bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Grafik 47. OECD Ülkelerinde İlköğretim Kademelerinde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Total Expenditure per Full-time Equivalent Student in Primary, Secondary and Tertiary Education, 2024

Eğitim Harcamaları (2021)

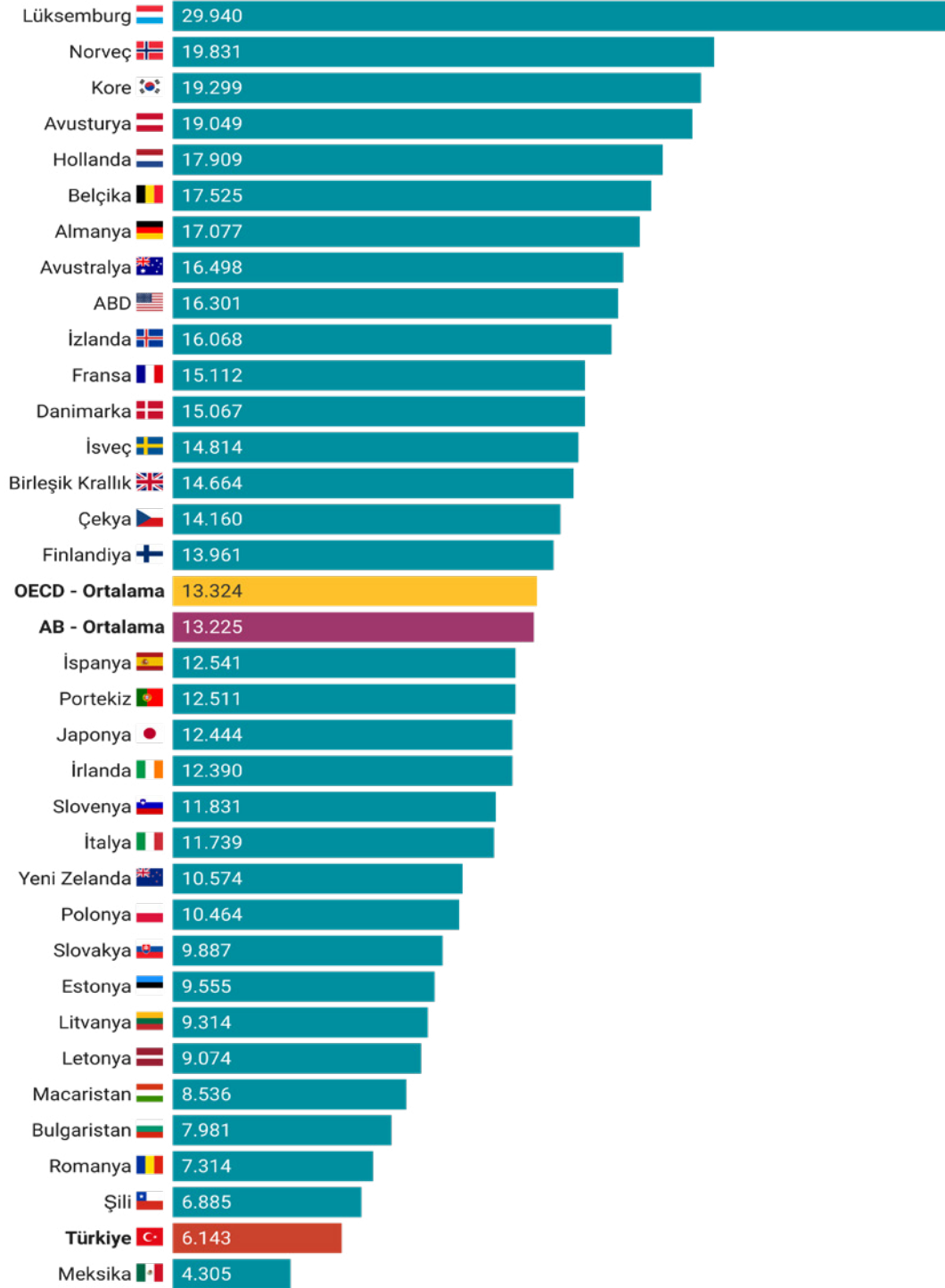
Eğitim harcamalarında en fazla artışın yaşandığı ikinci kademe ise %68,7'lik oranla yükseköğretim oldu. 2023 yılı itibarıyla öğrenci başına harcamanın en yüksek olduğu eğitim seviyesi 84.759 TL ile yine yükseköğretim olmuştur. Bu durum, öğrenci başına yapılan harcamanın artması, üniversitelerde altyapı yatırımları, akademik personel destekleri, uluslararasılaşma ve Ar-Ge projelerine ayrılan fonlardaki yükselişin etkili olmasıyla ilişkilendirilebilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024a). Nitekim, yükseköğretimde kalitenin artırılması, fiziki imkanların geliştirilmesi, araştırma altyapısının güçlendirilmesine yönelik olarak üniversitelere 2024 yılında %109 oranında bir artışla 35,5 milyar TL yatırım ödeneği sağlanmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2024b).

Öte yandan, tüm seviyelerde TL bazında ciddi artışlar gözlemlenirken, dolar bazında bu artışlar sınırlı kalmıştır. Özellikle okul öncesi eğitimde harcamalar TL bazında %106,45 oranında artarken, dolar bazında artış %44,02 oranında gerçekleşti. Ortaöğretimde ise TL bazında %110,55'lik bir artış gerçekleşirken,

dolar bazında bu oran %46,90 oldu. Gelecek yıllarda, eğitim harcamalarının büyüme eğiliminde olması için bütçe planlamalarında yalnızca nominal artışların değil, enflasyon ve döviz kuru etkisinin de dikkate alınarak reel alım gücünün korunması yönünde stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye ve Dünyada Eğitim Harcamaları

OECD ülkeleri bazında eğitim harcamaları incelendiğinde, öğrenci başına eğitim harcamalarının ülkeler arasında büyük farklılıklar gösterdiği, ancak Türkiye'nin tüm eğitim kademelerinde OECD ortalamasının altında kaldığı görülüyor. İlkokul kademesinde, öğrenci başına yapılan harcama Türkiye'de 4.038 dolar seviyesinde iken, OECD ortalaması 11.902 ve AB ortalaması ise 11.478 dolar seviyesinde. Bu fark, Türkiye'nin öğrenci başına eğitim harcamalarında OECD ortalamasının oldukça altında olduğunu gösteriyor. Türkiye, bu kategoride 36. sırada yer almakta olup yalnızca Romanya (3.346 dolar) ve Meksika'dan (2.933 dolar) daha yüksek

Grafik 48. OECD Ülkelerinde Ortaokul ve Ortaöğretim Kademelerinde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Total Expenditure per Full-time Equivalent Student in Primary, Secondary and Tertiary Education (2021), 2024

bir harcama gerçekleştirdi. Buna karşılık, Lüksemburg (25.584 dolar), Norveç (18.037 dolar) ve İzlanda (16.786 dolar) gibi ülkeler öğrenci başına en yüksek harcamaları yapan ülkeler olarak öne çıktı (Grafik 47).

Ortaokul ve ortaöğretim kademesinde, OECD ülkelerinde öğrenci başına yapılan eğitim harcaması ortalama 13.324, AB ülkelerinde ise 13.225 dolar seviyesindedir. Türkiye’de bu sayı 4.305 dolar olup, OECD ortalamasının üçte birinden daha düşük bir tutara tekabül etmektedir. Türkiye, bu kategoride 36. sırada yer alırken yalnızca Meksika’dan (3.130 dolar) daha fazla harcama yaptığı görülüyor (Grafik 48).

Yükseköğretim kademesinde öğrenci başına harcama, hem Türkiye’de hem de OECD ülkelerinde diğer kademelere kıyasla daha yüksek. OECD ortalaması 20.499, AB ortalaması ise 20.027 dolar iken, Türkiye’de bu rakam 10.657 dolar olarak hesaplandı. Türkiye, yükseköğretim harcamalarında da OECD ortalamasının altında kalıyor (Grafik 49).

Türkiye’nin öğrenci başına yaptığı eğitim harcamalarını OECD ülkeleri ile kıyaslarken yalnızca finansal veriler üzerinden değerlendirme yapmak yanıltıcı olabilir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, AB ülkelerindeki ortak kalkınma politikaları Türkiye’yi ilgili ülkelerle rekabette dezavantajlı bir konuma sokmaktadır. Ayrıca, kur farkı, nüfus yapısı ve yüzölçümü gibi faktörler de göz önünde bulundurulmalıdır. Zira Türkiye sıralamaya

tabi ülkeler arasında nüfusu en kalabalık 4 ülkeden biridir.

Türkiye ve Dünyada Eğitim Bütçelerinin GSYH’ye Oranı

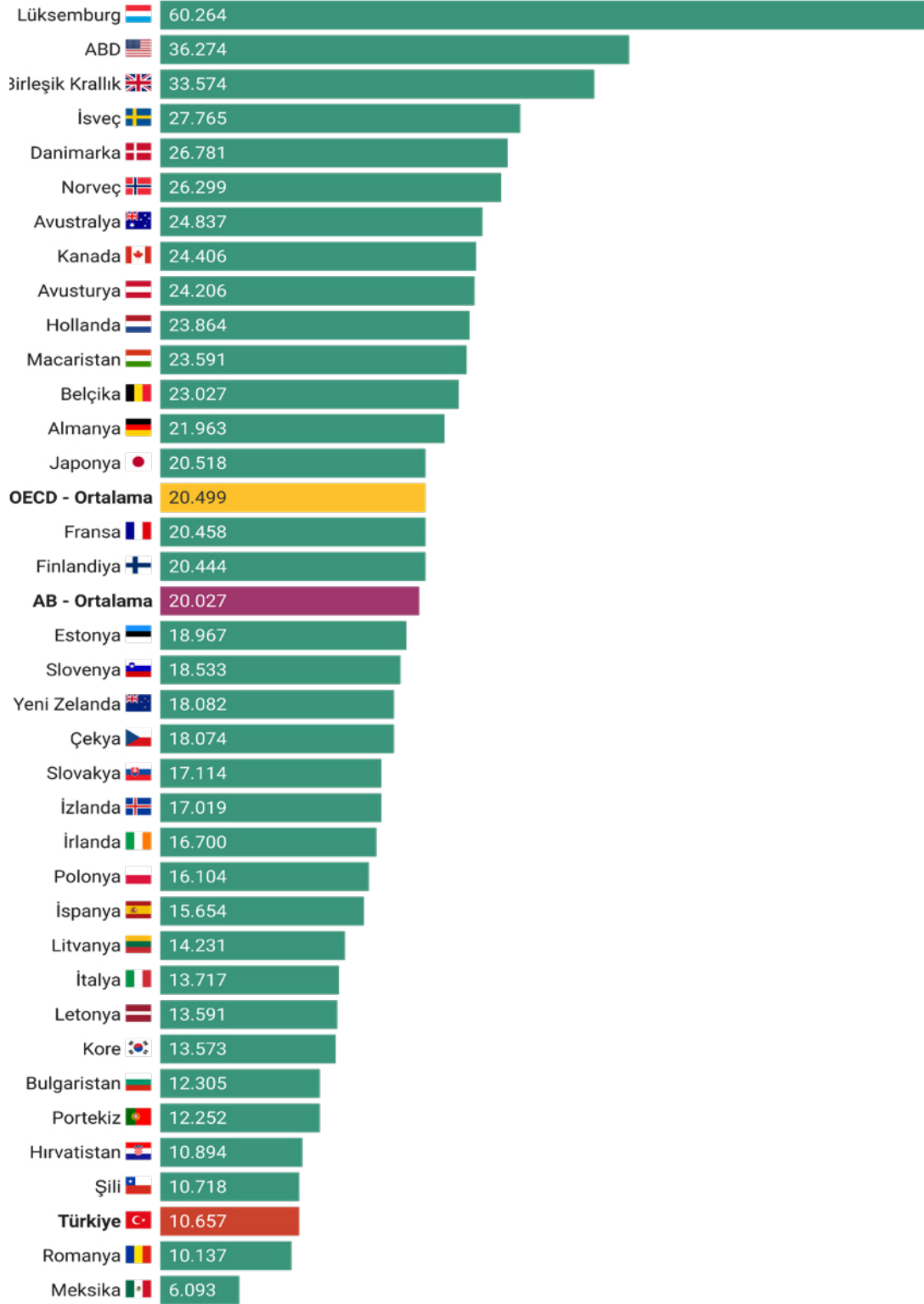
Eğitim bütçelerinin Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH) içindeki payı, ülkelerin eğitim politikalarına verdikleri önemi ve kamu kaynaklarını nasıl kullandıklarını gösteren kritik bir göstergedir. Son yıllarda Türkiye’de eğitime ayrılan bütçenin GSYH içindeki payı dalgalı bir seyir izlemiş, ancak 2024 yılı itibarıyla pozitif yönlü bir değişim göstermiştir. Buna karşın, eğitime ayrılan payın merkezi yönetim bütçesi içindeki payının görece sınırlı kaldığı ve eğitimin genel bütçe içerisindeki ağırlığının azaldığı gözlemleniyor.

MEB bütçesinin GSYH’ye oranı 2023’te %1,64 seviyesinde iken, 2024 yılında %2,65’e yükseldi (Grafik 50). Bu artış, 2021’den itibaren yaşanan düşüş eğiliminin tersine döndüğünü ve eğitim bütçesinde yeniden büyüme dönemine girildiğini gösteriyor. Bununla birlikte, bu büyümenin merkezi yönetim bütçesindeki karşılığı daha sınırlı kalmış durumda.

Yükseköğretim bütçesi açısından değerlendirildiğinde, YÖK ve üniversitelere ayrılan bütçenin GSYH’ye oranı 2023’te %0,51 seviyesinde iken, 2024 yılında %0,84’e çıktı. Bu toparlanma, yükseköğretime yönelik kaynakların artırıldığına işaret ediyor. Özellikle, önceki yıllarda %0,72 ile %1 arasında değişen bu oran, 2022 yılında %0,38’e gerilemişti. 2022 ile 2024 arasındaki dönemde ise bütçede %121 oranında önemli bir artış yaşandı.

Öte yandan, MEB ve YÖK bütçelerinin merkezi yönetim bütçesindeki payı 2017 yılında %17 seviyesindeyken, yıllar içinde kademe olarak azalmış ve 2024 itibarıyla, son yedi yılın ardından ilk kez artış göstermiştir.

MEB bütçesinin GSYH’ye oranı 2024’te %2,65’e çıkarak, 2021’deki düşüşün ardından eğitim bütçesinde yeniden büyüme dönemine girildiğini gösteriyor.

Grafik 49. OECD Ülkelerinde Yükseköğretimde Öğrenci Başına Eğitim Harcaması (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Total Expenditure per Full-time Equivalent Student in Primary, Secondary and Tertiary Education (2021), 2024

Bu artış, 2023 yılına ait %12,75'lik orandan %12,95'e yükselmiştir (Grafik 51).

Türkiye'de ilköğretim düzeyinde eğitim bütçesinin GSYH'ye oranı 2014'te %1,20 seviyesindeyken, 2021 itibarıyla %0,81'e geriledi (Grafik 54). Bu düşüş, OECD (%1,44) ve AB (%1,23) ortalamalarıyla kıyaslandığında -her ne kadar MEB bütçesinin %52,7'si temel eğitime ayrılmış olsa da- Türkiye'nin erken çocukluk eğitimi ve temel eğitim yatırımlarında iyileştirme yapması gerektiğini gösteriyor.

Türkiye'nin ortaokul ve ortaöğretim bütçesi, 2014'te GSYH'nin %1,97'sine karşılık gelirken, 2017'de %2,42'ye yükselmiş ve OECD (%1,94) ile AB (%1,88) ortalamalarının üzerine çıkmıştır (Grafik 55). Bununla beraber, 2021 itibarıyla bu oran %1,83'e gerileyerek OECD (%1,94) ve AB (%1,91) ortalamalarının altına düştü. Bu değişim, özellikle mesleki ve teknik eğitim yatırımlarının dalgalı bir seyir izlediğini göstermektedir. 2017'de mesleki ve teknik eğitime yapılan yatırımlarla artış gösteren bütçe, 2021'de düşüş eğilimine girmiştir. Öte yandan 2024 bütçesinde, ortaöğretime yönelik harcamalarda yeniden bir artış yaşanarak en büyük pay (133,53 milyar TL) ortaöğretimin alt programlarından birini oluşturan mesleki eğitime ayrıldı.

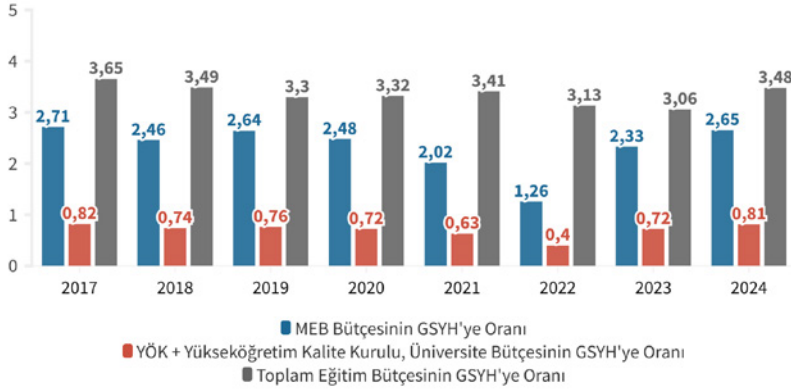
Türkiye, yükseköğretime ayrılan bütçe açısından 2014 yılından itibaren OECD ve AB ülkelerinin üzerinde bir seviyeye ulaştı. 2020 yılında Türkiye'nin yükseköğretim bütçesinin GSYH'ye oranı %1,53, OECD ortalaması %1,50 ve AB ortalaması ise %1,28 olarak gerçekleşti. 2021 yılında ise Türkiye'nin oranı %1,54, OECD ortalaması %1,47 ve AB ortalaması %1,29 seviyesine yükseldi. (Grafik 56). Bununla birlikte 2014'ten itibaren OECD ve AB ülkeleriyle birlikte Türkiye'de de yükseköğretime ayrılan bütçe azaldı. Bütçe açısından Türkiye'nin yükseköğretime öncelik vermesi

olumlu bir gelişme olsa da bu bütçenin üniversitelerin araştırma kapasitesini artırmaya, uluslararası rekabet gücünü yükseltmeye ve bilimsel gelişimi desteklemeye yönelik daha etkin kullanılması gerekmektedir.

Bütçe ödenek türleri incelendiğinde 2024 yılı itibarıyla eğitim bütçesindeki harcamalar önemli ölçüde yükseldi. Personel giderleri %165,64 oranında yükselerek en büyük artışlardan birini kaydetti. Sosyal Güvenlik Kurumu Devlet giderleri de %108,54 artış gösterdi (Grafik 52). Her ne kadar alım gücü sınırlı kalsa da bu durum öğretmen maaşlarında yapılan iyileştirmeler ve sosyal güvenlik primlerindeki artışlarla ilişkilidir. Mal ve hizmet alım giderleri ise %104,51 oranında arttı. Bu harcama kalemleri arasında öğrencilerin taşıma yoluyla eğitime erişimi, taşıma uygulaması kapsamında öğrencilere öğle yemeği sağlanması, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin taşınması ve özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin desteklenmesine yönelik hizmet alımları yer alıyor. Öte yandan organize sanayi bölgeleri içinde ve dışında açılan özel mesleki ve teknik Anadolu liselelerinde öğrenim gören öğrenciler için yapılan harcamalar da bu kapsamda değerlendiriliyor (MEB, 2024b).

Bütçe içinde cari transferlerdeki artış ise %92,5 oldu. Bu transferler, ilköğretim ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı veya Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun kapsamında devlet tarafından parasız yatılı öğrenciler ile burs alan öğrencilere yapılan ödemelerden oluşuyor (MEB, 2024b). Sermaye giderleri 2023 yılında %162,48 oranında artış gösterirken, bu artış 2024 yılında %150,23 seviyesinde kaldı (Grafik 53). Bu kapsamda yer alan ödeneklerin en büyük kısmını gayrimenkul sermaye üretim giderleri oluşturuyor. (MEB, 2024b).

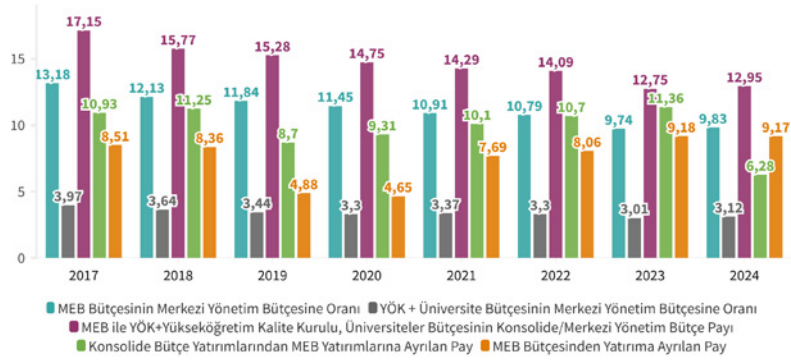
Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 50. Eğitim Bütçesinin Ağırlığı (% 2017-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

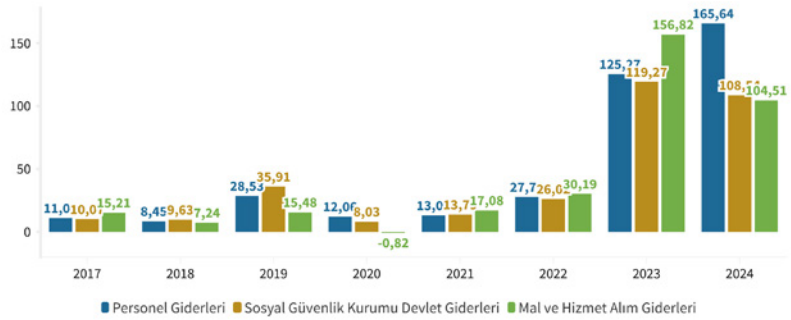
Not: 2024 yılı YÖK + Yükseköğretim Kalite Kurulu, üniversite bütçelerinin GSYH'ye oranı hesaplanırken dahil edilen GSYH, 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifinden alınmıştır. Önceki yılların hesaplamasında TÜİK tarafından açıklanan GSYH kullanılmıştır.

Grafik 51. Eğitim Bütçesinin Ağırlığı (% 2017-2024)

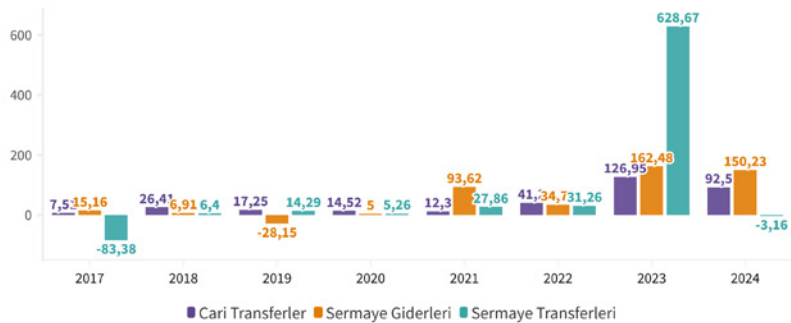
Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: 2024 yılı YÖK + Yükseköğretim Kalite Kurulu, üniversite bütçelerinin GSYH'ye oranı hesaplanırken dahil edilen GSYH, 2024 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifinden alınmıştır. Önceki yılların hesaplamasında TÜİK tarafından açıklanan GSYH kullanılmıştır.

Grafik 52. Bütçe Ödenek Türlerinin Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (% 2017-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 53. Bütçe Ödenek Türlerinin Bir Önceki Yıla Göre Artış Oranı (% 2017-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Bu giderler, okul binaları, derslikler, öğrenci yurtları, laboratuvarlar, kütüphaneler, spor salonları ve diğer eğitim tesislerinin inşası, bakım ve onarımı gibi fiziki yatırımları kapsıyor. 2023 yılında %628,67 oranında artan sermaye transferleri, 2024 itibarıyla %3,16 oranında düşüş gösterdi. Bununla birlikte, yılın ilk altı ayında, 2024 yılı için sermaye transferlerine tahsis edilen 356,7 milyon TL'lik ödeneğin %199,82'sine denk gelen 712,7 milyon TL'lik bir harcama yapıldı. Bu bütçe gerçekleşme oranı, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi ve Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi gibi kurumlara yapılan desteklerin hızlı bir şekilde kullanıldığını ve sermaye transferlerinin eğitim bütçesi içinde en yüksek gerçekleşme oranına sahip harcama kalemi olduğunu gösteriyor (MEB, 2024b).

Kadrolu Öğretmen Maaşları

2023 yılında öğretmen maaş artışı bir önceki yıla göre nominal olarak %136,78, reel olarak ise %72,48 oranında arttı. Ek ders ücretlerinde %52, maaş ve ek ders ücretlerinde ise %120 oranında dikkat çekici bir yükseliş yaşandı. Dolar bazında incelendiğinde ise, 2022 yılında öğretmen maaşları 718 dolar seviyelerine kadar gerilerken, 2023 yılı itibarıyla 811 dolara yükseldi (Grafik 57).

Uluslararası düzeyde incelendiğinde, Türkiye'de yeni mezun öğretmen maaşlarının OECD ortalamasına yakın olduğu ancak kıdemli öğretmen maaşlarının OECD ve AB ülkelerinin gerisinde kaldığı görülüyor. OECD ülkelerinde öğretmen maaşları mesleki kıdem arttıkça ortalama %45 oranında yükselirken, Türkiye'de bu artış %10 civarında.

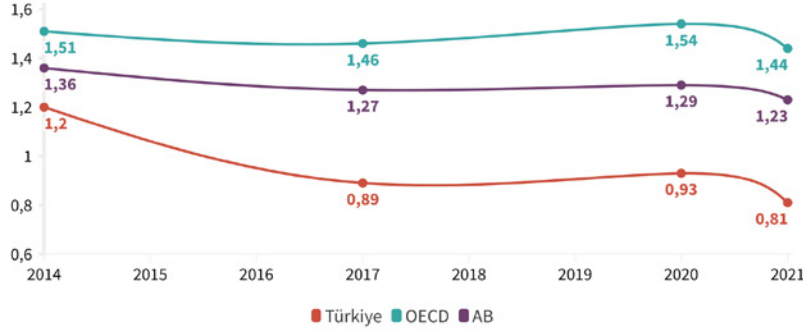
İlkokul kademesinde, Türkiye'de yeni mezun öğretmenin yıllık brüt maaşı ortalama 47.928 dolar olup, OECD ortalaması 42.060 doların üzerindedir. Buna karşın, kıdemli öğretmen maaşı OECD'de 68.923 dolar seviyesindeyken, Türkiye'de 52.064 dolardır (Grafik 58). Benzer bir durum ortaokul öğretmenleri için de geçerlidir. Türkiye'de yeni mezun ortaokul öğretmeni maaşı 48.356 dolar iken, OECD ortalaması 43.484 dolardır. Buna mukabil, kıdemli öğretmen maaşı OECD'de ortalama 71.334, Türkiye'de ise 52.492 dolardır (Grafik 59).

Ortaöğretim seviyesindeki yeni mezun OECD öğretmen maaş ortalaması 44.831 dolarken, Türkiye'de bu rakam 48.356 dolar seviyesindedir. Kıdemli öğretmen maaş ortalaması ise Türkiye'de 52.492 dolar iken OECD'de ortalama rakam 73.930, AB'de ise 72.597 dolardır (Grafik 60).

Öğretmen Maaşı + Ek Ders Ücreti (2017 – 2023)

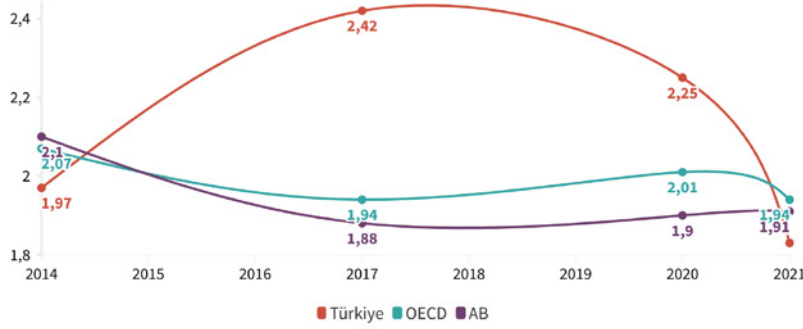

Eğitim İzleme Raporu 2024

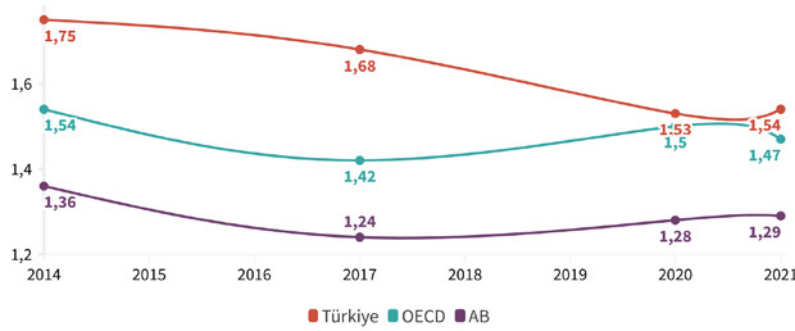
Grafik 54. Türkiye ve Dünyada İlkokul Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% 2014-2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Expenditure on Educational Institutions as a Percentage of GDP, 2017, 2020, 2024

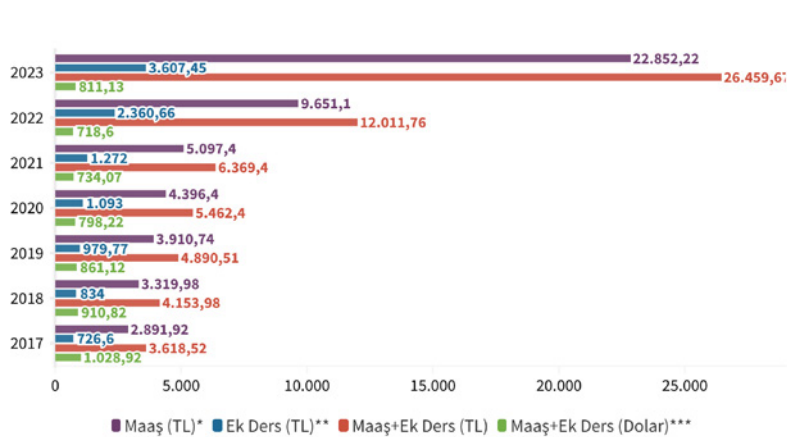
Grafik 55. Türkiye ve Dünyada Ortaokul+Ortaöğretim Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% 2014-2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Expenditure on Educational Institutions as a Percentage of GDP, 2017, 2020, 2024

Grafik 56. Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim Eğitim Bütçelerinin GSYH'ye Oranı (% 2014-2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Expenditure on Educational Institutions as a Percentage of GDP, 2017, 2020, 2024

Grafik 57. Yıllara Göre Kadrolu Öğretmen Maaşları (TL/\$, 2017-2023)

Kaynak: MEB, Bütçe Raporu, 2023

*9. derece 1. kademe esas alınarak aile ve çocuk yardımı eklenmeksizin verilen net maaş baz alınmıştır.

**Ek ders ücretleri saati 60,12 TL baz alınarak 60 saat üzerinden hesaplanmıştır.

***İlgili yılın 1 Temmuz tarihli döviz kuru esas alınmıştır.

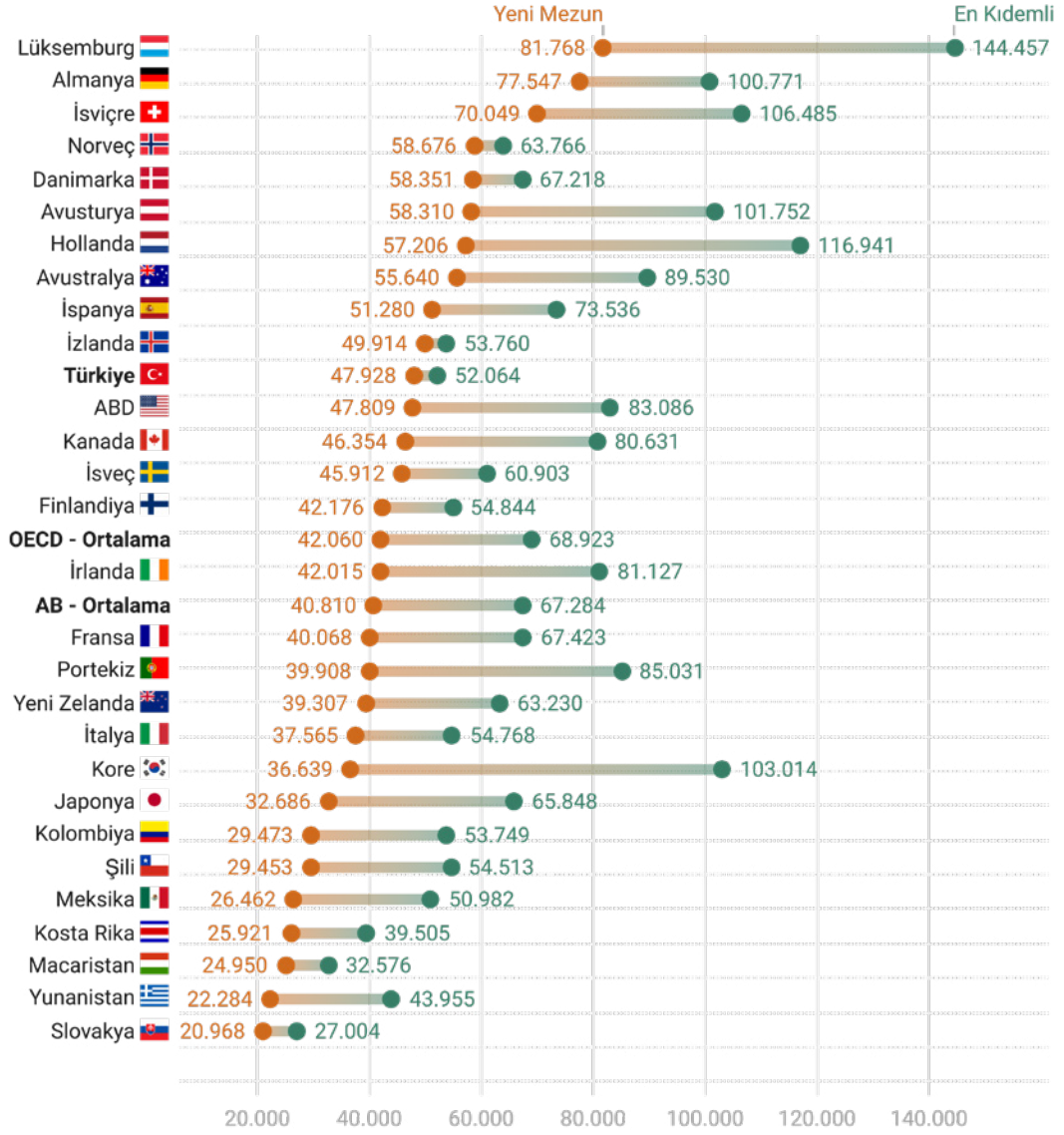
Türkiye’de yeni başlayan bir ilkokul öğretmeni yıllık ortalama 47.928 dolar kazanırken, en kıdemli öğretmen maaşı 52.492 dolara kadar çıkmaktadır. Kıdemli öğretmen maaşlarının yeni mezunlara kıyasla en fazla arttığı ülkeler arasında Lüksemburg (81.768 → 144.457 dolar) ve İsviçre (70.049 → 106.485 dolar) yer almaktadır. Buna karşılık, Norveç (58.676 → 63.766 dolar), ve İzlanda (49.914 → 53.760 dolar) gibi ülkelerde kıdemli ve yeni başlayan öğretmen maaşları arasındaki fark oldukça sınırlı düzeyde kalmaktadır. Öte yandan, Macaristan (32.576 dolar), Slovakya (27.004 dolar), Yunanistan (43.955 dolar), Kosta Rika (39.505 dolar) ve Meksika (50.982 dolar) gibi ülkelerde en kıdemli ilkokul öğretmen maaşları Türkiye’nin gerisinde kalmaktadır. (Grafik 58).

Mesleki kıdemin öğretmen maaşlarına etkisinin oldukça sınırlı kalması meslekte uzun vadeli motivasyonu ve öğretmenlik mesleğinin cazibesini azaltabilecek bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda, 2024 yılında yürürlüğe giren Öğretmenlik Mesleği Kanunu ile bazı yapısal düzenlemeler getirilmiştir. Buna göre öğretmenlik mesleği

kariyer mesleği olarak tanımlanarak öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç basamaktan oluşan bir yapı kurulmuştur. Kanuna göre, öğretmenler en az on yıl hizmet süresini doldurup ilgili eğitimleri başarıyla tamamladıklarında uzman öğretmen ünvanını alabilmektedir. Uzman öğretmen olarak en az on yıl görev yapanlar ise başöğretmen ünvanına yükselme hakkına sahiptir. Kariyer basamaklarında yükselen öğretmenler için maaş artışı ve emeklilik haklarında iyileştirmeler sağlanması planlanmaktadır. Her ünvan için ek bir derece verilerek, öğretmenlerin mali ve sosyal hakları artırılması öngörülmektedir (Öğretmenlik Mesleği Kanunu, 2024). Bununla birlikte Türkiye, öğretmen maaş ortalaması yönünden uluslararası düzeyde kıyaslandığında kıdemli öğretmen maaşlarının ortalamaların altında kalması, bu teşviklerin yeterli olup olmadığı konusunda tartışmalara yol açmaktadır. Öğretmenlerin maaş politikalarının ve kariyer sisteminin uluslararası standartlara daha yakın hale getirilmesi, hem eğitim kalitesinin yükselmesine hem de öğretmenlerin mesleki tatmininin artmasına katkı sağlayacaktır.

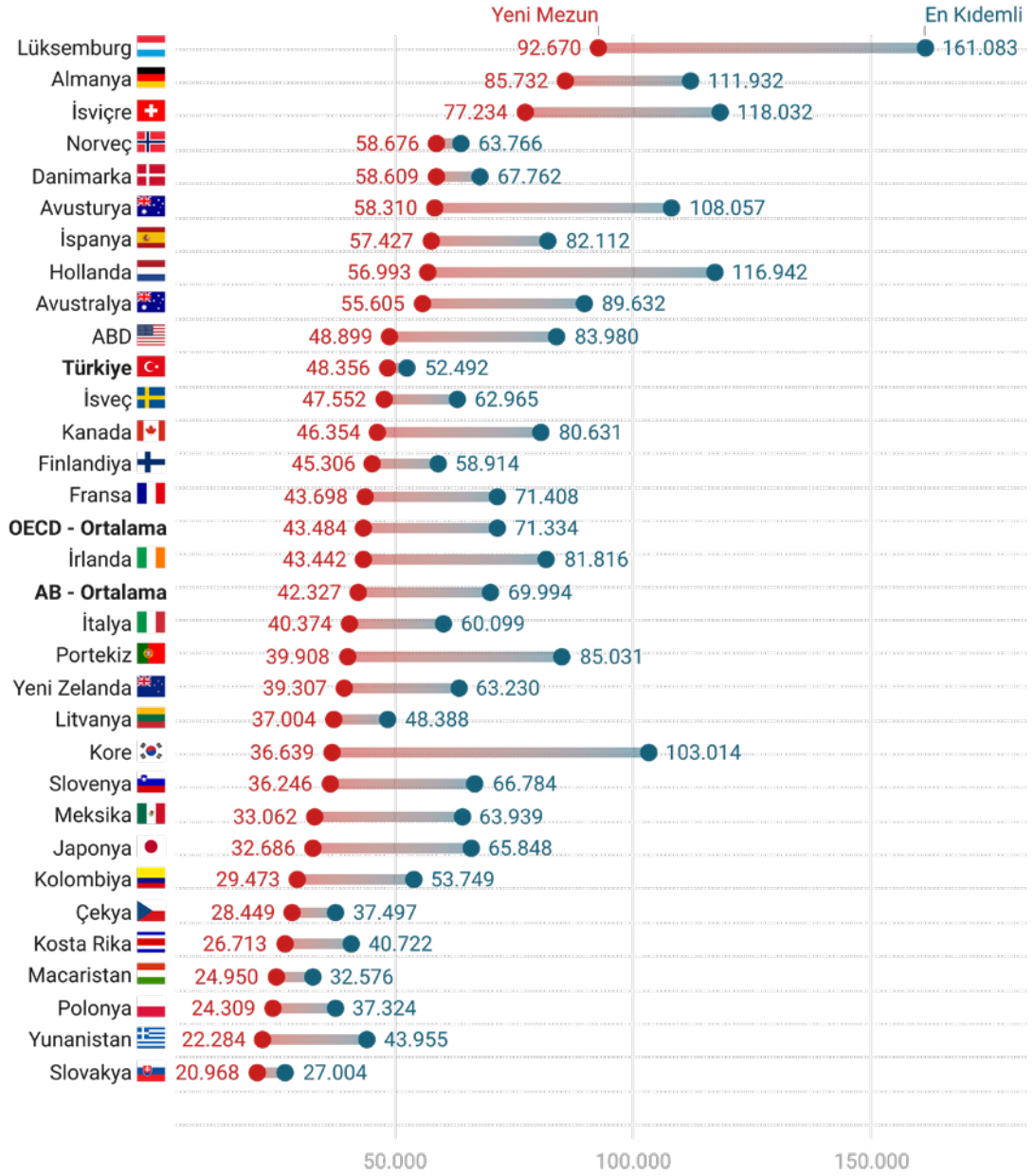
***Öğretmenlik Mesleği Kanunu,
öğretmenlere kariyer basamağı imkanları
sunarak maaş artışı ve emeklilik haklarında düzenlemeler
getirirken, kıdemli öğretmen maaşlarının iyileştirilmesi
için ek düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.***

Eğitim İzleme Raporu 2024

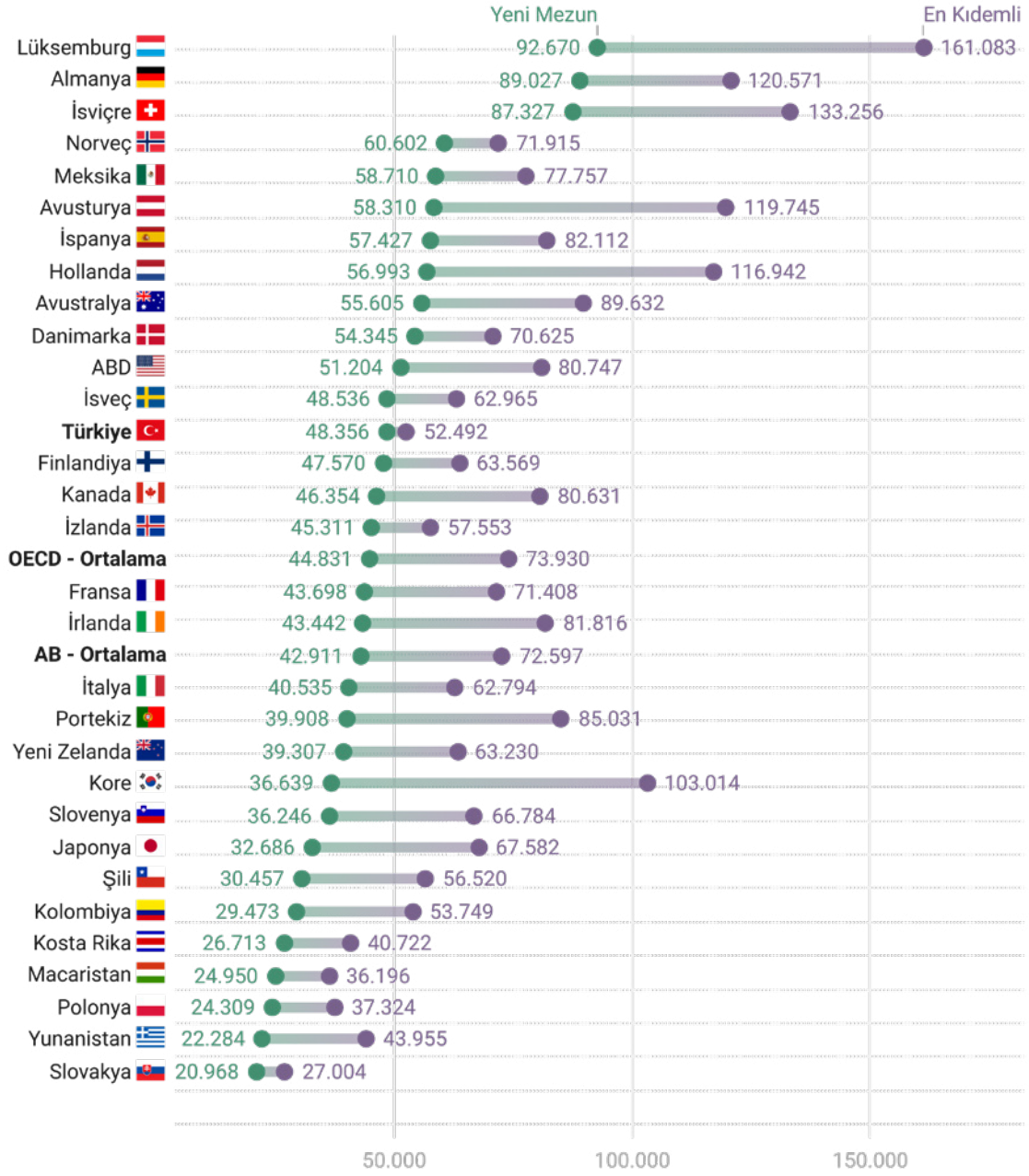
Grafik 58. OECD Ülkelerinde İlkokul Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Teachers' Statutory Salaries, Based on the Most Prevalent Qualifications at Different Points in Teachers' Careers, 2024

Grafik 59. OECD Ülkelerinde Ortaokul Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Teachers' Statutory Salaries, Based on the Most Prevalent Qualifications at Different Points in Teachers' Careers, 2024

Grafik 60. OECD Ülkelerinde Ortaöğretim Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Teachers' Statutory Salaries, Based on the Most Prevalent Qualifications at Different Points in Teachers' Careers, 2024

İNSAN KAYNAĞI

Temel Bulgular

2023-2024 eğitim-öğretim yılı kademelere göre öğretmen başına düşen öğrenci sayısı okul öncesi kademesinde 17'den 16'ya düştü. İlkokul (18), ortaokul (14), ve ortaöğretim (12) kademelerinde ise öğrenci sayısı sabit kaldı.

MEB personelinin eğitim düzeyi yükseliyor. Geçen yıla göre yüksek lisans mezunu olanların oranı %2,84, doktora mezunlarının ise %0,06 arttı.

Türkiye'de genç öğretmen oranı, OECD ve AB ortalamalarından daha yüksek. Kadın öğretmen oranı ise tüm kademelerde sürekli artış gösteriyor; özellikle okul öncesinde bu oran %94,9'a ulaşmış durumda.

Öğretmen istihdamına bakıldığında kadrolu öğretmen oranı 2020'de %78,83 iken, 2022'den 2023'e %6'dan fazla artış göstererek %86,47'ye yükseldi.

Eğitim personeli eksikliği oranı (%16,4) bakımından Türkiye OECD ortalamasının (%46,7) çok altında ve bu açıdan birçok ülkeye kıyasla daha iyi bir konumda.

Öneriler

Özellikle okul öncesi ve ilkokul kademelerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı azaltılmalı. Öğrencilerin öğrenim yaşantılarında ve okulla kuracakları aidiyet ilişkisinde önemli bir yeri olan bu iki kademede öğretmenlerin öğrencileriyle daha yakından ilgilenmesini mümkün kılacak bir oran yakalanmalı.

Özel öğretim kurumlarındaki öğretmenlerin özlük hakları iyileştirilmelidir: Özel okul öğretmenlerinin maaşları, sosyal hakları ve çalışma koşulları, devlet okullarındaki öğretmenlerle eşit hale getirilmelidir.

Mesleki gelişimlerine katkısı göz önüne alınarak öğretmenlerin lisansüstü eğitimlere katılımı teşvik edilmeli. Türkiye'nin eğitim personeli eksikliği anlamında iyi durumda olması, personel sayısından çok personel niteliği üzerinde durulması gerektiğini gösteriyor.

Doktoralı öğretmenlerin akademiye geçiş yerine MEB'de görevlerine devam etmeleri için güçlü teşvikler ve kariyer gelişim olanakları sunulmalıdır.

İNSAN KAYNAĞI

Bu bölümde, eğitimde insan kaynağını ele almak için öğretmen sayısı, öğrenci/öğretmen oranları, MEB personelinin eğitim düzeyine göre dağılımı, Eğitim Fakülteleri öğrenci ve KPSS'ye giren öğretmen adayı sayıları, eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfı personel oran ve sayıları, hizmet içi eğitim faaliyet-belge alan sayısı, Türkiye ve dünyada eğitim personellerinin yaş dağılımı, eğitim personeli eksikliği ile yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeli oranı veriler doğrultusunda ele alınacaktır.

Kademelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Öğretmen başına düşen öğrenci sayısına dair veriler incelendiğinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılında kademeler arasında öğretmen başına düşen öğrenci sayısının en çok ilkokulda (18 öğrenci) olduğu görülüyor. Öğretmen başına en az öğrenci düşen kademe ise 12 öğrenci ile ortaöğretim. Kademelerdeki değişimlere baktığımızda okul öncesi kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 17'den 16'ya gerilerken diğer tüm kademelerde sayı (ilkokul 18, ortaokul 14, ortaöğretim 12) aynı kaldı (Grafik 61). Lise türleri özelinde bakıldığında da öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (genel ortaöğretim 13, mesleki ve teknik ortaöğretim 11, din öğretimi 9) değişmedi (Grafik 62).

Türkiye ve Dünyada Kademelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı

Öğretmen başına düşen öğrenci oranı itibarıyla Türkiye'nin durumunu daha sağlıklı değerlendirebilmek için OECD ve AB ülkelerine

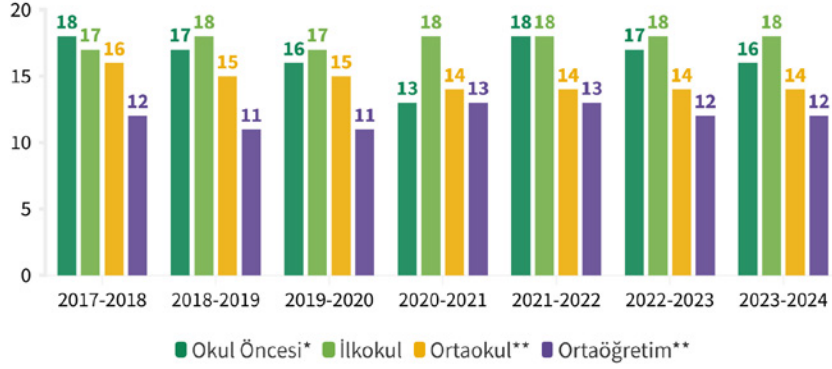
ait verilere bakmak faydalı olacaktır. OECD (2024a) verilerine göre Türkiye'nin 2020 yılında okul öncesi kademesinde 16,49 olan öğretmen başına düşen öğrenci oranı, 2021 yılında 12,9'a düştü. 2022 yılında ise bu oran 17,59'a yükseldi. Veriler incelendiğinde okul öncesi eğitim kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci oranı 2021 yılında önceki yıla kıyasla azalma gösterirken, 2022 yılında ciddi bir artış oldu. Buna karşın OECD ve AB ortalamasına baktığımızda öğretmen başına düşen öğrenci oranında düşüş olduğunu görüyoruz. 2022 yılında OECD ortalaması 13,99 ve AB ortalaması ise 12,33'tür (Grafik 63). Türkiye'nin okul öncesi kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci oranı 2022 yılında OECD ve AB ülkelerine göre oldukça yüksektir. Okul öncesi öğretmenleri, sınıf mevcutlarının kalabalık olması nedeniyle sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Erata, 2024). Bu kademe eğitimin kalitesinin artırılmasında öğretmen başına düşen öğrenci oranının azaltılması önemli bir faktördür ve bu noktada yeni politikaların geliştirilmesine ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

İlkokulda öğretmen başına düşen öğrenci oranına bakıldığında okul öncesine benzer bir değişim görülüyor. Bu kademe 2020 yılına kıyasla 2021 ve 2022 yıllarında öğretmen başına düşen öğrenci oranı artış gösterdi. 2020 yılında 17,07 olan bu oran 2021 yılında 17,36 ve 2022 yılında da 17,50'ye yükseldi. OECD ve AB ortalamalarına baktığımızda, her iki alanda da 2016 yılından bu yana düşüş eğilimi görülüyor. 2016 yılında 14,96 olan OECD ortalaması 2022 yılında 13,96'ya; 2016 yılında 14,10 olan AB ortalaması 2022 yılında 12,74'e düştü (Grafik 64). Türkiye ortalaması,

Okul öncesinde
derslik başına
düşen öğrenci
sayısı

→ s. 68

Eğitim İzleme Raporu 2024

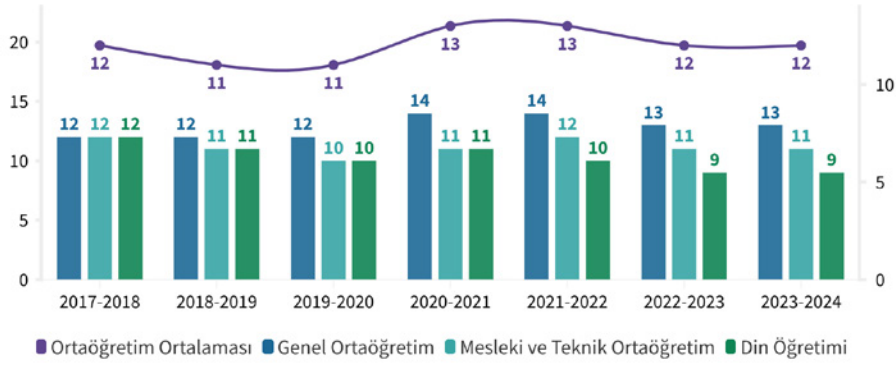
Grafik 61. Kademelere Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

*Okul öncesi verilerine anasınıfı öğretmenleri de dahil edilerek hesaplanmıştır.

**Açıköğretim ortaokulu ve açıköğretim lisesi öğrencisi kapsamamıştır.

Not: MEB Örgün Eğitim İstatistiklerinde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı hesaplanırken, toplam öğretmene kadrolu ve sözleşmeli öğretmenler dahil edilmiştir.

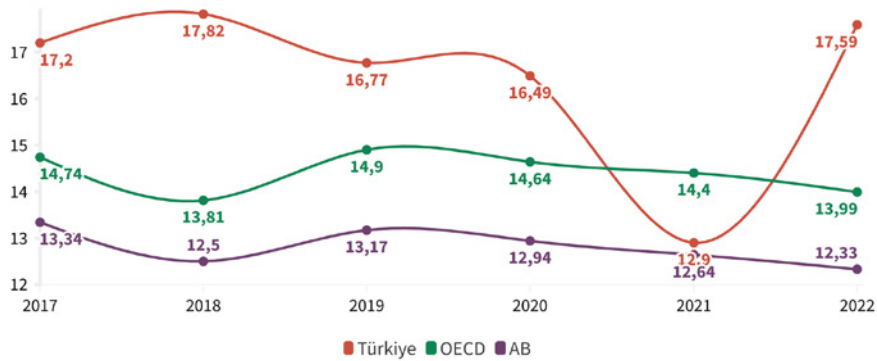

Grafik 62. Ortaöğretim Türlerine Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not 1: Toplam öğretmen, kadrolu ve sözleşmeli öğretmenleri kapsar.

Not 2: Ortaöğretim türlerinde açıköğretim lisesi öğrencisi kapsamamıştır.

Grafik 63. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% 2017-2022)

Kaynak: OECD Data Explorer, Ratio of Students to Teaching Staff, 2024

Not: Öğretmen başına düşen öğrenci oranı, belirli bir eğitim düzeyinde kayıtlı tam zamanlı öğrencilerin toplam sayısının aynı düzeydeki tam zamanlı öğretmenlerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilir.

OECD ve AB'ye göre yüksek kalıyor. Bu durum Türkiye'nin kendine has demografik yapısı ve pek çok AB ülkesine kıyasla nüfus artış hızının daha yüksek olmasıyla ilişkilendirilebilir. Daha nitelikli bir eğitim için ilkokulda öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği görülüyor. Zira okul öncesi gibi ilkokul kademesi de öğrencilerin gelişimi ve akademik başarıları için kritik öneme sahiptir. Kalabalık sınıflarda öğrenim gören öğrenci, kendi başarısı hakkında yeterli geri bildirim alamamaktadır (Yaman, 2010). Öğrencilerin daha fazla bireyselleştirilmiş eğitim ve geri bildirim alabilmeleri için ilkokul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci oranının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmasına ihtiyaç var.

Ortaokulda öğretmen başına düşen öğrenci oranına bakıldığında ise Türkiye'nin 2017 yılından itibaren bir düşüş trendi yakaladığını görüyoruz. 2017 yılında 16,51 olan bu oran, 2022 yılında 13,59'a düştü. Her ne kadar Türkiye'nin ortaokul kademesinde öğretmen başına düşen öğrenci oranında düşüş gözlemlense de bu oran 12,88 olan OECD ortalaması ve 10,74 olan AB ülkeleri ortalamasının üstünde (Grafik 65).

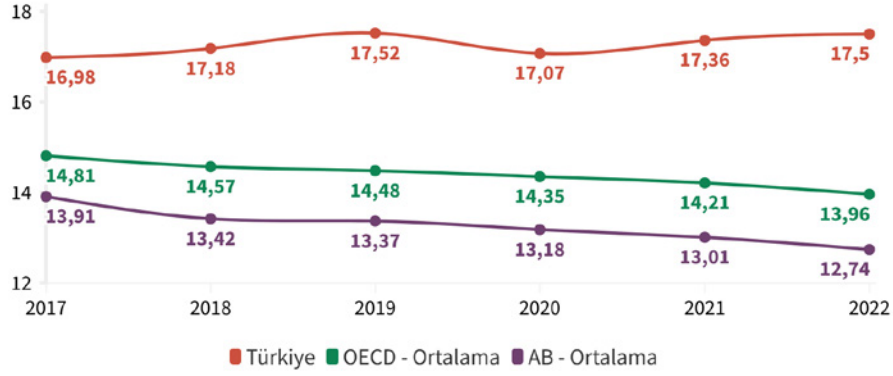
Ortaöğretimde öğretmen başına düşen öğrenci oranına bakıldığında, ortaöğretim kademesinde Türkiye, OECD ve AB ülkelerindeki ortalamalar birbirine oldukça yakın. Son açıklanan 2022 yılı verilerine göre Türkiye'de bu oran 12,76 iken OECD ülkelerinde 12,69, AB ülkelerinde de 11,78'dir (Grafik 66). Bu veriler bize, Türkiye'nin ortaöğretim kademesindeki öğretmen başına düşen öğrenci oranı bakımından dünya ortalamasına yakın bir noktada olduğunu gösteriyor.

MEB Personelinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Eğitim personelinin, özellikle öğretmenlerin eğitim düzeyleri, insan kaynağının niteliğini belirlemede kritik bir öneme sahip. Ülkemizde 2016 yılından bu yana eğitim personeli arasında yüksek lisans ve doktora derecesine sahip olan personel oranında artış eğilimi gözlemleniyor. Bu konudaki son veriler incelendiğinde, yüksek lisans yapan eğitim personelinin oranı geçen seneye kıyasla %12,26'dan %15,1'e ve doktora yapanların oranı ise 0,26'dan %0,32'ye yükseldi (Grafik 67). Her ne kadar 2017 yılından bu yana her iki alanda da bir artış eğilimi gözlemlense de doktora yapan eğitim personeli yüzdesi, yüksek lisans yapan eğitim personeline kıyasla oldukça düşük kalıyor. Bu oranın düşük olmasında, doktoralarını tamamladıktan sonra akademiye geçiş yapan MEB personelinin etkili olduğu söylenebilir. Bu ise doktorasını yapmış nitelikli eğitim personelinin MEB'de göreve devam etmesini sağlamak için yeni tedbir ve teşviklere ihtiyaç olduğunu gösteriyor.

Türkiye ve Dünyada Eğitim Personellerinin Yaş Dağılımı

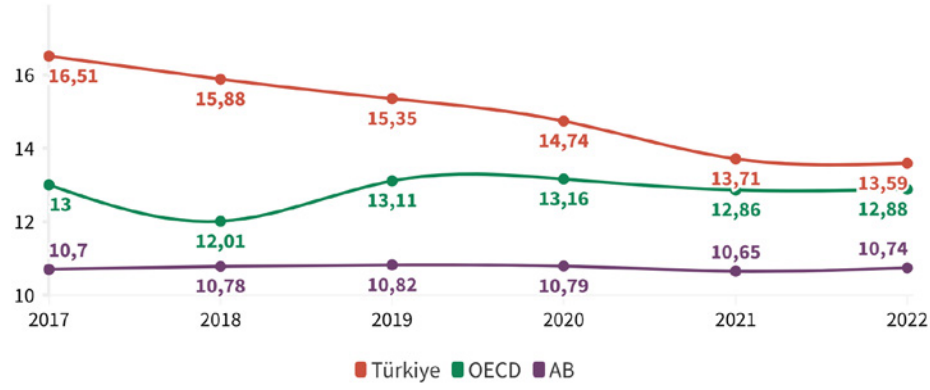
Eğitim personelinin yaş düzeyini MEB verileri ışığında incelediğimizde, 30 yaş altı personellerin oranının son 6 yıldır istikrarlı bir şekilde azaldığı, 41-50 yaş grubunda ise istikrarlı bir artış eğilimi olduğu görülüyor. 2018'den 2023'e, 30 yaş altında olan eğitimcilerin oranı %22,95'ten %17,1'e gerilerken, 41-50 yaş aralığındakilerin oranı %26,29'dan %30,13'e çıktı. 51-60 yaş arasındaki öğretmen oranının 2019 yılından itibaren kademeli olarak arttığı görülüyor. 2019 yılında %10,22 olan bu oran kademeli olarak artarak 2023 yılında

Grafik 64. Türkiye ve Dünyada İlkokulda Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)

Kaynak: OECD Data Explorer, Ratio of Students to Teaching Staff, 2024

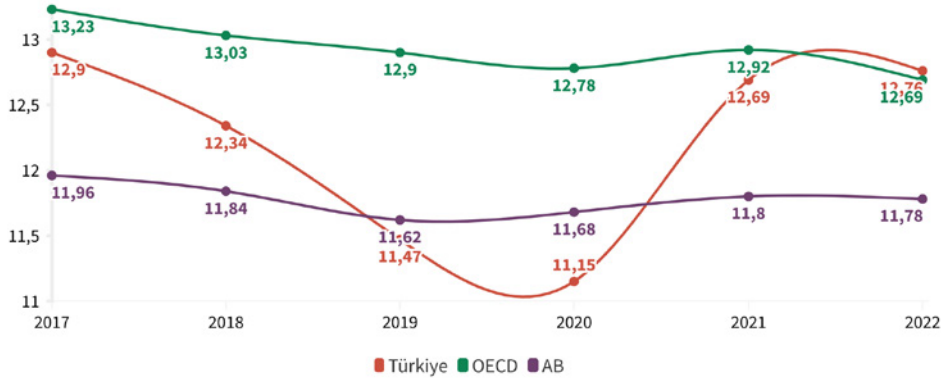
Not: Öğretmen başına düşen öğrenci oranı, belirli bir eğitim düzeyinde kayıtlı tam zamanlı öğrencilerin toplam sayısının aynı düzeydeki tam zamanlı öğretmenlerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilir.

Grafik 65. Türkiye ve Dünyada Ortaokulda Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)

Kaynak: OECD Data Explorer, Ratio of Students to Teaching Staff, 2024

Not: Öğretmen başına düşen öğrenci oranı, belirli bir eğitim düzeyinde kayıtlı tam zamanlı öğrencilerin toplam sayısının aynı düzeydeki tam zamanlı öğretmenlerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilir.

Grafik 66. Türkiye ve Dünyada Ortaöğretimde Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Oranı (% , 2017-2022)

Kaynak: OECD Data Explorer, Ratio of Students to Teaching Staff, 2024

Not: Öğretmen başına düşen öğrenci oranı, belirli bir eğitim düzeyinde kayıtlı tam zamanlı öğrencilerin toplam sayısının aynı düzeydeki tam zamanlı öğretmenlerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilir.

Doktorasını tamamlayan nitelikli MEB personeli akademiye geçiş yapıyor. Nitelikli eğitimcilerin MEB’de kalmalarını sağlamak için teşvik edici yeni tedbirler geliştirilmelidir.

%12,88’e ulaştı (Grafik 68). Genç öğretmenlerin, daha güncel eğitim bilgilerine sahip ve fiziksel olarak da daha dinamik olmaları avantaj sağlarken olgun yaştaki öğretmenlerin daha fazla tecrübeye sahip olmaları da artı bir yön olarak görülebilir. Türkiye’de eğitim personelinin yaş dağılımında, 30 yaş altı öğretmenlerin oranı azalırken, 41-50 yaş aralığındaki öğretmenlerin oranında görülen artış yeni atamalarda gözlemlenen düşüş ile ilişkilendirilebilir. 51-60 yaş arasındaki öğretmen oranında gözlemlenen artış ise emeklilik sonrasında maaşlarda yaşanan azalmanın öğretmenlerin emekli olma isteklerini azaltmasıyla açıklanabilir.

2024’te açıklanan eğitim personeli verisi OECD dünya ortalamalarıyla karşılaştırıldığında Türkiye’de okul öncesi kademesinde görev yapan eğitim personeli arasında 30 yaş ve altında olanların oranı %28,40 ile OECD (%17,63) ve AB (%13,78) ortalamalarının üzerinde seyrediyor. İlkokul kademesinde görev yapan 30 yaş ve altında olanların oranının %14,79 ile hem OECD (%12,49) hem de AB (%10,76) ortalamalarının üzerinde olduğu görülüyor. Ortaokul kademesinde bu oran %17,19 ile OECD (%10,62) ve AB (%8,91) ortalamalarının üzerinde. Ortaöğretim kademesinde görev yapan 30 yaş ve altında olan öğretmenlerin oranı ise %11,84 ile bu alanda da OECD (%7,66) ve AB (%6,03) ortalamalarının üzerinde (Grafik 69). Okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde Türkiye’nin 30 yaş ve altında görev yapan öğretmen oranlarının hem OECD

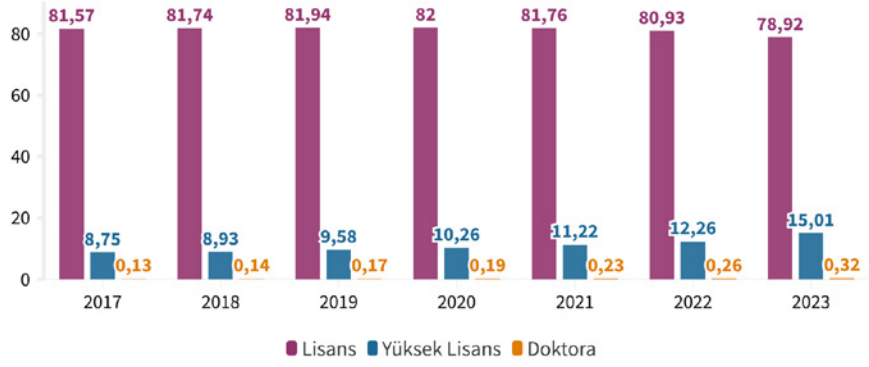
hem de AB ortalamalarının üstünde olması Türkiye’nin kendine has demografik yapısıyla ilişkilendirilebilir.

Türkiye’de ve dünyada kademelere göre 50 yaş ve üstünde olan eğitim personellerinin oranlarına baktığımızda tüm kademelerde Türkiye’nin oranının hem OECD hem de AB ortalamalarının altında olduğu görülüyor. Okul öncesi kademesinde 50 yaş ve üstünde olanların oranı %3,34 iken OECD ortalaması %29,59 ve AB ortalaması %34,32’dir. İlkokul kademesinde ise bu oran %20,73 iken OECD ortalaması 33,56 ve AB ortalaması 37,49’dur. Ortaokul kademesi incelendiğinde Türkiye’de %7,79 olan bu oranın OECD’de %36,29 ve AB’de %40,35; ortaöğretim kademesinde ise %18,57 olan Türkiye oranının OECD (%40,72) ve AB (%44,97) ülkelerinden düşük olduğu görülüyor (Grafik 70). Türkiye’nin OECD ve AB ortalamalarıyla arasındaki fark incelendiğinde okul öncesi ve ortaokul kademelerinde bu farkın çok daha belirgin olduğu söylenebilir.

Kademelere Göre Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı

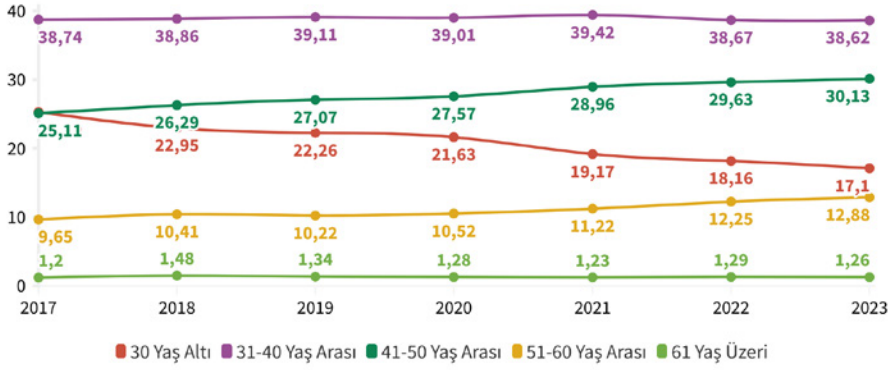
Öğretmenlerin cinsiyet dağılım oranlarının kademelere göre değişimi, Türkiye’deki eğitim sisteminin insan kaynağı yapısını ve buna ilişkin olası etkileri değerlendirmek açısından önem taşımakta. 2020-2024 yılları arasındaki verilere bakıldığında, tüm eğitim kademelerinde kadın öğretmenlerin oranının erkek öğretmenlere göre belirgin şekilde yüksek olduğu ve bu oranın giderek arttığı görülüyor. Bu durum, özellikle okul öncesi eğitim düzeyinde çok daha çarpıcı. Kadın öğretmenlerin oranı 2020-2021’de %93,06’dan başlayarak kademe olarak 2023-2024’e kadar %94,9’a yükseldi. İlkokulda da dört senede kadın öğretmen oranı %64,11’den %65,13’e, ortaokulda %58,68’den %59,69’a, ortaöğretimde ise

Eğitim İzleme Raporu 2024

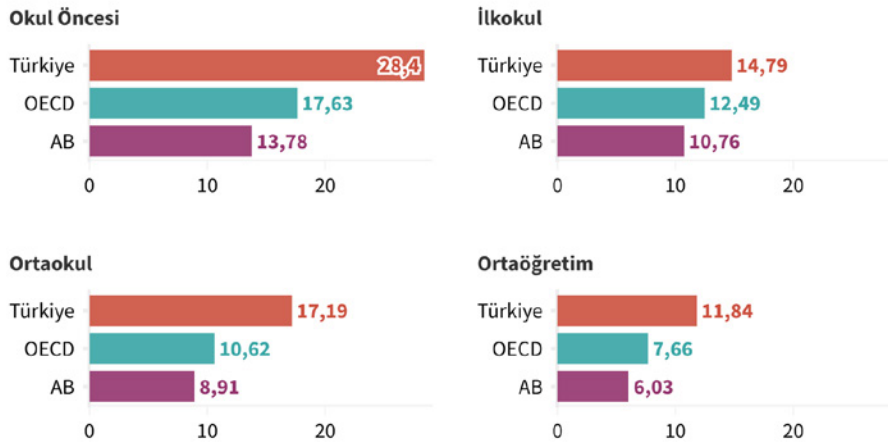
Grafik 67. MEB Personelinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı (% , 2017-2023)

Kaynak: MEB, Faaliyet Raporu, 2023

Grafik 68. MEB Personelinin Yaş Dağılımı (% , 2017-2023)

Kaynak: MEB, 2023 İdare Faaliyet Raporu, 2024

Grafik 69. Türkiye ve Dünyada Kademelere Göre 30 Yaş Altı Eğitim Personellerinin Payı (% , 2022)

Kaynak: Education at Glance 2024: OECD Indicators, Share of Teachers Below the Age of 30, by Level of Education

%51,12'den %52,35'e kademeli bir artış gösterdi (Grafik 71). Kadın öğretmen oranlarının artışıyla beraber erkek öğretmenlerin oranlarındaki bu azalma eğilimi, erkek öğrencilerin erkek öğretmen rol modellerine erişimini sınırlandırarak rol model eksikliği sorununa yol açabilir.

Eğitim Fakülteleri Öğrenci ve KPSS'ye Giren Öğretmen Adayı Sayısı

Eğitim fakültesi öğrencilerinin sayısı, son seviz yıldır dalgalı bir seyir gösteriyor. Öğrenci sayısında 2020-2021 yılında pandemi nedeniyle düşüş yaşanırken takip eden yıllarda 2023-2024'e kadar öğrenci sayısında artış gözlemlendi. 2023-2024 döneminde ise bir düşüş olduğu görülüyor. 2022-2023 yılında eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrenci sayısı 252.012 iken 2023-2024 yılında bu sayı 242.979'a düştü (Grafik 72). İlgili yılda eğitim fakültelerinin kontenjanları %13,8 artırılmışken (ÖSYM 2022; 2023) kayıt yapan öğrenci sayısının 56.238'den 55.150'ye düşmesi dikkat çekici. Eğitim fakültelerini tercih eden öğrenci sayısındaki azalmanın nedenlerinden birisi istihdamla ilişkili yaşanan kaygılar olabilir. Zira 2023 yılında 44.573 öğretmen ataması yapılırken 2024 yılında bu sayı 19.968 oldu. Ekim 2024'te yürürlüğe giren Öğretmenlik Mesleği Kanunu ile tüm öğretmen adaylarının Akademiye Giriş Sınavı'nda elde ettikleri puana göre hazırlık eğitimi alacak olmaları ileriki yıllarda Eğitim Fakültesi tercihinin etkileyecek önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Zira akademiye giriş sınavı için pedagojik formasyon eğitimi almış olma şartı aranmayacağı için Fen Edebiyat Fakültesi mezunları ile Eğitim Fakültesi mezunları arasında tek fark akademide dört dönem yerine 3 dönem eğitim

almak olacak (Öğretmenlik Mesleği Kanunu 2024).

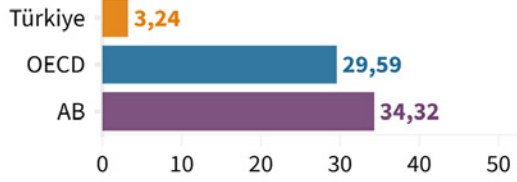
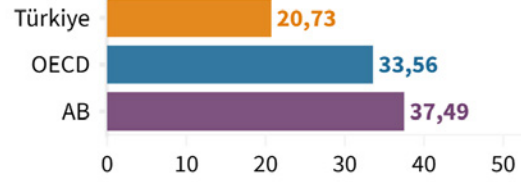
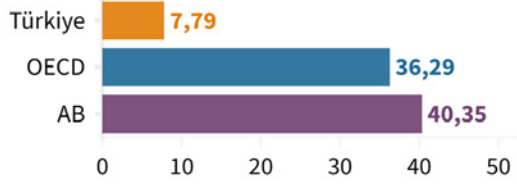
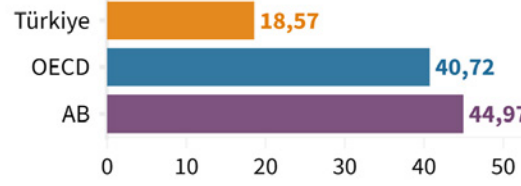
Eğitim fakültelerine girişe benzer şekilde mezun sayılarında da inişli çıkışlı bir olduğu görülüyor. 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 49.438 olan mezun öğrenci sayısı, 2020-2021'de artış göstererek 52.400'e yükseldi. Ardından 2021-2022 yılında tekrar azalarak 51.203'e, son olarak da 2022-2023 eğitim-öğretim yılında belirgin bir düşüşle 47.897'ye geriledi (Grafik 72). Mezuniyetin ardından eğitim bilimleri alanında KPSS'ye giren aday sayısı ise 2023 yılına kıyasla yaklaşık %1 azalarak 2024 yılında 475.624 oldu (Grafik 73).

Branşlarına göre öğretmenlerin iş bulma süreleri ve istihdam oranları

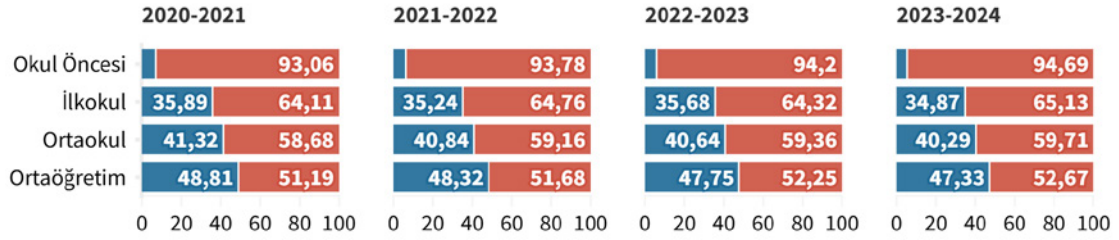
→ s. 144

Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı Personel Oran ve Sayıları

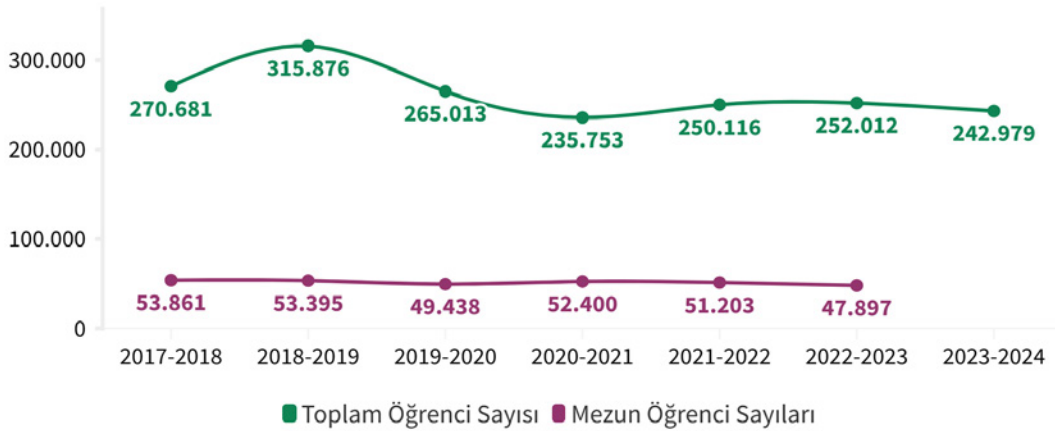
Eğitim ve öğretim hizmetleri sınıfında görevli personellerin oranlarında yıllar içerisinde değişiklikler görülüyor. 2016'dan 2020'ye kadar azalma eğilimi gösteren kadrolu öğretmenlerin oranı 2020 yılından itibaren yükselişe geçti. 2020 yılında %78,83 olan kadrolu öğretmen oranı yaklaşık %7,64 oranında artarak, 2023 yılında %86,47'ye ulaştı. Kadrolu öğretmenlere ek olarak adaylık süreci devam eden ve asaleten atanmayı bekleyen sözleşmeli öğretmen oranlarını incelemek de önemli. Bu öğretmenler sözleşmeli olarak 3 yıl çalıştıktan sonra kadrolu statüye geçme hakkı kazanıyorlar (7354 sayılı Öğretmenlik Mesleği Kanunu, Madde 16). Sözleşmeli öğretmen oranının 2019-2022 yılları arasında artış eğilimi gösterdiği; 2023 yılında ise azaldığı görülüyor. 2022 yılında %11,47 olan bu oran azalarak 2023 yılında %4,44'e düştü (Grafik 74). 2023 yılında kadrolu öğretmenlik oranında gözlemlenen artış, bu yılda sözleşmeli öğretmen

Okul Öncesi**İlkokul****Ortaokul****Ortaöğretim****Grafik 70.** Türkiye ve Dünyada Kademelere Göre 50 Yaş ve Üstü Eğitim Personellerinin Payı (% , 2022)

Kaynak: Education at Glance 2024: OECD Indicators, Share of teachers Aged 50 and Over, by Level of Education

Grafik 71. Kademelere Göre Öğretmenlerin Cinsiyet Dağılımı (2020/21-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Grafik 72. Eğitim Fakülteleri Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

oranındaki azalmanın sebebi olabilir. Her ne kadar 2023 yılında kadrolu öğretmen oranında artış gözlemlense de burada hâlen açık olduğu söylenebilir. Özellikle öğretmen eksiği olan branşlar ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının nispeten daha yüksek olduğu kademeler dikkate alınarak kadrolu öğretmen alım süreçlerine devam edilmelidir.

MEB’de görev yapan öğretmenlerle ilgili bir diğer husus ücretli çalışan, görevden ayrılan ve özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerdir. Son yedi yılın verileri dikkate alındığında ücretli, göreve yeni başlayan, görevden ayrılan ve özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmen sayılarında önemli değişiklikler yaşandığı görülüyor. 2024 verilerine göre, ücretli öğretmen sayısında 2020-2021 öğretim yılından bu yana azalma eğilimi dikkat çekiyor. 2021-2022 öğretim yılında 85.513 olan bu sayı 2023-2024 öğretim yılında yaklaşık %20 oranında azalarak 66.780 oldu. Özel öğretim okullarında çalışan öğretmen sayısı 2022’ye kıyasla 2023’te azaldı. 2022’de 179.895 olan öğretmen sayısı %2,44 azalarak 175.499’a geriledi (Grafik 75). Ücretli ve özel öğretim kurumlarındaki öğretmen sayısındaki azalma bu pozisyonlarda çalışan personelin özlük haklarındaki dezavantajlı durumuyla ilişkilendirilebilir. Zira özel öğretim kurumlarındaki öğretmenler genellikle düşük ücretlerle çalışıyorlar. Ücretli öğretmenler de özel kurum ve kadrolu öğretmenlerin sahip olduğu sosyal haklara sahip değiller. Göreve yeni başlayan öğretmen sayısı %45 artarak 50.348’e ulaştı. Görevden ayrılan öğretmen sayısı da ciddi bir artış gösterdi. 2022 yılında 5.771 olan bu sayı 2023 yılında 23.670’e yükseldi. Bu artış EYT düzenlemesi ile erken yaşta emeklilik hakkı kazanan öğretmenlerin görevden ayrılması ile ilişkilendirilebilir (Grafik 76).

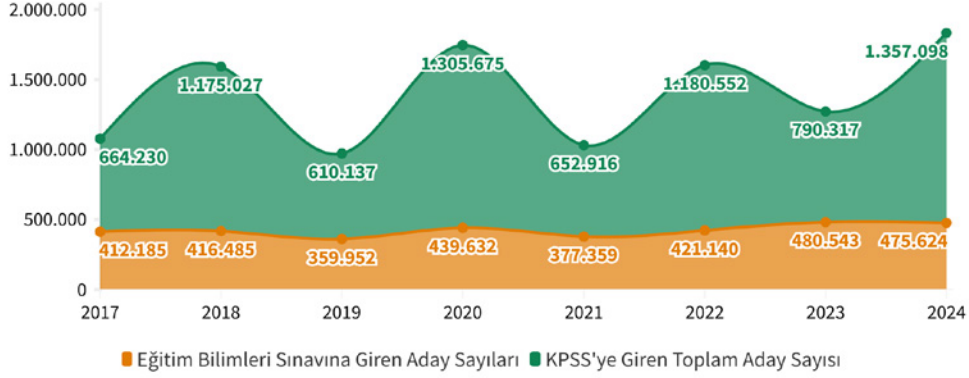
Hizmet İçi Eğitim Faaliyet-Belge Alan Sayısı

Hizmet içi eğitim, öğretmenlerin lisans eğitimlerinden sonra mesleki bilgi ve becerilerini güncel tutmalarını sağlayarak, eğitim süreçlerinde öğrencilerine daha etkili rehberlik yapmalarına destek olan önemli bir uygulamadır. 2019 yılından sonra 2020 yılında ciddi bir düşüş göstererek 7.080’e inen faaliyet sayısı 2020 yılı itibarıyla yeniden artışa geçmiştir. 2021 yılında 13.322 olan faaliyet sayısı 2022’de 37.543, 2023 yılında ise 41.833 oldu. 2021 yılında 2.906.037 olan hizmet içi eğitimle belge alan öğretmen sayısı 2022’de ciddi bir artış göstererek 9.456.591’e yükseldi. 2023’te ise bu sayı %31,16 oranında bir azalma ile 6.509.665’e düştü (Grafik 77). Salgın döneminde çevrimiçi eğitimlerin yaygınlaşması ve 2022’nin başında hizmet içi eğitimlere çevrimiçi bir şekilde katılma imkanının oluşturan Öğretmen Bilişim Ağı (ÖBA) sisteminin kurulması, 2022 yılında yürürlüğe giren Öğretmenlik Mesleği Kanunu’nun öğretmenlerin kariyer gelişimi kapsamında “Uzman Öğretmenlik Eğitim Programı” ve “Başöğretmenlik Eğitim Programı”nı şart koşması 2021 sonrasındaki hizmet içi belge sayısındaki artışın sebepleri arasında olabilir.

Türkiye ve Dünyada Eğitim Personeli Eksikliği

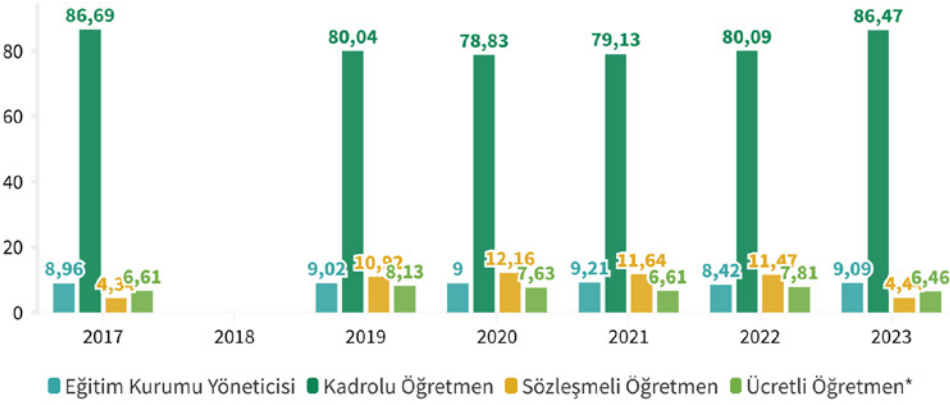
Eğitim personeli eksikliği, birçok ülkenin eğitim sistemini etkileyen önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. PISA 2022, eğitim personeli eksikliği sorununu raporlayan okul müdürlerine ait kapsamlı bir veri seti sunmuştur. Buna göre, 2018 ve 2022 yılları arasındaki verilere bakıldığında, dünya genelinde eğitim personeli eksikliği oranlarında ciddi artış yaşandığı görülüyor. Türkiye’nin

Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 73. KPSS'ye Giren Öğretmen Adayı Sayısı (2017-2024)

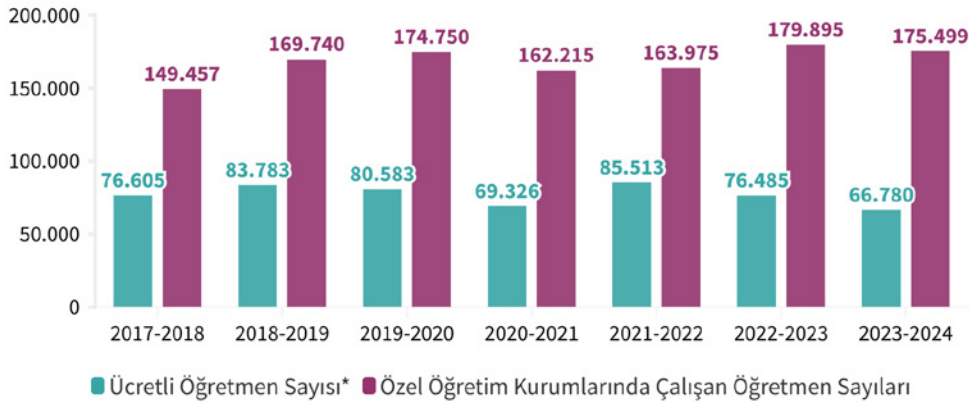
Kaynak: ÖSYM, Sınav Sayısal Bilgiler, 2024

Grafik 74. Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Sınıfı Personel Oranları (% 2017-2023)

Kaynak: MEB, Bütçe Raporu, 2024; Türk-Eğitim SEN, 2023-2024

*Ücretli öğretmen oranı, Türk-Eğitim Sen Ücretli Öğretmen Araştırmaları kapsamında elde edilen sayılara göre toplam öğretmen sayısına bölünmesi ile elde edilmiştir.

Grafik 75. Ücretli Öğretmen ve Özel Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmen Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Bütçe Raporu, 2024; Türk-Eğitim SEN, 2023-2024

*Türk-Eğitim SEN Araştırması

Not: 2017-2018 yılı ücretli öğretmen sayısı 64 ilin; 2018-2019 yılı ücretli öğretmen sayısı 74 ilin; 2019-2020 yılı ücretli öğretmen sayısı 81 ilin; 2020-2021 yılı ücretli öğretmen sayısı 62 ilin; 2021-2022 yılı ücretli öğretmen sayısı 79 ilin; 2022-2023 yılı ücretli öğretmen sayısı 78 ilin; 2023-2024 yılı ücretli öğretmen sayısı 71 ilin valiliklerinden gelen bilgilere göre hesaplanmıştır.

2018 yılında %14,7 olan eğitim personeli eksikliği oranı 2022'de %16,4'e yükselmiş durumda. Bu artış, dünya genelindeki eğilimin aksine oldukça sınırlı bir seviyede kalıyor. Türkiye'nin eksiklik oranının hem Avrupa ülkeleri hem de OECD ortalaması ile kıyaslandığında oldukça düşük olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye'nin oranı, Avrupa Birliği ülkeleri arasında yer alan İtalya (%48,9), Fransa (%67) ve Yunanistan (%54,3) gibi ülkelere çok daha düşük. Buna ek olarak Türkiye, eğitim personeli eksikliği bakımından OECD ortalamasının (%46,7) çok altında bir orana sahip. Listenin en başında yer alan Almanya (%73,2), Belçika (%80,1) ve Hollanda (%71,8) gibi ülkelerde raporlanan eksiklik oranları Türkiye'dekinin dört katına yakın. Türkiye'nin yanı sıra Katar (%16,3), İzlanda (%11,4) ve Danimarka (%10,1) gibi ülkeler de düşük eksiklik oranlarına sahip. Tüm ülkeler arasında en düşük eğitim personeli eksikliği %10,1 ile Danimarka'ya ait. Belçika ve Almanya eğitim personeli eksikliği açısından problem yaşadığını en çok belirten ülkeler olarak dikkat çekiyor.

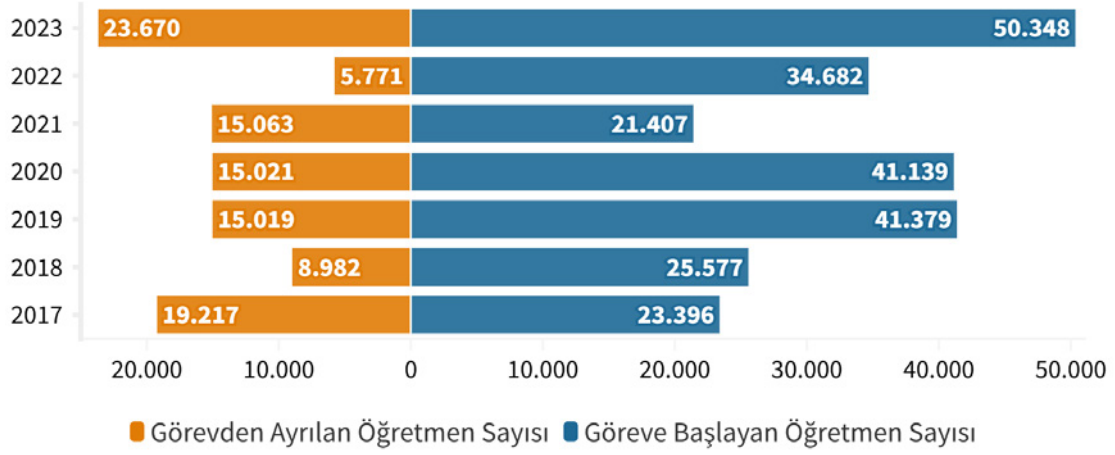
Aynı zamanda, 2018'den 2022'ye kadar bu ülkelerin eğitim personeli eksiklik oranlarında ciddi artış var. Örneğin, Belçika'da bu oran %43,5'ten %80,1'e, Almanya'da ise %56,9'dan %73,2'ye çıkmış durumda. Türkiye'de ise %16,4'ten %14,7'ye düşmesiyle olumlu bir seyir görülüyor (Grafik 78).

Türkiye'de ve Dünyada Eğitim Personellerinin Niteliği

Yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeli oranı, eğitim sistemlerinin kalitesini etkileyen önemli bir göstergedir. 2018 ve 2022 yıllarına ait veriler incelendiğinde, bu oranların birçok ülkede artış gösterdiği; bazı ülkelerde

ise düşüş eğiliminde olduğu görülüyor. Türkiye'nin durumu da bu bağlamda dikkat çekici. Türkiye, 2018 yılında %20,4 oranında yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeline sahipken, bu oran 2022 yılında %17'ye geriledi. Bu düşüş, Türkiye'nin eğitim personelinin niteliklerini artırma konusunda olumlu bir performans sergilediğini gösteriyor (Grafik 79). Türkiye'nin oranı, 2022 itibarıyla OECD ortalaması (%25,4) ve birçok Avrupa ülkesiyle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Bu durum, Türkiye'nin eğitim personelinin niteliği açısından ekonomik olarak gelişmiş birçok ülkeden daha iyi konumda olduğunu ortaya koyuyor. MEB, öğretmenlerin mesleki gelişimini desteklemek amacıyla hizmet içi eğitim programlarını yaygınlaştırmaya çalışıyor. Bu eğitimlerin nicelik ve niteliğindeki artış, 2018 yılına kıyasla 2022'de daha umut verici orana sahip olmamızın nedenleri arasında olabilir. Türkiye'nin yanı sıra, İspanya (%21,3), Suudi Arabistan (%38,9) ve Güney Kore (%15,7) 2018 yılına göre 2022'de yetersiz veya düşük nitelikteki öğretim personeli oranını azaltmış durumda. Estonya (%33,2'den %51,3'e), Belçika (%25,5'ten %50,7'ye) ve Ürdün (%40,3'ten %50,3'e) yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeli oranlarında ciddi artış yaşayan ülkelerin başında geliyor. İzlanda (%8,5), Danimarka (%5,8) ve Litvanya (%3,7) 2018 yılına göre 2022 yılında artış gösteren ülkeler arasında olmalarına rağmen yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeli açısından en düşük orana sahip ülkeler olarak dikkat çekiyor (Grafik 79). Yetersiz veya düşük nitelikli öğretim personeli oranlarında dünya genelinde gözlemlenen artış eğilimi, birçok ülkenin eğitim personelinin niteliğini artırmak için yeni politikalar geliştirmesi gerektiğini gösteriyor.

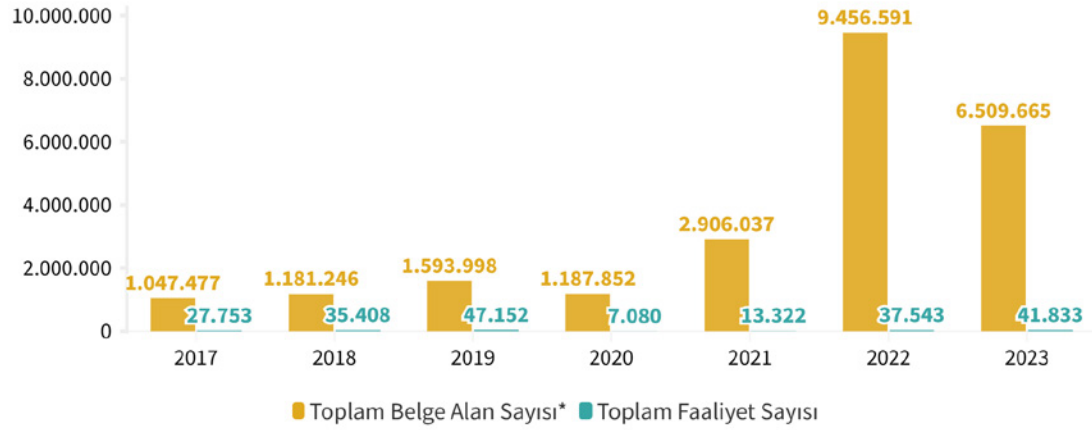
Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 76. Göreve Başlayan ve Görevden Ayrılan Öğretmen Sayısı (% 2017-2023)

Kaynak: MEB, İdare Faaliyet Raporu, 2024

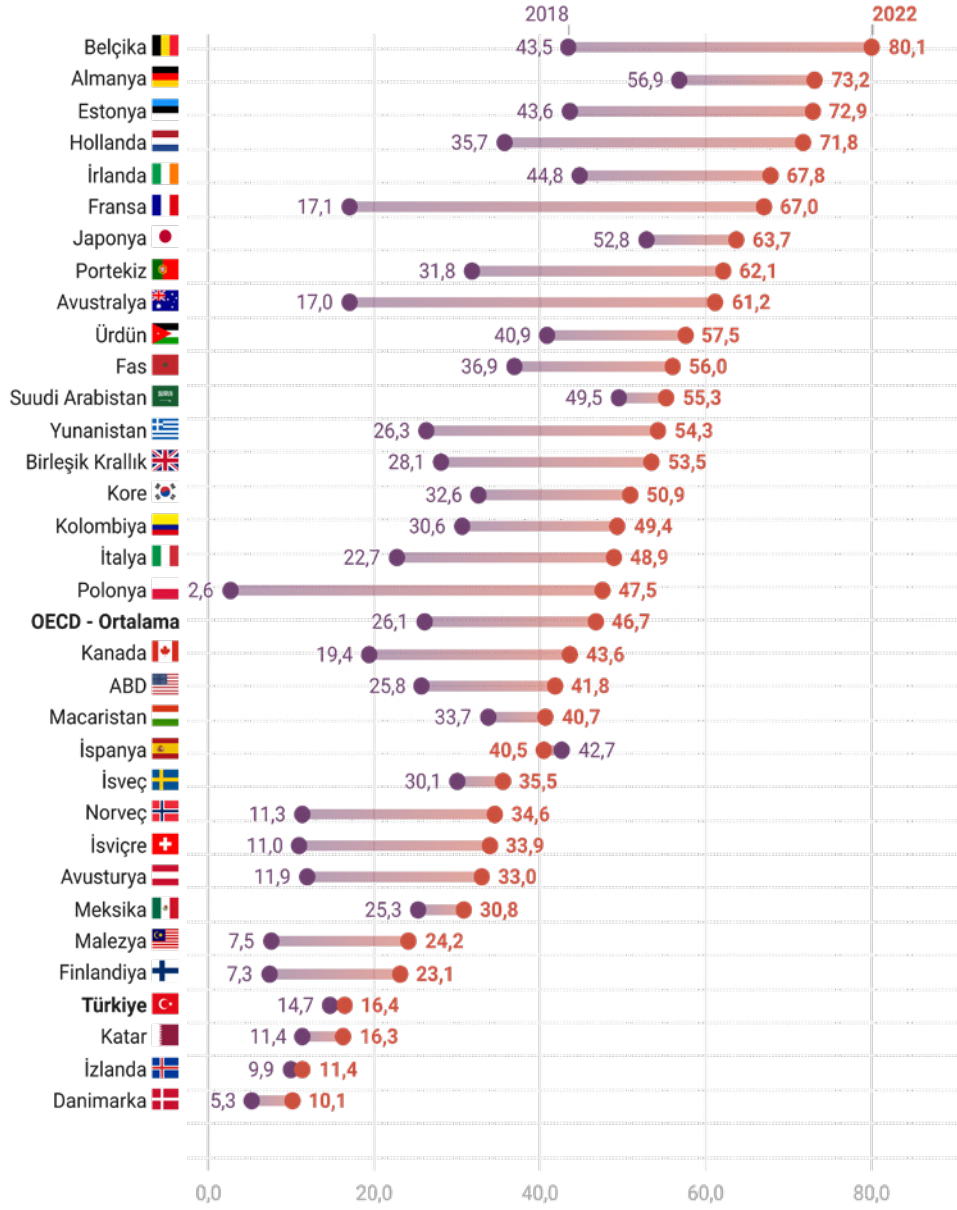
Not: 2016 yılı görevden ayrılan öğretmen, FETÖ/PDY ve BTÖ kapsamında görevine son verilen öğretmen sayıları da dahil edilmiştir.

Grafik 77. Hizmet İçi Eğitim Faaliyet-Belge Alan Sayısı (2017-2023)

Kaynak: MEB, Bütçe Raporu, 2023

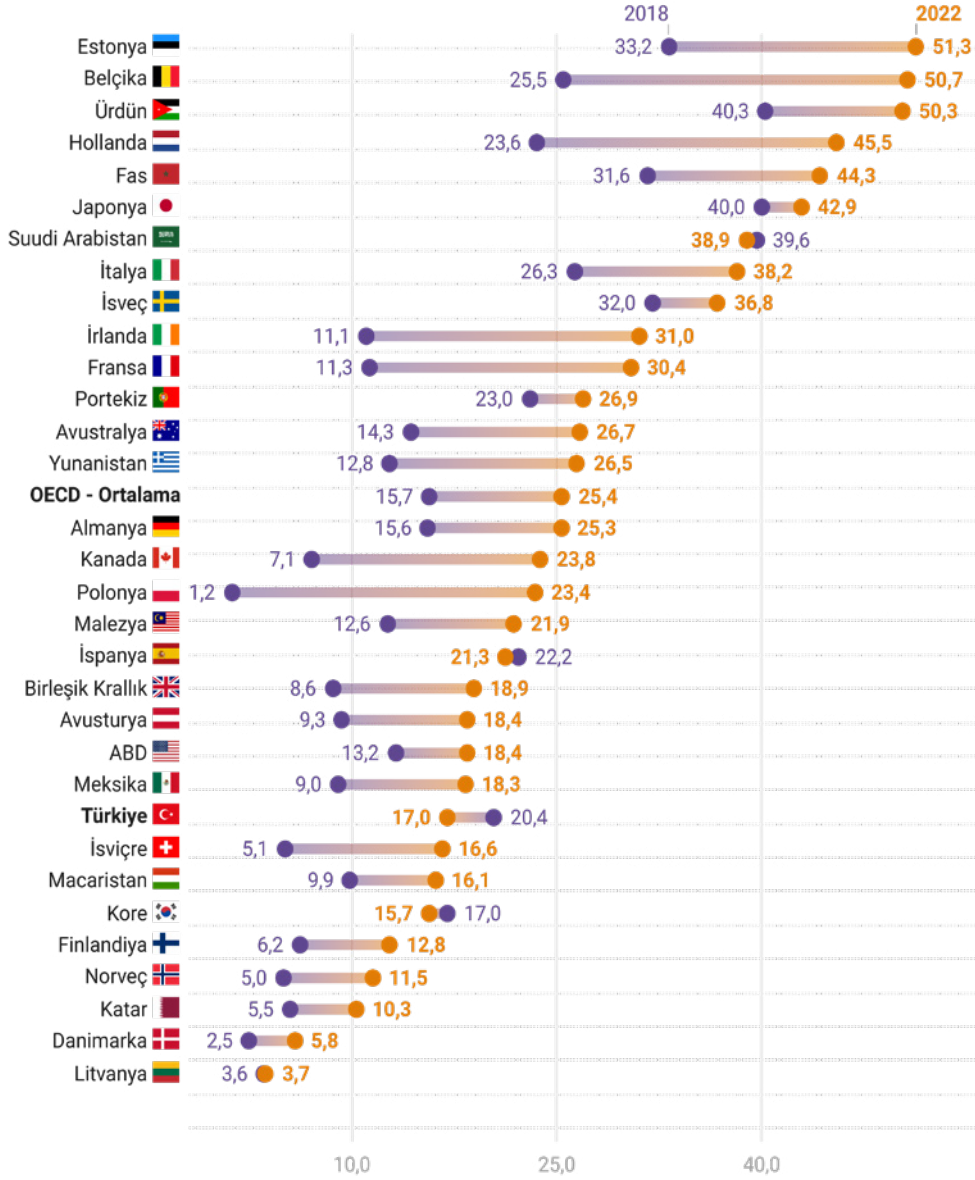
* Öğretmenlerin birden fazla eğitime katılma durumları olduğundan bu istatistik veriler mükerrer katılımları da içermektedir.

Grafik 78. Türkiye ve Dünyada Eğitim Personeli Eksikliği (% , 2018-2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Shortage of Education Staff, Change between 2018 and 2022, 2024

Not: Bu değerler eğitim personeli eksikliği nedeniyle öğretimin aksadığını belirten okul müdürlerinin bildirdiği okul oranını göstermektedir.

Grafik 79. Türkiye ve Dünyada Yetersiz veya Düşük Nitelikli Öğretim Personeli (% , 2018-2022)

Kaynak: PISA (Volume 2), Shortage of Education Staff, Change between 2018 and 2022, 2024

Not: Bu değerler okul müdürünün, okulun eğitim verme kapasitesinin belirli faktörler nedeniyle bir dereceye kadar veya çok fazla engellendiğini bildirdiği okullardaki öğrencilerin yüzdesini göstermektedir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Temel Bulgular

Okul öncesi eğitimde öğrenci sayısı, 2023-2024'te son 6 yılda (pandemi haricinde) ilk kez düşüş yaşayarak 1.954.202 oldu, ancak 3-5 yaş grubu okullaşma oranı %51,89'a yükseldi. Öğrenci sayısındaki düşüş, okullaşma oranından değil, çocuk nüfusundaki azalma eğiliminden kaynaklanıyor.

Resmi okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı 28'e yükseldi. Özel okullarda ise bu sayı 10'da sabit kaldı. Şube başına düşen öğrenci sayısı resmi okullarda 18, özel okullarda 13 olarak kaydedildi.

Şırnak (-%18,19), Hakkari (-%17,95), Hatay (-%15,55), Bingöl (-%12,56) ve Diyarbakır (-%11,93) gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri, okul öncesi öğretmenlerinin son 1 yılda en çok azaldığı iller oldu. Bölgedeki zorunlu hizmet sonrası öğretmen kaybı, eğitimdeki eşitsizliği derinleştiriyor.

OECD verilerine göre, 2020'de öğrenci başına harcama Türkiye'de 4.718 dolar iken, 2021'de 3.930 dolara geriledi. OECD ortalaması ise aynı dönemde 12.749 dolara yükseldi. Türkiye, okul öncesi eğitimde en düşük harcama yapan ülkelerden biri olarak dikkat çekiyor.

OECD verilerine göre, 5 yaş okullaşma oranı, Türkiye'de 2022'de %97,39 olarak kaydedildi ve OECD (%84,39) ve AB (%89,85) ülkelerini geride bıraktı.

Öneriler

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da öğretmen istikrarını sağlamak için yaşam koşulları, eğitim altyapısı ve sosyal imkanlar iyileştirilmeli. Bu iyileştirmeler, bölgedeki öğrencilerin okul öncesi dönemde daha deneyimli öğretmenlerden faydalanmaları için önemlidir.

Okul öncesi eğitim politikaları geliştirilirken bölgesel farklılıklar dikkate alınmalı. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması için yerel yönetimler ve MEB işbirliğiyle, bölgesel ihtiyaçlara yönelik çözümler üretilmeli, ek teşvikler sağlanmalı.

Düşük gelirli bölgelerde okul öncesi eğitime erişimi artırmak için devlet destekli sosyal yardımlar artırılmalı. MEB, bu alanda katkı sunabilecek STK'lar ile işbirliği yaparak, düşük gelirli ailelerin çocuklarını okul öncesi eğitime göndermelerini teşvik etmek için eğitim ücretlerini karşılayan bir fon oluşturmalı.

Okul öncesi eğitime yönelik kamu harcamaları artırılmalı, bu kaynaklar daha verimli bir şekilde dağıtılarak öğrenci başına yapılan eğitim harcaması iyileştirilmeli. Eğitim altyapısı ve öğretmen maaşları gibi alanlara daha fazla kaynak ayrılmalıdır. Eğitimdeki eşitsizlikleri azaltmak amacıyla, devlet tarafından sağlanan sübvansiyonlar ve finansal teşvikler artırmalı.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Bu başlık altında okul öncesi eğitimdeki temel veriler ile Türkiye’de okul öncesi eğitimin mevcut durumu kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Okul türlerine göre okul, öğrenci, öğretmen ve derslik sayıları, iller bazında okul öncesi eğitimde yaşanan değişimler, Türkiye ve dünyada yaşa göre okullaşma oranları, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayıları, okul öncesi eğitim harcamaları ve öğretmen maaşları gibi temel göstergeler detaylı olarak incelenmiştir.

Okul Türlerine Göre Okul Öncesi Eğitimde Okul, Öğrenci, Öğretmen, Derslik Sayıları

2023-2024’te bir önceki eğitim-öğretim yılına göre okul öncesi okul sayıları artarak 39.947’ye ulaştı. Bu okulların 31.556’sı resmi, 8.401’i ise özel eğitim kurumlarıdır. Resmi okul öncesi okulları, bir önceki yıla göre neredeyse 3 katı artarak son 6 yılın en göze çarpan artışını gösteriyor (Tablo 9). Bu durum, MEB’in ilköğretim ve ortaöğretim okulları bünyesindeki anasınıflarını anaokuluna dönüştürme politikasından kaynaklanmış olabilir. Çünkü bu okullara devam eden öğrenci sayılarının aynı oranda artmadığı görülmektedir. Resmi okullardaki artışın aksine, özel okullardaki artış %28,7 ile sınırlı kaldı, ki bu da ülkemizdeki ekonomik koşulların özel sektör yatırımlarını sınırladığına işaret ediyor.

Okul öncesi eğitimdeki öğrenci sayılarında ise bir önceki yıla göre bir azalma var. COVID-19 salgın dönemi dışında hep artış eğiliminde olan öğrenci sayısı, son 6 yılda ilk kez 2023-2024’te düşerek 1.954.202 oldu. Bu azalma hem resmi okullardaki hem özel okullardaki öğrencilerde görülüyor. Son yılda, resmi okullardaki öğrencilerin sayısı %4,8

oranında azalarak 1.600.976 oldu. Özel okullardaki öğrenci sayısı ise %5,4’lük bir düşüşle 353.226’ya geriledi (Tablo 9).

Öğrenci sayılarındaki bu düşüş ilk bakışta MEB ve yerel yönetimlerin okul öncesi eğitimi yaygınlaştırma politikalarıyla çelişiyor gibi görünebilir. Ancak bu durumun, okullaşma oranındaki gerçek bir azalmadan değil, anaokulu çağındaki çocuk nüfusunun azalmasından kaynaklandığı anlaşılıyor. TÜİK (2023c) verileri, 0-4 yaş çocuk nüfusunun 2021’den 2022’ye %4,22, 2022’den 2023’e ise %5,57 oranında düştüğünü gösteriyor. Buna bağlı olarak öğrenci sayısındaki düşüş, çağ nüfustaki daha hızlı düşüşten daha yavaş gerçekleştiği için okullaşma oranı yükselmeye devam ediyor. MEB verilerine göre, salgın dönemi hariç son 6 yılda genel bir artış eğilimi gösteren 3-5 yaş grubundaki okullaşma oranı, 2022-2023’te %51,38 iken, 2023-2024’te %51,89’a yükselmiştir (MEB, 2024b).

Okul öncesinde öğretmen sayılarında son 6 yılda istikrarlı bir şekilde artış var. Özellikle 2022-2023 yılında resmi eğitim kurumlarındaki öğretmen sayısı bir önceki yıla göre 10.169 artarak son yılların en büyük artışını gösterdi. 2022 yılında yapılan öğretmen atamalarında, %38,25 oranında okul öncesi öğretmenlerine öncelik verilmesi ve diğer yıllarda da okul öncesi öğretmenliği branşındaki atamalar bu sayıya ulaşmada etkili olmuş olabilir (MEB, 2023a).

2023-2024’te ise öğretmen sayısında bir duraksama görülüyor. Resmi okullarda öğretmen sayısı 2022-2023’te 90.121 iken, 2023-2024’te 90.584’e yükseldi. Her yıl ortalama binden fazla yeni okul öncesi öğretmeni atandığı düşünüldüğünde, son iki yıldaki öğretmen sayılarının neredeyse sabit kalması

Tablo 9. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı (2017/18-2023/24)

	Okul Türü	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Okul Sayısı	Resmi	4.855	5.317	5.830	5.232	7.878	11.716	31.556	—
	Özel	5.218	5.352	5.655	5.320	6.246	6.528	8.401	—
Öğrenci Sayısı	Resmi	1.264.733	1.306.139	1.340.507	1.032.463	1.527.051	1.681.705	1.600.976	—
	Özel	236.355	258.674	289.213	193.518	357.953	373.645	353.226	—
Öğretmen Sayısı*	Resmi	61.427	68.365	72.219	72.427	79.952	90.121	90.584	—
	Özel	22.830	24.937	26.606	22.622	27.219	31.665	31.402	—
Derslik Sayısı**	Resmi	49.167	49.730	51.815	50.557	57.312	61.213	56.575	—
	Özel	29.685	31.567	33.713	31.837	35.598	36.829	35.504	—

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

*Resmi ve özel eğitim kurumlarındaki anasınıflarında eğitim veren okul öncesi öğretmenleri de dahil edilmiştir.

**Resmi ve özel eğitim kurumlarındaki anasınıfları da okul öncesi derslik sayısına dahil edilmiştir.

Tablo 10. Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Öğrenci Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)

En Çok Artan 5 İl		En Çok Azalan 5 İl	
Ardahan	100,26	Sivas	-27,43
Tunceli	54,95	Muş	-14,28
Hakkari	28,52	Elazığ	-12,64
Malatya	8,31	Siirt	-11,85
Kilis	6,57	Şırnak	-11,06

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024**Not:** MEB Örgün Eğitim İstatistikleri verileriyle yazar tarafından hesaplanmıştır.**Tablo 11.** Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Öğretmen Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)

En Çok Artan 5 İl		En Çok Azalan 5 İl	
Bolu	11,08	Şırnak	-18,19
Tokat	9,59	Hakkari	-17,95
Sinop	8,87	Hatay	-15,55
Çanakkale	8,52	Bingöl	-12,56
Adana	7,43	Diyarbakır	-11,93

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024**Not:** MEB Örgün Eğitim İstatistikleri verileriyle yazar tarafından hesaplanmıştır.

şaşırtıcıdır. Bu durumun nedeni, öğretmenlerin beklediği ek gösterge yasasının çıkmasıyla birlikte emeklilik başvurularında yaşanan artış olabilir (Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2022).

Özel eğitim kurumlarında ise 31.665'ten 31.402'ye düştü (Tablo 9). Kamu bütçesindeki sınırlılıklar, öğretmen atamalarının azalmasında temel etkenlerden biri. Öğretmen sayısındaki yetersizlik ise okul yöneticileri tarafından eğitimdeki en önemli sorunlardan biri olarak görülüyor (Karakose & Ozdogru, 2024). Son dönemde öğretmen ihtiyacının sadece niceliksel değil, niteliksel boyutlarıyla da ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Polat, 2024). Ekim 2024 tarihinde yürürlüğe giren Öğretmenlik Mesleği Kanunu'nun (ÖMK) yeni getirdiği düzenlemelerin sonraki yıllarda öğretmen sayılarını nasıl etkileyeceği bir merak konusu. Kanun kapsamında öğretmen atamaları, artık Milli Eğitim Akademisi'ndeki eğitimin ardından yapılacak sınavda başarıya bağlı hale geldi (Öğretmenlik Mesleği Kanunu, 2024). Öğretmen yetiştirme sürecinde kaliteyi artırmayı hedefleyen bu düzenleme ile birlikte, uzun vadede öğretmen arz ve talebine etkileri zamanla netleşecek bir durum.

Derslik sayılarındaki değişime bakıldığında, 2023-2024 yılında bir önceki yıla göre azalma görülüyor. Resmi eğitim kurumlarındaki derslik sayıları 4.638 azalarak toplam 56.575'e, özel kurumlardakiler ise 1.325 azalarak 35.504'e geriledi. COVID-19 salgın dönemi haricinde hep artış eğiliminde olan okul öncesi derslik sayısı son 6 yılda ilk kez 2023-2024 yılında düşüşe geçti (Tablo 9). Bu düşüş %7,6 oranıyla devlet okullarında daha fazlayken, özel okullardaki azalma %3,6'da kalıyor. Bu bulgular, ilkokul ve ortaokullardaki anasınıflarının bağımsız anaokullarına dönüştürülmesiyle birlikte ortaya çıkan ek mekan ihtiyacından

kaynaklanmış olabilir. Çünkü bağımsız anaokullarında dersliklerin yanı sıra idari odalar, atölyeler, beslenme alanları ve çocuk kulüpleri gibi ek alanlara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla bazı mevcut sınıfların farklı amaçlara yönelik alanlara dönüştürülmüş olması muhtemeldir. Bunlar dışında, okul öncesi dönemdeki çocuk nüfusunun son 6 yıldır gösterdiği azalma eğilimi ile bağlantılı olabilir (TÜİK, 2023c). Azalan potansiyel öğrenci sayısı, MEB ve diğer okul öncesi eğitim kurumu açan kurumları (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), belediyeler ve STK'lar) derslikleri azaltmaya yönlendirmiş olabilir.

MEB'in okul öncesi verileri, MEB'e bağlı olan ve olmayan kurumların toplam sayılarını sunmaktadır. MEB'e bağlı olmayan kurumların (DİB, belediyeler, sivil toplum kuruluşları veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) açtığı okul öncesi kurumlarındaki değişimlere daha yakından bakıldığında ise dikkat çeken bulgular ortaya çıkıyor. Son yıllarda MEB'e bağlı okullarda bir azalma görülürken, MEB'e bağlı olmayan bu kurumların açtıkları okul sayısında bir artış yaşanıyor. Ancak bu kurumlardaki öğrenci, öğretmen ve derslik sayılarında bir düşüş gözlemleniyor. Örneğin, 2023-2024 döneminde bu kurumların açtığı toplam okulların sayısı 7.691'den 8.259'a çıkarken, öğrenci sayısı 248.980'den 245.784'e, öğretmen sayısı 27.284'ten 26.394'e ve derslik sayısı ise 20.341'den 14.962'ye geriliyor (MEB, 2023c; 2024c). Bu durum, MEB'e bağlı olmayan bu kurumların toplum temelli okul öncesi kurumları yaygınlaştırmaya yönelik politikalarına rağmen, bu okullara olan talebin ve öğretmen sayısının bu politikaya paralel bir artış göstermediğini ortaya koyuyor.

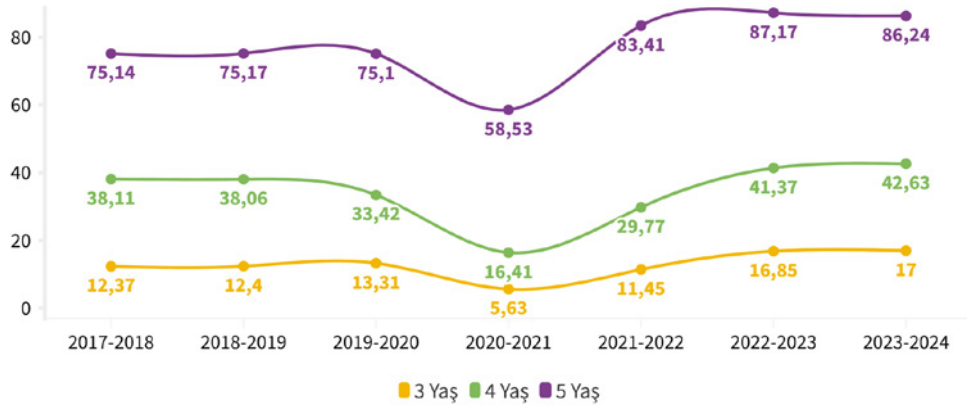
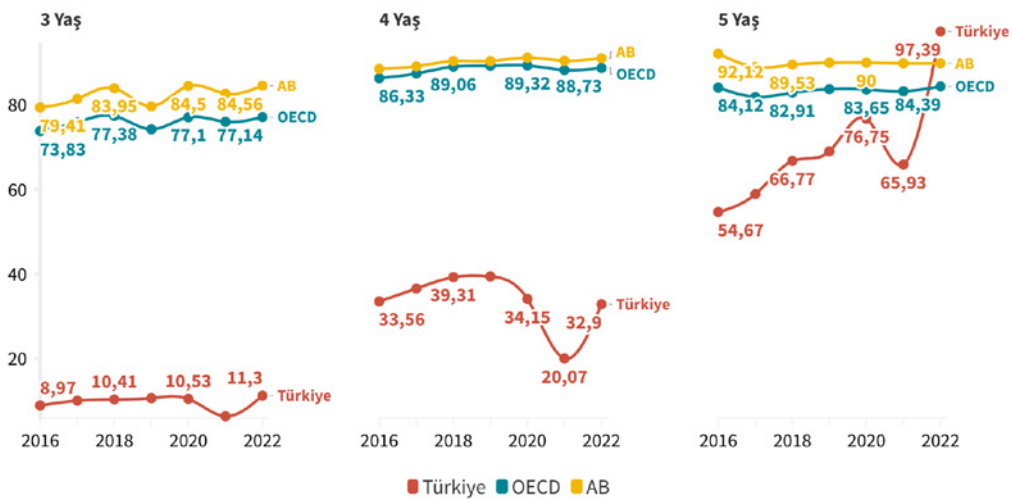
Okul öncesi eğitime erişimin kolaylaştırılması ve devletin ücretsiz okul eğitimi sağlayan

PN60:
Milli Eğitim
Akademisi

Tablo 12. Okul Öncesi Eğitimde Son 1 Yılda Derslik Sayısının En Çok Arttığı ve Azaldığı İller (% , 2022/23-2023/24)

En Çok Artan 5 İl		En Çok Azalan 5 İl	
Iğdır	25,28	Niğde	-21,55
Van	20,38	Aksaray	-21,49
Kırşehir	19,31	Kilis	-21,26
Tokat	11,96	Hatay	-18
Bilecik	8,53	Yozgat	-17,32

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024**Not:** MEB Örgün Eğitim İstatistikleri verileriyle yazar tarafından hesaplanmıştır.**Grafik 80.** Türkiye’de Yıllara Göre 3-5 Yaş Aralığında Net Okullaşma Oranı (% , 2017/18-2023/24)**Kaynak:** MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024**Grafik 81.** Türkiye ve Dünyada 3-5 Yaş Aralığında Okullaşma Oranı (% , 2016-2022)**Kaynak:** OECD Data, Enrolment Rate by Age, 2024

kurumları yaygınlaştırması eğitim sisteminde önemli gelişmeler. Çünkü okul öncesi eğitim, çocukların erken yaşta bilişsel, sosyal, duygusal ve dil gelişimini destekleyen önemli bir imkan ve bu imkandan rahatlıkla yararlanan yüksek sosyoekonomik statüye sahip ailelerin çocukları, ilkokula bu gelişim alanlarında daha ileri seviyede başlama olanağına sahip (Bakken, Brown & Downing, 2017; Özdemir & Karakurt, 2024). Her çocuğun okul öncesi eğitime erişimi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında ve farklı sosyoekonomik koşullarda büyüyen çocuklar arasındaki başarı farklarını uzun vadede azaltmada kilit bir rol oynuyor (Magnuson vd., 2004).

İllere Göre Okul Öncesi Eğitimde Öğrenci Sayılarında Değişim

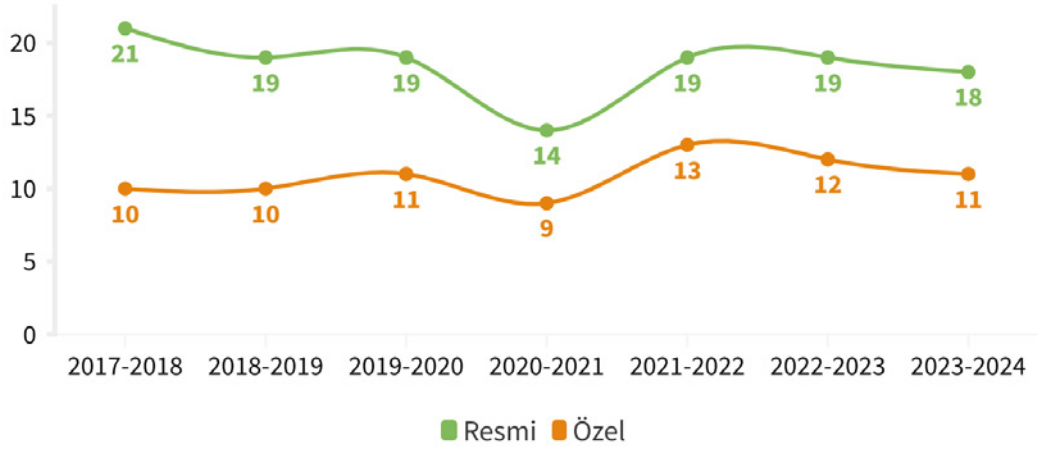
2023-2024 eğitim-öğretim yılında, okul öncesi öğrenci sayısında geçen yıla göre belirgin değişimler yaşandı. En dikkat çeken artış %100,26 oranıyla Ardahan'da gerçekleşirken, bunu Tunceli (%54,95), Hakkari (%28,52), Malatya (%8,31) ve Kilis (%6,57) takip ediyor (Tablo 10). Bu artış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde doğurganlık oranlarının Türkiye'nin diğer bölgelerine göre daha yüksek olması ve çocuk nüfusun yoğunluğu ile açıklanabilir (TÜİK, 2023c). Ayrıca, MEB'in 2021 yılında düzenlediği 20. Millî Eğitim Şurası'nda, dezavantajlı bölgelerin okul öncesi eğitime öncelikli olarak dahil edilmesi yönündeki kararın da bu artışta etkili olduğu söylenebilir (MEB, 2021). Pandemi sonrası büyük şehirlerden kırsal bölgelere gerçekleşen iç göç de bu artışı destekleyen unsurlardan biri olabilir. Örneğin, Tunceli'deki öğrenci artış oranı (%54,95), ilin +%52,5 net göç hızıyla Türkiye'de en yüksek net göç hızına sahip 3. ili olmasıyla örtüşüyor (TÜİK, 2023b).

Öte yandan, okul öncesi öğrenci sayısında en fazla düşüş yaşayan iller de dikkat çekiyor. Sivas %27,43'lük bir düşüşle listenin başında yer alırken, onu Muş (-%14,28), Elazığ (-%12,64), Siirt (-%11,85) ve Şırnak (-%11,06) gibi iller izliyor (Tablo 10). Sivas'ta okul öncesi net okullaşma oranının, 2022-2023'te %68,41 iken, 2023-2024'te %49,97'ye gerileyerek Türkiye ortalamasının (%51,38) oldukça altına düştüğü görülüyor (MEB, 2024b). Sivas'ta son 1 yılda net göç hızı +%25,6 ile artış eğiliminde olmasına rağmen okula giden okul öncesi öğrenci sayısındaki bu azalma dikkat çekici bir durum (TÜİK, 2024b). Çocuk nüfusta (0-4 yaş) ise hafif de olsa bir düşüş olması, şehre gelen nüfusun daha çok genç yetişkinlerden oluştuğunu, çocuklu ailelerin ise büyük şehirleri tercih ettiğini düşündürüyor (TÜİK, 2023c). Aynı zamanda, derslik sayılarındaki %11,18'lik azalma fiziksel imkanların daraltıldığını gösteriyor ve bu durum, öğrenci sayısındaki düşüşü daha da kuvvetlendiren faktörlerden biri olabilir.

Bu illerdeki azalma, düşük gelir düzeyi ile de ilişkilendirilebilir. TÜİK Gelir Dağılımı İstatistikleri (2024a), Türkiye'de kişi başı düşen yıllık geliri, komşu illerden oluşan 28 bölgeye göre incelemiştir. Verilere göre, Muş yıllık 91.818 TL ile Türkiye'de en düşük gelir seviyesine sahip bölge içerisinde. Şırnak ve Siirt yıllık 109.225 TL kişi başı gelir ile sondan 4. sıradaki bölge içerisinde yer alırken, Elazığ 122.631 TL ile sondan 5. bölge içerisinde. 2024'te Türkiye'de kişi başı yıllık harcanabilir gelir ise ortalama 187.727 TL.

Nitekim, bu bölgelerdeki okullaşma oranlarının da son 1 yılda gerilediği görülüyor (MEB, 2023c; 2024c). 2023-2024 yılı verilerine göre Muş'ta okul öncesi okullaşma oranı %41,94, Şırnak'ta %45,98, Elazığ'da %49,97 ve Siirt'te %51,95'tir. Dolayısıyla, gelir dağılımında en

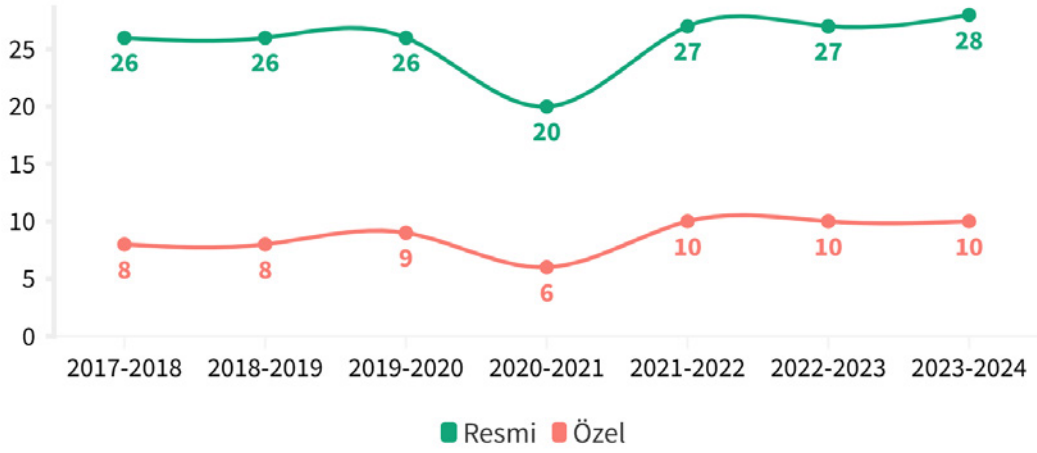
Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 82. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18- 2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: MEB Örgün Eğitim İstatistikleri verileriyle yazar tarafından hesaplanmıştır.

Grafik 83. Okul Öncesinde Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18- 2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: MEB Örgün Eğitim İstatistikleri verileriyle yazar tarafından hesaplanmıştır.

düşük bölgeler içerisinde yer alan bu illerde, son yıllarda sürekli artan enflasyon oranları ile birlikte ailelerin ekonomik yükü daha da artmış ve çocuklarını okul öncesi eğitime göndermeleri daha çok zorlaşmış olabilir.

İllere Göre Okul Öncesi Eğitimde Öğretmen Sayılarında Değişim

Okul öncesi öğretmenlerinin 2023-2024 yılında bir önceki yıla göre değişimlerine baktığımızda ise, artışın en çok Anadolu'nun batı ve iç kesimlerindeki şehirlerde yoğunlaştığı görülüyor. Bolu (%11,08), Tokat (%9,59), Sınop (%8,87), Çanakkale (%8,52) ve Adana (%7,43) öğretmen sayısının en fazla arttığı iller arasında (Tablo 11).

Buna karşılık, Şırnak (-%18,19), Hakkari (-%17,95), Hatay (-%15,55), Bingöl (-%12,56) ve Diyarbakır (-%11,93) gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinde öğretmen sayısında ciddi düşüşler görülüyor (Tablo 11). Bu durum, doğuda zorunlu görevini tamamlayan öğretmenlerin görev süreleri dolduğunda başka illere geçmek için atamalarını istemeleri ile ilişkilendirilebilir. Üç katına kadar hizmet puanı teşviki verilse de öğretmenler karşılaştıkları zorluklar nedeniyle bu bölgelerden ayrılma eğilimindedir (EBSAM, 2019). Bu öğretmenler okullardaki araç-gereç eksikliği, fiziksel altyapı yetersizlikleri gibi sorunlarla etkili bir öğretim süreci yürütmekte zorlandıklarını belirtiyor. Bunun yanı sıra, sosyo-kültürel farklılıklar, sert iklim koşulları, sınırlı sosyal olanaklar ve stres atabilecekleri ortamların eksikliği gibi faktörler de öğretmenlerin uzun vadede bölgede kalmasını güçleştiriyor (Kozikoğlu & Senemoğlu, 2018; Şahin & Analı, 2019).

Bu bulgular, dezavantajlı konumda bulunan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da öğretmen

istikrarını sağlamak için yaşam koşulları, eğitim altyapısı ve sosyal imkanlara yönelik iyileştirmelerin zorunlu olduğunu ortaya koyuyor. Bu gibi iyileştirmeler, özellikle Hakkari gibi öğrenci sayısının en çok arttığı illerde öğretmen azalmalarının önüne geçebilir ve öğrencilerin okul öncesi dönem gibi kritik bir gelişim döneminde daha tecrübeli öğretmenlerden faydalanması sağlanabilir.

İllere Göre Okul Öncesi Eğitimde Derslik Sayılarında Değişim

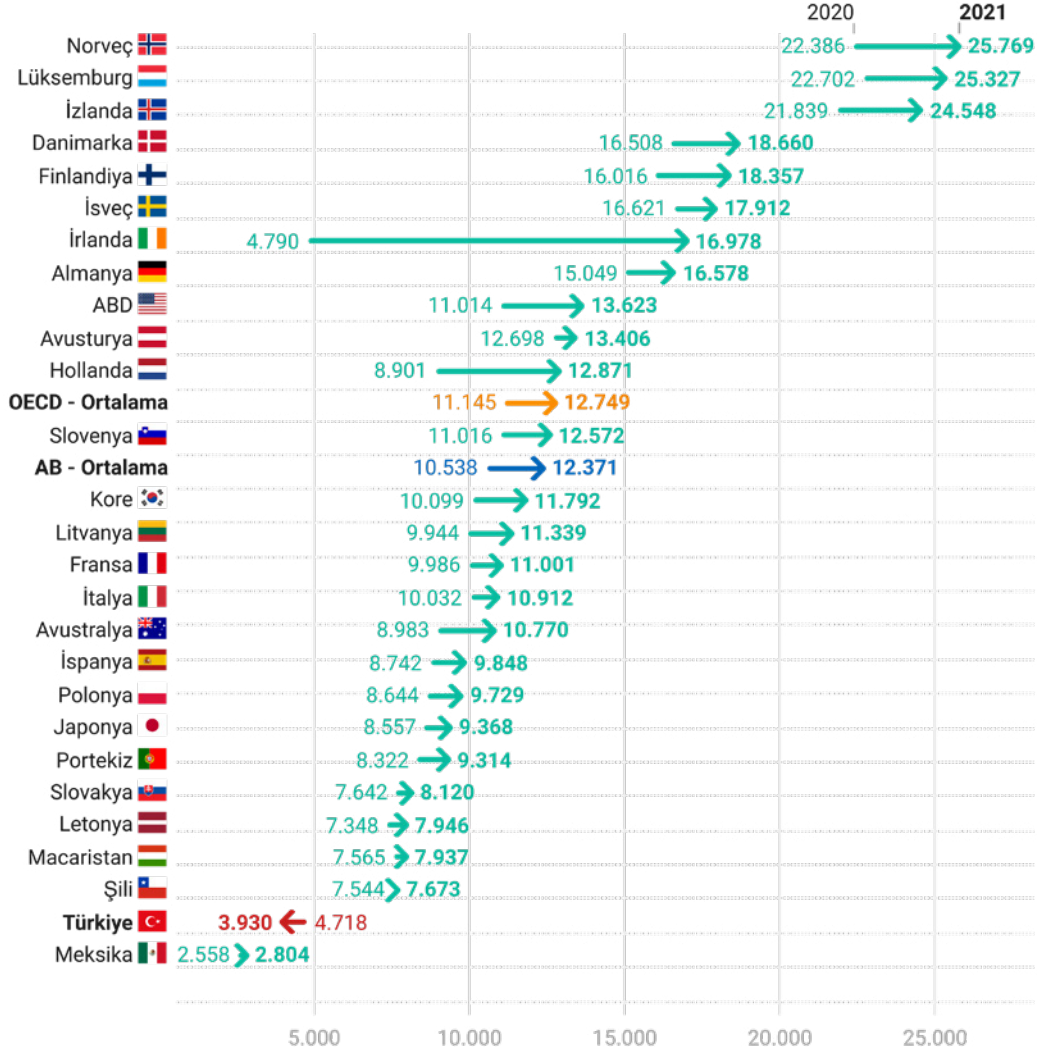
Derslik sayısı açısından, 2023-2024 döneminde en fazla artış gösteren iller arasında Iğdır (%25,28), Van (%20,38), Kırşehir (%19,31), Tokat (%11,96) ve Bilecik (%8,53) yer alıyor (Tablo 12). Özellikle Iğdır ve Van gibi illerde fiziksel imkanların artırılması dezavantajlı bölgelerdeki okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmaya yönelik yapılan yatırımların bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Özer, Aşkar & Suna, 2023). Buna karşın Niğde (-%21,55), Aksaray (-%21,49), Kilis (-%21,26), Hatay (-%18,00) ve Yozgat (-%17,32) gibi illerde derslik sayılarında kayda değer azalmalar görülüyor (Tablo 12). Hatay'daki azalma bu ilin 2023 Kahramanmaraş depreminden en çok etkilenen il olması hasebiyle anlaşılabilir bir durum. Diğer illerdeki azalmanın sebeplerinin ise yerel düzeyde incelenmesi gerekiyor.

2023 yılı MEB
okul öncesi eğitim
çalışmaları
→ s. 120

Türkiye ve Dünyada Yaşa Göre Okul Öncesi Okullaşma Oranları

Türkiye'de 2023-2024 eğitim-öğretim yılında 3-5 yaş grubu için okul öncesi okullaşma oranları incelendiğinde, en yüksek okullaşma oranı %86,24 ile 5 yaş grubunda. Bir önceki

Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 84. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Kademesinde Öğrenci Başına Yapılan Harcama (Dolar, 2020-2021)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Expenditure per Child Enrolled in ECE, 2023, 2024

yılla kıyaslandığında bu oranda %0,93'lük bir düşüş izleniyor. Diğer yaş gruplarında ise önceki yıla kıyasla yükselme söz konusudur. Buna göre, 3 yaş grubunda okullaşma oranı %17'ye, 4 yaş grubunda ise %42,63'e yükseldi (Grafik 80). MEB'in okul öncesi eğitime yönelik teşvikleri, özellikle ücretsiz anaokullarının yaygınlaştırılması gibi teşviklerin bu artışta etkili olduğu söylenebilir (Bilici-Albayrak, 2023).

Uluslararası karşılaştırmalara bakıldığında, 2022 itibarıyla Türkiye'nin okul öncesi eğitime katılım oranları, OECD ve AB ülkeleri ile önemli farklılıklar gösteriyor. Türkiye'de 3 yaş grubundaki çocukların okullaşma oranı 2016'da %8,97 iken 2022'de %11,3 seviyesine ulaştı; ancak bu oran OECD (%77,14) ve AB (%84,56) ortalamalarının oldukça gerisinde. Benzer şekilde, 4 yaş grubunda Türkiye'nin okullaşma oranı 2016'da %33,56 seviyesinde iken 2019'da %39,47'ye yükselmiş, ancak pandemi nedeniyle 2021'de %20,07'ye gerilemiş, 2022'de ise %32,9 olarak kaydedilmiştir. OECD ve AB ülkelerinde ise 4 yaş grubunda katılım oranları sırasıyla %88,73 ve %91,05 seviyesinde olup, Türkiye'den oldukça yüksektir (Grafik 81). Neredeyse bütün OECD ülkelerinde devletlerin en az 1 yıl ücretsiz okul öncesi eğitim sağlaması ve birçok AB ülkesinde erken çocukluk eğitiminin zorunlu olması bu yüksek oranların başlıca sebepleri olarak ifade edilebilir (OECD, 2024a). Bununla birlikte, zorunlu eğitim yaşı belirlenirken çocukların gelişim düzeyleri ve buna hazır olma durumları birlikte değerlendirilmelidir.

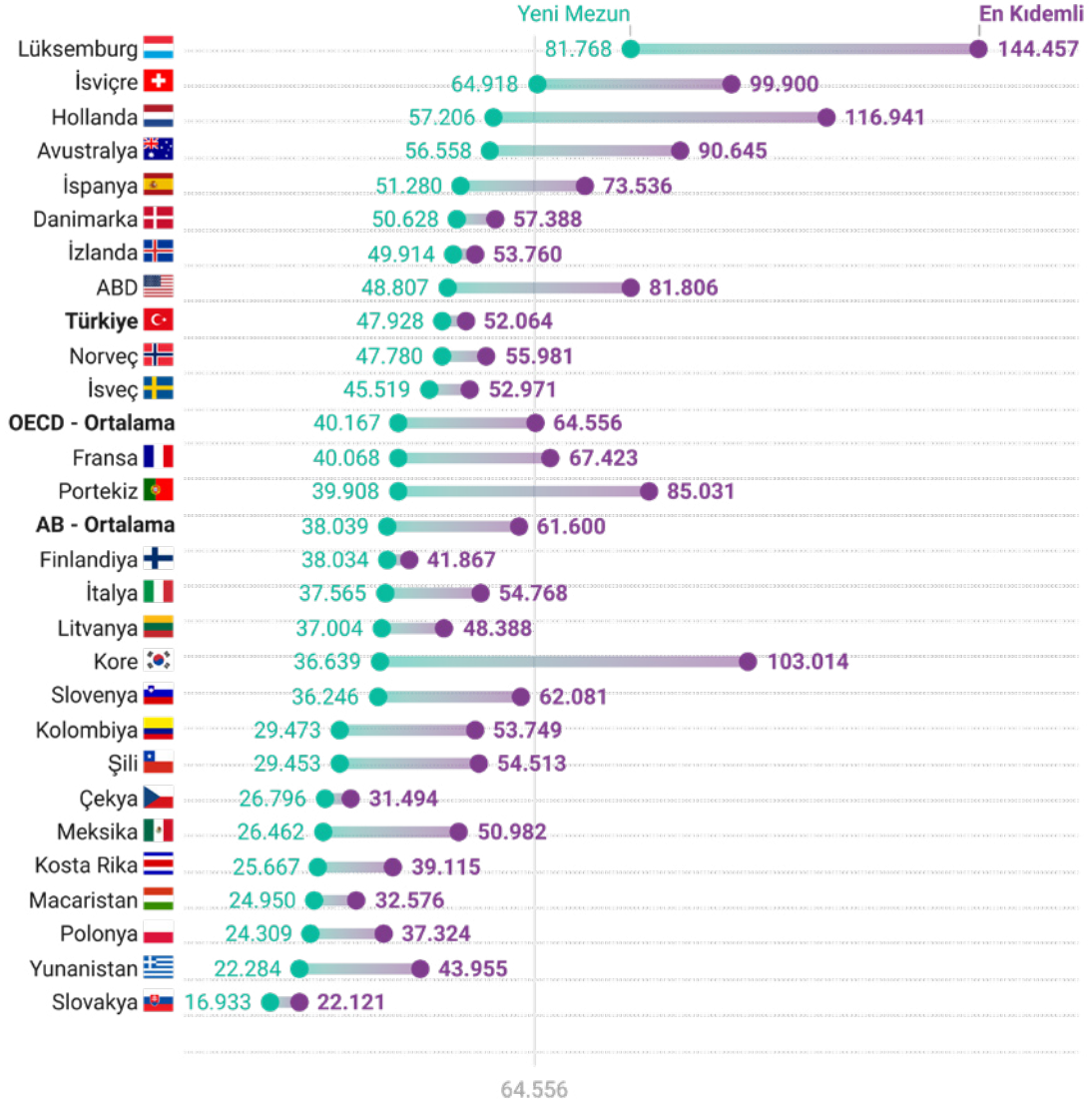
Türkiye'de okul öncesi eğitimde en belirgin ilerleme, özellikle 5 yaş grubunda gözlemleniyor. OECD verilerine göre, Türkiye'de 5 yaş grubundaki çocukların okul öncesi eğitime katılım oranı 2016 yılında %54,67 iken, 2020 yılında %76,75'e ve 2022 yılında %97,39'a

yükseldi (Grafik 81). Bu artış, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması yönünde yürütülen politikaların en önemli başarılarından biri olarak değerlendirilebilir. Özellikle MEB'in 5 yaş grubundaki okul öncesi eğitimi zorunlu hale getirme planı, bu yükselişte kilit bir rol oynamış gözüküyor. Bu plan uygulamaya konulmasa dahi, okul öncesi eğitime yapılan teşviklerin devam ettiğini görüyoruz (Bilici-Albayrak, 2023). Türkiye'nin 5 yaş okullaşmada (%97,39) 2022 yılı itibarıyla OECD (%84,39) ve AB (%89,85) ülkelerini geride bırakması ise göze çarpıyor (Grafik 81).

Türkiye'nin OECD ve AB ortalamalarını aşması, son yıllarda uygulanan eğitim reformlarının etkili sonuçlar verdiğini ortaya koyuyor. Bu başarının arkasında, ülke genelinde anaokulu sayılarının artırılması, atıl durumdaki köy okullarının Köy Yaşam Merkezleri'ne dönüştürülerek buralarda okul öncesi eğitimin verilmesi, nüfusu az olan köylerde bile öğrenci sayısına bakılmaksızın anasınıflarının açılması gibi politikalar yer alıyor. Ayrıca, düşük gelirli ailelerin çocuklarını okul öncesi eğitime teşvik etmek amacıyla 500 milyon TL bütçeyle hayata geçirilen Okul Öncesi Eğitimi Destekleme Programı kapsamında, sosyal yardım alan ailelerin çocuklarının okul ücretlerinin devlet tarafından karşılanması da bu artışta önemli bir etken oluşturuyor (Özer, Aşkar & Suna, 2023).

Özel ve Resmi Okul Öncesi Kurumlarında Öğretmen ve Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Okul öncesi eğitimde öğrenci yoğunluğu, eğitim kalitesinin önemli belirleyicilerinden biridir. 2016-2023 yılları arasındaki veriler incelendiğinde, öğretmen ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında dalgalanmalar yaşandığı

Grafik 85. Türkiye ve Dünyada Kıdeme Göre Okul Öncesi Öğretmeni Yıllık Brüt Maaşı (Dolar, 2023)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Teachers' Statutory Salaries, Based on the Most Prevalent Qualifications at Different Points in Teachers' Careers, 2024

gözlemleniyor. Resmi eğitim kurumlarında öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 2016-2023 arasında genellikle 19 civarında seyrettiği, 2023-2024 yılında da azalma eğilimi göstererek 18 olduğu görülüyor. Özel okullarda ise öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 9-13 arasında değişerek genellikle resmi okullara kıyasla daha düşük seviyede seyrediyor. 2023-2024 yılında özel okullarda öğretmen başına 11 öğrenci düşüyor (Grafik 82).

Resmi okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı, pandemi dönemi hariç son altı yılda sürekli bir artış göstererek 2023-2024 eğitim-öğretim yılında 28'e yükseldi. Özel okullarda da benzer bir artış eğilimi gözlemlense de resmi okullarla arasındaki fark belirgin şekilde devam ediyor. Son üç yıldır özel okullarda derslik başına düşen öğrenci sayısı 10'da sabit kalırken, resmi okullarda bu sayı çok daha yüksek seyrediyor (Grafik 83). Bu durum, resmi okullardaki öğrenci sayısının çok daha hızlı bir artış göstermesinin sonucudur (Tablo 9).

Şube başına düşen öğrenci sayısı, okul öncesinde öğrencilerin nasıl bir sınıf yoğunluğunda ders gördüklerini daha doğru anlatmaktadır. Çünkü okullardaki derslik sayısı, fiziksel olarak mevcut olan sınıfları ifade ederken; şube sayısı, bu derslikleri kullanan farklı öğrenci gruplarını temsil etmektedir (Koru, 2025). Derslik başına düşen öğrenci, o dersliği gün içerisinde toplamda kaç öğrencinin kullandığını ifade ederken, şube başına düşen öğrenci bir sınıf ortamında aynı anda ders gören öğrenci sayısına tekabül etmektedir.

2023-2024'te okul öncesinde resmi okullarda şube başına 18 öğrenci, özel okullarda 13 öğrenci düşüyor. Diğer bir deyişle, resmi okul öncesi eğitim kurumlarında bir sınıf ortamında aynı anda 18 öğrenci ders görürken, özel kurumlarda yoğunluk 13 öğrencide kalıyor. Veriler, son 3 yıldır resmi ve özel okullardaki sınıf yoğunluklarının aynı olduğunu gösteriyor (MEB, 2024b). Bazı resmi okullarda ikili öğretim (sabahçı-öğlenci) yapılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının (28), şube başına düşenden (18) daha yüksek çıkmasına sebep oluyor (Koru, 2025).

Sonuç olarak, okul öncesi eğitime yapılan yatırımlar artmasına rağmen, resmi anaokulu ve anasınıflarındaki öğrenci yoğunluğunda belirgin bir azalma görülüyor. Resmi okul öncesi eğitimde derslik, şube ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, eğitim kalitesinin artırılması açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkıyor. Bu bağlamda, öğretmen istihdamının artırılması, yeni okul binalarının inşa edilmesi ve mevcut fiziki kapasitenin genişletilmesi gibi önlemler, artan öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak hayata geçirilmelidir.

Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitim Harcamaları

En güncel OECD verilerine göre¹, Türkiye'de öğrenci başına okul öncesi eğitimde yapılan harcama 2020 yılında 4.718 dolar seviyesindeyken, 2021'de 3.930 dolara geriledi. OECD ülkeleri ve Avrupa Birliği (AB) ortalamaları incelendiğinde, okul öncesi eğitime yapılan harcamaların 1 yılda bütün OECD ülkelerinde

1 OECD, ülkeler arası karşılaştırmayı kolaylaştırmak için eğitim kurumlarına yapılan harcamaları nominal değil, satın alma gücü paritesine (SGP) göre hesaplar ve bu hesaplama gerçek yerel alım gücünü doğru yansıtmak adına tercih edilir (bkz. Education at a Glance 2024: OECD Indicators).

artarken sadece Türkiye’de azaldığı görülüyor. OECD ortalaması 2020’de 11.145 dolar iken 2021’de 12.749 dolara yükseliyor. AB ülkelerinde de benzer bir artışla, öğrenci başına yapılan harcama 10.538 dolardan 12.371 dolara çıkıyor. Karşılaştırıldığında, en yüksek harcamaya sahip ülkeler arasında Norveç (25.769 dolar), Lüksemburg (25.327 dolar) ve İzlanda (24.548 dolar) gibi ülkeler yer alıyor (Grafik 84). Bu ülkelerin, okul öncesi eğitimi desteklemek adına kamu kaynaklarını yoğun bir şekilde kullandıkları görülüyor (OECD, 2024a). Türkiye (3.930 dolar) ise Meksika’nın (2.804 dolar) hemen üstünde listede sondan ikinci sırada yer alıyor (Grafik 84). Okul öncesi eğitimin zorunlu olup olmaması, ülkelerin okul öncesi eğitim harcamalarında farklılıklara yol açtığı söylenebilir.

Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitimde Kıdeme Göre Öğretmen Maaşları

OECD, ülkeler arası adil ve karşılaştırılabilir bir ölçüt oluşturmak amacıyla öğretmen maaşlarını nominal değil, özel tüketim satın alma gücü paritesine (SGP) göre hesaplar. Bu yöntem, farklı para birimlerinin alım gücünü ortak bir birimde ifade eder. Yani OECD verilerindeki maaşlar, öğretmenin eline geçen nakit değil, yaşadığı ülkedeki yaşam standardına denk gelen dolar değeridir (OECD, 2023c). Millî Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığının (2023) verilerine göre, 2022 yılı itibarıyla öğretmenlerin reel yıllık brüt maaşlarının 6.231 ile 7.746 dolar aralığında değiştiği hesaplanmaktadır.

OECD verilerine göre ise 2022 yılında okul öncesi eğitim kademesinde yeni başlayan öğretmenlerin yıllık brüt maaşlarına bakıldığında, Türkiye, OECD ülkeleri arasında rekabetçi bir konumda yer alıyor. 2022 verilerine göre

Türkiye’de okul öncesi eğitim için yapılan harcama OECD ortalamasının 3’te 1’i.

Türkiye 47.928 dolar maaş ile OECD ortalaması olan 40.167 doların üzerinde bulunuyor ve birçok Avrupa ülkesinden daha yüksek maaş sunduğu görülüyor. Türkiye bu sıralamada ABD (48.807 dolar), Norveç (47.780 dolar) ve İsveç (45.519 dolar) gibi ülkelerle benzer seviyelerde bulunuyor. Bu bulgulara göre, Türkiye’de yeni başlayan bir öğretmenin reel yıllık 6.231 dolar maaşı, OECD’nin alım gücü paritesi göz önünde bulundurulduğunda, gelişmiş ülkelerdeki maaşlarla benzer bir yaşam standardına denk düşüyor.

Ancak Türkiye’nin maaşlardaki bu rekabetçi konumu, öğretmenlerin kıdem kazanmasıyla birlikte zayıflıyor. OECD verilerine göre, kıdemli okul öncesi öğretmen maaşlarında Türkiye 52.064 dolarla OECD ortalaması olan 64.556 doların gerisinde kalıyor (Grafik 85).

Öğretmen maaşlarındaki bu sıralamalar, Türkiye’nin eğitim sistemindeki ücret politikalarının kısa vadede öğretmen istihdamı açısından cazip olduğunu ancak uzun vadede deneyimli öğretmenlerin motivasyonunu düşürebileceğini gösteriyor. Bu durum, kıdemi artan öğretmenlere sunulan imkanların aynı oranda artmadığını gösteriyor. Öğretmen maaşlarının zaman içinde yeterince artmaması, tecrübeli öğretmenlerin eğitim sisteminde kalmasını zorlaştırabilir. Ancak yeni Öğretmenlik Mesleği Kanunu, öğretmenlik kariyer basamaklarını belirledi. Kanundaki geçici bir madde ile 20 yılını tamamlayan birçok öğretmen başöğretmen olma hakkı kazandı. Bu durumun kıdemli öğretmen maaşlarına olumlu etki edeceği söylenebilir (Öğretmenlik Mesleği Kanunu, 2024; Polat, 2024).

YÜKSEKÖĞRETİM

Temel Bulgular

Akademik personel sayılarına bakıldığında 2023-2024 yıllarında doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör sayısı 10 bine yakın artış gösterirken, araştırma görevlisi sayısı 6 bin ve öğretim görevlisi sayısı ise bin kadar azaldı.

Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının akademik görevlerine göre toplam sayılarında 2023-2024 senesinde son üç seneye benzer olarak azalma görüldü. 2023-2024 senesinde personel sayısı 326 kişi azaldı.

Öğretim elemanları arasında kadın profesör sayısı 2024'te de artış göstermeye devam etti. Ancak nihai olarak erkek profesör sayısı kadın profesör sayısından iki kat daha fazla. Kadın profesör sayısı 12.650 iken, erkek profesör sayısı 24.090'dır.

Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında doktoralı öğretim üyesi başına düşen açık öğretim hariç öğrenci sayısı 3, açık öğretim dahil öğrenci sayısı ise 4 azaldı. Öğretim elemanı başına düşen açık öğretim hariç öğrenci sayısı 38 olarak sabit kalırken açık öğretim dahil öğrenci sayısı 1 artarak 54 oldu.

Önlisans (%14,96), yüksek lisans (%24,37) ve doktora (%24,64) mezunu sayısı artarken lisans (%3,17) mezunu sayısı azaldı.

Uluslararası öğrenci oranı 2023-2024 döneminde %9,4'lük bir yükseliş gösterdi.

2016 yılında başlatılan Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP) kapsamında bugüne kadar 74 üniversite değerlendirme sürecinden geçirilirken, 2023 yılında 21 üniversite akreditasyon için değerlendirmeye alındı. Süreç sonunda kurumların büyük bir bölümünün koşullu veya tam akreditasyon alması, yükseköğretimde kalite standartlarının giderek yaygınlaştığını ortaya koyuyor.

Öneriler

Türkiye genelinde üniversite sınavına giren öğrencilerin sayısının arttığı ve öğrencilerin daha çok örgün eğitime yöneldiği göz önünde bulundurularak mesleki eğitim teşvik edilmeli ve aynı zamanda yükseköğretim kontenjanları yeniden planlanmalı. Ayrıca yükseköğretim programları günümüz ihtiyaç ve taleplerine göre yeniden şekillendirilmeli.

Araştırma görevlisi istihdamındaki azalma ile lisansüstü mezun sayısındaki artış dikkate alınarak söz konusu eğitimlerin temel hedefleri yeniden ele alınmalı. Bu süreçler mümkün olduğunca işgücü piyasasının ihtiyaç ve talepleriyle uyumlu hale getirilmeli. Bunun yanında farklı meslek grupları için mesleki kariyer gelişiminde bu eğitimlerin önemi artırılmalı.

Türkiye’de eğitim alan uluslararası öğrencilerle mezuniyet sonrası süreçte etkileşimi devam ettirecek mekanizmalar kurulmalı. Bölgesel ve küresel bir aktör olma yolunda ilerleyen Türkiye’nin kendi ülkesinde eğitim almış uluslararası öğrencilerle kuracağı sürdürülebilir ve stratejik ilişkiler sürecin daha etkin yürütülmesine katkı sağlayacaktır. Böyle bir ilişki aynı zamanda nitelikli öğrencilerin Türkiye’de kalmasına ve Türkiye’nin bilimsel, ekonomik vb. birçok yönden gelişimine katkı sağlayacaktır.

Yükseköğretim kurumlarında kalite bilincinin geliştirilmesi için iç kalite güvence sistemleri etkinleştirilmeli. Bu kapsamda, iç kalite güvence sistemlerinin daha etkin ve sürdürülebilir şekilde yapılandırılması, kurum içi sürekli iyileştirme mekanizmalarının aktif hale getirilmesi, bu kapsamda düzenli öz değerlendirme raporlarının hazırlanması ve sonuçlara dayalı eylem planlarının oluşturulması gerekiyor. Burada önemli bir başka husus ise kalite ve akreditasyon sürecinde oluşan kurumsal iş yükünün makul bir seviyeye çekilmesi, böylece akademik ve idari personelin verimliliğinin artırılması ve süreçlerin daha etkin bir şekilde yönetilmesinin sağlanmasıdır.

YÜKSEKÖĞRETİM

Yükseköğretim kurumları bireylere akademik bilgi, mesleki beceri ve araştırma yetkinliği kazandırarak topluma katkı sağlamaktadır. Bu bölümde yükseköğretim kurumlarıyla ilgili yükseköğretime geçiş sınavı verileri, yıllara ve kademelere göre öğrenci sayıları, yıllara ve ünvanlarına göre akademik personel sayıları, yabancı uyruklu öğretim elemanlarının akademik görevlerine göre sayıları ve oranları, yıllara göre öğretim elemanı ve doktoralı öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı, yıllara ve kademelere göre mezun öğrenci sayıları ve OECD ülkelerinde uluslararası öğrencilerin alan bazında dağılımı sunulmuştur.

Yükseköğretime Geçiş Sınavı Verileri

Yükseköğretime geçiş sınavına ait verilerin olduğu tabloya bakıldığında son sınıf düzeyinde başvuran sayısında 2023 yılının aksine 2024 yılında ciddi bir artış olduğu görülüyor. Son sınıf düzeyinde yerleşenlerin oranına bakıldığında ise lisans, önlisans ve Açıköğretim Fakültesinde (AÖF) 2017 senesinde daha yüksek bir oran bulunurken 2024 senesinde bu oranın her kademe için azaldığı görülüyor. Lisans ve önlisans düzeyinde yerleşen öğrenci oranında 2024 yılında 2023 yılına göre küçük oranda bir düşüş görülüyor. Bunun aksine AÖF'e yerleşenlerin oranında 2024 yılında %1,2'lik bir artış söz konusu. Yükseköğretime geçiş sınavına başvuru yapanların sayısında genellikle bir artış görülse de 2024 yılında azalma görülüyor (Tablo 13).

Veriler, 2024 yılına kadar Türkiye genelinde yükseköğretime olan talebin genellikle arttığını söylüyor. Bununla birlikte 2024 verilerinde öğrencilerin üniversiteye yerleşme oranlarında azalma var. Bu azalmada 2022

yılı itibarıyla yükseköğretime talebin ciddi bir oranda artmasına neden olan üniversite baraj puanının 2024 yılı itibarıyla kaldırılması etkili olmuş olabilir. Çünkü 2022 yılında, YÖK, Yükseköğretim Kurumları Sınavında (YKS) önlisans ve lisans programlarına yerleşebilmek için Temel Yeterlilik Testi (TYT) ve Alan Yeterlilik Testi (AYT) sınavlarında uygulanan 150 ve 180 puan barajlarının kaldırıldığını duyurmuştu (Yurdakul & Şahin-Demir, 2023). Lisans ve önlisans programlarına yerleşen öğrencilerin oranının daha yüksek olmasına rağmen, AÖF'e yerleşen öğrencilerin oranının düşük olması, Türkiye genelindeki öğrencilerin çoğunlukla örgün eğitime eğilimli olduğunu gösteriyor. Yükseköğretim politikalarının, artan talebi karşılayacak şekilde kontenjan planlaması yapması, örgün eğitimde olan ve olmayan programları günümüz ihtiyaç ve taleplerine göre yeniden şekillendirmesi önerilebilir. Böylece, sınava giren öğrenci sayısı ile üniversite programlarına yerleşme oranlarındaki denge sağlanabilir. Buna ilaveten, ortaöğretimde özellikle mesleki ve teknik eğitime olan ilgi ve talebin artırılması ve bu alandaki eğitim kurumlarının işgücü piyasası ile olan ilişkilerinin güçlendirilmesi yükseköğretime olan talebin dengelenmesi anlamında önemli bir etki oluşturabilir.

Yükseköğretimde Kademe ve Öğrenim Türlerine Göre Öğrenci Sayıları

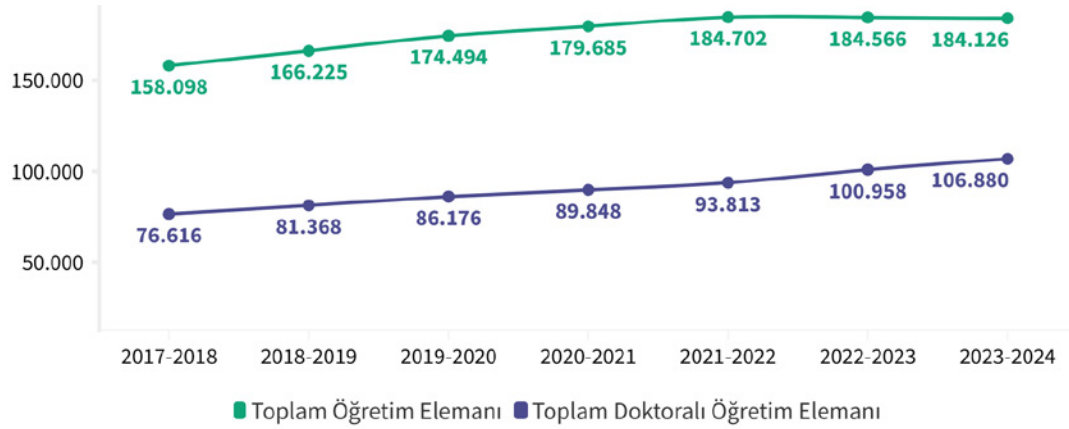
Yükseköğretimde öğrenci sayılarının yer aldığı tabloda toplam öğrenci sayısında 2022-2023 eğitim-öğretim senesi haricinde genel anlamda bir artış olduğu görülüyor. Diğer senelerde yükseköğretim daha çok talep edilirken, 2022-2023 senesindeki bu düşüşün

Tablo 13. Yükseköğretime Geçiş Sınavı Verileri (2017-2024)

		2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Eğilim
Son Sınıf Düzeyinde Başvuran Sayısı		960.410	954.353	983.701	894.187	955.310	920.711	881.398	1.111.782	
Son Sınıf Düzeyinde Yerleşen Oranı	Lisans (%)	21,66	18,87	17,78	18,54	14,47	17,56	18,98	17,24	
	Önlisans (%)	11,20	11,74	10,69	11,72	10,00	12,60	13,34	12,51	
	AÖF (%)	2,05	1,83	1,64	1,69	1,81	1,61	1,55	1,84	
Toplam Başvuran Sayısı		2.265.843	2.381.412	2.528.031	2.436.958	2.607.715	3.243.334	3.527.443	3.120.870	
Toplam Yerleşen Oranı	Lisans (%)	18,67	16,58	16,20	17,72	14,21	14,00	13,64	13,53	
	Önlisans (%)	12,06	13,27	13,60	14,35	12,20	12,23	11,82	12,15	
	AÖF (%)	5,70	6,14	5,96	5,76	4,86	4,77	4,7	5,94	

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024**Tablo 14.** Yıllara ve Kademelere Göre Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Önlisans	2.768.757	2.829.430	3.002.964	3.114.623	3.250.101	2.647.054	2.822.626	
Lisans	4.241.841	4.420.299	4.538.926	4.676.657	4.579.047	3.754.095	3.740.171	
Yüksek Lisans	454.673	394.174	297.001	343.564	358.371	434.485	409.559	
Doktora	95.100	96.199	101.242	106.148	109.540	114.508	108.933	
İkinci Öğretim	789.185	687.829	626.684	560.223	471.328	452.902	431.589	
Açıköğretim	3.586.216	3.880.931	2.096.720	4.359.034	4.454.128	2.835.686	2.835.929	
Uzaktan Öğretim	86.473	82.457	71.736	65.455	81.194	89.950	91.379	
Uluslararası Öğrenci	125.038	154.505	185.047	224.028	260.151	301.694	336.366	
Uluslararası öğrencilerin Toplam Örgün Öğrenciye Oranı (%)	1,65	2,00	2,33	2,72	3,13	4,34	4,75	
Toplam Örgün Öğrenci Sayısı	7.560.371	7.740.102	7.940.133	8.240.992	8.297.059	6.950.142	7.081.289	

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024**Grafik 86.** Yıllara Göre Toplam Akademik Personel Sayısı (2017/18-2023/24)**Kaynak:** YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

ağırlıklı nedeninin 6 Şubat Kahramanmaraş Depremi olduğu söylenebilir (Aydın, 2024b). Lisans programına kayıtlı öğrencilerin sayısı, düzenli bir artış göstererek 2022 yılına kadar 4,6 milyona ulaştı. Ancak 2022 senesinden sonra azalma gösterdi ve 3,7 milyona kadar düştü (Tablo 14).

Lisansüstü öğrenci sayılarında ise son iki yılda ciddi bir dalgalanma gözlemleniyor. 2022-2023 öğretim yılında, bir önceki yıla kıyasla yaklaşık 75.000 artarak 434.485'e ulaşan yüksek lisans öğrenci sayısı, 2023-2024 döneminde 409.559'a geriledi. Benzer şekilde, bir önceki yıl 5.000 artarak 114.508'e ulaşan doktora öğrenci sayısı, 2023-2024 döneminde 108.933'e düştü (Tablo 14). Buradaki dalgalanmada, 2022-2023 döneminde çıkarılan lisansüstü öğrenci affı etkili olmuş gözüküyor. Zira bu affa geri dönen öğrencilerden bir kısmı ya kayıt yaptırmadıkları için ya da öğrencilik süreleri dolduğu için öğrenim haklarını bir sonraki yıl kaybettiler.

İkinci öğretimdeki öğrenci sayısına bakıldığında ise 2017 yılından bu yana azalma olduğu görülüyor. İkinci öğretim kontenjanlarının kademeli olarak azaltılması, ayrıca farklı fakülte ya da bölümlerin süreç içinde ikinci öğretim programlarını kapatması, buradaki azalmanın muhtemel sebepleri olarak ifade edilebilir. Bunun yanı sıra birinci öğretim programlarının sayısının artması ve uzaktan eğitim sisteminin yaygınlaşması da bu süreçte etkili olmuş olabilir. 2024 yılında YÖK'ün ikinci öğretim programlarını kapattığını ve yeni öğrenci almayacağını açıklaması, ilerleyen dönemde bu sayıda çok daha keskin bir düşüşün yaşanacağını gösteriyor (YÖK, 2024a).

Açıköğretim ve uzaktan öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısında dalgalanmalar olsa da genel bir azalma eğilimi mevcut.

2017 yılında 3.586.216 öğrenci açıköğretim programına kayıtlıken, 2024 yılında bu sayı 2.835.929'a düştü. Uzaktan öğretim programlarına kayıtlı öğrenci sayısı ise 2017'de 86.473 iken, 2024 yılında 91.379'a yükseldi. 2021 yılına kadar azalan bir eğilime sahip olan uzaktan öğretim öğrenci sayısı 2021'den sonra tekrar artışa geçti.

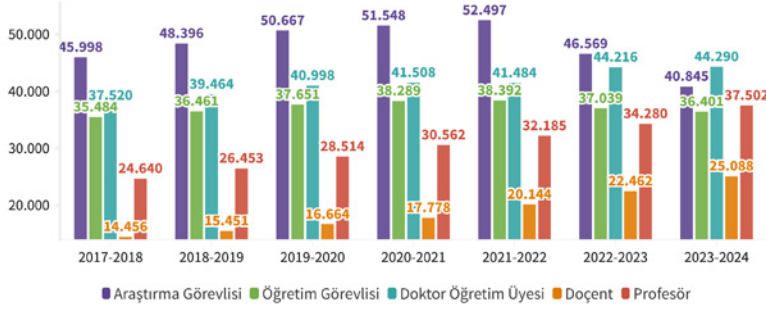
Türkiye'de yükseköğretim programına kayıtlı uluslararası öğrenci sayısında ve oranında düzenli bir artış görülüyor. 2017'de uluslararası öğrencilerin toplam örgün öğrencilere oranı %1,65 civarındayken, 2024'de %4,75'e ulaştı. Bu oran, Türkiye'nin uluslararası öğrencileri kendi yükseköğretim sistemine entegre etmesinde iyi bir performans gösterdiğini ortaya koyuyor (Grafik 97).

Yıllara ve Ünvanlarına Göre Akademik Personel Sayıları

2017 yılından itibaren toplam öğretim elemanı sayısında genel anlamda artış görülse de son iki yılda bu ivmenin kaybolduğu görülüyor. Özellikle araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi sayılarında yaşanan düşüş dikkat çekiyor. 2022 yılında 52.497'ye ulaşan araştırma görevlisi sayısı 2023 yılında 46.569'a, 2024'te ise 40.845'e geriledi. Öğretim görevlilerinde ise 2022 yılında 38.392 olan sayı 2023'te 37.039'a, 2024'te ise 36.401'e düştü (Grafik 86). Bu değişimde, YÖK tarafından belirlenen öğretim üyesi temininde güçlük çekilen ve öğretim görevlisi istihdam edilebilecek lisans düzeyinde eğitim yapılan birimlerin sayısındaki azalma etkili olmuş olabilir. Nitekim bu birimlerin sayısı 2022 yılında 19 iken, 2023'te 15'e, 2024'te ise 16'ya geriledi (YÖK, 2022; 2023; 2024b).

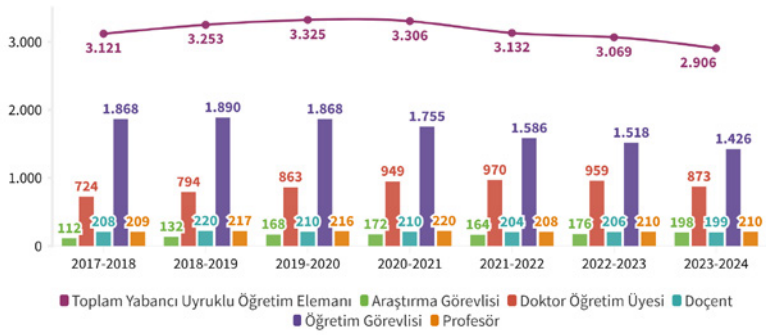
Doktor öğretim üyesi, doçent ve profesör sayıları ise 2017'den beri düzenli bir artış

Eğitim İzleme Raporu 2024

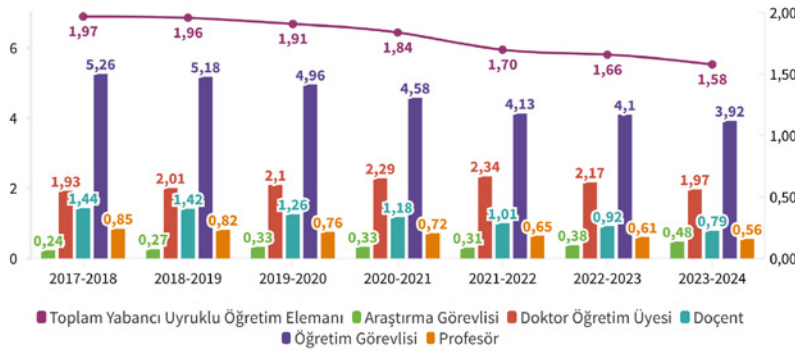
Grafik 87. Yıllara ve Ünvanlarına Göre Akademik Personel Sayıları ve Yükseköğretimde Öğrenci/ Doktorali Öğretim Elemanı Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Grafik 88. Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Akademik Görevlerine Göre Sayıları (2017/18-2023/24)

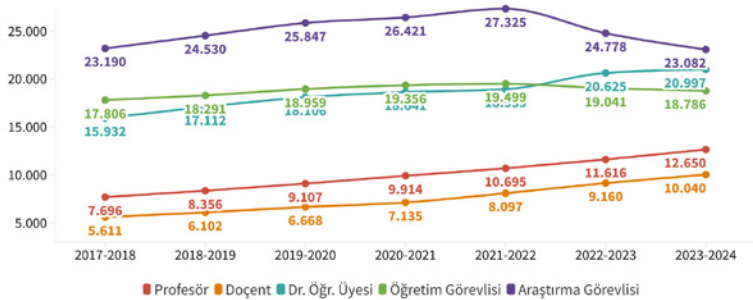
Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Grafik 89. Yabancı Uyruklu Öğretim Elemanlarının Akademik Görevlerine Göre Oranları (%), (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Not: Yabancı uyruklu öğretim elemanlarının toplam öğretim elemanları içerisindeki oranı hesaplanmıştır.

Grafik 90. Kıdemlerine Göre Kadın Öğretim Elemanları Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

gösteriyor. Her üç ünvana sahip akademik personel sayısında 2017'den günümüze 10 bine yakın bir artış görülmekte. 2024'te doktor öğretim üyesi sayısı 44.290'a, doçent sayısı 25.088'e, profesör sayısı ise 37.502'ye ulaştı. Genel olarak doktoralı öğretim elemanı sayısında bir artış mevcut. 2017'de 76 bin olan toplam doktoralı öğretim elemanı sayısı, 2024'te 106 bine çıktı (Grafik 87). Doktoralı öğretim elemanı sayısının gittikçe artması, önceki yıllarda yapılan yüksek sayıdaki araştırma görevlisi istihdamı ile ilişkilendirilebilir. Zira bu gruptaki akademik personelden doktorasını bitirenler bir üst ünvan olan doktor öğretim üyeliğine atanmaya namzet hale gelmektedir. Yabancı uyruklu öğretim elemanı sayısında ise bir düşüş gözlemlenmekte.

Toplam yabancı uyruklu öğretim elemanı oranı 2017'den 2024'e %0,39; 2023'ten 2024'e %0,66 azaldı. Araştırma görevlisi pozisyonundaki yabancı akademisyenlerin sayısı 112'den 198'e yükselirken, öğretim görevlisi olarak çalışan yabancı akademisyenlerin sayısı 1.868'den 1.426'ya düştü. Doktor öğretim üyesi olarak çalışan akademisyenlerin sayısı, 2023 yılına kadar artış gösterirken, 2023'ten itibaren azalma gösterdi. 2023'te yabancı doktor öğretim üyesi %0,17 oranında, 2024'te

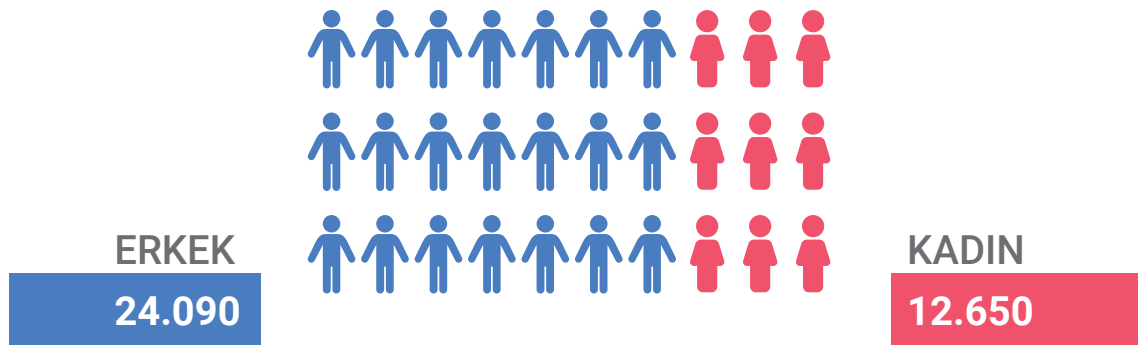
ise %0,20 oranında azalarak 873'e düştü. Doçent ve profesör pozisyonunda çalışan akademisyenlerin sayısı ise sürekli olarak azalıyor (Grafik 88; Grafik 89). Araştırma görevliliği hariç diğer ünvanlara sahip yabancı öğretim elemanı sayısındaki azalma, Türkiye'nin yabancı öğretim elemanı istihdamına yönelik yürüttüğü eğitim politikalarını gözden geçirmesi gerektiğini gösteriyor.

Türkiye'de Cinsiyete Göre Akademik Personel Dağılımı

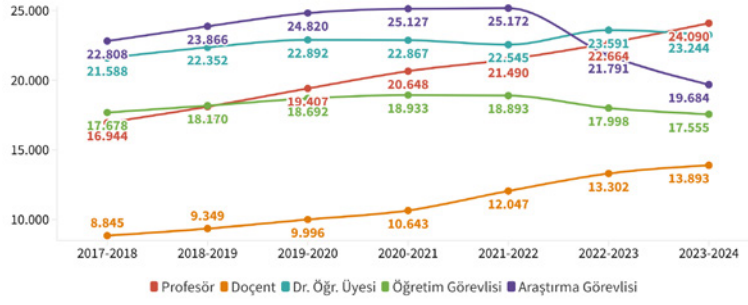
Kadın profesör, doçent ve doktor öğretim üyesi sayılarına bakıldığında 2017 sonrasında sürekli bir artış gözlemleniyor. 2024 yılında kadın profesör sayısı 12.650'ye, doçent sayısı 10.040'a ve doktor öğretim üyesi sayısı ise 20.997'ye yükseldi. Kadın öğretim görevlisi ve araştırma görevlisindeki verilere bakıldığında ise 2022 yılına kadar artış gözlemlenirken, 2022 yılından sonra bu sayının düşüşe geçtiği görülüyor (Grafik 90). Bu durum akademide son iki yıldır araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi sayısında gözlemlenen düşüşle paralellik gösteriyor.

Akademide erkek profesör ve doçent sayılarında 2017 yılından bu tarafa artış gözlemleniyor.

Kadın ve Erkek Profesör Sayısı (2023-2024)

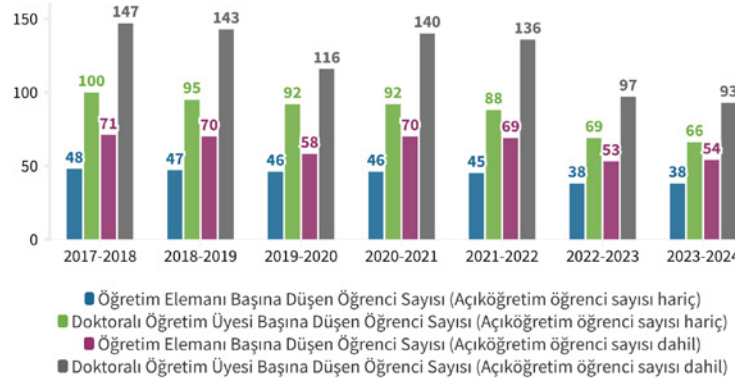

Eğitim İzleme Raporu 2024

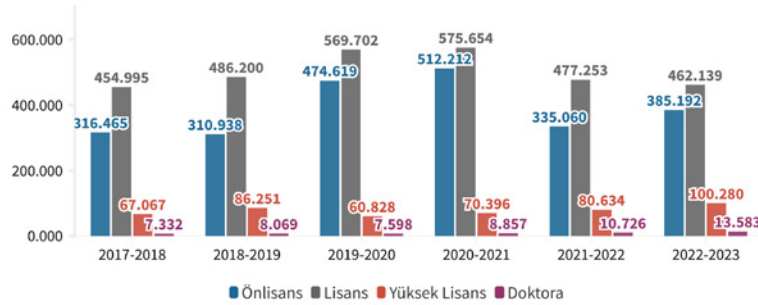
Grafik 91. Kademelerine Göre Erkek Öğretim Elemanları Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

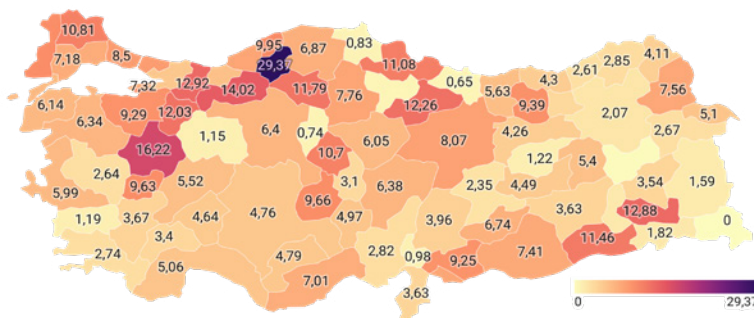
Grafik 92. Yıllara Göre Öğretim Elemanı ve Doktoralı Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı (2017/18-2023/24)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Grafik 93. Yıllara ve Kademelere Göre Mezun Öğrenci Sayıları (2017/18-2022/23)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Harita 1. İl Bazında Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenci Yoğunluğu (% 2024)

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim İstatistikleri, 2024

Not: YÖK İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır.

2023-2024'te erkek profesör sayısı 24.090'a, doçent sayısı ise 13.893'e ulaştı. Doktor öğretim üyesi sayılarında ise yıllara göre dalgalanmalar olduğu görülüyor. 2023-2024 döneminde, bu sayı 2017 yılına göre %8 artarak 23.244'e ulaştı. Erkek öğretim görevlisi sayılarına bakıldığında ise 2017'den 2021'e kadar bir artış görülürken, 2021'den sonra bu sayının azaldığı görülüyor. 2023-2024 senesindeki verilere göre bu sayı bir önceki yıla kıyasla 443 azalarak 17.555'e geriledi. Erkek araştırma görevlisi sayısı ise 2022 yılına kadar hızla artarken, 2022'den sonra ciddi bir azalma gösterdi. 2023-2024 senesindeki araştırma görevlisi sayısı, 2017'den bu yana %13,7 azalarak 19.684'e düştü (Grafik 91).

Her iki grafiğin verileri bir arada değerlendirilecek olursa, hem kadınlarda hem de erkeklerde doçent ve profesör kadrolarına tefide düzenli bir artış olduğu söylenebilir. Bununla birlikte erkek profesör sayısı 2017'den 2024'e %42 artarken, bu oran kadın profesörlerde %64 oldu. Erkek doçent sayısında 2017 yılından 2024'e kadar %57 artış olurken, kadın doçent sayısındaki artış %79 olarak gerçekleşti. Doktor öğretim üyesindeki sayılara bakılacak olursa erkeklerin oranındaki artış 2017'den 2024'e yalnızca %8 olurken, kadınlarda bu oran %32 oldu. Bu durum kadın akademisyenlerin doktora ve sonrasında üst kademelere daha hızlı ulaştığını gösteriyor. Öğretim görevlisi sayılarında erkekler 2017'den 2024'e %0,7 düşüş gösterdi. Kadınlarda ise bu sayı tam aksine %5 oranında arttı. Araştırma görevlisi olan erkeklerin sayısı ise 2017'den 2024'e %13,7 azalırken, kadınlarda bu azalma %0,5 ile sınırlı kaldı (Grafik 90; Grafik 91). Bütün bu rakamlar akademik istihdam süreçlerinde son dönemde kadınların erkeklere oranla daha fazla imkan elde ettiğini gösteriyor. Şu an için erkek akademisyenlerin genel sayısı

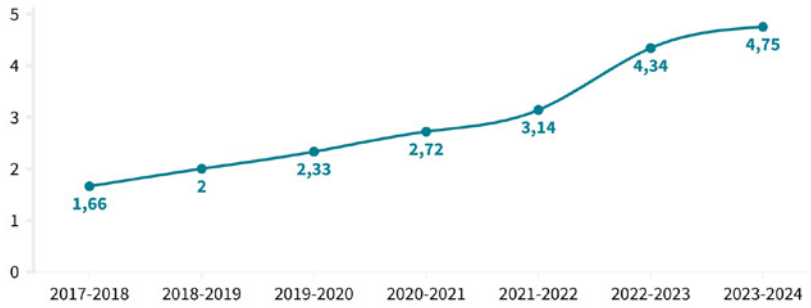
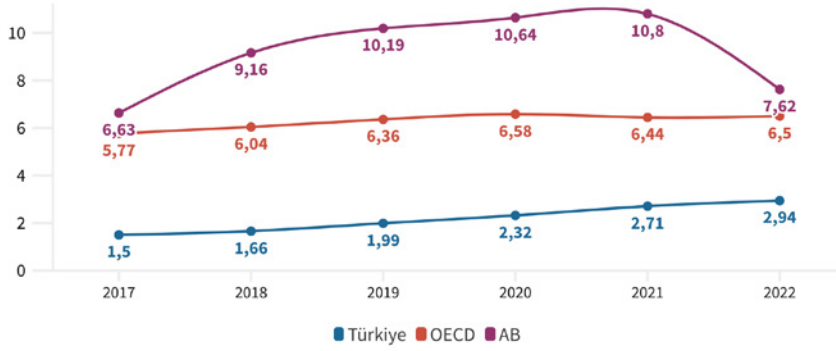
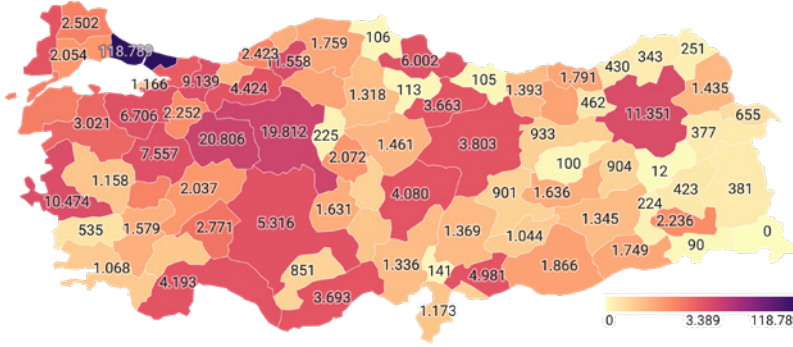
(98.466) kadın akademisyenlerin sayısından (85.555) daha fazla olsa da orta ve uzun vadede bu oranların kadınların lehine değişmesi güçlü bir ihtimal olarak görülüyor.

Akademik Personel Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Yıllara göre öğretim elemanı ve doktoralı öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısına bakıldığında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının, açıköğretim öğrenci sayısı hariç olmak üzere, 2017-2023 arasında azalma eğiliminin olduğu; son iki yılda ise bu sayının 38'de sabit kaldığı görülüyor. Açıköğretim öğrenci sayısının dahil olduğu verilere göre de 2017-2023 arası dönemde bu sayı, azalarak 53'e kadar düştü; 2024'te ise küçük bir artışla 54'e çıktı.

Açıköğretim öğrenci sayısı hariç olmak üzere doktoralı öğretim üyesi başına düşen toplam öğrenci sayısı 2017 senesinde 99 iken, 2024 senesinde 66'ya düştü. Açıköğretim öğrenci sayısı dahil edildiğinde ise doktoralı öğretim üyesi başına düşen toplam öğrenci sayısı 2017'de 145 iken, 2024'de 93'e geriledi. Açıköğretim öğrenci sayısının dahil olduğu öğrenci sayısındaki düşüşün daha yüksek olduğu görülüyor (Grafik 93).

Genel anlamda, Türkiye'de açıköğretim dahil edilse bile akademik personel başına düşen öğrenci sayısında düşüş görülmesi, akademik personel sayısının öğrenci sayısından daha çok arttığını ortaya koyuyor. Akademik kadronun genişlemesi, akademik danışmanlık ve ders başına düşen öğrenci sayısının azaldığını gösteriyor. Dolayısıyla, öğretim elemanlarının öğrenciyle ilişkili iş yükünün genel çerçevede bir miktar da olsa azaldığı söylenebilir.

Kademelere Göre Mezun Öğrenci Sayıları

Yükseköğretim kurumlarından mezun olan öğrenci sayılarına bakıldığında, lisans mezunu öğrenci sayısı hariç, genel olarak yükseköğretim kurumundan mezun öğrenci sayısında artış olduğu görülüyor. Önlisans mezunu öğrencilerin sayısında yıllara göre dalgalanmalar olsa da en güncel veriler, 2022-2023 eğitim yılında %14,96'lık bir artışı ortaya koyuyor. Lisans mezunu öğrenci sayısında ise 2017-2021 arası dönemi boyunca düzenli bir artış gözlemlense de 2022-2023'de %3,17'lik bir düşüş yaşandığı görülüyor.

Lisansüstü mezunu öğrenci sayısında yıllar içinde genel olarak yukarı yönlü bir ivme olduğu söylenebilir. 2022-2023 eğitim-öğretim yılında yüksek lisans ve doktora mezunu öğrenci sayısında 2017-2018'e göre belirgin bir artış görülüyor. Bu son 6 yılda yüksek lisans mezunu öğrenci sayısında yaklaşık %50, doktora mezunu öğrenci sayısında ise yaklaşık %85 oranında artış mevcut. 2022-2023'te ise bir önceki yıla göre yüksek lisans mezunu öğrenci sayısı %24,37, doktora mezunu öğrenci sayısı %26,64 yükseldi (Grafik 93). Araştırma görevlisi ve toplam öğretim elemanı sayılarındaki azalmanın aksine, lisansüstü mezunu öğrenci sayılarında yaşanan bu artış, söz konusu mezunların edindikleri bilgi ve birikimi ağırlıklı olarak akademi dışındaki alanlarda değerlendirmelerini zorunlu kılabilir. Bu

Türkiye'deki uluslararası öğrenci hareketliliği, 2017'de %1,5 iken 2022'de %2,94'e çıkarak, ülkenin uluslararasılaşma stratejilerinin olumlu sonuçlar verdiğini gösteriyor.

durum dikkate alındığında, lisansüstü programların istihdamla ilişkisinin yeniden gözden geçirilmesinde fayda olduğu söylenebilir.

Yükseköğretimde Uluslararası Öğrenciler

2017-2022 yılları arasında uluslararası öğrenci hareketliliği oranlarına bakıldığında, AB ülkelerinde dalgalanma yaşandığı görülüyor. 2017'de düşüş gösteren uluslararası öğrenci hareketliliği, 2018 ve 2019'da %10,19 oranında artarak zirveye ulaştı. 2020 ve 2021'de yükseliş devam etti, ancak 2022'de %7,62'ye gerileyerek ciddi bir düşüş yaşadı. OECD ülkelerinde hafif dalgalı bir seyir gözlemlendi. 2017'den itibaren kademeli artış gösteren oranlar, 2020'de %6,58'e yükseldikten sonra 2021'de %6,44'e geriledi ve 2022'de %6,50 seviyesinde kaldı. Türkiye'de ise sürekli yükseliş görülen uluslararası öğrenci hareketliliği oranı, 2017'de %1,50 iken, 2022'de %2,94'e çıktı (Grafik 94). Bu artışta Türkiye'nin uyguladığı uluslararasılaşma politikalarının etkisi olduğu söylenebilir.

2017-2024 döneminde Türkiye'de yükseköğretimde uluslararası öğrenci oranı %1,66'dan %4,75'e yükselerek yaklaşık üç kat artış gösterdi (Grafik 95). Bu dönemde en büyük artış, %1,2 ile 2022-2023 yılında gerçekleşti. Bu durumun pandemi sonrası dönemde Türkiye'nin uluslararası öğrenci çekme konusundaki başarısını ortaya koyduğu söylenebilir. Oranların her yıl istikrarlı şekilde arttığı, 2023-2024 döneminde ise %0,41'lik bir yükseliş kaydedildiği görülüyor.

Türkiye'de uluslararası öğrencilerin şehir bazında dağılımına bakıldığında, İstanbul 118.789 uluslararası öğrenciyle açık ara lider konumda (Harita 2). Bu sayı, bir önceki yıla kıyasla %21,3 oranında artış gösterdi.

Eğitim İzleme Raporu 2024

	Sosyal Bilimler, Gazetecilik ve İletişim	İşletme, Yönetim ve Hukuk	Sağlık Bilimleri	Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik
Almanya	7,40	18,20	7,30	51,00
Finlandiya	4,10	21,20	11,70	45,70
İsveç	13,30	11,30	10,70	45,60
Kanada	9,70	28,70	5,40	41,10
İsviçre	11,90	17,80	9,20	40,20
Danimarka	9,20	25,40	8,90	39,90
Fransa	9,80	31,80	6,30	34,80
Norveç	12,40	15,30	9,60	34,50
Slovenya	13,90	24,50	7,90	33,00
Lüksemburg	13,10	34,50	2,70	33,00
Çekya	10,20	20,90	17,50	33,00
AB - Toplam	10,90	22,60	13,40	32,20
Yunanistan	16,20	13,00	12,90	32,10
Avusturya	16,10	22,10	9,20	32,00
İrlanda	7,40	18,20	24,70	31,30
Türkiye	13,60	17,90	16,10	31,00
Estonya	10,00	31,00	4,70	30,80
OECD - Toplam	12,00	27,00	11,00	29,90
Avustralya	2,50	41,80	13,50	29,40
Birleşik Krallık	11,70	36,30	9,10	28,90
Brezilya	7,80	19,50	17,90	27,90
Portekiz	13,10	25,50	13,60	26,50
Hırvatistan	7,10	23,50	21,10	26,50
Kolombiya	13,40	26,70	14,30	24,90
İspanya	12,10	25,50	21,80	20,60
Belçika	11,20	13,80	34,40	19,10
Kore	12,80	30,50	3,40	16,50
Romanya	6,70	16,50	44,20	16,20
Polonya	15,70	27,10	14,40	15,20
Bulgaristan	5,50	7,70	57,90	10,90

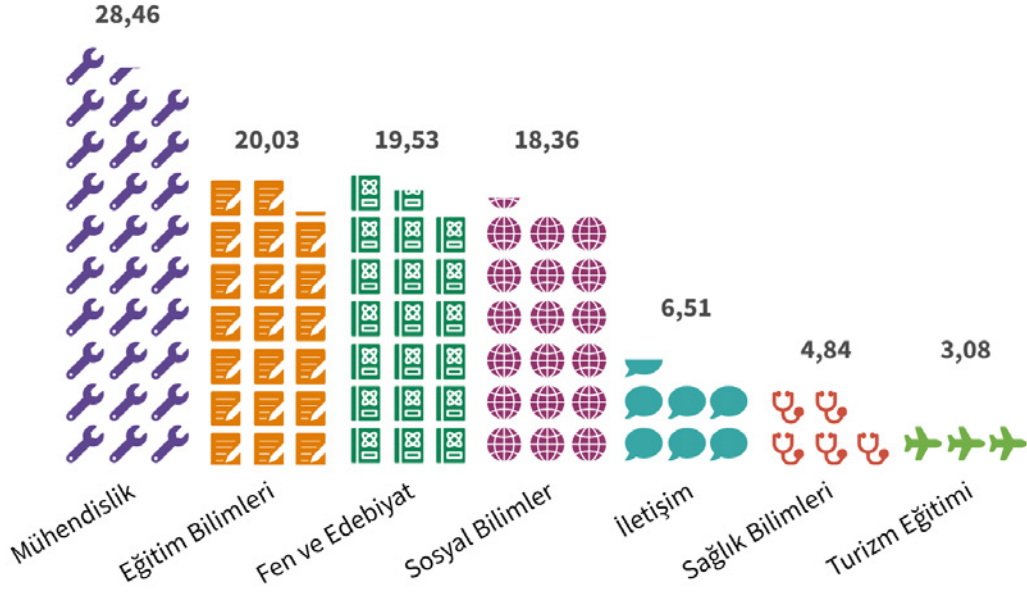
Grafik 96. OECD Ülkelerinde Uluslararası Öğrencilerin Alan Bazında Dağılımı (% , 2022)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Share of International or Foreign Students in Selected Fields of Study among All Mobile Students, 2024

Toplamda yaklaşık 1,38 milyon üniversite öğrencisinin bulunduğu İstanbul'da, uluslararası öğrenciler tüm üniversite öğrenci nüfusunun %8,57'sini oluşturuyor. İstanbul'un ardından Eskişehir 20.806 uluslararası öğrenciyle ikinci sırada yer almakta olup, bu sayı şehrin toplam üniversiteli öğrenci sayısının yaklaşık %1,15'ine karşılık geliyor. Üçüncü sırada yer alan Ankara'da 19.812 uluslararası öğrenci bulunmakta ve bu öğrenciler, şehirdeki toplam üniversite öğrenci nüfusunun yaklaşık %6,4'ünü oluşturmaktadır (Harita 1-2). Geçen yıl dördüncü sırada yer alan Karabük, bu yıl da 11.550 uluslararası öğrenciyle konumunu koruyor (YÖK İstatistik, 2023). Karabük'te uluslararası öğrenciler, toplam üniversite öğrenci nüfusunun %29,37'sini oluşturarak Türkiye genelinde en yüksek orana ulaşmış durumda (Harita 1). YÖK'ün uluslararasılaşma politikalarını geliştirmek üzere belirlediği pilot üniversiteler arasında olmayan Karabük Üniversitesi'nin bu başarıyı büyük ölçüde kendi girişimleriyle elde ettiği söylenebilir. Özellikle Afrika'da yürütülen tanıtıcı faaliyetler ve üniversitede düzenlenen kültür etkinlikleri gibi projeler bu başarıda etkili olmuş gözüküyor. Beşinci sırada yer alan Erzurum'da ise 11.351 uluslararası öğrenci bulunuyor (YÖK İstatistik, 2024). Bu sayı şehirdeki toplam üniversite öğrencisi nüfusunun yaklaşık %2,07'sine denk gelmektedir. Yükseköğretimde uluslararasılaşma konusunda öne çıkan şehirlerden biri olan Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi, YÖK tarafından uluslararasılaşmada öncelikli 20 pilot üniversite arasında gösterilmiştir. Atatürk Üniversitesi, 2024–2028 Uluslararasılaşma Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında, 2028 yılına kadar dünya sıralamasında ilk 800'e girmeyi hedefliyor (Atatürk Üniversitesi, 2024).

YÖK tarafından belirlenen uluslararasılaşma politikalarını ilerletmeyi hedefleyen pilot üniversiteler ve bu kapsamda yürütülen projeler, Türkiye'nin uluslararası öğrenci oranlarını artırmasına etki etmiş gözüküyor. YÖK'ün 2024-2028 Stratejik Planı kapsamında, yükseköğretimin uluslararasılaşma düzeyinin yükseltilmesi ve Türkiye'nin nitelikli uluslararası öğrenciler ve akademisyenler için bir çekim merkezi hâline getirilmesi temel hedeflerinden biridir. Bu doğrultuda, uluslararası öğrenci sayısının beş yıl içinde 500 bine çıkarılması, nitelikli uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı sayısının artırılması, yükseköğretim kurumları arasında uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi, uluslararası mezunlar ve tanıtım çalışmalarıyla yükseköğretim sistemimizin küresel tanınırlığının güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ayrıca, Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında bir Türk Yükseköğretim Alanı'nın kurulması ve uluslararası öğrencilerin ülkemize geliş sürecinde rol oynayan eğitim ve danışmanlık şirketleri için ulusal akreditasyon standartlarının oluşturulması gibi düzenlemeler öngörülmektedir (YÖK, 2023a).

21. yüzyılda uluslararası öğrenci hareketliliği hızla artarken, Türkiye bu alanda kendine önemli bir yer edinmiş gözüküyor. Son yıllarda, izlediği aktif dış politika ve kültürel diplomasi stratejileri, Türkiye'ye gelen uluslararası öğrenci sayısının artmasına ve Türkiye'nin küresel bir eğitim merkezi olmasına katkı sağlıyor. Bu gelişme, aynı zamanda Türkiye'nin eğitim alanındaki uluslararası bağlarını güçlendiriyor. Uluslararası mezunlar, kurdukları ağlarla ülkeler arasında ilişkilerin derinleşmesine, kültürel ve ekonomik işbirliklerinin güçlenmesine zemin hazırlıyor. Ancak, bu ağların sürdürülebilir bir küresel etkileşim ve işbirliği platformuna dönüşüp dönüşmediği, kapsamlı bir değerlendirmeyi gerektiren bir konu olarak önümüzde duruyor (Atabaş, 2024).

Grafik 97. Akredite Edilen Programların Alan Bazlı Dağılımı (% 2023)

Kaynak: YÖKAK, 2024

Tablo 15. Alan Bazlı Akredite Sayıları (2017-2023)

Alan Adı	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Eğilim
Mühendislik	342	323	340	347	380	375	341	
Fen ve Edebiyat	70	84	115	130	150	225	234	
Sosyal Bilimler	29	36	69	70	79	138	220	
Eğitim Bilimleri	0	4	33	75	120	228	240	
Sağlık Bilimleri	4	6	17	36	52	94	58	
İletişim	0	0	11	31	48	73	78	
Turizm Eğitimi	0	0	0	11	15	40	37	
Toplam	445	453	585	700	844	1.173	1.198	

Kaynak: YÖKAK, 2024

Türkiye’de ve Dünyada Uluslararası Öğrencilerin Alan Bazında Dağılımı

Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin en çok STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics; Fen, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik) alanına yöneldiği görülüyor. Bu alanı seçenlerin oranı %31 ve bu oran OECD ortalamasının (%29,9) üstünde. İşletme, yönetim ve hukuk alanlarını tercih edenlerin oranı ise %17,9 seviyesinde. Türkiye’de sağlık alanına yönelenlerin oranı %16,1 iken, sosyal bilimler, gazetecilik ve iletişim alanını tercih edenlerin oranı %13,6 olarak karşımıza çıkıyor. Bu değerler OECD ortalamasının (Sağlık=%11; Sosyal bilimler, gazetecilik ve iletişim=%12) üstünde kalıyor (Grafik 96). Genel olarak bakıldığında OECD ülkeleri arasında işletme, yönetim ve hukuk alanları hariç Türkiye uluslararası öğrenciler için cazip bir eğitim merkezi olarak öne çıkıyor.

Uluslararası öğrenciler Türkiye’de en çok STEM alanlarını tercih etse de bu oran ekonomik olarak gelişmiş ülkelerdeki kadar yüksek değil. Özellikle Almanya’da (%51), Finlandiya (%45,7) ve İsveç (%45,6) STEM alanında en çok tercih eden ülkeler arasında geliyor. İşletme, yönetim ve hukuk alanında özellikle Avustralya (%41,8) ve Birleşik Krallık (%36,3) ön planda. Sağlık alanına yönelik tercihte ise Bulgaristan (%57,9) ve Romanya (%44,2) birçok AB ve OECD ülkesi arasında dikkat çekiyor. Sosyal Bilimler, gazetecilik ve iletişim alanında Yunanistan (%16,2), Avusturya (%16,1) ve Polonya’nın (%15,7) daha öne çıktığı görülüyor. Türkiye’nin

bu alanda %13,6 ile bu ülkelere yakın olduğu söylenebilir (Grafik 96). STEM alanlarının işgücündeki kritik rolü ve hem günümüzde hem de gelecekte birçok meslek dalının bu alanlarda yoğunlaştığı göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’nin bu alanda daha fazla ve nitelikli uluslararası öğrenci çekebilme adına eğitim politikalarını gözden geçirmeye ihtiyacı olduğu söylenebilir (İLKE Vakfı, 2025).

Yükseköğretimde Akreditasyonun Gelişimi ve Mevcut Durum

Yükseköğretimde kalite güvencesi, hem kurumların kurumsal sorumluluklarını güçlendirmek hem de eğitim-öğretim faaliyetlerinin niteliğini sürekli iyileştirmek amacıyla son yıllarda daha fazla önem kazanıyor. Bu çerçevede, üniversitelerin ve bölümlerin kalite güvencesi süreçlerinde kurumsal akreditasyon ve program akreditasyonu önemli gündem maddeleri olarak öne çıkıyor. Akreditasyon, yükseköğretim kurumlarının ve programlarının belirli kalite standartlarını karşılayıp karşılamadığını sistematik biçimde değerlendiren ve böylece eğitim sisteminin genel niteliğini güvence altına almayı hedefleyen bir dış kalite güvencesi mekanizması olarak tanımlanıyor (Yükseköğretim Kalite Kurulu Başkanlığı [YÖKAK], 2024).

Türkiye’de 2016 yılından bu yana yürütülen Kurumsal Dış Değerlendirme Programı (KDDP) kapsamında toplam 191 yükseköğretim kurumu değerlendiriliyor ve tüm yükseköğretim kurumları içinde KDDP sürecinden geçenlerin oranı %92’ye ulaştı. Henüz mezun vermeyen kurumlar ise bu sürece dahil edilmedi (YÖKAK, 2024).

KDDP’ye alınan kurumlar, değerlendirme yılını izleyen en erken ikinci yılında İzleme Programı’na dahil ediliyor. 2023 yılı itibarıyla toplam 170 yükseköğretim kurumu

**Yükseköğretimdeki akreditasyon süreçleri,
Türkiye’de kalite odaklı dönüşümün hız
kazandığını ortaya koyuyor.**

izleme sürecinden geçirilirken, bu kurumların %82'sinin iyileştirme çalışmalarını sistematik olarak sürdürdüğü görülüyor (YÖKAK, 2024).

Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP) ise 2020 yılında başlatılan bir dış değerlendirme programı olarak öne çıkıyor. KDDP ile benzer değerlendirme ölçütlerine sahip olmasına karşın, KAP sonunda akreditasyon kararı ya da akreditasyon reddi kararının verilmesi bakımından farklılık arz ediyor. 2023 yılı itibarıyla 74 yükseköğretim kurumu KAP kapsamına değerlendirmeye alınırken; bunlardan 52'si koşullu akreditasyon (2 yıl), 21'i tam akreditasyon (5 yıl) hakkı kazandı. Bir kurumun ise akreditasyon başvurusu reddedildi. Böylece KAP kapsamında değerlendirilen kurumların %99'u tam ya da koşullu akreditasyon elde etti. 2023 yılı içinde değerlendirilen 21 üniversitenin ise 17'si koşullu akreditasyon, 3'ü tam akreditasyon alırken, 1 üniversitenin akreditasyonu reddedildi (YÖKAK, 2024).

Akredite edilen kurumlar arasında farklı profillere sahip devlet ve vakıf üniversiteleri yer alıyor. Ayrıca, 2021 yılında akreditasyon sürecinden geçirilen kurumlar 2023 yılında ara değerlendirmeye alındı. Bu süreçte tam akreditasyon alan altı kurumun akreditasyonlarının devamına karar verilirken, koşullu akreditasyon verilen üç kurumdan birinin tam akreditasyona yükseltildiği, diğer ikisinin ise yeniden koşullu akreditasyon aldığı belirtildi (YÖKAK, 2024).

Program düzeyinde kalite güvencesinin geliştirilmesi amacıyla yürütülen akreditasyon çalışmalarında da artış görülüyor. 2023 yılı itibarıyla Türkiye'de 1.198 lisans programı ulusal akreditasyon kuruluşları tarafından ve 248 program uluslararası akreditasyon kuruluşları tarafından akredite edildi (Tablo 15). Bu programların mezun veren toplam lisans programlarına oranı %15,71 olarak gerçekleşti (YÖKAK, 2024).

2023 yılı itibarıyla alan bazlı akredite programların toplam içindeki oranlarına bakıldığında, Mühendislik alanı %28,46, Fen ve Edebiyat alanı %19,53, Sosyal Bilimler alanı %18,36, Eğitim Bilimleri alanı %20,03, Sağlık Bilimleri alanı %4,84, İletişim alanı %6,51 ve Turizm Eğitimi alanının ise %3,08'lik bir oran yakaladığı görülüyor (YÖKAK, 2024) (Grafik 97).

2017–2023 yılları arasındaki verilere göre, Mühendislik alanı her yıl en fazla akredite programa sahip olurken, program sayısının 2022'de 375 iken 2023'te 341'e gerilediği görülüyor. Fen ve Edebiyat programları 2022'de 225 iken 2023'te 234'e, Eğitim Bilimleri programları ise 228'den 240'a yükselerek sınırlı bir artış kaydettiği anlaşıyor (Tablo 15).

Sosyal Bilimler alanında 2022 yılında 138 olan akredite program sayısının 2023'te 220'ye ulaşarak %59,42 oranında artış gösterdiği; İletişim alanında ise 73'ten 78'e çıkarak daha sınırlı bir artış yaşandığı görülüyor. Sağlık Bilimleri programlarının 94'ten 58'e ve Turizm Eğitimi programlarının 40'tan 37'ye düştüğü, bu iki alanda ise azalma eğiliminin devam ettiği anlaşıyor (Tablo 15).

Bu veriler, yükseköğretim sisteminde kalite odaklı dönüşümün hız kazandığını ve kurumların ulusal ve uluslararası standartlara uyum sağlama çabalarının arttığını gösteriyor. Türkiye'de yükseköğretim kurumlarının kalite güvencesi ve akreditasyon süreçlerine katılımı, yalnızca akademik başarıyı artırmakla kalmıyor, aynı zamanda öğrenci memnuniyetini yükseltiyor, uluslararası görünürlüğü güçlendiriyor ve mezunların istihdam edilebilirliğini destekliyor. Bu nedenle, akreditasyon süreçlerinin teşvik edilmesi ve kalite kültürünün kurumsal yapılara yerleştirilmesi, Türkiye yükseköğretim sisteminin küresel rekabet gücünü artırmak açısından önemli bir işleve sahip (YÖKAK, 2024).

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

Temel Bulgular

Özel eğitim öğretmenliği mezunları en hızlı şekilde iş bulurken (4,2 ay), resim-iş (17,5 ay) ve tarih (19,1 ay) öğretmenliği mezunları iş bulmada zorlanıyor. Ayrıca, özel eğitim (%96,2) ve elektrik (%93,2) gibi öğretmenlik alanlarında istihdam oranları yüksekken, Fransızca (%64,6), sosyal bilgiler (%67,7) ve biyoloji (%68,6) öğretmenliği gibi bölümlerde bu oranlar düşük.

Türkiye, TIMSS 2023'te 4. sınıf fen bilimleri alanında 570 puan ortalaması ile 58 ülke arasında 4. sırada yer aldı ve Avrupa ülkeleri arasında birinciliği elde etti. 8. sınıf fen bilimlerinde ise 7. sıraya yükseldi.

Zorbalık düzeyinin artması, öğrencilerin matematik ve fen bilimlerindeki başarılarını olumsuz etkiliyor; bununla birlikte, düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin başarıları daha düşük kalıyor. Ayrıca, okul öncesi eğitime katılım süresi arttıkça, öğrencilerin akademik başarıları belirgin şekilde yükseliyor.

Yükseköğretime erişimin güçlendiği Türkiye'de, 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının oranı 2023'te %43,67'ye yükseldi, ancak bu oran OECD ortalamasının (%47,39) hala gerisinde.

Öneriler

Ortaöğretimde ders içerikleri modernize edilerek, öğrencilerin küresel işgücü piyasasında rekabet edebilmesi için gerekli beceriler kazanmaları desteklenmelidir.

Yükseköğretimde bugün geline nokta itibarıyla niceliksel büyümeden ziyade niteliksel iyileştirmelere odaklanılmalı. Üniversitelerin uluslararası sıralamalarda daha iyi konumlar elde etmesi için araştırma kapasitesinin artırılması, akademik kadronun niteliği ve öğretim yöntemlerinin güçlendirilmesi gerekiyor.

Öğretmen istihdamıyla ilişkili uzun vadeli projeksiyonlar geliştirilmeli ve ihtiyaç duyulacak öğretmen sayısı dikkate alınarak öğretmen yetiştiren yükseköğretim programlarının kontenjanlarında düzenleme yapılmalı. İş dünyası ve üniversiteler arasında güçlü bir işbirliği kurularak, özellikle iş bulma süreleri uzun olan bölümlere yönelik kariyer rehberliği ve istihdam destek programları oluşturulabilir. Ayrıca, öğretmenlik bölümleri arasında daha fazla işgücü talebi olan alanlara yönlendirmeler yapılmalı.

Öğrenci başarısına olumsuz etkisi dikkate alınarak zorbalıkla mücadelede etkin önlemler alınmalı, sosyoekonomik eşitsizlikler azaltılmalı. Buna ilaveten okul öncesi okullaşma oranlarını artırıcı politikalar güçlendirilmeli. Erken yaşta eğitim süreleri artırılmalı ve okul öncesi eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı.

EĞİTİMİN ÇIKTILARI

Eğitimin çıktıları, bireylerin eğitim düzeyi, istihdam imkanları, uluslararası sınavlardaki performansları ve sosyoekonomik faktörlerle ilişkili göstergeler gibi birçok farklı boyutta ele alınabilir. Bu bölümde, Türkiye'deki nüfusun eğitim düzeyinin zaman içindeki değişimi, eğitim düzeyinin OECD ülkeleri ile karşılaştırılması, eğitim fakültesi mezunlarının istihdam durumu ve uluslararası sınavlarda Türkiye'nin performansı ve eğitimin çıktılarıyla doğrudan ilişkili olan sosyal faktörler incelenmektedir.

Türkiye'de Eğitim Düzeyi

2017'den 2022'ye kadar Türkiye'deki 25 yaş ve üzeri nüfusun eğitim düzeyinde dikkat çekici gelişmeler yaşandığı görülüyor. Düşük eğitim seviyesine sahip grupların oranı istikrarlı bir şekilde azalırken, ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarının oranında kademeli bir artış dikkat çekiyor. Son iki yılda, okuyamaz olmayan bireylerin oranı %3,3'ten %3,1'e düşerken, bir öğrenim kurumundan mezun olmayanların oranı %4,1'den %3,9'a geriledi. İlkokul mezunlarının oranı %22,4'ten %21,9'a düştü; buna karşılık ortaokul ve dengi meslek okulu mezunlarının oranı %12,8'den %13'e yükseldi. Ayrıca, lise ve dengi meslek okulu mezunlarının oranı %22,9'dan %23,5'e ulaştı (Grafik 98). Bu veriler, temel eğitimin yaygınlaşmaya devam ettiğini ve düşük eğitim seviyesindeki bireylerin oranında istikrarlı bir azalma yaşandığını ortaya koyuyor.

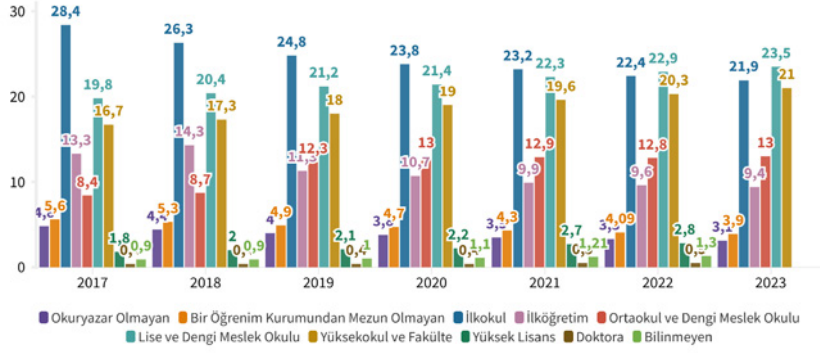
Yükseköğretim mezunlarında da bir artış gözlemleniyor. Yüksekokul ve fakülte mezunlarının oranı %20,3'ten %21'e; yüksek lisans mezunlarının oranı %2,8'den %2,9'a yükseldi. Doktora mezunlarının oranında (%0,5) ise bir değişiklik olmadı (Grafik 98). Bu

artışlar, yükseköğretime erişimin güçlendiğini ve yüksek eğitim kademelerine yönelimin arttığını gösteriyor. Bununla birlikte, doktora mezunlarının oranında bir değişiklik olmaması, bu durumun daha detaylı incelenmesini ve bu alanda destek mekanizmalarının artırılması gerektiğine işaret ediyor.

Türkiye ve OECD Ülkelerinde Eğitim Düzeyi

2022 ve 2023 yılları arasında 25-64 yaş aralığında lise (ortaöğretim) ve altında eğitim seviyesine sahip bireylerin oranlarında, hem Türkiye'de hem OECD ülkelerinde bir azalma söz konusu. Türkiye'de bu oran 2022 yılında %53,33 iken, 2023 yılında %51,45'e gerilediği görülüyor. Aynı dönemde OECD ortalaması %19,52'den %19,38'e düştü. Türkiye'deki düşüş (%1,88), OECD ortalamasına kıyasla (%0,14) daha büyük bir oranda gerçekleşti ve ortaöğretim altında eğitimini tamamlayan bireylerin oranında bir azalma yaşandı (Grafik 99). Bu durum, Türkiye'de nüfusun eğitim düzeyinin nispeten iyileştiğini gösteriyor. Ancak OECD ülkeleriyle kıyaslandığında, Türkiye'de bu oranın hâlâ yüksek bir seviyede olduğu açıktır. Önceki yıla göre gözlemlenen kısmi düşüş, özellikle son yıllarda eğitim reformlarının etkilerini göstermeye başladığının işareti olarak değerlendirilebilir de OECD ortalamasının yakalanabilmesi için daha etkili ve sürdürülebilir politikaların geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

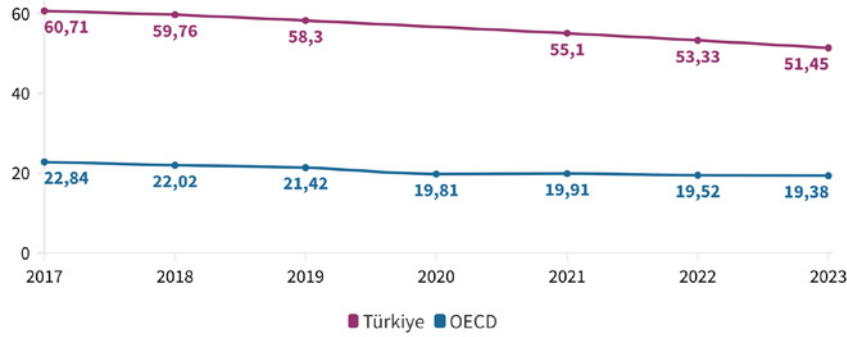
2022 ve 2023 yılları arasında Türkiye'nin 25-34 yaş arası yükseköğretim mezunlarının oranı artış göstermiştir. 2022 yılında %41,25 olan bu oran, 2023 yılında %43,67'ye yükseldi. Aynı dönemde OECD ortalamasında %47,42'den %47,39'a hafif bir düşüş göze

Grafik 98. Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre 25+ Yaş Nüfusun Dağılımı (% 2017-2023)

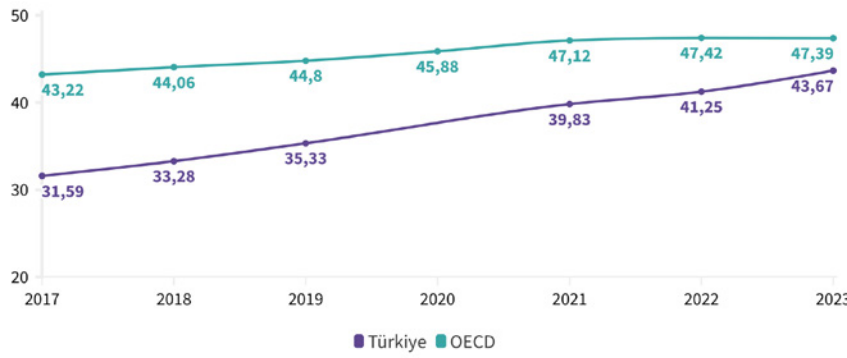
Kaynak: TÜİK, Bitirilen Eğitim Düzeyine Göre Nüfus Dağılımı, 2023

Not: Yüksek lisans kapsamına 5 veya 6 yıllık fakülteler dahildir.

Grafik 99. Türkiye ve OECD Ülkelerinde Bitirilen En Üst Eğitim Düzeyi Ortaöğretim ve Altında Olanların Oranı (25-64 Yaş) (% 2017-2023)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Educational Attainment of 25-64 Year-olds (2023), 2024

Grafik 100. Türkiye ve OECD Ülkelerinde 25-34 Yaş Arası Nüfusta Yükseköğretim Mezunu Oranları (% 2017-2023)

Kaynak: Education at a Glance: OECD Indicators, Trends in the Educational Attainment of 25-34 Year-Olds, by Gender (2017 and 2023), 2024

yaşandı (Grafik 100). Türkiye'nin yükseköğretim oranındaki artış hızı, OECD ülkelerine kıyasla oldukça yüksek. Bu durum, yükseköğretime erişimin genişletilmesi ve eğitim taleplerindeki artış ile ilişkilendirilebilir. Ancak, bu büyümenin sürdürülebilir olması için eğitimin niteliğinin artırılması kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Türkiye'de yükseköğretimin uluslararası rekabet gücüne ilişkin veriler incelendiğinde, yıllara göre ilk bine giren üniversite sayısında dalgalanma olduğu görülüyor. 2022 yılında ilk bin içinde 9 üniversite yer alırken, 2023'te bu sayı 8'e düşmüş, 2024'te ise tekrar 10'a yükselmiştir (QS World University Rankings, 2022; 2023; 2024). Bu durum, yükseköğretimde niceliksel büyümenin sürdüğünü ancak nitelik açısından istikrarlı bir iyileşmenin sağlanması için daha ciddi adımlar atılması gerektiğini ortaya koyuyor.

Yıllara göre akredite edilen bölümlerin sayısı
→ s. 139

Yükseköğretime erişim kolaylaştırılırken, eğitim kalitesinin de artırılması, üniversitelerin uluslararası sıralamalardaki konumlarının güçlendirilmesi

açısından kritik önem taşıyor. Özellikle araştırma kapasitesinin geliştirilmesi, akademik kadronun niteliğinin yükseltilmesi ve üniversitelerin küresel ölçekte rekabet edebilir hale getirilmesi, büyümenin sadece sayısal değil, niteliksel olarak da sürdürülebilir olmasını sağlayabilir.

Ayrıca, üniversite mezunlarının işgücü piyasasındaki istihdamı ve mezunlar arasındaki işsizlik oranları dikkate alınmadan, bu göstergenin eğitim politikalarının gerçek etkisini yansıttığını söylemek yanıltıcı olabilir. Mezun oranlarının artışı, istihdam olanaklarıyla desteklenmezse, eğitimden beklenen sosyoekonomik kazanımlar sağlanamayabilir.

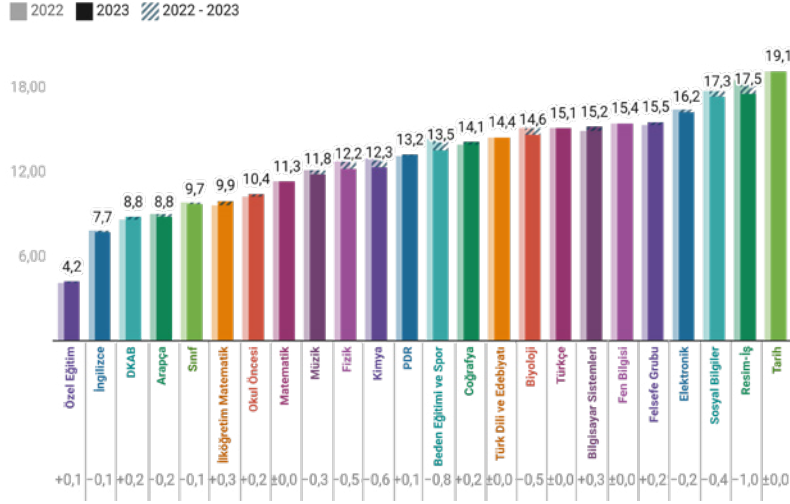
Eğitim Fakültesi Mezunlarının İstihdamı

Eğitim çıktılarını değerlendirmek için üniversite mezunlarının iş bulma sürelerini de dikkate almak önemlidir. TÜİK (2023) verilerine göre eğitim fakültesi mezunlarının ilk iş bulma süreleri incelendiğinde, farklı öğretmenlik alanlarında belirgin süre farkları olduğu görülüyor.

Özel eğitim öğretmenliği mezunlarının 4,2 ay ile en kısa sürede iş bulan grup olduğu görülüyor. Bunu, İngilizce öğretmenliği (7,7 ay) ve din kültürü ve ahlak bilgisi (DKAB) öğretmenliği (8,8 ay) mezunları takip ediyor. Bu alanlarda mezunların iş bulma sürelerinin diğer bölümlere kıyasla daha kısa olması dikkat çekicidir. Öte yandan, eğitim fakültelerinden mezun olanlar arasında bazı bölümlerde iş bulma sürelerinin oldukça uzun olduğu göze çarpıyor. Özellikle resim-iş öğretmenliği (18,5 ay) ve tarih öğretmenliği (19,1 ay) mezunlarının ilk iş bulmada zorlandıkları görülüyor. Geçen yıla kıyasla DKAB, okul öncesi, bilgisayar sistemleri ve felsefe grubunun iş bulma süreleri 0,2-0,3 ay aralığında artarken; iş bulma süresi en çok kısalan bölümler, beden eğitimi ve spor (0,8 ay), kimya (0,6 ay) ve fizik öğretmenliği (0,5 ay) olarak kaydedildi (Grafik 101).

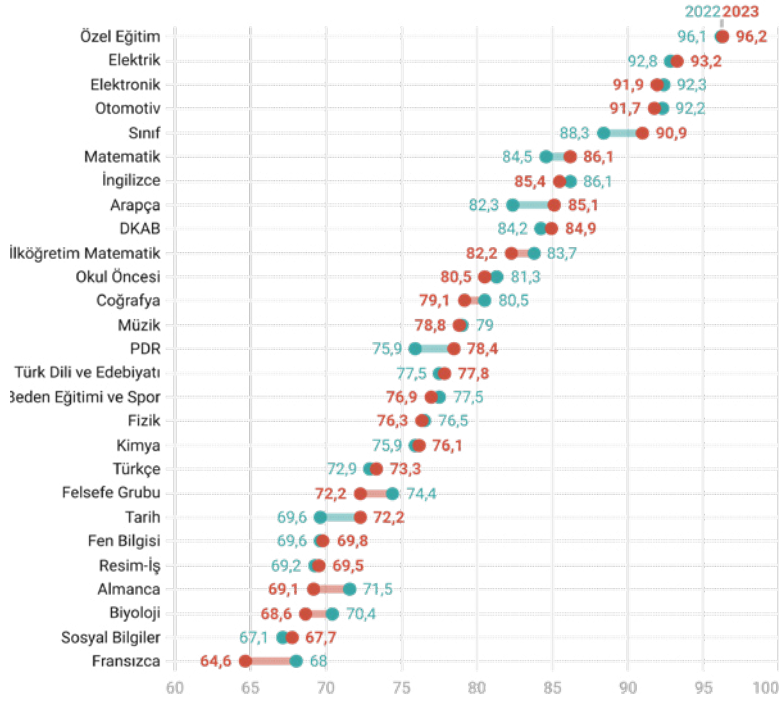
TÜİK (2023d) verilerine göre 2023 yılında, kayıtlı istihdam oranları en yüksek olan öğretmenlik alanlarının başında özel eğitim öğretmenliği (%96,2) geliyor. Bunu sırasıyla elektrik (%92,8), elektronik (%92,3) ve otomotiv öğretmenliği (%92,2) izliyor. Bu alanlardaki yüksek istihdam oranları, özel ve devlet okullarında bu alanlara yönelik ihtiyaç ve talebin yüksek olduğuna işaret ediyor. Matematik (%86,1), sınıf (%90,9) ve İngilizce öğretmenliği (%86,1) gibi alanlarda da istihdam oranlarının

Eğitim İzleme Raporu 2024

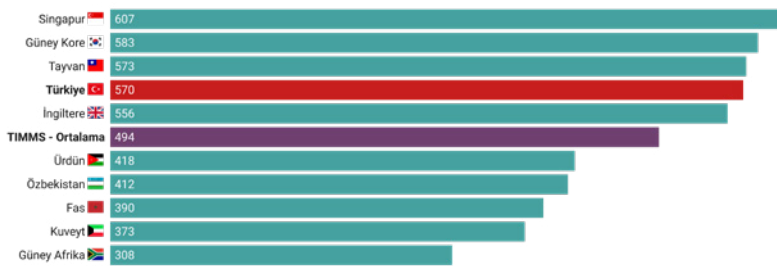
Grafik 101. Eğitim Fakültesi Mezunlarının İlk İş Bulma Süresi (Ay, 2023)

Kaynak: TÜİK, Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri, 2023

Grafik 102. Eğitim Fakültesi Mezunlarının Kayıtlı İstihdam Oranı (%; 2023)

Kaynak: TÜİK, Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri, 2023

Grafik 103. TIMSS 2023 4. Sınıf Fen Bilimleri Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

yüksek olduğu, ancak yukarıda belirtilen teknik alanlara kıyasla bir miktar daha düşük seviyelerde seyrettiği görülüyor. 2023 yılında kayıtlı istihdam oranlarının en düşük olduğu alanlar arasında Fransızca (%64,6), sosyal bilgiler (%67,7) ve biyoloji öğretmenliği (%69,4)

Yıllara göre eğitim fakültesi mezunu sayıları

→ s.102

bulunuyor. Bu alanlardaki düşük istihdam oranları, bu alanlarda öğretmen arzının ihtiyaç olandan daha fazla olduğunu gösterebilir. Ayrıca 2022 yılıyla

kiyaslandığında, 2023'te sınıf öğretmenliği (%88,3'ten %90,9'a) ve tarih öğretmenliği (%69,6'dan %72,2'ye) bölümlerinde istihdam oranlarında gözle görülür bir artış kaydedilirken; Fransızca öğretmenliği (%68,0'den %64,6'ya), resim-iş öğretmenliği (%69,2'den %65,9'a) ve Almanca öğretmenliği (%71,5'ten %69,1'e) bölümlerinde dikkate değer bir düşüş yaşandığı görülüyor (Grafik 102).

Bu durumu iyileştirmek için üniversite kontenjanlarının düzenlenmesi, iş dünyası ile üniversiteler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi, öğrencilere kariyer rehberliği sağlanması ve düşük istihdam oranlarına sahip alanlar için kamu ve özel sektör işbirlikleriyle destek politikalarının geliştirilmesi gibi adımlar atılabilir. Bu tür iyileştirmeler, eğitim fakültesi mezunlarının iş piyasasına daha hızlı ve etkin bir şekilde entegre olmaları için önemli ve gereklidir.

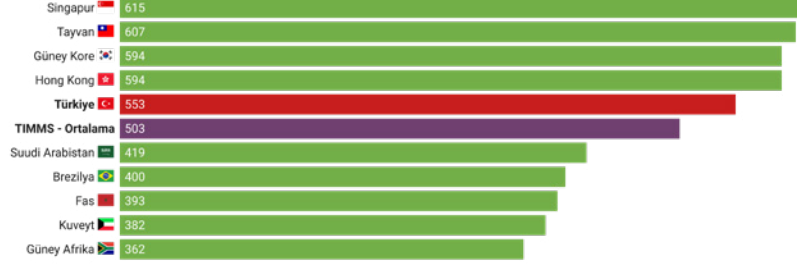
TIMSS Sonuçları

Eğitim çıktılarının değerlendirilmesinde uluslararası kriterler, ülkelerin eğitim sistemlerinin başarısını uluslararası düzeyde ölçmek açısından büyük önem taşıyor. Bu bağlamda, TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study; *Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması*) 2023 sonuçları,

4. ve 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin matematik ve fen bilimlerindeki başarılarını anlamak için değerli bir veri kaynağı sunuyor. Türkiye, bu değerlendirmede matematik ve fen bilimleri alanlarında kaydettiği ilerlemeler ve sıralamalardaki yükselişle dikkat çekiyor. TIMSS raporlarına göre, Türkiye 2023 sınavında matematik ve fen bilimlerinde gelişim gösteren beş ülkeden biri olmayı başarmış durumda (Anadolu Ajansı, 2024).

Türkiye, TIMSS 2023'te 4. sınıf fen bilimleri alanında 570 puan ortalaması ile 58 ülke arasında 4. sırada yer aldı ve Avrupa ülkeleri arasında birinciliği elde etti (Grafik 103). 8. sınıf fen bilimleri alanında ise 530 puan ile sıralamasını 44 ülke arasından 7. sıraya yükseltti (Grafik 105). Bu başarının yanı sıra, OECD ülkeleri arasında da dikkate değer bir yükseliş gösterdi. 2019 yılında OECD ülkeleri arasında 15. sırada yer alan Türkiye, TIMSS 2023'te 2. sıraya çıkarak hem OECD ülkeleri arasında hem de genel sıralamada puanını en çok artıran ülke oldu. Matematik alanında Türkiye, 4. sınıf düzeyinde 2019'a göre 30 puan artışı ile 553 puana ulaştı. OECD ülkeleri arasında 4. sıraya yükseldi (Grafik 104). 8. sınıf düzeyinde ise puanını 496'dan 509'a yükseltti ve 44 ülke arasında 13. olarak TIMSS ortalamasının üzerinde bir başarı sergiledi (Grafik 106; MEB, 2024g).

Türkiye'nin TIMSS 2023 sonuçlarındaki yükselişi değerlendirirken, bu başarıyı etkileyecek çeşitli faktörler araştırılmalıdır. 6 Şubat Kahramanmaraş depreminden sonra deprem bölgesindeki 9 ilin sınava dahil edilmemesi, genel sonuçların daha yüksek bir performans sergilemesine yol açmış olabilir. Yine de bölgesel sonuçlar paylaşılmadığı için bu konu hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değil. Ayrıca, Türkiye'deki ölçme ve değerlendirme sınavlarında soruların zorluk

Grafik 104. TIMSS 2023

4. Sınıf Matematik Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

Grafik 105. TIMSS 2023

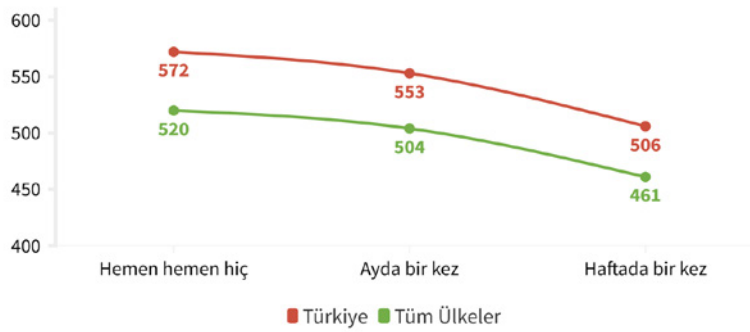
8. Sınıf Fen Bilimleri Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

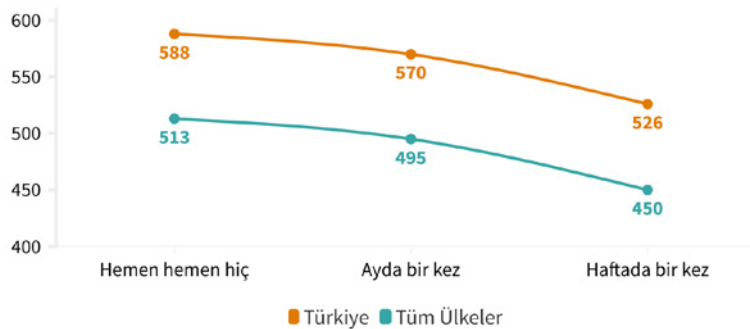
Grafik 106. TIMSS 2023

8. Sınıf Matematik Başarı Sıralaması: En Yüksek ve En Düşük Performans Gösteren Ülkeler

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

Grafik 107. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyine Göre Matematik Puan Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

Grafik 108. Türkiye ve Dünyada Öğrencilerin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyine Göre Fen Bilimleri Puan Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

seviyesinin genellikle yüksek olması, TIMSS gibi uluslararası sınavlara giren öğrencilerin daha hazırlıklı olmasını sağlamış olabilir. Bunun yanı sıra, okul öncesi eğitime katılım süresinin artması ve temel eğitimde sağlanan destekler, öğrenci performansında olumlu bir etki yaratmış olabilir. Tüm bu faktörlere rağmen, Türkiye'nin TIMSS sonuçlarındaki ani yükselişini daha net izaha edebilmek için bu başarıya katkıda bulunan diğer olası etkenlerin detaylı şekilde incelenmesi gerekir.

Sosyal Faktörler ve Eğitim Çıktıları

TIMSS 2023 verileri, öğrencilerin matematik ve fen bilimlerindeki başarılarını yalnızca akademik faktörlerle değil, aynı zamanda sosyo-duygusal ve çevresel etkenlerle ilişkilendiren önemli bulgular sunuyor.

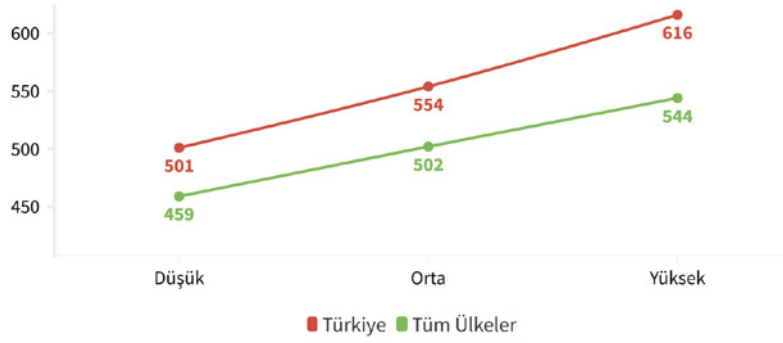
Öğrencilerin akran zorbalığına maruz kalma düzeyi, akademik başarıyı düşüren kritik bir etken (Lacey & Cornell, 2013) ve TIMSS 2023 sonuçları da bunu destekliyor. Verilere göre, Türkiye'de "hemen hemen hiç zorbalık yaşamayan" öğrenciler matematikte 572, fen bilimlerinde ise 588 puan almış. Bununla beraber "haftada bir kez zorbalık yaşayan" öğrencilerin puanları matematikte 506, fen bilimlerinde ise 526 seviyesine düşmüştü. Tüm ülkeler genelinde de benzer bir eğilim gözlemleniyor ve zorbalık düzeyinin artmasıyla puanların düşüş gösterdiği görülüyor (Grafik 107; Grafik 108). Bu durum okul ortamında

güvenli bir sosyal çevrenin sağlanmasının, öğrencilerin akademik performansı üzerinde ne kadar önemli bir rol oynadığını bir kez daha ortaya koyuyor. Türkiye'de zorbalık oranlarının azaltılması, eğitimde başarıyı artıracak önemli bir müdahale alanı olarak değerlendirilebilir.

Öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri de matematik ve fen bilimleri başarısında kritik bir belirleyici olarak karşımıza çıkıyor. Türkiye'de yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler matematikte 616, fen bilimlerinde 621 puan alırken, düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler matematikte 501, fen bilimlerinde ise 529 puan almıştır (Grafik 109; Grafik 110). Tüm ülkeler ortalamasında da benzer bir durum gözlemlenmiş, yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler daha yüksek puanlar alırken, düşük sosyoekonomik imkanlara sahip öğrencilerin puanları daha düşük kalmıştır. Bu fark ekonomik ve sosyal desteğin eğitime erişim ve başarı üzerindeki etkisini gösteriyor. Özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler için sağlanacak ek destekler, eğitimde fırsat eşitliğini artırmak açısından büyük önem taşıyor.

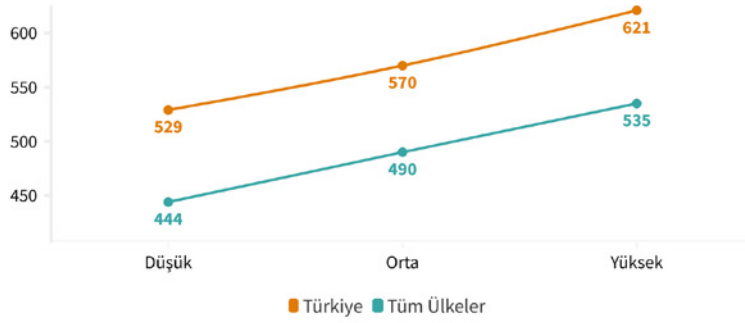
Ayrıca veriler, okul öncesi eğitime katılım süresinin öğrencilerin matematik ve fen bilimleri başarıları üzerinde güçlü bir etki oluşturduğunu gösteriyor. Türkiye'de okul öncesi eğitime hiç katılmayan öğrenciler matematikte 502, fen bilimlerinde ise 533 puan alırken, 3 yıl veya daha fazla süre katılım sağlayan öğrenciler matematikte 601, fen bilimlerinde ise 608 puan almış. Benzer bir eğilim dünya genelinde de gözlemlenmiş; okul öncesi eğitime katılım süresi arttıkça başarılar belirgin şekilde artmıştır (Grafik 111; Grafik 112). Bu sonuçlar, erken yaşta eğitimin hem temel becerilerin gelişiminde hem de akademik başarıda kritik bir rol oynadığını ortaya koyuyor.

***TIMSS 2023'e göre,
zorbalık başarıyı düşürürken,
okul öncesi eğitim ve
yüksek sosyoekonomik düzey
başarıyı artırıyor.***

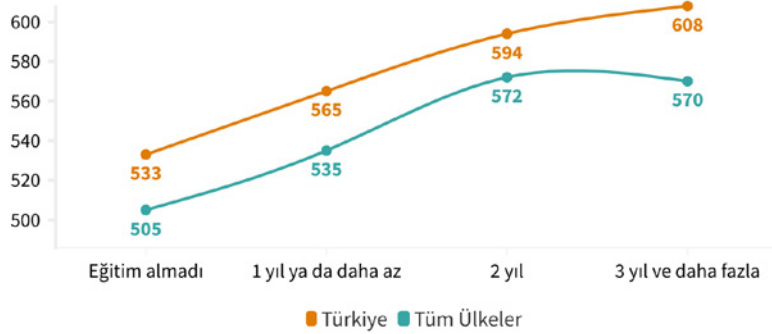
Grafik 109. Türkiye ve Dünyada Sosyoekonomik Düzeylere Göre Matematik Başarı Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

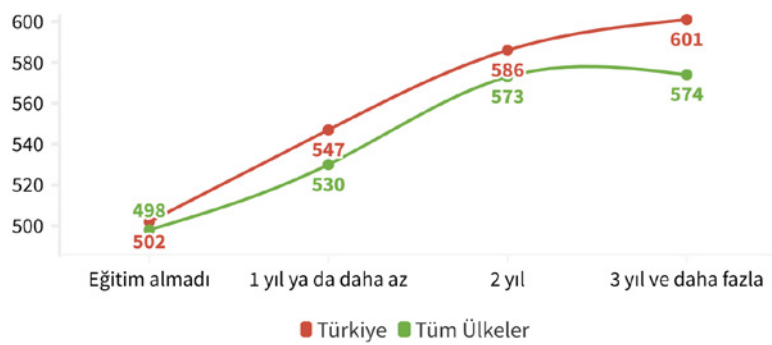
Grafik 110. Türkiye ve Dünyada Sosyoekonomik Düzeylere Göre Fen Bilimleri Başarı Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

Grafik 111. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitime Katılım Süresine Göre Fen Bilimleri Puan Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

Grafik 112. Türkiye ve Dünyada Okul Öncesi Eğitime Katılım Süresine Göre Matematik Puan Ortalamaları (2023)

Kaynak: TIMSS Sonuçları, 2023

EĞİTİMDE EŞİTSİZLİKLER

Temel Bulgular

Okul öncesi 3-5 yaş grubunda en yüksek okullaşma oranları Batı Marmara'da (%60,4), ilkokulda Güneydoğu Anadolu'da (%95,78), ortaokulda Batı Anadolu'da (%93,04), ortaöğretimde ise Doğu Karadeniz'de (%93,61) kaydedildi.

Özel okullarda öğretmen sayıları %2,44'lük bir düşüş yaşarken, devlet okullarında %1,94'lük bir artışla bu sayı 993.397 oldu.

Yükseköğretimde cinsiyet oranı, 2022-2023 eğitim yılında 110,94 iken 2023-2024'te 117,35'e yükseldi. Bu artış yükseköğretimde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sayısal üstünlüğünün son bir yılda belirgin şekilde arttığını gösteriyor.

Özel eğitim kurumlarındaki öğrenci sayısı son yıllarda önemli bir artış gösterdi. 2023-2024'de özel eğitim kurumlarında toplam öğrenci sayısı %10,2'lik bir artışla 559.725'e ulaştı. Bu öğrencilerin %37'si kız, %63'ü erkek öğrencilerden oluşuyor.

Öneriler

Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin eğitimdeki etkilerini azaltmak için, eğitim politikaları bölgesel eşitsizlikleri dengeleyecek şekilde tasarlanmalı. Düşük gelirli ailelere yönelik ekonomik destekler artırılmalı ve bölgeler arasında eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalı.

Özel okullarda çalışan öğretmenlerin maaşlarının, kamu öğretmenlerinden düşük olmayacağına dair düzenlemeler yapılmalı. Bu kapsamda, özel üniversitelerde akademik personel için uygulanan maaş standartlarına benzer bir model benimsenebilir. Böyle bir adım, özel okul öğretmenlerinin iş güvencesini artıracak ve sektörde uzun vadeli istihdamı teşvik edecektir. Bu düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için MEB bünyesinde özel okul öğretmen maaşlarını izlemek ve denetlemekle sorumlu bir birim kurulmalıdır.

Eğitim politikaları geliştirilirken cinsiyet faktörü dikkate alınmalı. Erkek öğrencilerin ortaöğretime devam oranlarını artıracak; eğitim ve işgücüne katılımı eşzamanlı mümkün kılacak politikalar geliştirilmeli. Bunun yanında aile içi sorumlulukları dikkate alınarak kadınların istihdam süreçlerine katılımında uygun çalışma koşullarının sağlanmasına dönük adımlar atılmalı.

Kız öğrencilerin özel eğitime erişimini engelleyen faktörler detaylı şekilde tespit edilmeli ve kapsamlı çözümler üretilmelidir. Bu doğrultuda, özel gereksinimli kız çocuklarının ailelerine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı, kaygılarını azaltacak destekler sağlanmalıdır. Bu süreçte medya, STK ve yerel yönetimler aktif rol oynamalıdır. Ayrıca, özel eğitime ihtiyaç duyan kız çocuklarına yönelik burslar, ücretsiz taşıma hizmetleri ve maddi destekler sunulmalı, kız çocuklarının ihtiyaçlarına duyarlı özel eğitim kurumlarının sayısı da artırılmalıdır.

EĞİTİMDE EŞİTSİZLİKLER

Eğitimde eşitsizlikler, Türkiye'nin uzun süredir karşı karşıya kaldığı kritik sorunlardan biri. Sosyoekonomik ve bölgesel farklılıkların eğitim göstergelerine yansımaları, eğitim sisteminin kapsayıcılığı ve sürdürülebilirliği açısından önemli sonuçlar doğuruyor. Gelir dağılımındaki eşitsizliklerin temel göstergesi olan Gini katsayısı TÜİK verilerine göre 2022 yılında 0,415'ten, 2023 yılında 0,420'ye yükselmesi, ancak 2024 yılında yeniden 0,413'e gerilemesi (TÜİK, 2022; 2023a; 2024a), gelir dağılımındaki dengesizliğin sürdüğüne işaret ediyor. Ayrıca Türkiye, Dünya Bankası'nın 130 ülkenin dahil olduğu (World Bank, 2024) verilerine göre, 0,42'lik Gini katsayısı ile dünya genelinde 30. sırada olup, uluslararası karşılaştırmalarda eşitsizliğin yüksek olduğu ülkeler arasında yer alıyor. Gelir dağılımındaki bu eşitsizlikler, eğitime erişim ve eğitim kalitesindeki bölgesel, ekonomik ve cinsiyet temelli farklılıkların da derinleşmesine neden oluyor. Bu bölümde, bölgelere göre okullaşma oranları, eğitim kurumlarının türlerine göre öğrenci ve öğretmen dağılımları, eğitim seviyesine göre cinsiyet oranları ve özel eğitim kurumlarındaki öğrenci sayılarına odaklanılarak Türkiye'de eğitim alanındaki eşitsizliklerin boyutları incelenecektir.

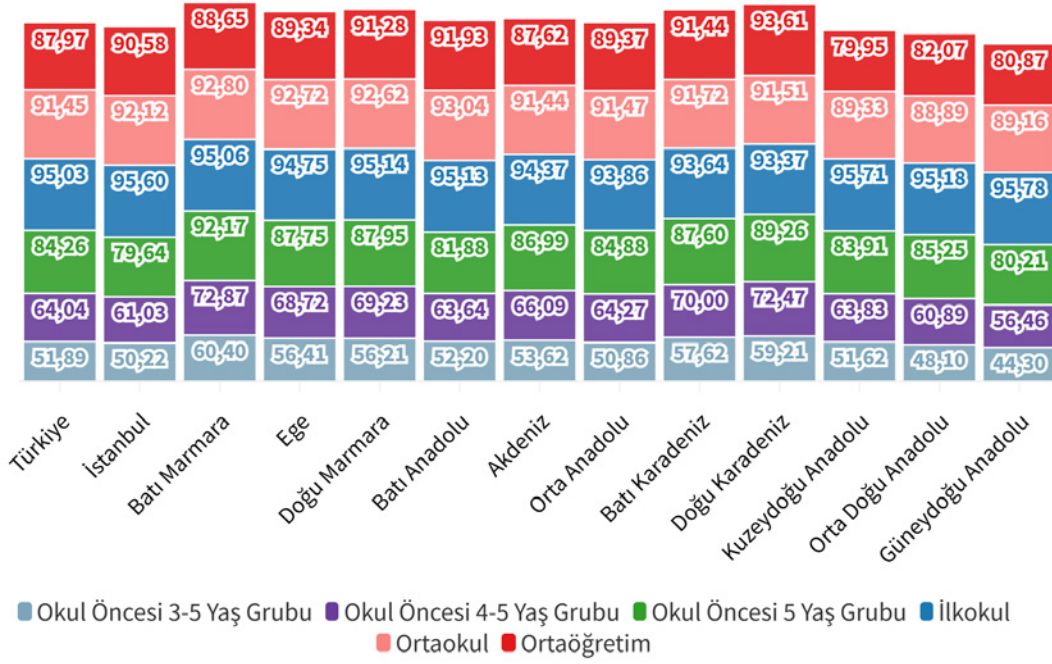
Bölgelere Göre Okullaşma Oranları

MEB'in 2024 yılı örgün eğitim istatistikleri, Türkiye genelinde farklı eğitim kademelerinde okullaşma oranlarının bölgesel bazda değişiklikler gösterdiğini ortaya koyuyor. Özellikle okul öncesi eğitimde yaşanan düşüşler, ortaöğretime geçişte görülen bölgesel farklılıklar ve belirli bölgelerde eğitime erişimde yaşanan dalgalanmalar dikkat çekiyor.

Türkiye genelinde 3-5 yaş okul öncesi eğitimde Batı Marmara %60,40 ile en yüksek orana sahip bölgeyken, Güneydoğu Anadolu %44,30

ile en düşük oranlı bölge oldu. Okul öncesi 4-5 yaş grubunda da %72,87 ile Batı Marmara yine en yüksek orana sahip bölge iken, %56,46 ile Güneydoğu Anadolu en düşük okullaşma oranına sahip bölge olarak öne çıktı. Akdeniz Bölgesinde ise geçen sene %63 (Aydın, 2024b; MEB, 2023b) olan okul öncesi 4-5 yaş grubu okullaşma oranının %66,09'a yükseltti. Okul öncesi 5 yaş grubu için Batı Marmara %92,17 ile yine yüksek okullaşma oranına sahip bölgeyken, Güneydoğu Anadolu %80,21 ile yine bu yaş grubunda en düşük okullaşma oranına sahip bölge oldu (Grafik 113). Orta Anadolu bölgesi okul öncesi eğitimde tüm yaş kategorilerindeki düşüşle dikkat çekiyor. Bu bölgede, okul öncesi 3-5 yaş grubunda %4,46'lık (%55,32'den %50,86'ya), okul öncesi 4-5 yaş grubunda %5,53'lük (%69,80'den %64,27'ye), okul öncesi 5 yaş grubunda ise %5,58'lik (%90,46'dan %84,88'e) bir gerileme olduğu görülüyor (Aydın, 2024b; MEB, 2023b). Bu durum, okul öncesi eğitime erişimde bölgesel farklılıkların devam ettiğini gösteriyor.

İlkokul seviyesinde okullaşma oranının genel olarak yüksek olduğu söylenebilir. En yüksek oran %95,78 ile Güneydoğu Anadolu'da, en düşük oran ise %93,64 ile Batı Karadeniz'de kaydedildi. Ortaokul seviyesinde ise en yüksek okullaşma oranı %93,04 ile Batı Anadolu'da görülürken, en düşük orana sahip bölge %88,89 ile Orta Doğu Anadolu oldu. Ortaöğretim seviyesinde bölgesel farklılıkların daha da belirgin olduğu görülüyor. 2024 verilerine göre ortaöğretim kademesinde en yüksek okullaşma oranı %93,61 ile Doğu Karadeniz bölgesinde, en düşük oran ise %79,95 ile Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde kaydedildi (Grafik 113). Geçen yıl Doğu Karadeniz'de %97,72 olan okullaşma oranının bu yıl %93,61'e düşmesi (Aydın, 2024b; MEB, 2023b), bölgede ortaöğretime devamlılık konusunda ciddi bir

Grafik 113. Bölgelere Göre Net Okullaşma Oranı (2023-2024)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Tablo 16. Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

	Okul Türü	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024	Eğilim
Okul Sayısı	Resmi	53.870	54.036	54.715	53.620	56.200	60.734	61.111	
	Özel	11.694	12.809	13.870	13.501	14.179	14.281	14.352	
Öğrenci Sayısı	Resmi	14.946.713	15.088.592	15.189.878	15.194.574	15.839.140	15.887.296	15.849.271	
	Özel	1.351.712	1.440.577	1.468.198	1.310.605	1.578.233	1.670.729	1.631.192	
Öğretmen Sayısı	Resmi	880.673	907.567	942.936	950.090	975.698	974.488	993.397	
	Özel	149.457	169.740	174.750	162.215	163.975	179.895	175.499	

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Eğitimdeki bölgesel eşitsizliklerin temel nedeni sosyoekonomik farklar olup, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hanehalkı gelirinin düşüklüğü bu eşitsizlikleri derinleştiriyor.

gerileme olduğunu gösteriyor. Benzer şekilde, Güneydoğu Anadolu'da geçen yıl %82,74 olan ortaöğretim okullaşma oranı, bu yıl %80,87'ye (Aydın, 2024b; MEB, 2023b) düştü ve bu bölge ortaöğretimde en düşük okullaşma oranına sahip ikinci bölge oldu. Bunun yanı sıra, ortaokulda Güneydoğu Anadolu bölgesi geçen yıl %89,12 (Aydın, 2024b; MEB, 2023b) ile en düşük orana sahipken, bu yıl küçük bir artışla %89,16'ya yükseldi; ancak Türkiye ortalamasının altında kalmaya devam etti.

Türkiye genelinde okullaşma oranları incelendiğinde, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin, ilkökul hariç tutulursa, ülke ortalamasının altında bir seyir izlediği görülüyor. Bu durumun sosyoekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklandığı değerlendiriliyor (İlgar, 2023). Söz konusu bölgelerde hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin diğer bölgelere kıyasla daha düşük olması, eğitimde eşitsizliğe neden olan ekonomik etkenlerden biri olarak öne çıkıyor (TÜİK, 2024a). Öte yandan TÜİK verileri (2022-2023, son yıllarda iyileşme gözlemlense de) Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki birçok ilde kız öğrencilerin eğitime katılım oranının hâlâ ülke ortalamasının altında olduğunu gösteriyor. Bu durum, söz konusu bölgelerde eğitimde eşitsizliğe yol açan sosyo-kültürel etkenlerden biri olarak değerlendirilebilir.

Bu veriler ışığında eğitim politikaları açısından bazı temel noktalara dikkat çekilebilir. Bölgeler arasında gözlemlenen eşitsizliklerde sosyoekonomik koşulların etkisi dikkate alındığında bölge bazında yeni sosyal projelerin hayata geçirilmesi ve ekonomik geliri düşük ailelere ekonomik destek sunulması bu süreçte olumlu etki oluşturabilir. Özellikle İstanbul ve Güneydoğu Anadolu gibi bölgelerde okul öncesi okullaşmada yaşanan düşüşleri dengelemek amacıyla ücretsiz anaokulu projeleri yaygınlaştırılabilir. Ortaöğretime geçişte yaşanan düşüşler göz önüne alındığında, özellikle

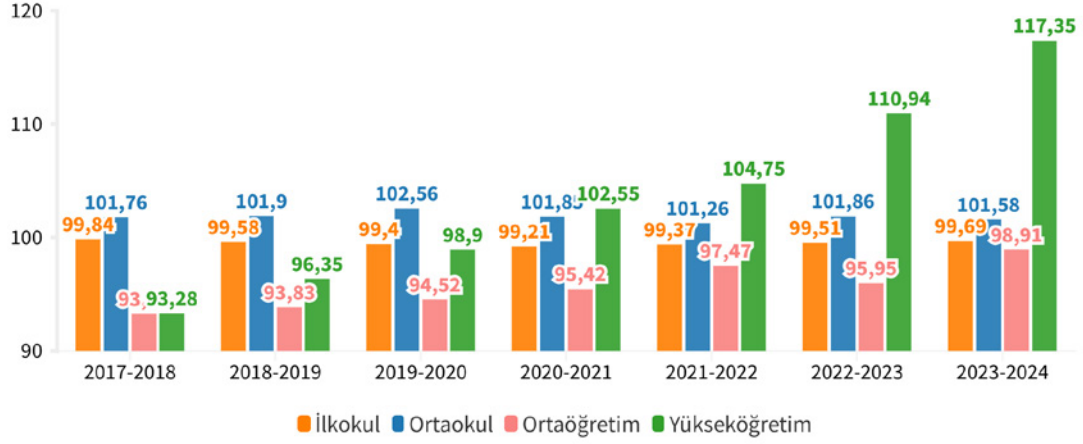
Doğu Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde eğitimin devamlılığını desteklemek için bölge dinamiklerini dikkate alan yerel politikalar geliştirilebilir; bunlara ilaveten burs programları, taşımali eğitim desteği ve yatılı okul imkanları artırılabilir.

Eğitim Kurumlarının Türlerine Göre Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayısı

MEB'in 2024 yılı örgün eğitim istatistikleri, Türkiye'de resmi ve özel eğitim kurumlarının okul, öğrenci ve öğretmen sayıları ile eğitime erişime dair önemli veriler ortaya koyuyor. Bu bağlamda resmi ve özel eğitim kurumlarında son bir yılda önemli farklılıklar olduğu göze çarpıyor.

2023-2024 eğitim-öğretim yılı verilerine göre, resmi okul sayısı bir önceki yıla göre artarak 60.734'ten 61.111'e yükseldi. Bu artış, devletin resmi okullara yönelik yatırımlarını ve yeni okul açılışlarını sürdürdüğünü gösteriyor. Özel okullarda da benzer bir eğilim gözlemleniyor; 2022-2023'te 14.281 olan özel okul sayısı, 2023-2024'te 14.352'ye çıkarak az da olsa bir artış gösterdi. Öğrenci sayıları açısından, resmi okullarda bir miktar azalma var. 2022-2023 eğitim-öğretim yılında 15.887.296 olan resmi okullardaki öğrenci sayısı, 2023-2024'te 15.849.271'e geriledi. Benzer şekilde, özel okullardaki öğrenci sayısı da 1.670.729'dan 1.631.192'ye düştü. Bu azalma, okullardaki öğrenci yoğunluğunda hafif bir düşüşe işaret ediyor (Tablo 16). Resmi ve özel okullardaki öğrenci düşüşü yakın olsa da oran olarak özel okullarda öğrenci kaybı daha belirgindir. Bu da ekonomik koşullar, özel okul maliyetleri veya veli tercihlerinde değişim gibi nedenlere işaret edebilir.

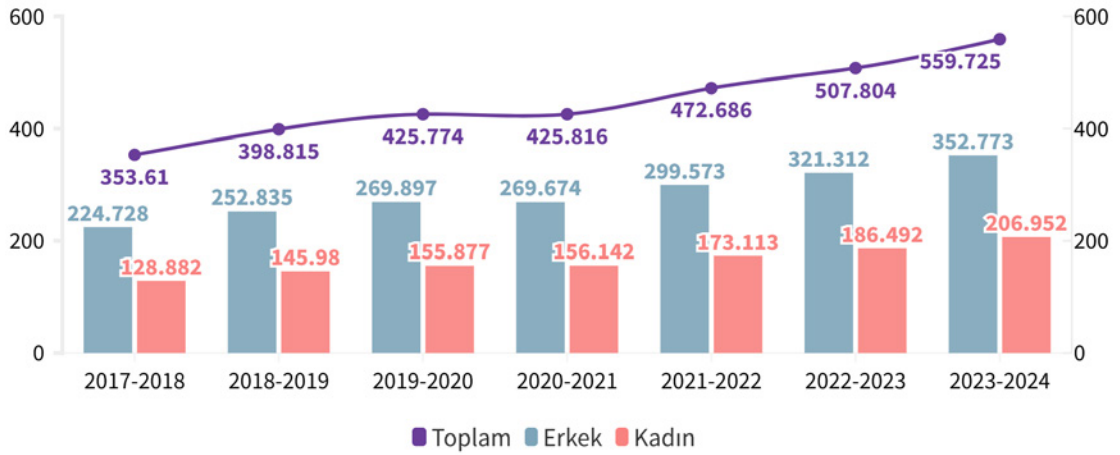
Öğrenci ve okul sayılarındaki değişim beraber değerlendirildiğine derslik başına düşen öğrenci sayısının bir önceki seneye göre okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim kademelerinde

Grafik 114. Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Cinsiyet Oranı (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Not: Cinsiyet oranı, belirli bir öğretim yılında ilgili öğretim türünün kız çocuk brüt okullaşma oranının, aynı öğretim yılında ilgili öğretim türünün erkek çocuk brüt okullaşma oranına olan göreceli büyüklüğünü göstermektedir. İki farklı göstergenin (brüt okullaşma oranlarının) birbirine oranlanmasıyla yapılan hesaplamaların 100 ile çarpılmasıdır.

Grafik 115. Özel Eğitim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları (2017/18-2023/24)

Kaynak: MEB, Örgün Eğitim İstatistikleri, 2024

Güneydoğu Anadolu'daki okul öncesi okullaşma oranlarındaki düşüş, bölgesel eğitim politikalarının güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

değişmediği görülüyor (MEB, 2024b). Bu da okul ve öğrenci sayılarındaki zıt yönlü değişimin derslik başına düşen öğrenci sayısına etki edecek derecede olmadığını gösteriyor.

Öğretmen sayılarındaki değişim ise, resmi ve özel okullar arasında farklılık gösteriyor. Resmi okullarda öğretmen sayısı 974.488'den 993.397'ye yükseldi (Tablo 16). Bu artış devletin öğretmen atamalarını artırdığına ve eğitime yönelik insan kaynağını güçlendirdiğine işaret ediyor. Özellikle son üç yılda yapılan öğretmen atamaları da bu eğilimi destekler nitelikte. 2021 yılında 21.407, 2022'de 34.682 ve 2023'te 44.573 öğretmen ataması gerçekleşti. Bu veriler, eğitime yönelik insan kaynağının güçlendirilmesine yönelik sistematik adımların atıldığını ortaya koyuyor. Ancak özel okullardaki öğretmen sayısı, 179.895'ten 175.499'a düştü. Bu durum özel okullarda öğretmen istihdamında daralma yaşandığını gösteriyor. Bu azalma, özel sektörde öğretmenlerin düşük maaşlar ve güvencesiz sözleşmeler nedeniyle kurum değiştirme eğiliminde olmalarıyla ilişkilendiriliyor (Özdemir, 2023).

Eğitim politikaları açısından bazı temel öneriler sunulabilir. Özel okullarda yaşanan öğrenci ve öğretmen kaybının nedenleri detaylı olarak incelenmeli ve özel okul sektörünün sürdürülebilirliği için teşvik edici politikalar geliştirilmelidir. Ekonomik nedenlerle özel okullardan resmi okullara geçişlerin önüne geçmek adına, özel okulların maliyetlerini düşürücü destekler sağlanabilir. Bunun yanı sıra özel okullardaki öğretmen sayısında gözlemlenen düşüşün önüne geçmek için tıpkı özel üniversitelerde olduğu gibi özel okullarda çalışan öğretmenlerin maaşlarının devlette çalışanların maaşlarından düşük olamayacağı yönünde bir düzenleme yapılabilir.

Sonuç olarak, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı verileri, Türkiye'de resmi okulların sayısında ve

öğretmen istihdamında artış eğiliminin sürdüğünü, buna karşın özel okullarda öğrenci ve öğretmen sayısında bir düşüş yaşandığını gösteriyor. Eğitimin kamu maliyesi üzerinde oluşturduğu yükün azaltılmasında önemli bir rol oynayan özel okulların bu sektörde varlığını sürdürebilmesi açısından, destekleyici politikaların geliştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Öğretim Yılı ve Eğitim Seviyesine Göre Cinsiyet Oranı

Türkiye'de eğitim seviyelerine göre cinsiyet oranlarında son yıllarda özellikle yükseköğretim seviyesinde belirgin değişimler gözlemleniyor. İlkokul ve ortaokul düzeylerinde kız ve erkek öğrenci sayılarının büyük ölçüde dengeli seyrettiği ve geçen yıla göre dikkate değer bir değişim olmadığı görülüyor. Orta-öğretimde ise kız öğrencilerin oranı, 2022-2023 öğretim dönemi hariç, her geçen sene artmakta. Yükseköğretimde kız öğrencilerin oranı erkekleri önemli ölçüde geride bırakmış durumda (Grafik 114).

2023-2024 verilerine göre, ortaöğretimde cinsiyet oranı %98,91'e yükselerek önceki yıllara kıyasla daha dengeli bir yapıya ulaştı. Yükseköğretimde ise geçen yıl %110,94 olan bu oran, 2023-2024'te %117,35'e çıktı (Grafik 114). Bu oran, kızların üniversiteye erişiminin hızla arttığını ve eğitim süreçlerine giderek daha fazla entegre olduğunu ortaya koyuyor. Erkeklerin ekonomik sebeplerden ötürü mesleki eğitime yönelimi ve iş hayatına erken katılımı, bu oranların şekillenmesinde etkili faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir. Kız öğrencilerin yükseköğretimde erkeklere kıyasla daha fazla yer alması, uzun vadede kadınların işgücüne katılımını artırma potansiyeline sahip olsa da istihdam piyasasındaki fırsat eşitsizlikleri kadın mezunların iş bulma süreçlerini zorlaştırabilir. Nitekim OECD verileri Türkiye'de

kadın istihdam oranının (%35,5) OECD ortalamasının (%63,2) oldukça altında olduğunu gösteriyor (OECD, 2023a).

Bu veriler ışığında eğitim politikalarının cinsiyet dengesi açısından daha bütüncül bir şekilde ele alınması, hem erkek öğrencilerin ortaöğretimde devam oranlarını yükseltmeye yönelik desteklerin artırılması hem de kadınların üniversite sonrasında iş hayatına entegrasyonunun kolaylaştırılması büyük önem taşıyor. Kadınların istihdam süreçlerine katılımının artırılması, çalışma koşullarının kadınların özellikle çocuk sahibi olma gibi özel durumlarında, esnek ve destekleyici biçimde tasarlanmasını da gerektirebilir. Anne olan kadınlarla ilgili yapılan araştırmalar, iş ve yaşam dengesini destekleyen politikaların hem annelerin hem de çocuklarının fiziksel ve psikolojik sağlığı, kadınların istihdamda sürekliliği ve genel yaşam kalitesinin artırılması açısından kritik bir rol oynadığını ortaya koyuyor (Deandra, Febrehartanty & Mansyur, 2024). Bu anlamda kadınların özel ve iş yaşamını dengede ilerletebilmesine destek ve olanak sağlayacak politikaların teşvik edilmesi önemlidir.

Özel Eğitim Kurumlarındaki Öğrenci Sayıları

MEB istatistiklerine göre, özel eğitim kurumlarındaki öğrenci sayıları son yıllarda önemli bir artış gösterdi. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında özel eğitim kurumlarında toplam öğrenci sayısı 559.725'e ulaştı. Bu sayı bir önceki yılın verilerine kıyasla 51.921 kişilik (%10,2) bir artışı ifade ediyor (Grafik 115). Bu yükseliş, devletin bu konudaki teşvik edici ve kolaylaştırıcı yaklaşımının devam ettiğini, özel eğitime yönelik farkındalığın arttığını ve özel eğitim kurumlarının kapasite genişletme eğiliminde olduğunu gösteriyor.

2021-2022 eğitim-öğretim yılında erkek öğrenci sayısı 299.573 iken, 2022-2023'te 321.312'ye (%7,3), 2023-2024'te ise 352.773'e (%9,8) yükseldi. Aynı dönemde kız öğrenci sayısı 173.113'ten 2022-2023'te 186.492'ye (%7,7) ve 2023-2024'te de 206.952'ye (%11) çıktı. Veriler, özel eğitimden erkek öğrencilerin daha fazla yararlandığını; buna mukabil kız öğrencilerin oranındaki artışın daha belirgin olduğunu gösteriyor. Bu eğilim, özel eğitime erişimin cinsiyet bazında kademeli olarak değiştiğini ve kız öğrenciler için daha erişilebilir hale geldiğini ortaya koyuyor. Nitekim son üç yılın cinsiyet oranları da bunu destekler nitelikte. 2021-2022'de erkek öğrencilerin oranı %63,4, kız öğrencilerin oranı %36,6 iken, 2022-2023'te bu oranlar sırasıyla %63,3 ve %36,7 olarak ölçüldü. 2023-2024'te ise erkek öğrencilerin oranı %63,1'e gerilerken, kız öğrencilerin oranı %36,9'a yükseldi (Grafik 115).

Son yıllarda özel eğitim kurumlarındaki öğrenci sayısındaki artış, hem devlet destekli özel eğitim programlarının yaygınlaşması hem de ailelerin özel eğitime olan ilgisinin artmasıyla ilişkilendirilebilir. Devlet tarafından Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Müdürlüğüne sağlanan ödeneklerin %162,53 oranında artırılması (MEB, 2023b; 2024a) ve özel eğitim kurumlarının nicelik ve nitelik yönünden gelişimi bu büyümeyi destekleyen faktörler arasında gösterilebilir. Bununla birlikte, erkek öğrencilerin özel eğitime daha fazla yönlendiriliyor olması, eğitim politikalarının cinsiyet dengesini gözeterek tasarlanması gerektiğini ortaya koyuyor. Bu doğrultuda, kız öğrencilerin özel eğitim kurumlarına erişimlerini artırmak için farkındalık kampanyalarının düzenlenmesi ve ebeveynlere yönelik bilinçlendirme çalışmalarının artırılması; bunun yanında süreçlere dair ebeveynlerin kaygılarını giderici önlemlerin alınması önem arz ediyor.

EĞİTİMDE MESLEKİ ÖRGÜTLENME

Temel Bulgular

2024 yılı itibarıyla Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri kolundaki sendikalaşma oranı %72,57'ye çıktı, ancak bu rakam kamu görevlileri arasında ortalama sendikalaşma oranının (%75,18) altında kaldı. Bu, eğitimcilerin sendikal örgütlenmede diğer hizmet kollarına kıyasla daha düşük bir seviyede kaldığını gösteriyor.

Eğitim-Bir-Sen (421.672) ve Türk Eğitim-Sen (254.971) en fazla üyeye sahip sendikalar olup, 2024 yılında üye sayılarını artırmaya devam etti. 2023'ten 2024'e toplam eğitim sendika sayısı 51'den 48'e düştü. Bu durum, sektördeki sendikal çeşitliliğin azaldığını ancak mevcut büyük sendikaların güçlenmeye devam ettiğini ortaya koyuyor.

Öneriler

Eğitim sendikaları öğretmenlerin mesleki gelişimini ve motivasyonlarını destekleyici çalışmalar yapmalı. Eğitim sendikaları, yalnızca çalışanların özlük haklarını savunmakla kalmamalı, aynı zamanda öğretmenlerin mesleki gelişimlerini desteklemek ve motivasyonlarını artırmak için sistemli faaliyetler düzenlemeli. Bu faaliyetler, sürekli eğitim programları, seminerler ve atölye çalışmaları gibi öğretmenlerin kariyerlerini geliştirmelerine olanak tanıyacak uygulamalar içermeli.

Eğitim sendikaları, eğitim politikalarının geliştirilmesinde aktif rol almalı ve eğitim alanındaki gelişmeleri akademik bir yaklaşımla takip etmeli. Eğitim sendikaları, yalnızca mevcut eğitim şartlarını savunmakla kalmayıp, aynı zamanda eğitim alanında yapılan ulusal ve uluslararası araştırmaları düzenli olarak izleyip analiz ederek, veri ve akademik çalışmalar ışığında politika önerileri geliştirmeli. Bu sayede sendikalar, eğitim politikalarına bilimsel ve etkili bir biçimde yön vererek, eğitim sisteminin geliştirilmesine katkı sağlayabilirler.

EĞİTİMDE MESLEKİ ÖRGÜTLENME

Bu bölümde, Türkiye'deki eğitim alanındaki sendikalaşmanın durumu ele alınacaktır. İnceleme; eğitim, öğretim ve bilim hizmet kolundaki sendikalaşma oranları, eğitim sendikalarındaki üye sayıları ve uluslararası alanda eğitim sektöründe sendikalaşma oranları başlıkları altında yapılacaktır.

Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolundaki Sendikalaşma

2024 yılında Türkiye'de toplam 2.715.239 kamu görevlisi bulunurken, bunlardan 1.192.033'ü bir sendikaya üyedir. Tüm hizmet kolları arasında en fazla sendikalı memurun yer aldığı alan ise 946.907 üye ile Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri koludur. 2023'te 902.152 olan üye sayısı 2024'te %4,96'lık artış gösterdi (Grafik 116).

Diğer yandan hizmet kollarına göre sendikalaşma oranları incelendiğinde, Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri kolu %72,57 ile 11 hizmet kolu arasında 8. sırada yer alıyor. 2023'te %70,93 ile en düşük sendikalaşma oranına sahip olan bu kolda, 2024'te %1,64'lük bir artışla hizmet kolları arasında 3 sıra yükseldiği görülüyor (Aydın, 2024b). Bununla birlikte, kamu görevlileri arasında ortalama sendikalaşma oranının %75,18 olduğu dikkate alındığında, eğitimcilerin sendikalaş-

mada ortalamanın altında kaldığı söylenebilir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2025).

Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri hizmet kolunda görev yapan eğitimci ve yöneticilerin sendikalara katılma nedenleri arasında özlük haklarında ilerleme sağlama istekleri ve iş hayatlarında karşılaştıkları zorluklar ve sorunlar yer alıyor (Baysal, 2016). Buna ek olarak öğretmenler, ücretlerinin artması, daha güzel çalışma şartları içinde çalışmalarını sürdürmeleri ve eğitim sorunlarına çözüm bulabilmeleri amacıyla örgütlenmiş ihtiyacı hissediyorlar (Gemici, 2008).

Eğitim, öğretim ve bilim hizmet kolunda faaliyet yürüten sendika sayısı 2018 yılından 2023 yılına kadar istikrarlı bir şekilde arttığı halde, 2023 yılında 51 olan sendika sayısı 3 azalarak 2024 yılında 48 oldu (Aydın, 2024b; Grafik 116).

Üye sayısı ve sendikalaşma oranlarına baktığında en fazla üye sayısına ve sendikalaşma oranına sahip sendikaların Eğitim-Bir-Sen ve Türk Eğitim-Sen olduğu görülüyor. Eğitim Bir-Sen 2024 yılında toplam 421.672 üyeye ve %32,3'lük sendikalaşma oranına sahip. Toplam üye sayısında 2023 yılına kıyasla %6,26'lık bir artış gözlemlendi.

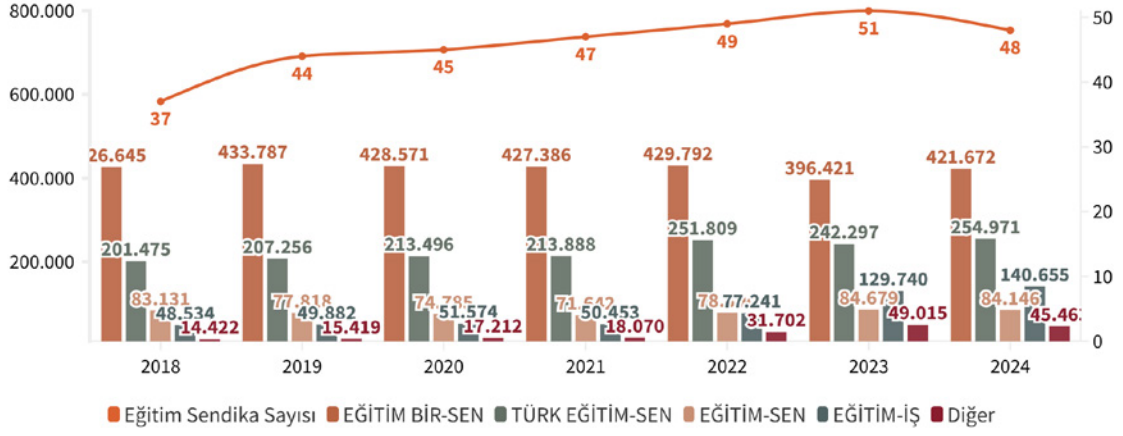
254.971 üye sayısı ve %19,5'lik sendikalaşma oranıyla ikinci sırada yer alan Türk Eğitim-Sen'in üye sayısında da 2023 yılına göre %5,23'lük bir artış olduğu görülüyor. Eğitim-İş Sendikasının 2023 yılında 129.740 olan üye sayısı ve %10,2'lik sendikalaşma oranı 2024 yılında önemli bir artış gösterdi. Artış sonucunda üye sayısı 140.655'a ulaştı ve sendikalaşma oranı %10,8 oldu. Eğitim-İş üye sayısı bakımından sendikalar arasında üçüncü sırada yer alıyor (Grafik 116-Grafik 117).

Eğitim İzleme
Raporu 2023

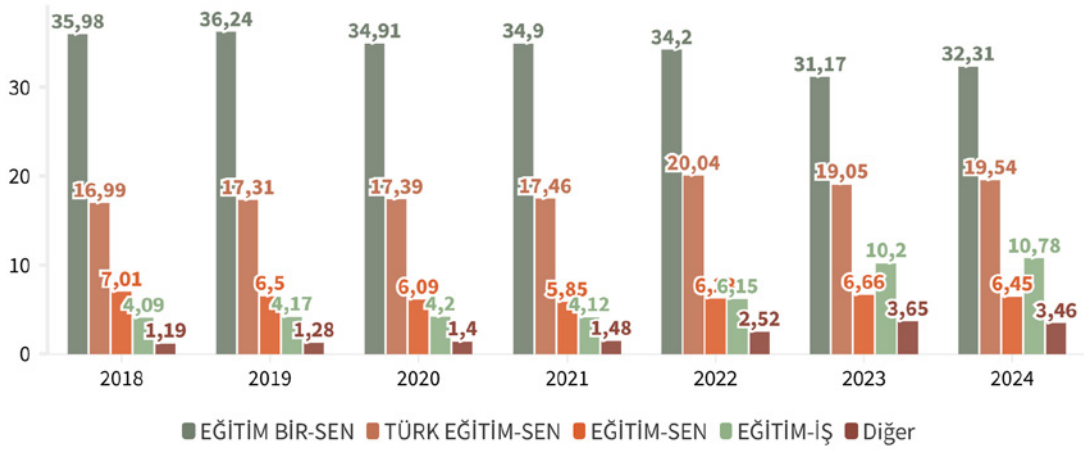
**Eğitim sendikaları,
eğitim politikalarının
şekillendirilmesinde etkin bir rol
üstlenmeli ve bilimsel verilerle
desteklenen güçlü önerilerle
eğitim sistemini dönüştürmede
etkin rol almalıdır.**

Eğitim İzleme Raporu 2024

Grafik 116. Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolundaki Sendika Sayısı ve Üye Sayısı (2018-2024)

Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2024

Grafik 117. Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmet Kolundaki Sendikalaşma Oranları (% 2018-2024)

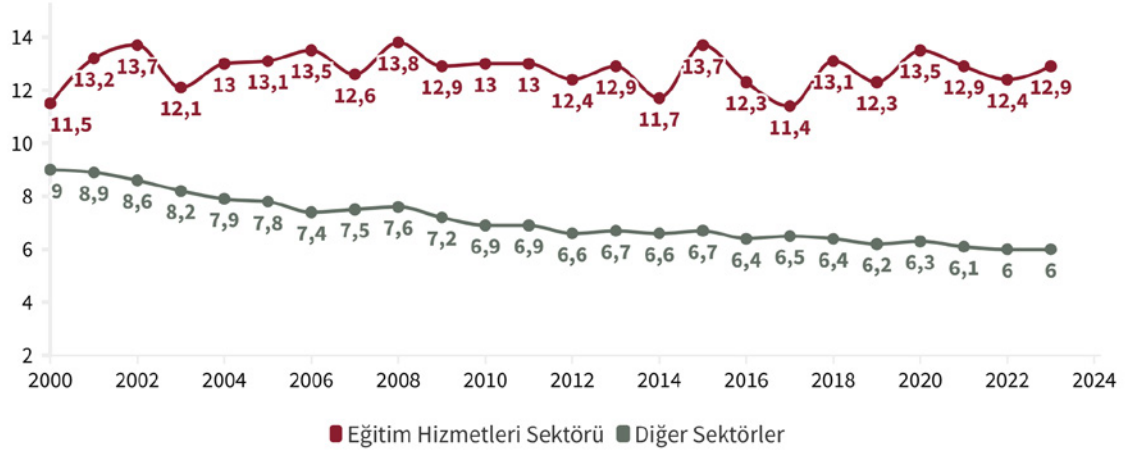
Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2024

Geçtiğimiz yıl üye sayısında artış göstererek 4. sırada yer alan Eğitim-Sen, 2023 yılına kıyasla 2024 yılında üye sayısında düşüş yaşadı. 2023'te 84.679 olan üye sayısı 2024'te 84.146'ya düştü. İlgili sendika, üye sayısında azalma gözlemlense de hala en yüksek üye sayısına sahip dördüncü sendika olmaya devam ediyor (Grafik 116-Grafik 117). 2018 yılından günümüze kadar geçen altı yıl içerisindeki veriler incelendiğinde en fazla sendikalaşma oranına sahip ilk dört sendika dışında kalan diğer 44 sendikada sendikalaşma %1'in altında. 2024 yılında, sendikalaşma oranı en yüksek olan ilk dört sendika dışındaki sendikaların üye sayısında ciddi bir artış gözlemlenmedi (Sendika Data, 2024).

Türkiye'de eğitim hizmetlerindeki sendikalaşma durumunu daha sağlıklı değerlendirebilmek için dünyadan başka bir örneğe bakmakta fayda var. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2022 yılında %12,4 olan Eğitim Hizmetleri sektöründe sendika üyelik oranı 2023'te artış göstererek %12,9 oldu. ABD'de 2020-2022 arası dönemde eğitim hizmetleri ve diğer hizmet sektörlerinde düşüş

gözlemlenmiş iken 2023 yılında diğer hizmet sektörlerinde %6'lık oran sabit kaldı, eğitim hizmetleri sektöründe ise %0,5'lik bir artış gözlemlendi (Grafik 118). Bir diğer dikkat çeken bulgu ise ABD'nin 2000 yılından bu yana Eğitim Hizmetleri sektöründeki sendikalaşma oranının diğer sektörlerin ortalamasının altına hiç düşmemesi. American Federation of Teachers (AFT) ve National Education Association (NEA) gibi büyük öğretmen sendikalarının, 2023'te daha aktif kampanyalar yürütmesi 2023'te üyelik oranının tekrar yükselmesinin sebebi olabilir. Daha önce ifade edildiği üzere Türkiye'de de Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri sektöründe sendikalaşma oranında bir artış gözlemleniyor. Bu yönüyle iki ülkede benzer bir eğilim dikkat çekse de bu eğitim hizmet kolunda sendikalaşma oranı yönüyle Türkiye'nin (%72,57) olumlu anlamda ABD'den (%12,9) ayrıştığı görülüyor. Bu durum aynı zamanda ABD'de bütün sektörlerin sendikalaşma oranının (%6) oldukça düşük olması ile de ilişkilidir.

Eğitim sendikaları, öğretmenlerin mesleki gelişimini destekleyerek iş yüklerini hafifletmeye yönelik politikalar geliştirip eğitim sisteminin kalitesini ve verimliliğini artırma konusunda önemli bir potansiyele sahiptir.

Grafik 118. ABD Bütün Sektörlerde ve Eğitim Hizmetleri Sektöründe Sendikalaşma Oranı (% , 2000-2024)

Kaynak: Statista Research Department, Rate of Union Membership in The Educational Services Industry in The United States, (2024)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Eğitim İzleme Raporu 2024'te eğitim alanındaki temel göstergeler 12 ana başlık altında ele alındı. Bu yıl, "Sosyal-Duygusal Gelişim" başlığı ilk kez rapora dahil edilmiş oldu. İkincil kaynaklardan ve geniş bir alandan derlenen veriler karşılaştırmalı olarak rapora yansıtıldı. Hem verilerdeki yıllık ani değişimler hem de son yedi yılda kendini gösteren eğilimler tespit edilmeye çalışılmış; bu sayede gelişim ve iyileşme kaydedilen yanı sıra gittikçe kendini daha yoğun hissettiren sorunların rapora yansıtılması amaçlanmıştır.

Raporda öne çıkan veri ve tespitler, önümüzdeki süreçte eğitim alanında hangi konulara önem ve öncelik verilmesi gerektiği konusunda önemli ipuçları sunuyor. Öğretmen yetiştirme meselesi bu noktada öne çıkan en temel başlıklardan biri olarak dikkat çekiyor. 2024 yılında Milli Eğitim Akademisinin kurulması da esasında bunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Raporda yer alan veriler, kamuda öğretmen atamalarında belirli bir doygunluğa ulaşıldığını gösteriyor. 2024 yılında öğrenci sayısında hemen her kademedede gözlemlenen düşüş, yeni öğretmen atamasına duyulan ihtiyacın da azalabileceğini düşündürüyor. Özellikle okul öncesinde görülen azalmanın nüfus artış hızıyla ilişkisi dikkate alındığında, uzun vadede bu senaryonun gerçekleşme ihtimali daha da kuvvetleniyor. Bu durum, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının kontenjanlarının da gözden geçirilmesini gerekli kılıyor. Milli Eğitim Akademisinin kurulması, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının temel işlevlerinin yeniden ele alınmasını da zorunlu kılıyor. Zorunlu ortaöğretimin süresinin kısaltılması yönündeki talepler de buna eklendiğinde, daha az öğretmen atamasına ihtiyaç duyulacağı söylenebilir.

Bütün bunlar öğretmen yetiştirme süreçlerinin uzun vadeli ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu ve öncelikli hale getiriyor.

Son bir yılda ortaöğretim öğrenci sayısında gözlemlenen düşüş ve 15-17 yaş grubunda işgücüne katılım oranında yaşanan %3,4'lük artış, hem zorunlu ortaöğretimin süresini hem de eğitim ve istihdam arasındaki işbirliğini artıracak düzenlemeleri yeniden düşünmeyi ve bu doğrultuda yeni politikalar geliştirmeyi gerekli kılıyor. Okul terkleri ve bu gruptaki gençlerin istihdam süreçlerine katılımlarının izlenmesi ise meselenin bir başka boyutu. 15-17 yaş grubunda Ne Eğitimde Ne İstihdamda olan nüfusta bir önceki yıla göre gözlemlenen %6,81'lik artış, yalnızca ekonomik anlamda atıl işgücü sorununa değil, aynı zamanda beraberinde getireceği sosyal problemler yönüyle de üzerinde durulmayı hak eden bir sorun olarak önümüzde duruyor. Bu noktada mesleki ortaöğretim kurumları ile meslek eğitim merkezlerinin daha cazip ve işlevsel hale getirilmesine yönelik köklü bir politika değişikliğine ihtiyaç olduğu görülüyor. Burayla ilişkili olarak dikkat çeken bir diğer husus ise işgücünde bulunan çocukların ne kadarının eğitimine devam ettiği meselesidir. Bu konuda düzenli bir veri olmaması, konunun kapsamlı analiz edilmesini de zorlaştırıyor. Konuyu sağlıklı değerlendirmeye imkan sağlayacak verilerin temini için MEB ve TÜİK arasında bir işbirliğine ihtiyaç olduğu görülüyor.

Okul terki ve işgücüne katılımı ilişkisi itibarıyla üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise ortaöğretimdeki dört yıllık zorunlu eğitim sürecidir. Eldeki veriler, ortaöğretimdeki zorunlu eğitimin yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılıyor. Bir taraftan nitelikli ara eleman bulmakta yaşanan güçlükler, diğer taraftan

eğitimde geçirdiği uzun süre sebebiyle sorumluluk alıp hayata atılma deneyimini sürekli ötelemek durumunda kalan gençlerin sonraki süreçte iş bulmak ve beğenmekte yaşadıkları zorluklar kronikleşen bir soruna işaret ediyor. Bu tabloya okul terkleri, yükseköğretim kurumlarına girişte karşımıza çıkan yığılma, okulda gözlemlenen hem akranlara hem de öğretmenlere yönelik gözlemlen şiddet eylemleri ile gençlerin topluma uyum süreçlerinde yaşanan sorunlar da eklendiğinde meselenin önemini daha da ortaya koyuyor. Burada zorunlu eğitimin süresi kadar içeriği üzerine de ortak akılla kafa yormak gerektiği ortaya çıkıyor.

Rapora ilk kez giren sosyal-duygusal gelişim alanı da ileriye dönük üzerinde durulması gereken bir başka başlık olarak öne çıkıyor. Beceri temelli bir eğitim anlayışı üzerine temellendirilen ve bireylerin tüm yönleriyle bütüncül olarak gelişimini amaçlayan Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde programlar arası bileşenlerde sosyal-duygusal becerilere özel bir alan açılması bu konuyu daha da önemli hale getiriyor. OECD'nin sosyal-duygusal gelişim alanında ölçüm yapmaya başladığı da dikkate alındığında Türkiye'de bu becerilerin ölçülmesi noktasında yeni çalışmalara ihtiyaç olduğu görülüyor. 2022 PISA sonuçları Türkiye'deki öğrenciler kararlılık/kendine güven, merak ve azim başta olmak üzere yaratıcı öz-yeterlik, entelektüel açıklık

endekslerinde nispeten iyi bir skor elde ederken; işbirliği, strese dayanıklılık ve duygu kontrolü alanlarında daha zayıf bir performans sergilediğini gösteriyor. Bu bulgular, eğitim-öğretim süreçlerinde işbirlikçi öğrenme ve süreç yönetimi gibi konulara daha fazla ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koyuyor.

Bu noktada kademeler arası geçişlerde yapılan merkezi sınavların öğrenci ve veliler üzerindeki etkisi de hesaba katılmak durumunda. Yeni öğretim programının öngördüğü süreç odaklı değerlendirme anlayışı ve okullarda yakın dönemde tecrübe ettiğimiz ortak sınav uygulamaları bu konuda yeni bir sürecin başlayacağını gösteriyor. Yeni programın başarısının temel koşullarından birinin ölçme-değerlendirme süreçlerinde yapılacak başarılı bir dönüşüm olduğu söylenebilir.

Burada dikkat çeken bir diğer konu ise ülkemizde öğrencilerin okula aidiyet duygusunda gözlemlenen sorunlar. Türkiye'nin okul aidiyet indeksinde 2018'den 2022'ye -0,14'ten -0,30'a gerilemesi ve 42 OECD ülkesi arasında 41. sırada yer alması eğitimin duyuşsal boyutuyla ilişkili çok temel bir sorunun varlığına işaret ediyor. Öğrencinin okulla olan ilişkisinde mesafeli bir tutum sergilemesi önemli bir psikolojik bariyerin varlığına işaret ediyor ve eğitim-öğretim süreçlerinde birçok problemi tetikleme riski taşıyor. Her şeyden önce bu sorunun kaynağının tespiti de öncelikli bir mesele olarak önümüzde duruyor.

ÖNERİLER

Türkiye’de demografik yapıdaki değişim ve Milli Eğitim Akademisinin kurulması gibi gelişmeler dikkate alınarak öğretmen yetiştirme süreçleri nitelik yönünden bütünlükçü bir anlayışla gözden geçirilmelidir.

Zorunlu ortaöğretim süresi yeniden değerlendirilmeli, dünyadaki uygulamalar dikkate alınarak bu konuda mesleki ve akademik eğitim için ayrı düzenlemeler yapılmalıdır.

Eğitim-öğretim süreçlerinin önemli bir parçası olan sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin ölçümüyle ilişkili çalışmalar teşvik edilmeli; bu alandaki ölçümler için özgün araç ve modeller geliştirilmelidir.

Okula aidiyet sorunuyla ilişkili net politikalar geliştirebilmek için eğitimin tüm paydaşlarını içine alan kapsamlı saha çalışmaları yapılmalıdır. Buna ilaveten öğrencilerin okul aidiyet duygularını güçlendirmek için öğrenci dostu okul binaları inşa edilmeli; bu okullarda öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif ihtiyaçlarını karşılayacak alanlar oluşturulmalı; okula yeni başlayan öğrencilere okulu sevdirecek şekilde uyum programları düzenlenmeli; okullarda şiddet ve zorbalığı önlemek için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Öğrencilerde işbirliği, duygu kontrolü ve stresle başa çıkma konusunda gözlemlenen zaafiyeti gidermek için eğitim-öğretim süreçlerinde bilginin hayata aktarımını mümkün kılan uygulamalar artırılmalı ve proje temelli çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Duygu kontrolü ve strese dayanıklılık konusunda, erken yaşlarda öğrenciler üzerinde oluşturduğu psikolojik baskı dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda, kademeler arası geçiş için yapılan düzey belirleyici sınavlar yerine süreçte öğrenme eksiklerini tespit ve telafi imkânı sağlayan biçimlendirici değerlendirme araçları daha etkin kullanılmalıdır. Kademeler arası sınavlar ya tamamen kaldırılmalı ya da etkisi makul bir seviyeye çekilmelidir.

İşgücüne katılan çocukların ne kadarının eğitimde olduğu konusunda düzenli veri temini sağlanmalı ve TÜİK’in “Çocuk İşgücü Anketi” iki yıllık sürelerle yenilenmeli; süreçte MEB ve TÜİK arasında işbirliği yapılmalıdır.

Kaynakça

- Anadolu Ajansı (AA). (2024, 5 Aralık). *Avrupa basınından Türkiye'nin TIMSS 2023'teki başarısına vurgu*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupa-basiniinden-turkiyenin-timss-2023teki-basari-sina-vurgu/3414235#:~:text=TIMSS%202023%20ortalama%20fen%20bilimleri,arasında%204'üncü%20sıraya%20yerleşti> adresinden erişildi.
- Atabaş, H. (2024). Müslüman Dünyada Yükseköğretim. *Platform*, Ocak-Şubat 2024. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Atatürk Üniversitesi. (2024) *Uluslararasılaşma stratejisi ve eylem planı 2024-2028*. <https://oia.atauni.edu.tr/new/wp-content/uploads/2024/02/Uluslararasılaşma-Stratejisi-ve-Eylem-Planı-2024-2028.pdf> adresinden erişildi.
- Aydın, M. B. (2024a). Akran ilişkileri ve zorbalık: Anlamak, önlemek, değiştirmek (Politika Notu: 2024/59). İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Aydın, M. B. (2024b). *Eğitim izleme raporu 2023*, (Alan İzleme Raporları: 2024/17). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. DOI: <http://dx.doi.org/10.26414/air17>
- Bakken, L., Brown, N., & Downing, B. (2017). Early childhood education: The long-term benefits. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(2), 255– 269.
- Baysal, Ö. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin mesleki örgütlenme tutumları: Uşak örneği* (Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Bilici-Albayrak, H. S. (2023). *Türkiye'de zorunlu eğitimde dönüşüm: 5 yaşın zorunlu eğitim kapsamına alınması*, (Politika Notu: 2023/54). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Connell, J. P., Halpern-Felsher, B., Clifford, E., Crichlow, W., & Usinger, P. (1995). Hanging in there: Behavioral, psychological, and contextual factors affecting whether African-American adolescents stay in school. *Journal of Adolescent Research*, 10(1), 41–63.
- Coşkun, F. B. & Çelik, Z. (2021). *Genç işsizliğinin durumu: Ne eğitimde ne istihdamdaki gençlerin eğitim ve istihdam politikalarına göre analizi*, (Politika Notu: 2021/25). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Croninger, R. G., & Lee, V. E. (2001). Social capital and dropping out of high school: Benefits to at-risk students of teachers' support and guidance. *Teachers College Record*, 103(4), 548–581.
- Çevik, C., & Özkul, B. (2022). Çalışma yaşamında dezavantajlı gruplar ve eşitsizlikler. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*.

- Çidem, Y., Yalım, F., Saka, F., Özer, M., Suna, H. E. ve Numanoğlu, K. V. (2021). How compatible is the supply of vocational education and training graduates with labor market demand in Turkey? *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(2), 1023-1050.
- Deandra, F. I., Februhartanty, J., & Mansyur, M. (2024). Child rearing workplace policy for working mothers. *World Nutrition Journal*, 8(i1), 129-146. <https://doi.org/10.25220/WNJ.V08.i1.0014>
- Deveci, Tunç, T., & Demir, E., E. (2019). Enformasyon çağında Türkiye. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 4(1), 67-83.
- EBSAM. (2019). Öğretmen atama ve yer değiştirme süreci tespitler ve bir model önerisi. https://www.memurlar.net/common/news/documents/845050/odak_analiz_3.pdf adresinden erişildi.
- Erata, F. (2024). Okul öncesi eğitimde temel problemler, ihtiyaç ve talepler, Kaya, İ içinde, *Okul Öncesi Eğitim* (s. 40-49). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Erdoğan, N. (2024, 1 Ağustos). Kontenjanlardaki değişimi ve bölüm tercihinin kariyer yönetimi perspektifinden değerlendirmek. İLKE Analiz. <https://www.ilkeanaliz.net/2024/08/01/kontenjanlardaki-degisimi-ve-bolum-tercihinin-kariyer-yonetimi-perspektifinden-degerlendirmek/> adresinden erişildi.
- Gemici, Y. (2008). *Eğitimde sendika yönetim ilişkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gillen-O'Neel, C., & Fuligni, A. (2013). A longitudinal study of school belonging and academic motivation across high school. *Child Development*, 84(2), 678–692. DOI: 10.1111/j.1467-8624.2012.01862
- Goode, S., Diefendorf, M., & Colgan, S. (2011). *The importance of early intervention for infants and toddlers with disabilities and their families*. National Early Childhood Technical Assistance Center.
- Goodenow, C., & Grady, K. E. (1993). The relationship of school belonging and friends' values to academic motivation among urban adolescent students. *Journal of Experimental Education*, 62(1), 60–71.
- Güney, M. (2023, 14 Eylül). KYK yurtlarına rekor yerleştirme. *Memurlar.net*. <https://www.memurlar.net/haber/1076514/kyk-yurtlarına-rekor-yerlestirme.html> adresinden erişildi.
- Hanushek, E. A. (2002). Evidence, politics, and the class size debate. In Lawrence Mishel and Richard Rothstein (Eds.), *The class size debate* (pp.37-66) Economic Policy Institute.
- Harman Yıldız, G. & Özer, K. (2022). Neoliberal sağlık politikaları ve hekim göçü: neoliberal health policies and doctor migration. *Scientific and Academic Research*, 1(1), 1-13.
- Hocaoğlu, A., & Altuğ, S. (2018). Teknoparkların inovasyon ekosistemindeki yeri ve inovasyon başarısına katkısı: Teknopark İzmir özelinde bilişim sektöründe bir şirket örneği. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 1(1), 70-86.
- İlgar, R. (2023). Türkiye'de eğitimde yaşanan bölgesel farklılıklar. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 9(2), 20-44.

- International Labour Organization (ILO). (2024). *Global employment trends for youth 2024: Tackling the youth employment crisis for a better future*. https://www.ilo.org/sites/default/files/2024-11/GET_2024_EN_web4.pdf adresinden erişildi.
- İLKE Vakfı. (2025). *IV. İstanbul Eğitim Konferansı Sonuç Raporu*. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. <https://ilke.org.tr/iv-istanbul-egitim-konferansi-sonuc-raporu> adresinden erişildi.
- Kaçar, T. (2024). Türkiye’de ve Fransa’da öğrencilerin okul terki ve devamsızlık nedenleri: Sistematik derleme çalışması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 20(2), 136-151.
- Karakose, T., & Ozdogru, M. (2024). *Leading sustainable school improvement: A meta-synthesis of qualitative research on problems and challenges faced by school leaders*. *Frontiers in Education*.
- Kasap, S. (2023, 26 Haziran). LGS kapsamında merkezi sınavla öğrenci alacak lise kontenjanları arttı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/lgs-kapsaminda-merkezi-sinavla-ogrenci-alacak-lise-kontenjanlari-artti/2931432#:~:text=Geçen%20yıl%20LGS%20kapsamında%20sınavla,13%20bin%20452%20artmış%20oldu> adresinden erişildi.
- Kireçdağ, N. (2021). Türkiye’de Suriyeli sığınmacı çocuk işçiliği: İstanbul’da bir alan araştırması. *Kocaeli Üniversitesi Yayınları*.
- Koru, E. (2024). İstanbul 39: İlçelerin sosyoekonomik görünümü (Araştırma Raporu: 2025/20). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. DOI: <http://dx.doi.org/10.71174/ar20>
- Kozikoğlu, İ., & Senemoğlu, N. (2018). Mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükler: Nitel bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 341-371.
- Köksal, D. & Canlı, S. (2024). Öğretmenlerin dijital yeterliliklerinin incelenmesi]. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*], 8(1), 1-21.
- Lacey, A., & Cornell, D. (2013). The impact of teasing and bullying on schoolwide academic performance. *Journal of Applied School Psychology*, 29(3), 262-283.
- Magnuson, K. A., Meyers, M. K., Ruhm, C. J., & Waldfogel, J. (2004). Inequality in preschool education and school readiness. *American educational research journal*, 41(1), 115-157. DOI: <https://doi.org/10.3102/00028312041001115>
- MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2024). İzleme ve Değerlendirme Raporu 2023. Millî Eğitim Bakanlığı. https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_05/14104707_izlemeve-degerlendirmeporuu2023.pdf adresinden erişildi.
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2023). *2023 yılı bütçe raporu*. Millî Eğitim Bakanlığı. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_08/24152252_2023_Butce_Raporu.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2021). *20. Millî Eğitim Şûrası raporu*. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_12/08163100_20_sura.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2022). *Güncel eğitim politikaları ve 20. Millî Eğitim Şûrası tavsiye kararları*. <https://cdn.eba.gov.tr/icerik/2022/06/guncel-egitim-politikalari-/index.html> adresinden erişildi.

- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023a). *KPSS MEB atama puanları son 3 yıl*. https://sorgunram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/66/07/963633/dosyalar/2023_08/22161734_sorgun-ram-kpss-me-b-atama-puanlari-son-3-yil.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023b). *Kurumsal mali durum ve beklentiler raporu*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/72> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023c). *MEB istatistikleri: Örgün eğitim 2022-2023*. https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=508 adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024a). *2024 yılı bütçe sunuş konuşması*. <https://butceveperformans.meb.gov.tr/file/59.pdf> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024b). *2024 yılı kurumsal ve mali durum ve beklentiler raporu*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/128> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024c). *MEB istatistikleri: Örgün eğitim 2023-2024*. <https://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-20232024/icerik/629> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024d). *2024-2028 stratejik planı*. <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/112> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024e). *MTGM politika belgesi*. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_09/18170207_16_09_2024_mtgmpolitikabelgesi.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024f). Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2024, 1 Ağustos). *Resmî Gazete* (Sayı: 32619). <https://www.resmi-gazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240801-2.htm> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024g). TIMSS 2023 Raporu: 4. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik ve Fen Başarıları. Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü. https://odsgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_12/23102111_timss2023rapor2012kapakli.pdf adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2024h). *Yeni eğitim öğretim döneminde ortak sınavın kapsamı genişletildi*. <https://www.meb.gov.tr/yeni-egitim-ogretim-doneminde-ortak-sinavin-kapsami-genisletildi/haber/34718/tr> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2025a). *Sosyal-duygusal beceriler*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/sosyal-duygusal-beceriler/icerik/3121> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2025b, 5 Mart). *Lise öğrencileri arasında yürütülen "Şiddet Algısı Araştırması" sonuçları açıklandı*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/lise-ogrencileri-arasinda-yurutulen-siddet-algisi-arastirmasi-sonuclari-aciklandi/icerik/3159> adresinden erişildi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (t.y.). *Mesleki eğitim merkezleri*. Mesleğim Hayatım. Erişim tarihi: 25 Mart 2025 tarihinde <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim> adresinden erişildi.
- OECD. (2023a). *Employment rate % of working-age population, 2023* (indicator). OECD Data. <https://www.oecd.org/en/data/indicators/employment-rate.html?oecdcontrol-40985420ae-var3=2023&oecdcontrol-40985420ae-var5=A> adresinden erişildi.

- OECD. (2023b). *PISA 2022 Results (Volume II): Learning During – and From – Disruption*. PISA, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/a97db61c-en>
- OECD. (2023c). *What do OECD data on teachers' salaries tell us?*. OECD Publishing, Paris. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/10/what-do-oecd-data-on-teachers-salaries-tell-us_449e60c7/de0196b5-en.pdf adresinden erişildi.
- OECD. (2024a). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- OECD. (2024b). *OECD Youth Policy Toolkit*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/74b6f8f3-en>
- OECD. (2024c). *PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools*. PISA, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/765ee8c2-en>
- OECD. (2024d). *Ratio of Students to Teaching Staff, Education at a Glance 2024*. OECD Data Explorer. <https://data.oecd.org/education/students-to-teaching-staff-ratio.htm> adresinden erişildi.
- Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2022, 5 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 31887). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220705-1.pdf> adresinden erişildi.
- Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. (2016, 28 Ekim). Resmî Gazete (Sayı: 29871). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161028-12.htm> adresinden erişildi.
- Öğretmenlik Mesleği Kanunu. (2024, 10 Ekim). Resmî Gazete (Sayı: 32696). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/10/20241018-1.htm> adresinden erişildi.
- ÖSYM. (2022, 27 Temmuz). 2022 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Tercih Kılavuzu. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2022/YKS/TERC%C4%B0H/tkilavuz27072022.pdf> adresinden erişildi.
- ÖSYM. (2023, 27 Temmuz). 2023 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Tercih Kılavuzu. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2023/YKS/TERCIH/kkilavuz27072023di.pdf> adresinden erişildi.
- Özdemir, A. (2023) Özel Sektörde Öğretmenliğin Dönüşümü. Karataş, İ.H. (Ed.) içinde, *Eğitim izleme raporu 2022: Öğretmenliğin dönüşümü* (s. 119-127). İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı
- Özdemir, A., & Karakurt, D. (2024). Current transformations in Turkish education policies in the context of global agendas and increasing interaction in education. In *Global agendas and education reforms: A comparative study* (pp. 195-215). Springer Nature Singapore.
- Özer, M., Aşkar, P., & Suna, H. E. (2023). *Early childhood education campaign in Türkiye*. TRT World Research Centre. https://researchcentre.trtworld.com/wp-content/uploads/2023/03/Early_Childhood_Education_V5.pdf adresinden erişildi.
- Pittman, L. D., & Richmond, A. (2007). Academic and psychological functioning in late adolescence: The importance of school belonging. *Journal of Experimental Education*, 75, 275–290.
- Polat, M. (2024). Milli Eğitim Akademisi ve öğretmen yetiştirme sürecinin dönüşümü (Politika Notu: 2024/60). İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

- QS World University Rankings. (2022). *QS World University Rankings 2022*. QS Top Universities. <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings/2022?region=Asia&countries=tr> adresinden erişildi.
- QS World University Rankings. (2023). *QS World University Rankings 2023*. QS Top Universities. <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings/2023?region=Asia&countries=tr> adresinden erişildi.
- QS World University Rankings. (2024). *QS World University Rankings 2024*. QS Top Universities. <https://www.topuniversities.com/world-university-rankings/2024?region=Asia&countries=tr> adresinden erişildi.
- World Bank. (2024). 20 countries with the biggest inequality in income distribution worldwide in 2023, based on the Gini index. *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/264627/ranking-of-the-20-countries-with-the-biggest-inequality-in-income-distribution/> adresinden erişildi.
- Rastrigina, O., & Pearsall, E. (2023). *Net childcare costs in the EU, 2022: Analysis for working families and disadvantaged families*. OECD. <https://www.oecd.org/social/benefits-and-wages/Net-childcare-costs-in-the-EU-2022-for-working-and-disadvantaged-families.pdf> adresinden erişildi.
- Sari, M. (2012). Sense of school belonging among elementary school students. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 41(1), 1–11.
- Sendika Data. (2024). *Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri* [Veri Seti]. <https://sendikadata.com/iskolu/kamu/02-nolu-hizmet-kolu/> adresinden erişildi.
- Şahin, A., & Anali, K. C. (2019). Türkiye'nin doğu illerinde görev yapan aday sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 7(1), 37-50.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu Gereğince Kamu Görevlileri Sendikaları ile Konfederasyonların Üye Sayılarına İlişkin 2024 Temmuz İstatistikleri Hakkında Tebliğ (2024, 5 Temmuz). *Resmî Gazete*, (Sayı: 32593). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/07/20240705-3.pdf> adresinden erişildi.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2025). *Çalışma hayatı istatistikleri aylık e-bülteni*. <https://www.csgeb.gov.tr/cgm/tr/yayinlar/calisma-hayati-istatistikleri-ebulteni/> adresinden erişildi.
- Tonbuloglu, B., (2021). *Türkiye'de acil durum uzaktan öğretim ve eğitim Bilişim Ağı (EBA) incelemesi*, (Politika Notu: 2021/26). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024a). *2024 yılı yatırım programı*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/01/2024-Yili-Yatirim-Programi-26012024.pdf> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2024b). *2024 yılı yatırım programı*. *Resmî Gazete*. <https://www.sbb.gov.tr/2024-yili-yatirim-programi-yayimlandi/> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019). Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2019 [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=child-labour-force-survey-2019-33807> adresinden erişildi.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). *Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2022* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-Distribution-Statistics-2022-49745> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023a). *Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2023* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2023-53676> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023b). *İç Göç İstatistikleri, 2023* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ic-Goc-Istatistikleri-2023-53676> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023c). *İstatistiklerle Çocuk, 2023* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2023-53679> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023d). *İstatistiklerle Gençlik, 2023* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Genclik-2023-53677> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2023e). *Yükseköğretim İstihdam Göstergeleri, 2023* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yuksekogretim-Istihdam-Gostergeleri-2023-53466> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024a). *Gelir Dağılımı İstatistikleri, 2024* [Veri Seti]. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-Dagilimi-Istatistikleri-2024-53712> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024b). *İllere göre bitirilen eğitim durumu, 2022-2023* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ulusal-Egitim-Istatistikleri-2023-53444> adresinden erişildi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024c). *İşgücü İstatistikleri, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-IV-Ceyrek-Ekim-Aralik,-2024-53520#:~:text=İşsizlik%20oranı%20erkeklerde%20%25%2C9,11%2C8%20olarak%20tahmin%20edildi.&text=İstihdam%20edilenlerin%20sayısı%202024%20yılı,%32%2C5%20olarak%20gerçekleşti.> adresinden erişildi.
- UNFPA. (2024, 17 Aralık). *Türkiye gençlik araştırması basın bülteni*. <https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2024-12/Türkiye%20Gençlik%20Araştırması%20Özet%20Bulgular.pdf> adresinden erişildi.
- Usanmaz, A. (2024). Ne eğitimde ne istihdamda olan (NEET) gençlik üzerine bir değerlendirme. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 10(21), 19-37.
- World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf adresinden erişildi.
- Yaman, E. (2010). Kalabalık sınıfların etkileri: Öğrenciler ne düşünüyor? *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 403-414.
- Yılmaz, H. (2020). Possible result of extreme parenting: Power of helicopter parenting attitude to predict ego inflation. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 10(2), 523-554.
- Yurdakul, S. & Şahin-Demir, S. A. (2023). *Yükseköğretime bakış 2023: İzleme ve değerlendirme raporu*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- YÖK İstatistik (YÖK). (2023). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.

- YÖK İstatistik (YÖK). (2024). Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kalite Kurulu Başkanlığı (YÖKAK). (2024). *2023 Yükseköğretim değerlendirme ve kalite güvencesi durum raporu*. https://www.yokak.gov.tr/documents/StatusReports/Durum_Raporu_2023.pdf adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2022). Öğretim görevlisi istihdamı 2022. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. Ankara. https://pdb.asbu.edu.tr/sites/idari_birimler/pdb.asbu.edu.tr/files/inline-files/%C3%96%C4%9Fretim%20G%C3%B6revlisi%20%C4%B0stihdam%C4%B1%202022.pdf adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2023a) 2024-2028 Stratejik planı. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/strateji_dairesi/stratejik-plan/2024-2028-yok-stratejik-plan.pdf adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2023b). Öğretim görevlisi istihdam edilebilecek lisans düzeyinde eğitim yapılan birimler. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. Ankara. https://pdb.asbu.edu.tr/sites/idari_birimler/pdb.asbu.edu.tr/files/inline-files/EK-1%20%281%29.pdf adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024a). 259. Üniversitelerarası Kurul toplantısı. Yükseköğretim Kurulu. Ankara. <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2024/259-universitelerarasi-kurul-toplantisi.aspx> adresinden erişildi.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024b). Öğretim görevlisi istihdam edilebilecek lisans düzeyinde eğitim yapılan birimler. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. Ankara. https://pdb.asbu.edu.tr/sites/idari_birimler/pdb.asbu.edu.tr/files/inline-files/EK-1.pdf adresinden erişildi.

Editör ve Yazarlar

Ayhan Öz

Editör

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde lisans eğitimi aldı. Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde din sosyolojisi alanında yüksek lisansını, din eğitimi alanında ise doktorasını tamamladı. On yıl kadar Milli Eğitim Bakanlığı'nda öğretmen ve idareci olarak görev yaptı. Akademide sırasıyla Bolu Abant İzzet Baysal, İstanbul 29 Mayıs ve Marmara üniversitelerinde öğretim üyesi olarak çalıştı. Bir yıl süreyle Kanada McGill Üniversitesinde misafir araştırmacı olarak bulundu. Öğretmen yetiştirme, ahlak ve şahsiyet eğitimi, erken çocuklukta din ve değer eğitimi alanlarında çalışmalar yaptı. "Din Eğitimi ve Birey Oluşun İmkânı" ve "Erken Çocuklukta Ahlak ve Değer Eğitimi" isimli iki kitap yayımladı. Hali hazırda Marmara Üniversitesi İlahiyat fakültesinde Din Eğitimi Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Zeynep Yalçıntaş

Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun oldu. Sonrasında Özyeğin Üniversitesinden burslu Uygulamalı Gelişim Psikolojisi yüksek lisans programından mezun oldu. Yüksek lisans tezinde, farklı aile dinamiklerinin çocukların duygusal gelişimi üzerindeki etkisini inceledi. Lisans ve yüksek lisans eğitimi süresince yarı zamanlı öğretim ve araştırma asistanı olarak görev aldı.

Hâlihazırda, İLKE Vakfı bünyesindeki Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) Araştırmacısı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Eğitim politikaları, sosyal-duygusal öğrenme ve çocuk gelişimi alanlarında araştırmalar yapmakta ve raporlar hazırlamaktadır. Eş yazarı olduğu yayınlar arasında Türkiye Eğitim Sisteminde Sosyal-Duygusal Öğrenme ve Dijital Bağımlılık ve Eğitim: Sorunlar, Eğilimler ve Politika Önerileri bulunmaktadır.

Ayşe Betül Güler

Kadıköy Anadolu İmam-Hatip Lisesi ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Öğrenci değişim programı kapsamında Sultan Qaboos Üniversitesinde (Mas-kat/Umman) bir dönem öğrenim gördü. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi bilim dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. İLKE Vakfı bünyesinde faaliyetlerini sürdüren EPAM'da Araştırma Asistanı olarak görev yapmaktadır.

Enise Akçin

Enise Akçin, Boğaziçi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünden mezun olup Marmara Üniversitesinde aynı alanda yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Lisans ve yüksek lisans sürecinde çeşitli araştırma projelerinde asistanlık yapmış, ayrıca farklı kurumlarda eğitim içeriklerinin hazırlanması ve uygulanmasına katkı sağlamıştır. Şu anda İLKE Vakfı bünyesindeki Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi'nde (EPAM) araştırma stajyeri olarak görev almaktadır.

Nazile Çetin

Nazile Çetin, Boğaziçi Üniversitesi İlköğretim Matematik Öğretmenliği bölümünde eğitime devam etmektedir. Üniversite hayatı boyunca çeşitli sosyal sorumluluk projelerinde yer almıştır. İLKE Vakfı Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi'nde (EPAM) araştırma stajyeri olarak görev almıştır.

Sevede Nur Yerişenoğlu

2022 yılında Marmara Üniversitesi Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Lisans eğitiminin yanı sıra Anadolu Üniversitesi Önlisans İlahiyat programını da tamamladı. Halihazırda Boğaziçi Üniversitesi Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Lisans ve yüksek lisans eğitimleri sırasında çeşitli bilimsel projelerde ve konferanslarda yer aldı. TÜBİTAK 2242 Üniversite Öğrencileri Araştırma Proje Yarışmaları'nda Eğitim kategorisinde Türkiye üçüncülüğü elde etti. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Biyoloji Laboratuvarı, DENEYAP Okulları ve Maarif Okulları'nda asistanlık ve staj deneyimleri oldu. Şu anda İLKE Vakfı/Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi'nde (EPAM) araştırma stajyeri olarak görev almaktadır.

ALAN İZLEME RAPORLARI

İLKE Vakfı olarak, toplumu anlamaya, ihtiyaçlara odaklanarak çözüm üretmeye ve stratejik başlıklarda yol gösterici bilgi üretmeye odaklanıyoruz.

İktisat, eğitim, hukuk ve toplumun görünümüne dair başlıklar altında yaptığımız araştırmalarla, öne çıkan gelişmeleri takip ediyor; veri ve uzman görüşlerine dayalı analizlerle karar alıcılara katkı sunuyoruz.

Her yıl yayımladığımız Alan İzleme Raporları, bu dört başlıktaki güncel gelişmeleri

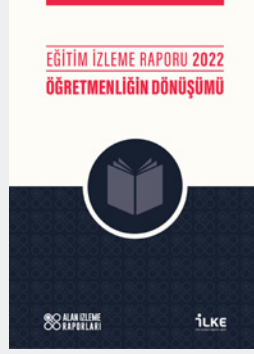
kronolojik biçimde ele alırken, sorunları tespit etmeyi ve çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlıyor.

Bu süreçte, konulara özgü göstergeler ve izleme sistematiği oluşturularak hem geçmişin muhasebesini yapıyor hem de geleceğe dair stratejik öngörülerde bulunuyoruz.

Veriyi bilgiye, bilgiyi rehberliğe dönüştürerek, anlamlı ve kullanılabilir içerikler üretmeye devam ediyoruz.

Eğitim İzleme Raporları

EĞİTİM İZLEME RAPORU

2024

Eğitim, bireylerin akademik bilgi ve beceriler edinmesinin ötesinde, hayatın her alanına dair tutumlarını, değerlerini ve sosyal-duygusal kapasitelerini şekillendiren çok yönlü bir süreçtir. Dolayısıyla eğitim alanındaki güncel durumun, yalnızca sayısal veriler ve niceliksel göstergelerle değil; politikaların niteliği, uygulama süreçleri ve toplumsal etkileriyle birlikte çok boyutlu olarak analiz edilmesi gerekir. Bu doğrultuda, eğitim politikalarının sürekli güncellenen veriler ışığında, toplumdaki dinamiklerle ilişkilendirilerek değerlendirilmesi kritik önem taşır.

Her yıl yayımladığımız Eğitim İzleme Raporu ile eğitimdeki yeni gelişmeleri ve eğilimleri ulusal ölçekteki kaynaklardan hareketle izliyor, son yıllara ait verileri analiz ederek eğitim sistemine yapıcı bir perspektif sunmayı amaçlıyoruz. Bu yılki raporumuzda, önceki yıllarda ele aldığımız göstergelere ek olarak sosyal-duygusal gelişim başlığını da ilk kez değerlendirmeye dahil ettik. Böylece Türkiye'deki öğrencilerin sosyal ve duygusal becerilerinin uluslararası karşılaştırmalı veriler ışığında mevcut durumunu analiz ederek, eğitim sistemimizdeki güncel meselelere dair öneriler sunduk.

Eğitim İzleme Raporu 2024; fırsat eşitliği, okul öncesi eğitim, yükseköğretim, eğitimin finansmanı ve insan kaynakları gibi temel konuların yanı sıra, eğitim ortamları ve eğitime erişim alanlarında da Türkiye'nin durumunu uluslararası kıyaslamalar eşliğinde kapsamlı biçimde inceliyor. Verilerle desteklenen analizleri ve uygulamaya dönük önerileriyle araştırmacılar, akademisyenler, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluşları ve eğitimin tüm paydaşları için güncel bir başvuru kaynağı olmayı hedefliyor.